බුද්ධජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා : 42

අභිධර්මපිටකයෙහි

02 වන ග්‍රන්ථය

විභඞ්ගප්පකරණ

ප්‍රථම භාගය

ලඞ්කාබෞද්ධ මණ්ඩලයේ ආරාධනයෙන්

ත්‍රිපිටක සංස්කාරක මණ්ඩලයේ

සම්මතය පරිදි

පණ්ඩිත, ලබුගම ලඞ්කානන්ද අනුනායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ

හා

පණ්ඩිත, කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර ස්ථවිරයන් වහන්සේ

විසින් කරන ලද

පාඨශෝධනය හා සිංහල පරිවර්තනයෙන්

යුක්ත යි.

බු. ව. 2550

ක්‍රි. ව. 2006

Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 42

The Second Book in the

Abhidhamma-Pitaka

2

VIBHANGAPPAKARANA (I)

With the Sinhala translation by

The Venerable Pandita Labugama Lankānanda Thera
Anunāyaka of the Kōtte Sri Kalyānī Sāmaggrīdharma Mahāsangha Sabhā
Vice Principal of Pravacanōdaya Pirivena, Molligoda, Wādduwa
&
The Venerable Pandita Karahampitigoda Sumanasāra Thera
Mākadawara Vihāra, Hingula

නමෝ තස්ස භගවතෝ සබ්බධම්මේසු අප්පටිහතඤාණචාරස්ස දසබලධරස්ස චතුවේසාරජ්ජවිසාරදස්ස සබ්බසත්තුත්තමස්ස ධම්මිස්සරස්ස ධම්මරාජස්ස ධම්මස්සාමිස්ස තථාගතස්ස සබ්බඤ්ඤුනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස !!!

භාග්‍යවත් වූ සියලු ධර්මයන්හි නොපැකිල ඥානචාර සහිත වූ දසබලධාරී වූ චතුර්වෛශාරදත්ව විශාරද වූ සියලු සත්වයන්ට උත්තම වූ ධර්මයට ඊශ්වර වූ ධර්මරාජ වූ ධර්මස්වාමී වූ තථාගත වූ සර්වඥ වූ සම්මා සම්බුදුනට නමස්කාර කරමි !!!

කෙළලක්ෂයක් සක්වලයන්හි සියලු ආර්යයෝ ද සියලු සත්පුරුෂයෝ ද මාගේ නමස්කාරය පිළිගනිත්වා !!!

බුද්ධජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා පරිගණක ගත කර නොමිළයේ බෙදාහැරීමේ මහා ධර්ම දානමය පුණ්‍යකර්මය

“අපාරුතා තේසං අමතස්ස ද්වාරා
යේ සෝතවන්තෝ පමුඤ්චන්තු සද්ධං”

“කන් ඇත්තාහු සැදැහැ මුදත්වා
ඔවුනට අමා දොර විවෘත කරන ලදී”

අප භාග්‍යවත් අර්හත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රථම අනුසාසනය මෙහි ලා සිහි කිරීම ත්‍රිපිටක ශ්‍රී සද්ධර්මය පරිශීලනය කරන්නා වූ පින්වතුන්ගේ අභිවෘද්ධිය පිණිස ම වන බව අපගේ හැඟීම ය.

සැම කල්හි ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත ව ක්‍රියා කරන්නා වූ සියලු සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේලාගේ පලමු අනුශාසනය, බුද්ධ රත්නය කෙරෙහි ගෞරව කරන්නා වූ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සම්මා සම්බුදු බෝධිය අදහන්නා වූ කවර නම් පුද්ලයෙකු නො සළකා හිදිත් ද ? චතු වෛශාරදත්ව සහිත වූ දශ බල සහිත වූ අනාවරණ ඥාන සහිත වූ සර්වඥ වූ මහා කාරුණිකයන් වහන්සේ පවා නිවන අවබෝධ කර ගැනීම පිණිස ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපදාව ආරම්භ කරන පුද්ගලයා තුල ‘සද්ධා’ නම් වූ ගුණය අත්‍යාවශ්‍ය ය යන්න අවධාරනය කරන සේක.

මෙම ත්‍රිපිටක ශ්‍රී සද්ධර්මය සැක නොකළ යුතු ය. සැක කරමින් හදාරන ලෞකික ශිල්ප ශාස්ත්‍ර පවා පරිපූර්ණ ව නො පිහිටන බව සිහි ඇතිව බැලීමෙන් නුවණ ඇත්තාහට දැක ගත හැකි ය. පුරුෂයා ශ්‍රේෂ්ඨ බවට පමුනු වන්නා වූ සද්ධා ධනය සහිත ව (“සද්ධීධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨං”) මෙම ධර්ම රත්නය පරිශීලනය කරන්නාහට සද්ධා අංගයෙන් ලැබිය යුතු සියල්ල ලැබෙනු නො අනුමාන ය. එසේ ම සිහියෙන් ලැබිය යුතු කොටස ද වීර්යයෙන් ලැබිය යුතු කොටස ද සමාධියෙන් ලැබිය යුතු කොටස ද ප්‍රඥාවෙන් ලැබිය යුතු කොටස ද ලැබෙන පරිදි සද්ධා, සති, විරිය, සමාධි සහ ප්‍රඥා යන පංච ධර්මයන් තමා තුල ඇති කර ගෙන මහත් වූ ගෞරවය සහිත ව ධර්මාවබෝධය පිණිස ම යොමු වූ දැඩි අධිෂ්ඨානයෙන් මෙම ධර්ම පුස්තක පරිශීලනය කළ යුතු ය. අපගේ බුද්ධ ශාසනයෙහි

ධර්ම ශ්‍රවනයෙන් මග ඵල ලැබුවෝ ම අධික ය. විමුක්තිය ලබන්නා වූ ක්‍රම වේදයන් පහක් විස්තර කරන්නා වූ අංගුත්තර පංචක නිපාතයෙහි 'විමුත්තායතන' සූත්‍රයෙහි නිවන ලබන ක්‍රම වේද සතරක් ම ධම්ම දේශණාමය සහ ධම්ම සවනමය පුණ්‍ය කර්ම ඇසුරින් සිදුවන බව පැහැදිලි කර ඇත. පස්වැනි ක්‍රම වේදය භාවනාමය පුණ්‍ය කර්මය ප්‍රගුණ කිරීමෙන් සාර්ථක වන බව ද එහි සඳහන් වේ.

මහත් වූ ගෞරවාදරයෙන් මහා සුගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය පිළිපදින්නා වූ අප්‍රමාදී ව ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපදාව වඩන්නා වූ සියලු සත්නට, ත්‍රෛකාලික වූ සියලු දුකින් මිදී ලබන්නා වූ අජර වූ අමර වූ අමා මහ නිවන අවබෝධ වීම පිණිස මෙම මහඟු පුණ්‍ය කර්මය උපනිශ්‍රය වේවා !

ආර්යයන් වහන්සේලා පහළවීමෙන් සිරිලක බැබලේවා !
බුද්ධ ශාසනය දියුණුවී චිරස්ථිතික වේවා !
ලෝ සත්නට සෙත් වේවා !

"අමතං දදෝ ච සෝ හෝති, යෝ ධම්මමනුසාසති"
(*යමෙක් ධර්මානුශාසනය කරන්නේ ද, හේ අමෘතය දෙන්නේ ය*)

මෙම ධර්ම දානමය පුණ්‍ය කර්මය
මෝහ තිමිර විධ්වංසනය කරන්නා වූ ලොවට උතුම් ආලෝකය වූ මහා කාරුණික වූ
සම්මාසම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සර්වඥතා ඥානයට ද මහා කරුණා ගුණයට ද
පූජෝපහාරයක් ම වේවා !!!

කෙළලක්ෂයක් සක්වලයන්හි සියලු ආර්යයෝ ද සියලු සත්පුරුෂයෝ ද
අපගේ පුණ්‍ය කර්මය අනුමෝදන් වෙත්වා !!!

ශාසනාභිවෘද්ධිකාමී,
සමින්ද රණසිංහ.
2009.06.28

අභිධම්මපිටකෙ

විභඞ්ගප්පකරණං

පඨමො භාගො

අභිධර්මපිටකයෙහි

විභඞ්ගප්‍රකරණය

ප්‍රථම භාගය

"තථාගතප්පවෙදිතො භික්ඛවෙ ධම්මවිනයො විවටො විරොචති නො පටිච්ඡන්නො."

"මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දෙශනා කරණ ලද ධර්මය හා විනය විවෘත වූයේ බබලයි. වැසුනේ නො ම බබලයි."

(අඞ්ගුත්තරනිකාය, තිකනිපාත - හරණ්ඩුවග්ග, 9 සූත්‍රය)

සැලකිය යුතුය : මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 22 හි ඇතුලත් කර ඇත. එම පටුනෙහි මාතෘකාවන් හා පිටු අංක අදාළ පිටු සමඟ සම්බන්ධ කර ඇත. මෙහි කියවීමට ඇති ප්‍රදේශයට වම් පසින් ඇති 'පිටු යොමුව' භාවිතා කිරීමෙන් නැවත පටුනට පැමිණීමට පුලුවන. වම් පසින් පාළි පිටුව ද දකුණු පසින් අදාළ සිංහළ පිටුව ද කියවීම සඳහා VIEW menu PAGE DISPLAY option and select TWO-UP CONTINUOUS යන ක්‍රමය භාවිතා කරන්න.

Please note : The TABLE OF CONTENTS of this book is located in page no:22 and it is linked with associated pages in the book for your convenience. You can easily click on the page number or content description in the 'Table of Contents' and you will be directed to the relevant page. Bookmarks located to the left of reading area can be used to navigate back to 'Table of Contents' Page. If you would like to view Pali page on your left and the relevant Sinhala page on your right select the menu items as follows; VIEW menu PAGE DISPLAY option and select TWO-UP CONTINUOUS.

පටුන

CONTENTS

සංස්කාරක නිවේදනය ... ... xxi–xxii

ත්‍රිපිටකසම්පාදකමණ්ඩලය xxiii

සංක්ෂේපනය ... ... xxv-xxxii

සඞ්කේත නිරූපණය – ABBREVIATIONS xxxiii

පාළි හෝඩිය – PALI ALPHABET xxxiv

විෂය සූචි ... ... xxxv-xxxvi

පෙළ හා පරිවර්තනය 2–401

විශේෂපදානුක්‍රමණිකා 403–408

සංස්කාරක නිවේදනය

ත්‍රිපිටක පාළියෙහි අභිධර්ම සප්තප්‍රකරණයට අයත් ග්‍රන්ථයන් අතුරෙහි **විභඞ්ගප්පකරණය** දෙවැනි ග්‍රන්ථය යි. මෙය **ඛන්ධවිභඞ්ගය** ආදි කොට, ධම්මහදයවිභඞ්ගය අවසන් කොට ඇති අටළොස් විභඞ්ගයෙකින් යුක්ත වෙයි. **බුද්ධජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලායෙහි** විභඞ්ගප්පකරණය 42, 43 වැනි ග්‍රන්ථවශයෙන් පළවන්නේය. එයින් "ඛන්ධවිභඞ්ගය" පටන් "ඉද්ධිපාදවිභඞ්ගය" අවසන් කොට ඇති විභඞ්ග නවය මෙහි ප්‍රථමභාගය වේ.

ලඞ්කා බෞද්ධමණ්ඩලය විසින් ආරාධිත වැ මේ ප්‍රථමභාගය කටුකුරුන්දේ ශ්‍රී දේවානන්ද නායක ස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ විසින් සිංහලයෙන් අනුවාද කරන ලද්දේය. එහෙත් ඒ අනුවාදය ත්‍රිපිටක පරිවර්තන සංස්කාරකමණ්ඩලයෙන් යළි පාඨශොධන සහිත කොට විභඞ්ගප්පකරණය මුළුල්ල සිංහලයෙන් පරිවර්තන කළ මැනැවැයි අප වෙත පැවැරිණ. මහනුවර පත්තිරිප්පුවේ රාජකීය පුස්තකාලයට අයත් පුස්කොළපොත ද, පැල්මඩුල්ලේ පුරාණවිහාරස්ථානයෙහි පුස්කොළපොත ද, සිංහල අක්ෂරයෙන් මුද්‍රණය වූ පොත් දෙකක් ද, එංගලන්තයේ පාළිපොත් සමාගම මගින් මුද්‍රණය කරවනලද පොත ද, සියම්රට තායාක්ෂරයෙන් මුද්‍රිත විභඞ්ගප්පකරණය හා බුරුමරට ඡට්ඨසඞ්ගීතියෙන් ශෝධිත වැ මුද්‍රණය වූ විභඞ්ගප්‍රකරණය ද ඇසුරු කරමින් විභඞ්ගප්පකරණයෙහි පාඨශෝධනය හා සම්පූර්ණ සිංහල පරිවර්තනය ද නිමහම් කරන ලද්දේ ය. මෙහි පාඨශොධනයේ දී ලක්දිවැ මහාවිහාරාන්වයාගත ආචාර්‍යසම්ප්‍රදායෙහි පැවැති විභඞ්ගප්පකරණ වාචනාමාර්ගය නගාගැනීමට අපගේ ප්‍රයත්නය වූ බව ප්‍රකාශ කරම්හ.

මේ අධිකාරයෙහි ලා ධර්ම-විනයෙහි හා ඉතිහාස පුරාවිද්‍යා තර්ක-න්‍යායාදි ශාස්ත්‍රාන්තරයෙහි බැසගත් බුද්ධිප්‍රභා ඇති රාජකීය පණ්ඩිත කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර ස්ථවිරයන් වහන්සේ මුල සිට මැ සහාය වූහ. මෙහි ඇතැම් තැනෙක් ඒ ස්ථවිරයන්ගේ මැ පරිවර්තන වෙයි. තව ද, මෙහි ලා ත්‍රිපිටක සංස්කාරකමණ්ඩලයෙහි ප්‍රධාන සම්පාදක ව සිටි දිවඞ්ගත සිරි වජිරඤාණ නාහිමිපාණන් වහන්සේගේ උපස්ථම්භය ලැබුණුබව ද පවසම්හ.

මුද්‍රණ අවස්ථාවට පැමිණි වර්තමාන ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලයේ සභාපති තැන්පත් අහංගමැ 'විද්‍යාචන්ද්‍ර' පරිවෙණාධිපති පණ්ඩිත කෝදගොඩ සිරි ඤාණාලෝකාභිධාන දක්ෂිණලඞ්කායෙහි ප්‍රධාන සඞ්ඝනායකස්ථවිරයන් වහන්සේ යැ, 'විද්‍යෝදය' මහපිරුවෙන්හි උප පරිවෙණාධිපති භාවොපගත ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, පණ්ඩිත රද්දූල්ලේ සිරි පඤ්ඤාලෝකාභිධාන අනුනායකස්ථවිරයන් වහන්සේ යැ එ මැ පිරුවෙන්හි ආචාර්‍යභාවොපගත ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, පණ්ඩිත වේඩරුවේ සිරි අනොමදස්සාභිධාන නායකස්ථවිරයන් වහන්සේ යැ

සහ කීර්තිධර මහතෙර වරුන්ගේ ආගමඥනයෙහි නිපුණබව ග්‍රන්ථශොධන-සංස්කරණ කාර්‍යයෙහි ලා අතිශයින් වහල්විය. කොළඹ දිශාවේ ප්‍රධාන සඞ්ඝනායක පණ්ඩිත දෙරගමුවේ ධම්මපාල සථවිරයන් වහන්සේගෙන් ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයට ලැබෙන සහාය කෘතඥතාපූර්වකව සඳහන් කළ යුතුය.

තවද ශ්‍රී ලඞ්කා ජනරජයේ ගරු අග්‍රාමාත්‍යවර සිරිමාවෝ බණ්ඩාරනායක මැතිනිය මේ ත්‍රිපිටක මුද්‍රණකාර්‍යයෙහි ලා දක්වන බලවත් ප්‍රසාදය ද, ගරු සංස්කෘතික අමාත්‍ය ඇස්. ඇස්. කුලතිලක මැතිතුමාණන් හා අමාත්‍යාංශයෙහි ලේකම් හේමසිරි ප්‍රේමවර්ධන මහතාණන් හා ජ්‍යෙෂ්ඨ සහකාර ලේකම් පී. බී. වේරගොඩ මහතාණන් ගෙන් ලැබෙන පිටුවහල ද අනුස්මරණීය වෙයි. සංස්කෘතික අධ්‍යක්ෂ ඩොනල්ඩ් අබේසිංහ මහතාණන් හා ශ්‍රී ලංකා සංස්කෘතික මණ්ඩලයේ සාහිත්‍ය සංවර්ධන නිලධාරී කේ. ජී. අමරදාස මහතාණන් ප්‍රමුඛ සංස්කෘතික නිලධාරීන් මේ සඳහා දක්වන උද්‍යොගය ප්‍රශංසනීය වෙයි.

රාජ්‍යය පිළිබඳ අපරිමිත කාර්‍යභාරයෙන් සම්බාධ ව ඇති රජයේ මුද්‍රණාලයෙහි අධිපති ඇල්. ඩබ්ලිව්. පී. පීරිස් මහතාණන් ත්‍රිපිටක මුද්‍රණ කාර්‍යාංශයකුදු ඇති කොට ත්‍රිපිටකග්‍රන්ථ මුද්‍රණය සඳහා දෙන අනුබලය හා එම සේවක මහතුන් ඉතා භක්තිමත් ව මුද්‍රණකාර්‍යයෙහි නියුක්තව සිටීම ද බෞද්ධලෝකයාගේ ප්‍රශංසාවට කාරණ වෙයි. එසේම ත්‍රිපිටකකාර්‍යාලය පිහිටි කොළඹ මහානායකවාරිකාරාමයෙහි නියුක්ත ඇම්. ඒ. ආර්. සමරසිංහ මහතාගෙන් ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයට රැදෙවෙහි ලැබෙන සාහාය්‍යය ද අනුස්මරණීය වේ.

සදේවක ලෝකයාට වැඩදායක වූ අතිපරිශුද්ධ පර්‍යාප්ති ධර්මය ව්‍යාප්ත කිරීමෙහි යත්න දරන මෙ හැම සුදීහු ද, ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනය සඳහා නන් අයුරින් සහාය දුන් හැම පින්වත්හු ද ධර්මදානමය කුශල බලයෙන් සුඛභාගී වෙත්වයි ආශංසනය කරම්හ.

මෙවගට ශාසනොදයකාරී,

ලබුගම ලඞ්කානන්ද
ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සම්පාදක

1975 වෙසක් පුර පසළොස්වක
ත්‍රිපිටකකාර්‍යාලය,
මහානායකවාරිකාරාමය,
115, විජේරාමමාවත,
කොළඹ - 7.

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

උපදේශක :

අග්ගමහාපණ්ඩිත, බලන්ගොඩ ආනන්දමෛත්‍රෙය මහානායක මහාස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ.

සභාපති :

අහංගම විද්‍යාචන්ද්‍රපරිවේණාධිපති, ත්‍රිපිටකවාගීශ්වරාචාර්ය, කෝදා-ගොඩ ශ්‍රී ඥානාලෝක දක්ෂිණලංකායෙහි ප්‍රධාන සංඝනායකස්ථවිරයන් වහන්සේ.

ප්‍රධාන සම්පාදක :

මොල්ලිගොඩ ප්‍රවචනෝදය පිරිවෙන්හි උපප්‍රධානාචාර්ය, ත්‍රිපිටක වාගීශ්වර, ලබුගම ශ්‍රී ලංකානන්ද—කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණි සාමග්‍රීධර්ම මහා සංඝසභායෙහි අනුනායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ.

සම්පාදක :

දෙමටගොඩ ධර්මදූතාශ්‍රමවිද්‍යාලයාධිපති, පණ්ඩිත, පරවාහැර සිරි පඤ්ඤානන්ද (බී. ඒ. ලණ්ඩන්)—කොළඹ නවකෝරළයෙහි ප්‍රධාන සංඝ නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ.

කිරුළපන පූර්වාරාමාධිපති, ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, පණ්ඩිත, රද්දූල්ලේ ශ්‍රී ප්‍රඥාලෝක,—කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණි සාමග්‍රීධර්ම මහාසංඝ සභායෙහි අනුනායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ.

හෙරලියාවල ශ්‍රී සුධර්මාරාමාධිපති, ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, පණ්ඩිත, වේඩරුවේ ශ්‍රී අනවමදර්ශී නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ.

හිඟුලේ—මාකඩවරවිහාරාධිවාසී, පණ්ඩිත, කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර ස්ථවිරයන් වහන්සේ.

ලේඛකාධිකාරී :

කොළඹ බෞද්ධාලෝක මාවතෙහි බෞද්ධාලෝකවිහාරාධිපති, පණ්ඩිත, දෙරගමුවේ සිරි ධම්මපාල—කොළඹදිශායෙහි ප්‍රධාන සංඝ නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ.

සංඥපනය

අප බුදුන් වදළ තෙවළා බුදුවදන්හි ඇතුළු වැ සිටුනා ප්‍රඥසන්දීපක අනෙකනය ශතසහස්‍රයෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූ අභිධර්මපිටකයෙහි සප්තප්‍රකරණයන් අතුරෙහි දෙවැන්න විභඞ්ගප්‍රකරණ නම් වෙයි. මෙහි ලා අභිධර්මය පිළිබඳ වැ කිවමනා දැ බුද්ධජයන්තී ග්‍රන්ථමාලායෙහි ධම්මසඞ්ගණිප්‍රකරණයෙහි ලා කියනලද වන බැවින් දැන් විභඞ්ග ප්‍රකරණය පිළිබඳ වැ වෙසෙසා කිවයුතු දැ පමණක් සැකෙවින් දක්වනුලැබේ.

' විභඞ්ග ' නම් ' විභාග ' යි. සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්හ පුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් ස්කන්ධාදි ධර්මවිභාග කොට දක්වන බැවින් මේ ' විභඞ්ග ' නමුදු නානා ප්‍රභේදයෙන් භින්න වූ අර්ථයන් ප්‍රකාරයෙන් කියනුලබන හෙයින් ප්‍රකරණ නමුදු වෙයි. මෙහි වාචනාමාර්ගය දම්සෙනෙවි සැරියුත් මහරහතුන් වහන්සේ ප්‍රභව කොට ඇත්තේ යැ. සම්බුදුරදුන් වදළ දහම් නය ගෙන ' ධර්මසඞ්ග්‍රහ ' කෙරෙමින් පන්සියක් අතැවැසියනට ' ධම්මසඞ්ගණි ' ප්‍රකරණය දෙසූ සැරියුත් තෙරණුවෝ යළි ස්කන්ධාදි ' ධර්මවිභාග ' කෙරෙමින් විභඞ්ගප්‍රකරණය දෙසූහ.

පරිච්ඡෙද : මේ ප්‍රකරණයෙහි අටළොස් විභඞ්ගයෙක් වෙයි : ඛන්ධවිභඞ්ග යැ ආයතනවිභඞ්ග යැ ධාතුවිභඞ්ග යැ සච්චවිභඞ්ග යැ ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ග යැ පච්චයාකාරවිභඞ්ග යැ සතිපට්ඨානවිභඞ්ග යැ සම්මප්පධානවිභඞ්ග යැ ඉද්ධිපාදවිභඞ්ග යැ බොජ්ඣඞ්ගවිභඞ්ග යැ මග්ගවිභඞ්ග යැ ඣානවිභඞ්ග යැ අප්පමඤ්ඤවිභඞ්ග යැ සික්ඛාපදවිභඞ්ග යැ පටිසම්භිද විභඞ්ග යැ ඤාණවිභඞ්ග යැ ඛුද්දකවත්ථුවිභඞ්ග යැ ධම්මහදයවිභඞ්ග යැ කියා යි.

ඛන්ධවිභඞ්ග : මෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්හපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරනලදහ. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා පඤ්ච ස්කන්ධයෝ අතීත, අනාගත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න, අධ්‍යාත්ම, බාහිර, ඖදරික, සූක්ෂ්ම, හීන, ප්‍රණීත, දූර, සන්තික යන එකොළොස් අයුරින් විභක්ත වෙති.

අභිධම්මභාජනියෙහි ලා රූපස්කන්ධයාගේ උද්දෙස පමණක් දක්වනලද්දේ යැ. එහි නිද්දෙස ධම්සඟුණු රූපකාණ්ඩයෙහි විස්තර කරනලද අයුරින් මෙහිදු ගතයුතු වෙයි. උද්දෙසයෙහි එකවිධරූප පටන් කොට ඒකාදශවිධරූප තෙක් රූපධර්මයන් සඞ්ග්‍රහ කොට මාතෘකා තබනලද යැ. එහි ඒකකමාතෘකායෙහි උද්දිෂ්ටපද තෙසාලිසෙකි. ඔවුනතුරෙහි පශ්චිමපදත්‍රය මාතෘකාමුක්ත වෙයි. සෙසු සාලිස් පදයෝ මාතෘකාගතයෝ යි. එක්සිය සතරක් පමණ වූ ද්විකමාතෘකා අතුරෙන් තුදුස් ප්‍රකීර්ණකද්විකයන් ද, එක්සියතුනක් පමණ වූ ත්‍රිකමාතෘකා අතුරෙන් ප්‍රකීර්ණකත්‍රික තුනක් ද, දෙවිසි චතුෂ්කමාතෘකා අතුරෙන් ආදි චතුෂ්ක සතර ද දක්වා නයමුඛ දී අවශෙෂමාතෘකා පෙය්‍යාලමුඛයෙන් සංක්ෂිප්ත කරන ලද යැ. එ හැම ධම්සඟුණු රූපකාණ්ඩයෙහි විස්තෘත අයුරින් මෙහිදු ගතයුතු වෙයි. පඤ්චකය පටන් කොට එකාදශකය තෙක් අමිශ්‍රමාතෘකා තබනලදි.

වෙදනාස්කන්ධනිද්දෙසයෙහි දුකමූලක යැ තිකමූලක යැ උභතොවඩ්ඪක යැ බහුවිධ යැ යි මහාවාර සතරෙක් වෙයි. එහි ත්‍රිකමාතෘකා ගෙන ද්විකමාතෘකායෙහි බහා කළ දේශනා දුකමූලක නම. ද්විකමාතෘකා ගෙන ත්‍රිකමාතෘකායෙහි බහා කළ දේශනා තිකමූලක නම. ද්විකත්‍රිකමාතෘකා දෙපසින් වඩා කළ දේශනා උභතොවඩ්ඪක නම. අවසානයෙහි සප්තවිධ යැ චතුර්විංශද්විධ යැ ත්‍රිංශද්විධ යැ බහුවිධ යැ යන සතර අයුරෙකින් දක්වනලද්දේ බහුවිධවාර නම්.

ද්විකමූලකයෙහි යථායෝග විසින් ලැබෙන පනස් ද්විකධර්මයක් ගෙන එක් එක් ද්විකය හා සමග ත්‍රිකමාතෘකායෙහි වෙදනාත්‍රික යැ ප්‍රීතිත්‍රික යැ සනිදර්ශනත්‍රික යැ යන අලභ්‍යමාන තුන් ත්‍රිකයන් හැරපියා අවශේෂ එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් වෙන වෙන යොද දුතියදුකපට්ඨතිකයෝගවාර ආදි විසින් නවසියපනස් වාරයෙක් කියනලද. එ හැම පාළියෙහි නයමුඛ දී හකුළා කියනලද යැ. නයානුසාරයෙන් විස්තර දතයුතු.

ත්‍රිකමූලකයෙහි ලභ්‍යමාන එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් ගෙන එක් එක් ත්‍රිකය හා සමග ලභ්‍යමාන පනස් ද්විකධර්මයන් වෙන වෙන යොද පට්ඨත්තිකදුතියදුකයොගවාර ආදි විසින් නවසියපනස් වාරයෙක් කියනලද. එයිදු පාළියෙහි නයමුඛ දී හකුළා කියනලදි. විස්තරවිභාග නයානුසාරයෙන් දතයුතු.

උභතොවඩ්ඪකයෙහි යථායෝග විසින් ලැබෙන එකුන්විසි ද්විකධර්මයන් ලභ්‍යමාන සේ එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් හා සමග යොද දුතියදුකපට්ඨතිකයොගවාර ආදි විසින් එකුන් විසි වාරයෙක් කියනලදි.

බහුවිධවාරයාගේ සප්තවිධනිර්දේශයෙහි එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් හා සමග සතර භූමි යොද එකුන්විසි වාරයෙක් කියනලද යැ. චතුර්විංශද්විධ නිර්දේශයෙහි දු බහුවිධ නිර්දේශයෙහි දු එකුන්විසි ත්‍රිකයන්ගේ වශයෙන් එකුන්විසි වාරප්‍රභෙද වෙයි. ත්‍රිංශද්විධ වාර එකෙකි. මෙසෙයින් බහුවිධනිර්දේශයෙහි අටපනස් වාරයෙක් වෙයි. මෙසේ වේදනාස්කන්ධනිර්දේශයෙහි සියු මහාවාරයෙහි එක්දහස් නවසිය සත්සැත්තෑ වාරයෙක් වෙ. සංඥාස්කන්ධ, සංස්කාරස්කන්ධ, විඥානස්කන්ධ පිළිබඳ විස්තරවිභාග ද යථායොග වශයෙන් වෙදනාස්කන්ධයෙහි කී නයින් මැ දත්තේ යි.

පඤ්හපුච්ඡකයෙහි පඤ්චස්කන්ධයන් දෙවිසි ත්‍රිකමාතෘකායෙහි දු එක්සිය දෙකක් ප්‍රභෙද වූ ද්විකමාතෘකායෙහි දු ලා ප්‍රශ්න කොට ඒ ඒ ස්කන්ධයන්ගේ කුශලාකුශල අව්‍යාකෘතාදි භාවයෝ ලැබෙන සේ නභා දක්වන ලදහ.

ආයතනවිභඞ්ග : මෙහි දෙළොස් ආයතනයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්ම භාජනිය යැ පඤ්හපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරන ලදහ. විභාගනය ඛන්ධ විභඞ්ගයෙහි මෙනි.

ධාතුවිභඞ්ග : මෙහි අටළොස් ධාතුහු සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්හපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරනලදහ. සූත්‍රාන්තයෙහි අටළොස් ධාතු අනෙකෙක, අභිධර්මයෙහි අටළොස් ධාතු අනෙ‍කෙකි. සූත්‍රාන්තභාජනියෙහි අටළොස් ධාතු තුන් ෂට්කයෙකැ ලා සඞ්ගෘහීත වෙයි. එහි පඨවීධාතු ,ආපෝධාතු, තේජෝධාතු, වායෝධාතු, ආකාසධාතු, විඤ්ඤාණධාතු එක් ෂට්කයෙක. සුඛධාතු, දුක්ඛධාතු, සොමනස්සධාතු, දොමනස්සධාතු, උපෙක්ඛාධාතු, අවිජ්ජාධාතු එක් ෂට්කයෙක. කාම ධාතු, ව්‍යාපාදධාතු, විහිංසාධාතු, නෙක්ඛම්මධාතු, අව්‍යාපාදධාතු, අවිහිංසාධාතු එක් ෂට්කයෙකි.

අභිධම්මභාජනියෙහි චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්ද ධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු, ගන්ධධාතු, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාධාතු, රසධාතු, ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු යන මොහු අටළොස් ධාතුහු වෙත්. මෙහි දු විභාග නය ඛන්ධවිභඞ්ගයෙහි මෙනි.

පඤ්හපුච්ඡකයෙහි කුශලාදිභාවය ද ඛන්ධවිභඞ්ගයෙහි කී නයින් මැ දතයුතු. ධම්මධාතු හා මනොවිඤ්ඤාණධාතු හා මෙදෙක චාතුර්භූමක වූවාහු ලෞකිකලොකොත්තර විසින් මිශ්‍ර වැ කියනලදහ. අවශේෂ සොළොස් ධාතුහු කාමාවචර වෙත්.

සච්චවිභඞ්ග : මෙහි සතර සත්‍යයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්හපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියයෙහි ලා ' සතර ආර්‍යසත්‍යයෝ ' යි සප්‍රදෙශ කොට ගෙන උද්දෙස නිද්දෙස විසින් දක්වනලදහ. අභිධම්ම

භාජනියෙහි ලා ' සතර සත්‍යයෝ ' යි නිෂ්ප්‍රදේශ කොට ගෙන විභාග කරනලදහ. ' ආර්‍ය්‍ය සත්‍යයෝ ' යි සප්‍රදේශ කොට කී කල්හි අවශෙෂ ක්ලේශයෝ ද අවශෙෂ කුශල ධර්මයෝ ද සාස්‍රව තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශෙෂ සාස්‍රව කුශලධර්මයෝ ද සඞ්ග්‍රහ නො වෙති. දුක්ඛසමුදය හුදෙක් තෘෂ්ණාහෙතුයෙන් මැ වන්නෙ නො වෙයි. යථොක්ත ක්ලෙශාදීහු ද එයට ප්‍රත්‍යය වෙති. එහෙයිනි නිෂ්ප්‍රදෙශ කොට කියනලද්දේ.

සත්‍යනිර්දෙශයෙහි ලා පළමු දුඃඛසත්‍යය නිර්දේශ නො කොට දුඃඛසමුදයසත්‍යය පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් නිර්දිෂ්ට යැ. දුඃඛසමුදය නිර්දිෂ්ට කල්හි දුඃඛ නිර්දෙශ පහසු වන හෙයිනි. නිරොධසත්‍යය ද පඤ්චප්‍රකාර සමුදයාගේ ප්‍රහාණ වශයෙන් පස් අයුරෙකින් දක්වන ලද යැ. මාර්ගසත්‍යය පඨමජ්ඣානික සොතාපත්ති මාර්ගයාගේ වශයෙන් ධම්ම සඟුණු පෙළෙහි විභාග කළ දේශනානයෙහි මුඛමාත්‍රයක් දක්වමින් නිර්දිෂ්ට යැ. විස්තර විභාග ධම්මසඟුණුයෙහි ආ සෙයින් දතයුතු.

මෙහි අට්ඨඞ්ගිකවාර යැ පඤ්චඞ්ගිකවාර යැ සබ්බසඞ්ගාහිකවාර යැ යි මහාවාර තුනෙකි. අට්ඨඞ්ගිකවාරයෙහි අෂ්ටාඞ්ගමාර්ගප්‍රතිපද ද පඤ්චඞ්ගිකවාරයෙහි පඤ්චාඞ්ග මාර්ගප්‍රතිපද ද සබ්බසඞ්ගාහිකවාරයෙහි පරොපණ්ණාස සම්ප්‍රයුක්තධර්මප්‍රතිපද ද දක්වන ලදහ. මෙසෙයින් මේ අභිධම්මභාජනිය ත්‍රිවිධ මහාවාරයෙකින් පසළොස් කොට්ඨාස යෙකින් සැටදහසක් නයින් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූයේ වෙයි. පඤ්හපුච්ඡකයෙහි කුශලාදි විභාගය ඛන්ධවිභඞ්ගයෙහි කී නයින් දතයුතු.

ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ග : මෙහි දෙවිසි ඉන්ද්‍රියධර්මයෝ විභාග කොට දක්වනලදහ. අභිධර්මයෙහි සෙයින් සූත්‍රාන්තයෙහි මේ දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් පිළිවෙළින් නො එන බැවින් ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ගයෙහි සුත්තන්තභාජනිය නො ලැබෙයි. අභිධම්මභාජනිය පඤ්හ පුච්ඡක යන දෙනය පමණක් මෙහි ලැබෙයි. නිද්දෙසවාරයෙහි සැකෙවින් නිර්දිෂ්ට ඉන්ද්‍රියයන්ගේ විස්තරවිභාග ධම්මසඟුණු පදභාජනියෙහි ආ සෙයින් ගතයුතු. මෙහි ඉන්ද්‍රිය යන් සර්වසඞ්ග්‍රාහක බැවින් විරියින්ද්‍රිය සමාධින්ද්‍රිය නිද්දෙසාදියෙහි සම්මාවායාම මිච්ඡා වායාම සම්මාසමාධි මිච්ඡාසමාධි ආදී විසින් නිර්දේශ නො වෙයි. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි චක්ඛු, සොත, ඝාන, ජිව්හා, කාය, ඉත්ථි, පුරිස, සුඛ, දුක්ඛ, දොමනස්ස යන ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙන ලෞකික යැ කාමාවචර යි. මනින්ද්‍රිය යැ ජීවිතින්ද්‍රිය යැ උපෙක්ඛින්ද්‍රිය යැ සද්ධින්ද්‍රිය යැ විරියින්ද්‍රිය යැ සතින්ද්‍රිය යැ සමාධින්ද්‍රිය යැ පඤ්ඤින්ද්‍රිය යැ යන අටදෙන චාතුර්භූමක වූවාහු ලෞකිකලෝකොත්තර මිශ්‍ර වෙති. සොමනස්සින්ද්‍රිය කාමාවචර රූපාවචර ලෝකොත්තර විසින් භූමිත්‍රයපර්‍ය්‍යාපන්න වූයේ ලෞකික ලෝකෝත්තර මිශ්‍ර වෙයි. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය යැ අඤ්ඤින්ද්‍රිය යැ අඤ්ඤාතා වින්ද්‍රිය යැ යන තුන් ඉන්ද්‍රියයෝ ලොකොත්තර මැ වෙත්.

පච්චයාකාරවිභඞ්ග : මෙහි ද්වාදශාඞ්ග ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාදධර්මයෝ සුත්තන්ත භාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ යන දෙනයින් විභාග වෙති. පඤ්හපුච්ඡක නය මෙහි නො ලැබෙයි. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා ප්‍රත්‍යයාකාරධර්මයෝ උද්දෙස නිද්දෙස විසින් දක්වනලදහ. එහි ප්‍රත්‍යයවිභාග නානාචිත්ත වශයෙනි.

අභිධම්මභාජනියෙහි ලා එකචිත්තක්ඛණික ප්‍රත්‍යයාකාරය දක්වනලද යැ. එහෙයින් සුත්තන්තභාජනියෙහි මෙන් ' අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා ' යි බහුවචනනිර්දෙශ නො කොට ' අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො ' යි මාතෘකා තබනලදි.

මාතෘකායෙහි මූලපද නවයෙකි : අවිජ්ජා යැ සඞ්ඛාර යැ විඤ්ඤාණ යැ නාම යැ ඡට්ඨායතන යැ ඵස්ස යැ වෙදනා යැ තණ්හා යැ උපාදන යැ කියා යි. මේ නව මූලපද යෙන් අවිජ්ජාදික යැ සඞ්ඛාරාදික යැ විඤ්ඤාණාදික යැ නාමාදික යැ ඡට්ඨායතනාදික යැ ඵස්සාදික යැ වෙදනාදික යැ තණ්හාදික යැ උපාදනාදික යැ යි නව නයෙක් වෙයි. එක් එක් නයෙහි ප්‍රත්‍යයචතුෂ්ක යැ හේතුචතුෂ්ක යැ සම්ප්‍රයුක්තචතුෂ්ක යැ අන්‍යොන්‍ය චතුෂ්ක යැ යි සතර සතර චතුෂ්කයෝ වෙති. එක් එක් චතුෂ්කයෙක් වාර සතරෙකැ සඞ්ගෘහීත වෙයි. මෙසේ නව නයෙහි එක්සිය සියුසාළිස් වාරයෙක් වෙයි.

නයමාතෘකායෙහි අවිජ්ජාමූලක නය පමණක් සපුරා දක්වන ලද්දේ යැ. සඞ්ඛාර මූලකාදිය නාමමාත්‍රයෙන් නිර්දිෂ්ට වෙයි. එ ද අවිජ්ජාමූලක නයානුසාරයෙන් දතයුතු යැ. භවපදයෙහි අවිද්‍යා සඞ්ග්‍රහ වන බැවිනුදු ජාතිජරාමරණ ඇතුළු වන බැවිනුදු කිවයුතු අපූර්වයක් නැති හෙයින් භවමූලක ජාතිජරාමරණමූලක නය නො කියන ලදී.

ප්‍රත්‍යයාකාරනිර්දේශ අකුශලනිර්දෙශ යැ කුශලනිර්දේශ යැ අව්‍යාකෘතනිර්දේශ යැ අවිජ්ජාමූලක කුශලනිර්දේශ යැ කුශලමූලක විපාකනිර්දේශ යැ අකුශලමූලක විපාක නිර්දේශ යැ යි ෂට්ප්‍රකාර වෙයි. නිර්දේශයෙහි ලා චිත්තුප්පාදකාණ්ඩයෙහි මෙන් පළමු කුශලවිභාග නො කොට ' අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො ' යි නයමාතෘකායෙහි නික්ෂිප්ත පරිපාටිය අනුව අකුශල විභාගය පළමු කොට කියන ලදී.

අකුශලනිර්දේශ : මෙහි ප්‍රථම අකුශලචිත්තයෙහි ලා සතර චතුෂ්ක ෂොඩශවාර ප්‍රභේද ඇති අවිජ්ජාමූලක නය ප්‍රකාශිත යැ. පාළියෙහි සංක්ෂිප්ත කොට කියන ලද සංස්කාරමූලකාදි සෙසු නය ද මෙ පරිදි මැ දතයුතු. මෙසේ ප්‍රථම අකුශලචිත්තයෙහි නව නයෙක්, සතිස් චතුෂ්කයෙක්, එක්සියසියුසාලිස් වාරයෙක් වෙයි. අවශෙෂ අකුශල චිත්තයන්හි දු මෙතෙක් මැ විභාග වෙයි. මෙහි සෙසු අකුශලචිත්තයන් අතුරෙහි දෘෂ්ටි විප්‍රයුක්තයෙහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදන නො ලැබෙයි. එහි ' අධිමොක්ෂ ' යෙදෙයි. දොමනස්සසහගතයෙහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා නො ලැබෙයි. එහි ' පටිඝ ' යෙදෙයි. උපාදනස්ථානයෙහි ' අධිමොක්ෂ ' යෙදෙයි. විචිකිත්සාසම්ප්‍රයුක්තයෙහි ' අධිමොක්ෂ ' ද නො යෙදෙයි. එහි තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි විචිකිත්සායෙන් පදපූරණ කරනලද යැ. උපාදානස්ථානය ඌන වෙයි. ඖද්ධත්‍යසම්ප්‍රයුක්තයෙහි තෘෂ්ණා ස්ථානයෙහි ' ඖද්ධත්‍ය ' ද උපාදනස්ථානයෙහි ' අධිමොක්ෂ ' ද යෙදෙයි. විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්තයෙහි උපාදනමූලක නය නො ලැබෙයි. එහෙයින් එහි අට නයෙක්, දෙතිස් චතුෂ්කයෙක්, එක්සිය අටවිසි වාරයෙක් වේ.

කුශලනිර්දෙශ : අකුශලවිභාගයෙහි දී පළමු මාතෘකා තබා පසුව නිර්දේශ කරනලදී. කුශලවිභාගයෙහි දී මාතෘකා නො තබා මැ නිර්දේශ කරනලදී. කුශලයෙහි අර්පණානානාත්ව ඇති හෙයින් සාධාරණ විසින් මාතෘකා තැබිය නො හෙයි. ලෞකික කුශලයෙහි " එවමෙතස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යි අර්පණා වෙයි. ලොකොත්තර කුශලයෙහි " එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති " යි අර්පණා වෙයි. මෙහි ලා අකුශලයනට අවිද්‍යාව මෙන් කුශලයනට කුශල ප්‍රත්‍යය වෙයි. එහෙයින් මැ අවිජ්ජාමූලකනයස්ථානයෙහි කුශලමූලකනය ලැබෙයි. මෙහි තණ්හා උපාදන නො ලැබෙන බැවින් තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි ' ප්‍රසාද ' ද උපාදනස්ථානයෙහි ' අධිමොක්ෂ ' ද යෙදේ. විභාගනය අකුශල නිර්දෙශයෙහි මෙන් දතයුතු.

අව්‍යාකෘතනිර්දෙශ : මෙහි අවිජ්ජාමූලකනය නො ලැබෙයි. චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදි අහේතුකවිපාකයෙහි තෘෂ්ණා උපාදන ස්ථාන නො යෙදෙයි. සහේතුකවිපාකයෙහි තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි ' ප්‍රසාද ' යෙදෙයි. කුශලාකුශල අහේතුකවිපාක අතුරෙහි ද්විපඤ්ච විඤ්ඤාණයෙහි සඞ්ඛාර, විඤ්ඤාණ, නාම, ඡට්ඨායතන, ඵස්ස, වෙදනා මූලක නය සයෙක් ලැබෙයි. අවශෙෂ අහෙතුකචිත්තයන්හි අධිමොක්ෂමූලකය හා සමග නය සතෙක් ලැබෙයි. සහෙතුකවිපාකයෙහි ප්‍රසාදමූලකය හා සමග අට නයෙක් ලැබේ.

අවිජ්ජාමූලක කුශලනිර්දේශයත් කුශලමූලක විපාකනිර්දේශයත් අකුශලමූලක විපාකනිර්දෙශයත් උපනිශ්‍රයප්‍රත්‍යය සඳහා කියනලදී. මෙහි ප්‍රත්‍යයචතුෂ්කය මිස සෙසු චතුෂ්කයෝ නො ලැබෙත්.

තවද මේ නානානයසහස්‍රප්‍රතිමණ්ඩිත වූ ප්‍රත්‍යයාකාරධර්මාවබෝධය ලාමක වූ හීන සත්ත්වයන් විසින් නොකළ හැක්ක. කෘතාධිකාර වූ නිපුණ බුද්ධිඇතියන් විසිනුදු ප්‍රත්‍යයාකාරඥනප්‍රභෙදය සඳහා හැමකල්හි පය්‍ර්‍යාප්තිශ්‍රවණය චින්තනය ප්‍රතිපත්තික්‍රමය යන මෙහි ස්මෘතිමත් ව උත්සාහ කටයුත්තේ ය. එයින් කියනලදි අටුවායෙහි :

'' පරියත්තිසවනචින්තන—පටිපත්තික්කමවිවජ්ජිතානං ච

යස්මා ඤණපභෙදෙ—න කදචිපි හොති එතස්මිං

පරියත්තිසවනචින්තන—පටිපත්තික්කමතො සද ධීරො

තත්ථ කයිරා න හඤ්ඤං—කරණීයතරං තතො අත්ථි '' යි.

ත්‍රිපිටකධාරී කුශාග්‍රබුද්ධිමත් බුද්ධඝොෂාචාරීන් විසිනුදු ප්‍රත්‍යයාකාරවර්ණනාවට පැමිණ මහසයුරට බැසගත්තකු සෙයින් ප්‍රතිෂ්ඨා නො ලබන බව ද, එහෙත් නානාදෙශනානය මණ්ඩිත වූ තෙවළාබුදුවදන් සසුන ද නොසිඳැපවත්නා පෙර ඇදුරන් පැවැසූ මඟ ද ඇසුරු කොට ප්‍රත්‍යයාකාරවර්ණනා කරනබව ද පැවසූ සේ සැලැකියයුතු ය.

සතිපට්ඨානවිභඞ්ග : මෙහි සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්හපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ අධ්‍යාත්ම වශයෙන් ද බාහිර වශයෙන් ද අධ්‍යාත්ම බාහිර වශයෙන් ද විභාග කරනලදහ. කායානුපස්සනායෙන් රූපස්කන්ධපරිග්‍රහ ද වෙදනානුපස්සනායෙන් වෙදනාස්කන්ධපරිග්‍රහ ද චිත්තානුපස්සනායෙන් විඥනස්කන්ධ පරිග්‍රහ ද ධම්මානුපස්සනායෙන් සංඥස්කන්ධ සංස්කාරස්කන්ධ පරිග්‍රහ ද කියන ලද වෙත්. අභිධම්මභාජනිය ලොකුත්තරසතිපට්ඨානවශයෙන් දේශිත යැ. එහි ලා ධම්මසඞ්ගණි යෙහි විභාග කොට දක්වනලද දෙශනා නයෙහි මුඛමාත්‍රය දක්වනලදි. විස්තර විභාග ධම්මසඞ්ගණි නයානුසාරයෙන් ගතයුතු. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා ලෞකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර සතිපට්ඨානයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්හපුච්ඡක යෙහි ද ලෝකෝත්තර සතිපට්ඨානයෝ මැ කියනලදහ.

සම්මප්පධානවිභඞ්ග : මෙහි සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්ම භාජනිය, පඤ්හපුච්ඡක යන තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලෞකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්හපුච්ඡක යෙහි ද ලොකොත්තර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ මැ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි දක්වන ලද්දේ නයමුඛමාත්‍රයෙකි. විස්තර විභාග ධම්මසඞ්ගණි අනුසාරයෙන් දතයුතු වේ.

ඉද්ධිපාද විභඞ්ග : මෙහි සතර ඍද්ධිපාදයෝ තුන් නයින් විභාග කොට දක්වන ලදහ. ' ඉද්ධි ' නම් ඡන්දදිය අධිපති කොට ප්‍රතිලබ්ධ උපචාරධ්‍යානාදි ධර්ම යි. උපචාරධ්‍යානාදි කුශලචිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරයනට ප්‍රතිෂ්ඨා වූ සතර අරූපස්කන්ධාදි අවශේෂ චිත්තචෛතසික ධර්මරාශිය ' ඉද්ධිපාද ' නම් වෙයි. ප්‍රතිලබ්ධ ධර්ම ඉද්ධි යැ, එයට පූර්වභාගය ' ඉද්ධිපාද ' නම් වෙයි. ප්‍රථමධ්‍යානය ඉද්ධි යැ, එහි පරිකර්ම ' ඉද්ධිපාද ' නම් වෙයි. සෙසු ධ්‍යාන මාර්ග ආදියෙහි ද මෙසේ දතයුතු. මෙහි සුත්තන්ත භාජනියෙහි ලා ලෞකිකලොකොත්තර මිශ්‍ර ඉද්ධිපාද කියනලද යැ. අභිධම්මභාජනි යෙහි ලා ලොකොත්තර ඉද්ධිපාද මැ කියනලදි.

බොජ්ඣඞ්ගවිභඞ්ග : මෙහි සප්තබොධ්‍යඞ්ගධර්මයෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්ම භාජනිය, පඤ්හපුච්ඡක යන තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනිය නයත්‍රයෙකින් යුක්ත වෙයි. ප්‍රථම නය පූර්වභාග විදර්ශනා වශයෙන් කථිත යැ. ද්විතීය නයෙහි අධ්‍යාත්ම බාහිර වශයෙන් තුදුස් බොධ්‍යඞ්ගයෙක් කියනලද යැ. තෘතීය නය භාවනා වශයෙන් දක්වනලදි. අභිධම්මභාජනියෙහි නය සතරෙකි : සප්තබොධ්‍යඞ්ගයන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නභා විභාග කිරීම එක් නයෙක. වෙන වෙන ගෙන විභාග කිරීම එක් නයෙකි. යළි එ දෙක කුශල විසින් ද විපාක විසින් දැයි ද්විවිධ වෙයි. මෙසෙයින් නය

සතරෙක් වේ. සුත්තන්තභාජනියෙහි ප්‍රථම නයෙහි ලෞකික බොධ්‍යඞ්ගයෝ ද ද්විතීය තෘතීය දෙනයෙහි ලෞකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර බොධ්‍යඞ්ගයෝ ද කියනලදහ. අභිධම්ම භාජනියෙහි ද පඤ්හපුච්ඡකයෙහි ද ලොකොත්තර බොධ්‍යඞ්ගයෝ මැ කියනලදහ.

මාර්ගවිභඞ්ග : මෙහි මාර්ගාඞ්ගයෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්මභාජනිය, පඤ්හ පුච්ඡක යන තුන් නයින් විභාග වෙති. යළි සුත්තන්තභාජනිය දෙනයෙකින් විභක්ත වෙයි. පළමු නය සච්චවිභඞ්ගයෙහි දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදනිද්දෙසයෙහි කියනලද සේ යැ. දෙවැන්න භාවනා වශයෙන් දක්වන ලදි. අභිධම්මභාජනියෙහි ලොකොත්තර මාර්ග කියනලද යැ. එහි අට්ඨඞ්ගිකවාර යැ පඤ්චඞ්ගිකවාර යැ යි වාර දෙකෙකි. අට්ඨඞ්ගිකවාරය මාර්ගාඞ්ගයන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නඟා විසර්ජන කරන ලද්දේ යැ. පඤ්චඞ්ගිකවාරයෙහි මාර්ගාඞ්ගයන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නඟා විසර්ජන ද වෙයි, වෙන වෙන ප්‍රශ්න නඟා විසර්ජන ද වෙයි. යළි කුශල වශයෙන් ද කුශලවිපාක වශයෙන් ද විභාග වෙයි. 'පඤ්චාඞ්ගිකමාර්ග' යි කිව ද ලොකොත්තරමාර්ගය අෂ්ටාඞ්ගික මැ වෙයි. වාචා කම්මන්ත ආජීව යන මේ අඞ්ගයන් මාර්ගභාවනාවට පූර්වභාගයෙහි සුපරිශුද්ධ බැවින් මෙහි නො කියනලද යැ. සුත්තන්තභාජනියෙහි " අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො " යි 'ආර්‍ය්‍ය' පදයෙන් වෙසෙසා කියනලද යැ. අභිධම්මභාජනියෙහි 'අරියො' යි නො වෙසෙසා " අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො " යි කියන ලදි. 'ආර්‍ය්‍ය' යි නො කිව ද අෂ්ටාඞ්ගමාර්ගය ආර්‍ය්‍ය ම වෙයි. සුත්තන්තභාජනියෙහි 'ලෞකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර මාර්ගාඞ්ගයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්හපුච්ඡකයෙහි ද ලොකොත්තරමාර්ගාඞ්ගයෝ මැ දක්වනලදහ.

ඣානවිභඞ්ග : මෙහි සතර ධ්‍යානයෝ තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්ත භාජනියෙහි ලා පළමු කොට සකල සූත්‍රාන්තභාජනියට මැ මාතෘකා තබා නික්ඛිත්ත මාතෘකායෙහි පිළිවෙළින් පදභාජනිය කෙරෙමින් නිද්දෙස කියනලදි. එහි ලා චතුපාරිසුද්ධිසීලය ද ධ්‍යානභාවනාවට උපකාරකධර්මයෝ ද ඒ ධර්මයන්ගේ අපරිහානිය පිණිස හා කර්මස්ථාන විස්මෘති නො වන පිණිස ස්මෘතිසම්ප්‍රජන්‍යසමායොගය ද භාවනානුරූප සේනාසන පරිග්‍රහ ද ධ්‍යානානුරූප ඊර්‍ය්‍යාපථ ද ධ්‍යානභාවනාරම්භය ද ධ්‍යානප්‍රත්‍යනීක ධර්මප්‍රහාණය ද සියලු ධ්‍යානයන්ගේ උත්පත්තික්‍රම ද දක්වනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ලා ධම්මසඞ්ගණි චිත්තුප්පාදකාණ්ඩයෙහි ආ නයින් පෙළ තබා කුශල විපාක ක්‍රියා විසින් විභාග නය දක්වනලදි. විස්තරවිභාග ධම්මසඞ්ගණියෙහි කී නයින් දතයුතු. සුත්තන්ත භාජනියෙහි ද අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්හපුච්ඡකයෙහි ද ලෞකිකලොකොත්තර මිශ්‍ර වූ මැ ධ්‍යානයෝ කියනලදහ.

අප්පමඤ්ඤාවිභඞ්ග : මෙහි සතර අප්‍රමාණ්‍යයෝ සුත්තන්තභාජනියාදි තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි පළමු මාතෘකා තබා අනතුරු වැ නික්ඛිත්තමාතෘකා යෙහි පදභාජනිය සැකෙවින් දක්විණ. විස්තරවිභාග චිත්තුප්පාදකාණ්ඩයෙහි කී අයුරු යි. අභිධම්මභාජනියෙහි කුශල විසිනුදු විපාක විසිනුදු ක්‍රියා විසිනුදු විභාග නය සැකෙවින් දක්වන ලද යැ. විස්තරවිභාග චිත්තුප්පාදකාණ්ඩයෙහි ආ සෙයින් දතයුතු. නයත්‍රයෙහි මැ ලෞකික අප්‍රමාණ්‍යයෝ මැ කියන ලදහ.

සික්ඛාපදවිභඞ්ග : මෙහි පඤ්චශික්ෂාපද අභිධම්මභාජනිය, පඤ්හපුච්ඡක යන දෙනයින් විභාග කොට දක්වනලද යැ. පළමු මාතෘකානික්ෂෙප ද ඉක්බිති පදභාජනිය ද වෙයි. පදභාජනිය නයත්‍රයෙකින් සමන්විත වෙයි. ප්‍රථමනයෙහි විරතිශික්ෂා දක්වනලද වෙයි. ද්විතීය නයෙහි චෙතනා ද තෘතීය නයෙහි චෙතනාසම්ප්‍රයුක්ත පරොපණ්ණාස ධර්මයෝ ද ශික්ෂාත්වයෙන් දක්වන ලදහ. මොහු අෂ්ටකාමාවචර කුශලචිත්තයාගේ වශයෙන් විභාග කරනලද වෙති. යළි චාතුර්භූමක කුශලධර්ම ද ශික්ෂිතව්‍යභාවයෙන්

ශික්ෂායෙහි ලා ගෙන එහි විභාගනය සැකෙවින් දක්වනලද්දේ යැ. විස්තර විභාග ධම්මසඞ්ගණී අනුසාරයෙන් දතයුතු වෙයි. මෙහි අභිධම්මභාජනියෙහි දු පඤ්හපුච්ඡක යෙහි දු ලෞකික වූ මැ ශික්ෂාපදයෝ කියනලදහ.

පටිසම්භිදාවිභඞ්ග : මෙහි සතර ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ නයත්‍රයෙන් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි සත්‍යවාර යැ හෙතුවාර යැ ධර්මවාර යැ ප්‍රත්‍යයාකාරවාර යැ පර්‍ය්‍යාප්තිවාර යැ යි විභාගවාර පසෙක් වෙයි. අභිධම්මභාජනියෙහි කුශලාකුශල විපාක ක්‍රියා වීයින් වාර සතරෙක් වෙයි. විපාක හා ක්‍රියා හා මෙදෙක අර්ථප්‍රතිසංවිදයෙහි සඞ්ගෘහීත වන බැවින් විපාකක්‍රියාවාරයෙහි ධර්මප්‍රතිසංවිද හැර සෙසු තුන් ප්‍රති සංවිදවෝ යෙදෙති. මෙහි පාළිය නයමුඛමාත්‍රයක් දක්වා සංක්ෂිප්ත කරනලද ය. විස්තරවිභාග චිත්තුප්පාදකාණ්ඩයෙහි කී නයින් ගතයුතු වෙයි. මෙහි අර්ථප්‍රතිසංවිද ලෞකික ද ලොකොත්තර ද වෙයි. අවශෙෂ තුන් ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ ලෞකික වෙත්.

ඤාණවිභඞ්ග : මෙහි ඒකවිධඥානවස්තුයෙහි පටන් දශවිධඥානවස්තු තෙක් දශපරිච්ඡෙද යෙකින් මාතෘකා තබා නික්ෂිප්ත පදනුක්‍රමයෙන් නිද්දෙස කරනලද යැ. ඔවුනතුරෙහි එකකමාතෘකායෙහි අටසැත්තෑ පදයෙක් වෙයි. ද්විකමාතෘකායෙහි පන්තිස්ද්විකයෙක. ත්‍රිකමාතෘකායෙහි අටාසූ ත්‍රිකයෙක. චතුෂ්කමාතෘකායෙහි එක්විසි චතුෂ්කයෙක. පඤ්චකමාතෘකායෙහි පඤ්චක දෙකෙක. ෂට්කමාතෘකායෙහි එක් ෂට්කයෙක. සප්තක මාතෘකායෙහි එකොළොස් සප්තකයෙක. අෂ්ටකමාතෘකායෙහි එක් අෂ්ටකයෙක. නවකමාතෘකායෙහි එක් නවකයෙක. දශකමාතෘකායෙහි එක් මැ දශකයෙකි. මෙහැම නිද්දෙසයෙහි ලා විභාග කොට දක්වනුලැබෙ.

ඛුද්දකවත්ථුවිභඞ්ග : මෙහි ක්ලෙශධර්මයෝ විභාග වෙති. නානාප්‍රකාරක්ලෙශ ධර්මයන් එකොළොස් අයුරෙකින් සඞ්ග්‍රහ කොට මාතෘකා තබා යළි උද්දිෂ්ටපදනුක්‍රම යෙන් නිර්දෙශ කරනලද යැ. එහි ඒකකමාතෘකායෙහි පටන් දශකමාතෘකා තෙක් පිළිවෙළින් පරිච්ඡෙද දශයෙක් ද අවසානයෙහි තණ්හාවිචරිත දූයි එකොළොස් පරිච්ඡෙද යෙක් වෙයි. ඒකකමාතෘකා තෙසැත්තැවෙක් වෙයි. ද්විකමාතෘකා අටළොසෙක. ත්‍රිකමාතෘකා පන්තිසෙක. චතුෂ්කමාතෘකා තුදුසෙක. පඤ්චකමාතෘකා පසළොසෙක ෂට්කමාතෘකා තුදුසෙක. සප්තකමාතෘකා සතෙක. අෂ්ටකමාතෘකා අටෙක. නවක මාතෘකා නවයෙක. දශකමාතෘකා සතෙක. අෂ්ටාදශකමාතෘකා සයෙකි. මෙසේ අටසියක් ක්ලෙශධර්මයන් මාතෘකා කොට තබා එහැම නිද්දෙසයෙහි ලා විභාග කොට දක්වන ලදි.

ධම්මහදයවිභඞ්ග : මෙහි ස්කන්ධාදි ද්වාදශ ධර්ම කෙනෙක් විභාග වෙති. විභාගවාර දශයෙකි. ප්‍රථමවාරය සබ්බසඞ්ගාහිකවාර නම් වෙයි. එහි ස්කන්ධ, ආයතන, ධාතු, සත්‍ය, ඉන්ද්‍රිය, හෙතු, ආහාර, ස්පර්ශ, වෙදනා, සංඥා, චෙතනා, චිත්ත යන ද්වාදශසඞ්ග්‍රහයෝ වෙති. ද්විතීයවාරයෙහි ලා කාමධාතු ආදියෙහි යථොක්තධර්මයන්ගේ උත්පත්ති හා අනුත්පත්ති දක්වෙයි. තෘතීයවාරයෙහි ලා කාමධාතු ආදියෙහි ස්කන්ධාදීන්ගේ පර්‍ය්‍යා පන්න–අපර්‍ය්‍යාපන්න භාවය දැක්වෙයි. චතුර්ථවාරයෙහි ලා තුන් භූමියෙහි උත්පත්ති ක්ෂණයෙහි ස්කන්ධාදීන්ගේ විද්‍යමාන–අවිද්‍යමානභාවය දක්වෙයි. පඤ්චමවාරය ඒ ධර්මයන් භූම්‍යන්තර වශයෙන් දක්වයි. ෂෂ්ඨවාරය ඒ ඒ ගතියෙහි උත්පාදකකර්ම හා ආයුෂ්ප්‍රමාණ දක්වයි. සප්තමවාරයෙහි ස්කන්ධාදිධර්මයන්ගේ අභිඤ්ඤෙය්‍යාදි භාවය දක්වෙයි. අෂ්ටමවාරයෙහි ඔවුන්ගේ සාරම්මණ–අනාරම්මණ භාවය දක්වෙයි. නවම වාරයෙහි ස්කන්ධාදි ධර්මයෝ දෘෂ්ටශ්‍රැතාදි වශයෙන් සඞ්ග්‍රහ කරනලද වෙති. දශම වාරයෙහි ස්කන්ධාදී ධර්මයන්ගේ කුශලත්‍රිකාදි සඞ්ග්‍රහය දක්වේ.

ග්‍රන්ථප්‍රමාණ : උක්තප්‍රකාර අටළොස් පරිච්ඡෙදයෙකින් සමන්විත වූ විභඞ්ග ප්‍රකරණය ධාවනාමාර්ගයෙහි ආ පමණින් ඛන්ධවිභඞ්ග පස් බණවරෙකින් ද ආයතන විභඞ්ග සාතිරෙක බණවරෙකින් ද ධාතුවිභඞ්ග දෙබණවරෙකින් ද සච්චවිභඞ්ග දෙබණ වරෙකින් ද ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ග සාතිරෙක බණවරෙකින් ද පච්චයාකාරවිභඞ්ග බණවර සයෙකින් ද සතිපට්ඨාන, සම්මප්පධාන, ඉද්ධිපාද, බොජ්ඣඞ්ග, මග්ගවිභඞ්ග සාතිරෙක බණවර බැවින් ද ඣානවිභඞ්ග දෙබණවරෙකින් ද අප්පමඤ්ඤා, සික්ඛාපද, පටිසම්භිද විභඞ්ග සාතිරෙක බණවර බැවින් ද ඤාණවිභඞ්ග, ඛුද්දකවිභඞ්ග තුන් බණවර බැවින් ද ධම්මහදයවිභඞ්ග දෙබණවරෙකින් ද ' යි පන්තිස් බණවරෙකින් පරිමිත වූයේ යි.

විභඞ්ගප්පකරණඅනුවාදය : ලඞ්කාබෞද්ධමණ්ඩලය මගින් පත්කරනලද ත්‍රිපිටක මණ්ඩලය විසින් සම්මත වූයේ ත්‍රිපිටකපාළිය සිංහල අනුවාදයක් සහිත කොට ප්‍රකාශයට පමුණුවාලීම යැ. එහෙයින් විභඞ්ගප්පකරණය වැනි විවිධ නයගහනයෙන් ගම්භීර වූ සුනිපුණ ධර්මවිභාග ඇති ප්‍රකරණයක් පවා අර්ථව්‍යාඛ්‍යානයෙන් විවරණ කිරීමට අවසර යෙක් නොවීය. එහෙත් දුර්ගමස්ථානයෙහි වරහන් තුළ අතිරෙක අර්ථ යෙදීමෙන් ද, කිසි තැනෙක අටුවාගත පර්‍ය්‍යාය අර්ථ දක්වීමෙන් ද බෙහෙවින් අභිධර්ම පාරිභාෂික ශබ්දයනට ප්‍රමුඛස්ථානය දෙමින් ස්වභාෂාරීතිය ද නොපිරිහෙළා මේ විභඞ්ගානුවාදය සම්පාදනය වී ඇතිබව සැලකියයුතුය. මෙසේ විභඞ්ගප්පකරණ ප්‍රථමභාගය ප්‍රකාශයට පමුණුවාලීමෙන් මේ උදරතර සත්කාර්‍ය්‍යයෙහි සහාය වූ ත්‍රිපිටකසංස්කාරකමණ්ඩලය ශ්‍රීලඞ්කාජනරජයේ සංස්කෘතිකඅධිකාරිය හා රජයේ මුද්‍රණාංශය ඇතුළු හැම සුධීහු ප්‍රශංසාහර්යෝ යි.

සියලු සත්ත්වයෝ නිදුක්වෙත්වා.

කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර ස්ථවිර.

1975 වෙසක්,
ත්‍රිපිටක කාර්‍ය්‍යාලය,
මහානායක චාරිකාරාමය,
115, විජේරාම මාවත,
කොළඹ – 7.

සඞ්කෙත නිරූපණය

ABBREVIATIONS

සිමු — සිංහලාක්ෂර මුද්‍රිත විභඞ්ගප්‍රකරණය.

සිමු² සිරිමු — ශ්‍රීපාද ත්‍රිපිටක මුද්‍රණය.

මනුප — (මහනුවර පත්තිරිප්පුව) රජකීය පුස්තකාලය -

පැවි — පැල්මඩුල්ල විහාරයට අයත් පුස්කොළපොත.

මඡසං — මරම්මඡට්ඨසඞ්ගීති පොත්ථක.

ස්‍යා — තායිලන්තයෙහි මුද්‍රිත - විභඞ්ගප්‍රකරණය.

PTS — PALI TEXT SOCIETY VIBHANGAPPAKARANA

THE PALI ALPHABET

IN SINHALA CHARACTERS.

VOWELS

අ a   ආ ā   ඉ i   ඊ ī   උ u   ඌ ū   එ ē   ඔ ō

CONSONANTS

ක ka   ඛ kha   ග ga   ඝ gha   ඞ ṅa
ච ca   ඡ cha   ජ ja   ඣ jha   ඤ ña
ට ṭa   ඨ ṭha   ඩ ḍa   ඪ ḍha   ණ ṇa
ත ta   ථ tha   ද da   ධ dha   න na
ප pa   ඵ pha   බ ba   භ bha   ම ma
ය ya   ර ra   ල la   ව va   ස sa   හ ha   ළ ḷa   අං aṃ

ක ka   කා kā   කි ki   කී kī   කු ku   කූ kū   කෙ kē   කො kō
ඛ kha   ඛා khā   ඛි khi   ඛී khī   ඛු khu   ඛූ khū   ඛෙ khē   ඛො khō
ග ga   ගා gā   ගි gi   ගී gī   ගු gu   ගූ gū   ගෙ gē   ගො gō

Conjunct - Consonants

ක්ක kka
ක්ඛ kkha
ක්‍ය kya
ක්‍රි kri
ක්ව kva
ඛ්‍ය khya
ඛ්ව khva
ග්ග gga
ග්ඝ ggha
ඞ්ක ṅka
ග්‍ර gra
ඞ්ඛ ṅkha
ඞ්ග ṅga
ඞ්ඝ ṅgha
ච්ච cca
ච්ඡ ccha
ජ්ජ jja
ජ්ඣ jjha

ඤ්ඤ ñña
ණ්හ ṇha
ඤ්ච ñca
ඤ්ඡ ñcha
ඤ්ජ, ඦ ñja
ඤ්ඣ ñjha
ට්ට ṭṭa
ට්ඨ, ට‍්ඨ ṭṭha
ඩ්ඩ ḍḍa
ඩ්ඪ ḍḍha
ණ්ණ ṇṇa
ණ්ට ṇṭa
ණ්ඨ ṇṭha
ණ්ඩ, ඬ ṇḍa
ණ්හ ṇha
ත්ත tta
ත්ථ ttha
ත්ව tva

ත්‍ර tra
ද්ද dda
ද්ධ ddha
ද්‍ර dra
ද්ව, ද්ව dva
ධ්ව dhva
න්ත nta
න්ථ ntha
න්ද nda
න්ධ ndha
න්න nna
න්හ nha
ප්ප ppa
ප්ඵ ppha
බ්බ bba
බ්භ bbha
බ්‍ර bra
ම්ප mpa

ම්ඵ mpha
ම්බ, ඹ mba
ම්භ mbha
ම්ම mma
ම්හ mha
ය්‍ය yya
ය්හ yha
ල්ල lla
ල්‍ය lya
ල්හ lha
ව්හ wha
ස්ස ssa
ස්ම sma
ස්ව sva
හ්ම hma
හ්ව hva
ළ්හ ḷha

ා ā   ි i   ී ī   ු ු u   ූ ූ ū   ෙ e   ො ō

විභඞ්ගප්පකරණ - පඨමභාග

විෂය සූචි

		පිට්ඨඞ්කං
1.	**ඛන්ධවිභඞ්ගො**	**2 - 122**
1.	සුත්තන්තභාජනියං	2 - 20
2.	අභිධම්මභාජනියං	22 - 104
3.	රූපක්ඛන්ධො	22 - 24
4.	වෙදනාක්ඛන්ධො	26 - 46
5.	සඤ්ඤාක්ඛන්ධො	46 - 64
6.	සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො	66 - 86
7.	විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො	86 - 104
8.	පඤ්හපුච්ඡකං	104 - 122
2.	**ආයතනවිභඞ්ගො**	**124 - 148**
1.	සුත්තන්තභාජනියං	124
2.	අභිධම්මභාජනියං	124 - 132
3.	පඤ්හපුච්ඡකං	132 - 148
3.	**ධාතුවිභඞ්ගො**	**150 - 180**
1.	සුත්තන්තභාජනියං	150 - 158
2.	අභිධම්මභාජනියං	158 - 162
3.	පඤ්හපුච්ඡකං	162 - 180
4.	**සච්චවිභඞ්ගො**	**182 - 218**
1.	සුත්තන්තභාජනියං	182 - 192
2.	අභිධම්මභාජනියං	194 - 202
3.	පඤ්හපුච්ඡකං	202 - 218
5.	**ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ගො**	**220 - 242**
1.	අභිධම්මභාජනියං	220 - 224
2.	පඤ්හපුච්ඡකං	224 - 242

		පිට්ඨඞ්කො
6.	**පටිච්චසමුප්පාදවිභඞ්ගො**	**244 - 338**
1.	සුත්තන්තභාජනීයං	244 - 248
2.	අභිධම්මභාජනීයං	248 - 338
3.	මාතිකා	348 - 256
4.	පච්චයචතුක්කං	256 - 264
5.	හෙතුචතුක්කං	264 - 270
6.	සම්පයුත්තචතුක්කං	272 - 278
7.	අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කං	278 - 288
8.	අකුසලනිද්දෙසො	288 - 294
9.	කුසලනිද්දෙසො	294 - 302
10.	අව්‍යාකතනිද්දෙසො	302 - 322
11.	අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසො ...	322 - 326
12.	කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො ...	326 - 334
13.	අකුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො ...	334 - 338
7.	**සතිපට්ඨානවිභඞ්ගො**	**340 - 366**
1.	සුත්තන්තභාජනීයං	340 - 356
	කායානුපස්සනා නිද්දෙසො	340 - 344
	වෙදනානුපස්සනා නිද්දෙසො ...	344 - 346
	චිත්තානුපස්සනා නිද්දෙසො ...	346 - 350
	ධම්මානුපස්සනා නිද්දෙසො	350 - 356
2.	අභිධම්මභාජනීයං	356 - 360
3.	පඤ්හාපුච්ඡකං	360 - 366
8.	**සම්මප්පධානවිභඞ්ගො**	**368 - 382**
1.	සුත්තන්තභාජනීයං	368 - 372
2.	අභිධම්මභාජනීයං	372 - 376
3.	පඤ්හාපුච්ඡකං	376 - 382
9.	**ඉද්ධිපාදවිභඞ්ගො**	**384 - 400**
1.	සුත්තන්තභාජනීයං	384 - 388
2.	අභිධම්මභාජනීයං	390 - 394
3.	පඤ්හාපුච්ඡකං	396 - 400

අභිධම්මපිටකෙ

විභඞ්ගප්පකරණං

පඨමො භාගො

2—ඊ 503 (8/73)

අභිධම්මපිටකෙ

විභඞ්ගප්පකරණං

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

1. ඛන්ධවිභඞ්ගො

1. පඤ්චක්ඛන්ධා: රූපක්ඛන්ධො වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

2. තත්ථ කතමො රූපක්ඛන්ධො:

යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසඞ්ඛිපිත්වා, අයං වුච්චති රූපක්ඛන්ධො.

3. තත්ථ කතමං රූපං අතීතං:

යං රූපං අතීතං නිරුද්ධං විගතං විපරිණතං අත්ථඞ්ගතං අබ්භත්ථංගතං උප්පජ්ජිත්වා විගතං අතීතං අතීතංසෙන සඞ්ගහිතං චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චති රූපං අතීතං.

4. තත්ථ කතමං රූපං අනාගතං:

යං රූපං අජාතං අභූතං අසඤ්ජාතං අනිබ්බත්තං අනභිනිබ්බත්තං අපාතුභූතං අනුප්පන්නං අසමුප්පන්නං අනුට්ඨිතං අසමුට්ඨිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සඞ්ගහිතං චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චති රූපං අනාගතං.

5. තත්ථ කතමං රූපං පච්චුප්පන්නං:

යං රූපං ජාතං භූතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං උට්ඨිතං සමුට්ඨිතං පච්චුප්පන්නං පච්චුප්පන්නංසෙන සඞ්ගහිතං චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චති රූපං පච්චුප්පන්නං.

6. තත්ථ කතමං රූපං අජ්ඣත්තං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකං[1] පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං[2] චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහා-භූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චති රූපං අජ්ඣත්තං.

---

1. නියතං – සීමු, 2. උපාදිණ්ණං – PTS.

අභිධර්මපිටකයෙහි

විභඞ්ග පෙළ

ඒ භගවත් අර්හත් සම්මාසම්බුද්ධරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර වේවා!

1. ස්කන්ධ විභඞ්ගය

1. ස්කන්ධ පසෙකි: රූපස්කන්ධ යැ වේදනාස්කන්ධ යැ සංඥාස්කන්ධ යැ සංස්කාරස්කන්ධ යැ විඥානස්කන්ධ යි.

2. එහි රූපස්කන්ධය කවරෙ යත්:

ආධ්‍යාත්මික වේවයි බාහිර වේවයි ඖදරික වේවයි සූක්ෂ්ම වේවයි හීන වේවයි ප්‍රණීත වේවයි දූර වේවයි ළඟ වේවයි අතීතානාගත ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම් කිසි රූපයෙක් වේ ද, එ හැම රූපය එක්පරිද්දෙකින් කැටි කොට හකුළුවා ගෙන මේ රූපස්කන්ධ යයි කියනු ලැබේ.

3. එහි අතීතරූපය කවරෙ යත්:

(භව වශයෙන් හෝ ක්ෂණවශයෙන් හෝ) ඉක්ම ගිය නිරුද්ධ වූ වෙන් වැ ගියා වූ පෙරළීමට ගියා වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද වෙන් වැ ගියා වූ ඉක්ම ගියා වූ අතීතාංශයෙන් සඞ්ග්‍රහයට ගියා වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභූතයෝ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' අතීතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

4. එහි අනාගතරූපය කවරෙ යත්:

(භව වශයෙන් හෝ ක්ෂණවශයෙන් හෝ) නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවාය යෙන් නූපන් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යයසමවාය යෙන් නූපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශ යෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභූතයෝ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' අනාගතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

5. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නරූපය කවරෙ යත්:

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙහි උපන් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් පහළ වූ උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙහි උපන් නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නැඟුණු වර්තමාන වූ වර්තමානාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභූතයෝ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' ප්‍රත්‍යුත්පන්න රූප ' යි කියනු ලැබේ.

6. එහි ආධ්‍යාත්මිකරූපය කවරෙ යත්:

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ තමතමන් අයත්, තමතමන් කෙරෙහි වූ, ස්වකීය වූ පුද්ගලයකු පාසා පවත්නා වූ උපාදින්න වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභූතයෝ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' ආධ්‍යාත්මිකරූප ' යි කියනු ලැබේ.

7. තත්ථ කතමං රූපං බහිද්ධා:

යං රූපං තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චති රූපං බහිද්ධා.

8. තත්ථ කතමං රූපං ඔළාරිකං:

චක්ඛායතනං රූපායතනං සොතායතනං සද්දායතනං ඝානායතනං ගන්ධායතනං ජිව්හායතනං රසායතනං කායායතනං ඵොට්ඨබ්බායතනං, ඉදං වුච්චති රූපං ඔළාරිකං.

9. තත්ථ කතමං රූපං සුඛුමං:

ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං ජීවිතින්ද්‍රියං කායවිඤ්ඤත්ති වචීවිඤ්ඤත්ති ආකාසධාතු ආපොධාතු රූපස්ස ලහුතා රූපස්ස මුදුතා රූපස්ස කම්මඤ්ඤතා රූපස්ස උපචයො රූපස්ස සන්තති රූපස්ස ජරතා රූපස්ස අනිච්චතා කබළිඞ්කාරො[1] ආහාරො, ඉදං වුච්චති රූපං සුඛුමං.

10. තත්ථ කතමං රූපං හීනං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං උඤ්ඤාතං අවඤ්ඤාතං හීළිතං පරිභූතං අචිත්තීකතං හීනං හීනමතං හීනසම්මතං අනිට්ඨං අකන්තං අමනාපං රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, ඉදං වුච්චති රූපං හීනං.

11. තත්ථ කතමං රූපං පණීතං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අනුඤ්ඤාතං අනවඤ්ඤාතං අහීළිතං අපරිභූතං චිත්තීකතං පණීතං පණීතමතං පණීතසම්මතං ඉට්ඨං කන්තං මනාපං රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, ඉදං වුච්චති රූපං පණීතං, තං තං වා පන රූපං උපාදායුපාදාය රූපං හීනං පණීතං දට්ඨබ්බං.

12. තත්ථ කතමං රූපං දූරෙ:

ඉත්ථින්ද්‍රියං -පෙ- කබළිඞ්කාරො[1] ආහාරො; යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං අනාසන්නෙ අනුපකට්ඨෙ දූරෙ අසන්තිකෙ, ඉදං වුච්චති රූපං දූරෙ.

13. තත්ථ කතමං රූපං සන්තිකෙ:

චක්ඛායතනං -පෙ- ඵොට්ඨබ්බායතනං, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං ආසන්නෙ උපකට්ඨෙ අවිදූරෙ සන්තිකෙ, ඉදං වුච්චති රූපං සන්තිකෙ. තං තං වා පන රූපං උපාදායුපාදාය රූපං දූරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බං.

14. තත්ථ කතමො වෙදනාක්ඛන්ධො:

යා කාචි වෙදනා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තා වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුඛුමා වා හීනා වා පණීතා වා යා දූරෙ සන්තිකෙ වා, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසඞ්ඛිපිත්වා, අයං වුච්චති වෙදනාක්ඛන්ධො.

---

1. කබළීකාරො - මජසං.

7. එහි බාහිරරූපය කවරේ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ තමතමන් කෙරෙහි වූ ස්වකීය වූ පුහුලකු පාසා පවත්නා වූ උපාදින්න වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභූතයෝ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' බාහිර රූප ' යි කියනු ලැබේ.

8. එහි ඖදරිකරූපය කවරේ යත් :

චක්ෂුරායතන යැ රූපායතන යැ ශ්‍රොත්‍රායතන යැ ශබ්දයතන යැ ඝ්‍රාණායතන යැ ගන්ධායතන යැ ජිහ්වායතන යැ රසායතන යැ කායායතන යැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන යැ යන මේ ' ඖදරිකරූප ' යි කියනු ලැබේ.

9. එහි සූක්ෂ්මරූපය කවරේ යත් :

ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ කායවිඥප්ති යැ වාග්විඥප්ති යැ ආකාශධාතු යැ අබ්ධාතු යැ රූපයාගේ ලඝුත්ව යැ රූපයාගේ මෘදුත්ව යැ රූපයාගේ කර්මණ්‍යත්ව යැ රූපයාගේ උපචය යැ රූපයාගේ සන්තති යැ රූපයාගේ ජරතා යැ රූපයාගේ අනිත්‍යතා යැ කවලීකාරාහාර යැ යන මේ ' සූක්ෂ්මරූප ' යි කියනු ලැබේ.

10. එහි හීනරූපය කවරේ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන් විසින් අවමන් කරන ලද ලාමක වශයෙන් සලකනලද බැහැර කළ පරිභව කළ නො ගරු කළ හීන වූ හීන යයි සලකනලද හීන යයි සම්මත වූ අනිෂ්ට වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, එබඳු වූ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ යැ යන මේ ' හීනරූප ' යි කියනු ලැබේ.

11. එහි ප්‍රණීතරූපය කවරේ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන් විසින් අවමන් නො කරනලද ලාමක වශයෙන් නො සිතන ලද බැහැර නො කළ පරිභව නො කළ ගරු කළ ප්‍රණීත වූ ප්‍රණීත යයි සලකන ලද ප්‍රණීත යයි සම්මත වූ ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනවඩන යම් රූපයෙක් වේ ද, එබඳු වූ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ යැ යන මේ ' ප්‍රණීතරූප ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ රූපය නිසා හීනප්‍රණීතරූපය දතයුතු යි.

12. එහි දූරෙරූපය කවරේ යත් :

ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ . . . කවලීකාරාහාර යැ, තවද අනාසන්නයෙහි බැහැර දුරැ නො ළඟ වූ අන්‍ය වූ ද යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' දූරෙරූප ' යි කියනු ලැබේ.

13. එහි සන්තිකෙරූපය කවරේ යත් :

චක්ෂුරායතන යැ . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන යැ තවද ආසන්නයෙහි සමීපයෙහි නුදුරෙහි ළඟ වූ අන්‍ය වූ ත් යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' සන්තිකෙරූප ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ රූපය නිසා දූරෙ සන්තිකෙ රූපය දතයුතු.

14. එහි වෙදනාස්කන්ධය කවරේ යත් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි බාහිර වේවයි ඖදරික වේවයි සූක්ෂ්ම වේවයි හීන වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අතීතානාගතප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම්කිසි වෙදනාවක් වේ ද, දුරැ වූ හෝ ළඟැ වූ හෝ යම් වෙදනාවකුත් වේ ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' වෙදනාස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

15. තත්‍ථ කතමා වෙදනා අතීතා:

යා වෙදනා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්‍ථඞ්ගතා අබ්භත්‍ථං ගතා උප්පජ්ජිත්‍වා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සඞ්ගහිතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති වෙදනා අතීතා.

16. තත්‍ථ කතමා වෙදනා අනාගතා:

යා වෙදනා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බත්තා අනභිනිබ්බත්තා අපාතුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සඞ්ගහිතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති වෙදනා අනාගතා.

17. තත්‍ථ කතමා වෙදනා පච්චුප්පන්නා:

යා වෙදනා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නංසෙන සඞ්ගහිතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති වෙදනා පච්චුප්පන්නා.

18. තත්‍ථ කතමා වෙදනා අජ්ඣත්තා:

යා වෙදනා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති වෙදනා අජ්ඣත්තා.

19. තත්‍ථ කතමා වෙදනා බහිද්ධා:

යා වෙදනා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති වෙදනා බහිද්ධා.

20. තත්‍ථ කතමා වෙදනා ඔළාරිකා සුඛුමා:

අකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා, කුසලාබ්‍යාකතා වෙදනා සුඛුමා, කුසලාකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා, අබ්‍යාකතා වෙදනා සුඛුමා, දුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා සුඛුමා, සුඛදුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා සුඛුමා, අසමාපන්නස්ස වෙදනා ඔළාරිකා, සමාපන්නස්ස වෙදනා සුඛුමා, සාසවා වෙදනා ඔළාරිකා, අනාසවා වෙදනා සුඛුමා, තං තං වා පන වෙදනං උපාදායුපාදාය වෙදනා ඔළාරිකා සුඛුමා දට්ඨබ්බා.

21. තත්‍ථ කතමා වෙදනා හීනා පණීතා:

අකුසලා වෙදනා හීනා, කුසලාබ්‍යාකතා වෙදනා පණීතා, කුසලාකුසලා වෙදනා හීනා, අබ්‍යාකතා වෙදනා පණීතා, දුක්ඛාවෙදනා හීනා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා පණීතා, සුඛදුක්ඛා වෙදනා හීනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා පණීතා, අසමාපන්නස්ස වෙදනා හීනා, සමාපන්නස්ස වෙදනා පණීතා, සාසවා වෙදනා හීනා, අනාසවා වෙදනා පණීතා, තං තං වා පන වෙදනං උපාදායුපාදාය වෙදනා හීනා පණීතා දට්ඨබ්බා.

15. එහි අතීතවෙදනා කවර යත් :

ඉක්ම ගියා වූ නිරුද්ධ වූ පහ වැ ගියා වූ විපරිණත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද පහ වැ ගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් වෙදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවෙදනා යැ දුඃඛවෙදනා යැ උපෙක්ෂා වෙදනා යැ යන මේ ' අතීතවෙදනා ' යි කියනු ලැබෙ.

16. එහි අනාගතවෙදනා කවර යත් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපන් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපන් අනුත්ථිත වූ අසමුත්ථිත වූ අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් වෙදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවෙදනා යැ දුඃඛවෙදනා යැ උපෙක්ෂාවෙදනා යැ යන මේ ' අනාගත වෙදනා ' යි කියනු ලැබෙ.

17. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නවෙදනා කවර යත් :

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් උපන් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් පහළ වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් වෙදනාවක් වේ ද එබඳු වූ සුඛවෙදනා යැ දුඃඛවෙදනා යැ උපෙක්ෂා වෙදනා යැ යන මේ ' ප්‍රත්‍යුත්පන්නවෙදනා ' යි කියනු ලැබෙ.

18. එහි අධ්‍යාත්මවෙදනා කවර යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ තමතමන් අයත් වූ තමතමන් කෙරෙහි වූ ස්වකීය වූ එක් එක් පුද්ගලයා සතු වූ ශරීරස්ථ වූ යම් වෙදනාවක් වේ ද එබඳු වූ සුවවෙදනා යැ දුක්වෙදනා යැ නො දුක් නො සුව වෙදනා යැ යන මේ ' අධ්‍යාත්ම වෙදනා ' යි කියනු ලැබෙ.

19. එහි බාහිරවෙදනා කවර යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික (වෙන වෙන පුහුලන් සතු) වූ උපාදින්න වූ යම් වෙදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවෙදනා යැ දුඃඛවෙදනා යැ උපෙක්ෂා වෙදනාය යන මේ ' බාහිරවෙදනා' යි කියනු ලැබෙ.

20. එහි ඖදරික–සූක්ෂ්මවෙදනා කවර යත් :

අකුශලවෙදනාව ඖදරික යැ කුශල–අව්‍යාකෘතවෙදනා සූක්ෂ්ම යි. කුශල–අකුශල වෙදනා ඖදරික යැ අව්‍යාකෘතවෙදනාව සූක්ෂ්ම යි. දුඃඛවෙදනාව ඖදරික යැ සුඛ වූ ද අදුඃඛමසුඛ වූ ද වෙදනා සූක්ෂ්ම යි. සුඛ–දුඃඛවෙදනා ඖදරික යැ අදුඃඛමසුඛවෙදනාව සූක්ෂ්ම යි. සමවත් නො සමවන්හුගේ වෙදනාව ඖදරික යැ සමවත් සමවන්හුගේ වෙදනාව සූක්ෂ්ම යි. ආස්‍රව සහිත වෙදනාව ඖදරික යැ ආස්‍රව රහිත වෙදනාව සූක්ෂ්ම යි. තවද ඒ ඒ වෙදනාව නිසා වෙදනාව ඖදරිකසූක්ෂ්ම යයි දතයුතු.

21. එහි හීන–ප්‍රණීතවෙදනා කවර යත් :

අකුශලවෙදනාව හීන යැ කුශල–අව්‍යාකෘතවෙදනා ප්‍රණීත යි. කුශල–අකුශල වෙදනා හීන යැ අව්‍යාකෘතවෙදනාව ප්‍රණීත යි. දුඃඛවෙදනාව හීන යැ සුඛ වූ ද අදුඃඛමසුඛ වූ ද වෙදනා ප්‍රණීත යි. සුඛ–දුඃඛවෙදනා හීන යැ අදුඃඛමසුඛවෙදනාව ප්‍රණීත යි. සමවත් නො සමවන්හුගේ වෙදනාව හීන යැ සමවත් සමවන්හුගේ වෙදනාව ප්‍රණීත යි. ආස්‍රව සහිත වෙදනාව හීන යැ ආස්‍රව රහිත වෙදනාව ප්‍රණීත යි. තවද ඒ ඒ වෙදනාව නිසා හීන–ප්‍රණීතවෙදනා දතයුතු.

22. තත්ථ කතමා වෙදනා දූරෙ:

අකුසලා වෙදනා කුසලාබ්‍යාකතාහි වෙදනාහි දූරෙ, කුසලාබ්‍යාකතා වෙදනා අකුසලාය වෙදනාය දූරෙ, කුසලා වෙදනා අකුසලාබ්‍යාකතාහි වෙදනාහි දූරෙ, අකුසලාබ්‍යාකතා වෙදනා කුසලාය වෙදනාය දූරෙ, අබ්‍යාකතා වෙදනා කුසලාකුසලාහි වෙදනාහි දූරෙ, කුසලාකුසලා වෙදනා අබ්‍යාකතාය වෙදනාය දූරෙ, දුක්ඛා වෙදනා සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි දූරෙ, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා දුක්ඛාය වෙදනාය දූරෙ, සුඛා වෙදනා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි දූරෙ, දුක්ඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා සුඛාය වෙදනාය දූරෙ, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි දූරෙ, සුඛදුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය දූරෙ, අසමාපන්නස්ස වෙදනා සමාපන්නස්ස වෙදනාය දූරෙ, සමාපන්නස්ස වෙදනා අසමාපන්නස්ස වෙදනාය දූරෙ, සාසවා වෙදනා අනාසවාය වෙදනාය දූරෙ, අනාසවා වෙදනා සාසවාය වෙදනාය දූරෙ, අයං වුච්චති වෙදනා දූරෙ.

23. තත්ථ කතමා වෙදනා සන්තිකෙ:

අකුසලා වෙදනා අකුසලාය වෙදනාය සන්තිකෙ, කුසලා වෙදනා කුසලාය වෙදනාය සන්තිකෙ, අබ්‍යාකතා වෙදනා අබ්‍යාකතාය වෙදනාය සන්තිකෙ, දුක්ඛා වෙදනා දුක්ඛාය වෙදනාය සන්තිකෙ, සුඛා වෙදනා සුඛාය වෙදනාය සන්තිකෙ, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සන්තිකෙ, අසමාපන්නස්ස වෙදනා අසමාපන්නස්ස වෙදනාය සන්තිකෙ, සමාපන්නස්ස වෙදනා සමාපන්නස්ස වෙදනාය සන්තිකෙ, සාසවා වෙදනා සාසවාය වෙදනාය සන්තිකෙ, අනාසවා වෙදනා අනාසවාය වෙදනාය සන්තිකෙ, අයං වුච්චති වෙදනා සන්තිකෙ. තං තං වා පන වෙදනං උපාදායුපාදාය වෙදනා දූරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බා.

24. තත්ථ කතමො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො:

යා කාචි සඤ්ඤා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තා වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුඛුමා වා හීනා වා පණීතා වා යා දූරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසඞ්ඛිපිත්වා, අයං වුච්චති සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

25. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා අතීතා:

යා සඤ්ඤා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථඞ්ගතා උප්පජ්ජිත්වා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සඞ්ගහිතා චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා අතීතා.

26. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා අනාගතා:

යා සඤ්ඤා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බත්තා අනභිනිබ්බත්තා අපාතුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සඞ්ගහිතා චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා අනාගතා.

22. එහි දූරෙවෙදනා කවර යත් :

අකුශලවෙදනාව කුශලාව්‍යාකෘතවෙදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. කුශලාව්‍යාකෘත වෙදනා අකුශලවෙදනායෙන් දුර වෙයි. කුශලවෙදනාව අකුශල–අව්‍යාකෘතවෙදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. අකුශල–අව්‍යාකෘතවෙදනා කුශලවෙදනායෙන් දුර වෙයි. අව්‍යාකෘතවෙදනාව කුශලාකුශලවෙදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. කුශලාකුශලවෙදනා අව්‍යාකෘතවෙදනායෙන් දුර වෙයි. දුඃඛවෙදනාව සුඛ–උපෙක්ෂාවෙදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛවෙදනාව ද උපෙක්ෂාවෙදනාව ද දුඃඛවෙදනාව කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛවෙදනාව දුඃඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. දුඃඛොපෙක්ෂාවෙදනා සුඛවෙදනාව කෙරෙන් දුර වෙයි. උපෙක්ෂාවෙදනාව සුඛදුඃඛවෙදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛදුඃඛවෙදනා උපෙක්ෂාවෙදනායෙන් දුර වෙයි. සමවතට නො සමවන්හුගේ වෙදනාව සමවතට සමවන්හුගේ වෙදනායෙන් දුර වෙයි. සමවතට සමවන්හුගේ වෙදනාව සමවතට නො සමවන්හුගේ වෙදනායෙන් දුර වෙයි. සාස්‍රව වෙදනාව අනාස්‍රවවෙදනායෙන් දුර වෙයි. අනාස්‍රවවෙදනාව සාස්‍රවවෙදනායෙන් දුර වේ. මේ ' දූරෙවෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

23. එහි සන්තිකෙවෙදනා කවර යත් :

අකුශලවෙදනාව අකුශලවෙදනාවට ළඟ වෙයි. කුශලවෙදනාව කුශලවෙදනාවට ළඟ වෙයි. අව්‍යාකෘතවෙදනාව අව්‍යාකෘතවෙදනාවට ළඟ වෙයි. දුඃඛවෙදනාව දුඃඛවෙදනාවට ළඟ වෙයි. සුඛවෙදනාව සුඛවෙදනාවට ළඟ වෙයි. උපෙක්ෂා වෙදනාව උපෙක්ෂාවෙදනාවට ළඟ වෙයි. අසමාපන්නයාගේ වෙදනාව අසමාපන්න යාගේ වෙදනාවට ළඟ වෙයි. සමාපන්නයාගේ වෙදනාව සමාපන්නයාගේ වෙදනාවට ළඟ වෙයි. සාස්‍රවවෙදනාව සාස්‍රවවෙදනාවට ළඟ වෙයි. අනාස්‍රවවෙදනාව අනාස්‍රව වෙදනාවට ළඟ වේ. මේ ' සන්තිකෙවෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. ඒ ඒ වෙදනාව නිසා ' දූරෙ සන්තිකෙ වෙදනා ' දතයුතු.

24. එහි සංඥාස්කන්ධය කවරෙ යත් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි බාහිර වේවයි ඖදරික වේවයි සූක්ෂ්ම වේවයි හීන වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අතීතානාගතප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම්කිසි සංඥාවක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' සංඥාස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

25. එහි අතීතසංඥා කවර යත් :

ඉක්මගියා වූ නිරුද්ධ වූ පහවැගියා වූ විපරිණත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද පහවැගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, එබඳු වූ චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ ' අතීතසංඥා ' යි කියනු ලැබේ.

26. එහි අනාගතසංඥා කවර යත් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නො හටගත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, එබඳු වූ චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ ' අනාගතසංඥා ' යි කියනු ලැබේ.

27. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා පච්චුප්පන්නා:

යා සඤ්ඤා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නංසෙන සඞ්ගහිතා චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා පච්චුප්පන්නා.

28. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා අජ්ඣත්තා:

යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා අජ්ඣත්තා.

29. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා බහිද්ධා.

යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා බහිද්ධා.

30. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා ඔළාරිකා සුඛුමා:

පටිඝසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, අධිවචනසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සුඛුමා, අකුසලා සඤ්ඤා ඔළාරිකා. කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුඛුමා, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුඛුමා, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛුමා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛුමා, අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා ඔළාරිකා, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා සුඛුමා, සාසවා සඤ්ඤා ඔළාරිකා. අනාසවා සඤ්ඤා සුඛුමා, තං තං වා පන සඤ්ඤං උපාදායුපාදාය සඤ්ඤා ඔළාරිකා සුඛුමා දට්ඨබ්බා.

31. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා හීනා පණීතා:

අකුසලා සඤ්ඤා හීනා, කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා පණීතා, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා හීනා, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා පණීතා. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා හීනා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා පණීතා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා හීනා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා පණීතා, අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා හීනා, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා පණීතා, සාසවා සඤ්ඤා හීනා. අනාසවා සඤ්ඤා පණීතා, තං තං වා පන සඤ්ඤං උපාදායුපාදාය සඤ්ඤා හීනා පණීතා දට්ඨබ්බා.

27. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නසංඥා කවර යත් :

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් හටගත් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් පහළ වූ උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් උපන් නැඟුණු ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නැඟුණු ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ ' ප්‍රත්‍යුත්පන්නසංඥා ' යි කියනු ලැබෙ.

28. එහි අධ්‍යාත්මසංඥා කවර යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංඥාවක් වේ ද (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ ' අධ්‍යාත්ම සංඥා ' යි. කියනු ලැබෙ.

29. එහි බාහිර සංඥා කවර යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ ' බාහිර සංඥා ' යි කියනු ලැබෙ.

30. එහි ඖදාරිකසූක්ෂ්මසංඥා කවර යත් :

ප්‍රතිඝසංස්පර්ශයෙන් (ද්වාරාලම්බන ඝට්ටනයෙන්) උපන් සංඥාව ඖදාරික යැ අධිවචන සම්ඵස්ස (මනොසම්ඵස්ස) යෙන් උපන් සංඥාව සූක්ෂ්ම යැ අකුශලසංඥාව ඖදාරික යැ කුශලඅව්‍යාකෘත සංඥාව සූක්ෂ්ම යැ කුශලාකුශලසංඥාව ඖදාරික යැ අව්‍යාකෘත සංඥාව සූක්ෂ්ම යැ දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ඖදාරික යැ සුඛඋපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව සූක්ෂ්ම යැ සුඛදුඃඛ වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ඖදාරික යැ උපෙක්ෂා වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව සූක්ෂ්ම යැ අසමාපන්නයාගේ සංඥාව ඖදාරික යැ සමාපන්නයාගේ සංඥාව සූක්ෂ්ම යැ සාශ්‍රවසංඥාව ඖදාරික යැ අනාශ්‍රවසංඥාව සූක්ෂ්ම යි. තවද ඒ ඒ සංඥාව නිසා ඖදාරිකසූක්ෂ්මසංඥා දතයුතු.

31. එහි හීනප්‍රණීතසංඥා කවර යත් :

අකුශලසංඥාව හීන යැ, කුශලාකුශලසංඥා ප්‍රණීත යැ. කුශලාකුශලසංඥා හීන යැ, අව්‍යාකෘතසංඥාව ප්‍රණීත යැ. දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව හීන යැ, සුඛඋපෙක්ෂා වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ප්‍රණීත යැ. සුඛදුඃඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව හීන යැ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව ප්‍රණීත යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥාව හීන යැ, සමාපන්නයාගේ සංඥාව ප්‍රණීත යැ. සාශ්‍රවසංඥාව හීන යැ, අනාශ්‍රවසංඥාව ප්‍රණීත යි. තවද ඒ ඒ සංඥාව නිසා හීනප්‍රණීතසංඥා දතයුතු යි.

32 තත්ථ කතමා සඤ්ඤා දූරෙ:

අකුසලා සඤ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දූරෙ, කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය දූරෙ, කුසලා සඤ්ඤා අකුසලාබ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දූරෙ, අකුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය දූරෙ. අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාකුසලාහි සඤ්ඤාහි දූරෙ, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා අබ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය දූරෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තාහි සඤ්ඤාහි දූරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය දූරෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තාහි සඤ්ඤාහි දූරෙ, දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය දූරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තාහි සඤ්ඤාහි දූරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය දූරෙ, අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා සමාපන්නස්ස සඤ්ඤාය දූරෙ, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤාය දූරෙ, සාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය දූරෙ, අනාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය දූරෙ. අයං වුච්චති සඤ්ඤා දූරෙ.

33. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා සන්තිකෙ:

අකුසලා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, කුසලා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා අබ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා සමාපන්නස්ස සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, සාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ, අනාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ අයං වුච්චති සඤ්ඤා සන්තිකෙ. තං තං වා පන සඤ්ඤං උපාදායුපාදාය සඤ්ඤා දූරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බා.

34. තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො :

යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුඛුමා වා හීනා වා පණීතා වා යෙ දූරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසඞ්ඛිපිත්වා අයං වුච්චති සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

35. තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා අතීතා:

යෙ සඞ්ඛාරා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථඞ්ගතා උප්පජ්ජිත්වා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සඞ්ගහිතා චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජිව්හාසම්ඵස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඉමෙ වුච්චන්ති සඞ්ඛාරා අතීතා.

36. තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා අනාගතා:

යෙ සඞ්ඛාරා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බත්තා අනභිනිබ්බත්තා අපාතුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සඞ්ගහිතා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජිව්හාසම්ඵස්සජා චෙතනා කාය සම්ඵස්සජා චෙතනා මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඉමෙ වුච්චන්ති සඞ්ඛාරා අනාගතා.

32. එහි දූරෙසංඥ කවර යත් :

අකුශලසංඥව කුශලාව්‍යාකෘතසංඥවන් කෙරෙන් දුර යැ. කුශලාව්‍යාකෘතසංඥ අකුශලසංඥයෙන් දුර යැ. කුශලසංඥව අකුශලාව්‍යාකෘත සංඥවන් කෙරෙන් දුර යැ. අකුශලාව්‍යාකෘතසංඥ කුශලසංඥයෙන් දුර යැ. අව්‍යාකෘත සංඥව කුශලාකුශලසංඥවන් කෙරෙන් දුර යැ. කුශලාකුශලසංඥ අව්‍යාකෘතසංඥයෙන් දුර යැ. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුඛඋපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥවන් කෙරෙන් දුර යැ. සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥ දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව දුඃඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවන් කෙරෙන් දුර ය. දුඃඛ-උපෙක්‍ෂා වෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥ සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුඛදුඃඛ වෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවන් කෙරෙන් දුර යැ. සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥ උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥයෙන් දුර යැ. සමාපන්නයාගේ සංඥව අසමාපන්නයාගේ සංඥයෙන් දුර ය. සාස්‍රවසංඥව අනාස්‍රවසංඥයෙන් දුර යැ. අනාස්‍රවසංඥව සාස්‍රවසංඥයෙන් දුර යි. මේ ' දූරෙසංඥ ' යි කියනු ලැබෙ.

33. එහි සන්තිකෙසංඥ කවර යත් :

අකුශලසංඥව අකුශලසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. කුශලසංඥව කුශලසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අව්‍යාකෘතසංඥව අව්‍යාකෘතසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. දුඃඛ වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥව සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අසමාපන්නයාගෙ සංඥව අසමාපන්නයාගේ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සාස්‍රවසංඥව සාස්‍රව සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අනාස්‍රවසංඥව අනාස්‍රවසංඥවට ආසන්නයෙහි යි. මේ ' සන්තිකෙසංඥ ' යි කියනු ලැබෙ. තවද ඒ ඒ සංඥව නිසා දූරසන්තිකෙසංඥ දතයුතු යි.

34. එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරෙ යත් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි බාහිර වේවයි ඖදරික වේවයි සූක්ෂ්ම වේවයි හීන වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අතීතානාගතප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම්කිසි සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' සංස්කාරස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබෙ.

35. එහි අතීතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අතීත වූ නිරුද්ධ වූ පහවැගියා වූ විපරිණත වූ අස්තඞ්ගත වූ වෙසෙසින් අස්තඞ්ගත වූ ඉපද පහවැගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මොහු ' අතීතසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්,

36. එහි අනාගතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නො හටගත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නුපන් ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නුපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්ස යෙන් උපන් චෙතනා යැ, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යැ, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මොහු ' අනාගතසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

37. තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා පච්චුප්පන්නා:

යෙ සඞ්ඛාරා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා[1] නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නංසෙන සඞ්ගහිතා චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජිව්හාසම්ඵස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඉමෙ වුච්චන්ති සඞ්ඛාරා පච්චුප්පන්නා.

38. තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා අජ්ඣත්තා:

යෙ සඞ්ඛාරා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජිව්හාසම්ඵස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඉමෙ වුච්චන්ති සඞ්ඛාරා අජ්ඣත්තා.

39. තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා බහිද්ධා:

යෙ සඞ්ඛාරා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජිව්හාසම්පස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඉමෙ වුච්චන්ති සඞ්ඛාරා බහිද්ධා.

40 තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා ඔළාරිකා සුඛුමා:

අකුසලා සඞ්ඛාරා ඔළාරිකා, කුසලාබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා සුඛුමා. කුසලාකුසලා සඞ්ඛාරා ඔළාරිකා, අබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා සුඛුමා. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා ඔළාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛුමා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛුමා. අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා ඔළාරිකා, සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා සුඛුමා. සාසවා සඞ්ඛාරා ඔළාරිකා, අනාසවා සඞ්ඛාරා සුඛුමා. තෙ තෙ වා පන සඞ්ඛාරෙ උපාදායුපාදාය සඞ්ඛාරා ඔළාරිකා සුඛුමා දට්ඨබ්බා.

41. තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා හීනා පණීතා :

අකුසලා සඞ්ඛාරා හීනා, කුසලාබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා පණීතා. කුසලාකුසලා සඞ්ඛාරා හීනා, අබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා පණීතා. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා හීනා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා පණීතා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා හීනා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා පණීතා. අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා හීනා, සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා පණීතා. සාසවා සඞ්ඛාරා හීනා, අනාසවා සඞ්ඛාරා පණීතා. තෙ තෙ වා පන සඞ්ඛාරෙ උපාදායුපාදාය සඞ්ඛාරා හීනා පණීතා දට්ඨබ්බා.

---

1. සඞ්ඛතා – සී. මු.

37. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්න සංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් හටගත් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් ප්‍රාදුර්භූත වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) චක්ඛුසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, ඝානසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, මනොසම්ඵස්සජචෙතනා යි. මොහු ' ප්‍රත්‍යුත්පන්න සංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

38. එහි අධ්‍යාත්මසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) චක්ඛුසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, ඝානසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, මනොසම්ඵස්සජචෙතනා යි. මොහු ' අධ්‍යාත්මසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

39. එහි බාහිරසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන් ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) චක්ඛුසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, ඝානසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සජචෙතනා යැ, මනොසමඵස්සජචෙතනා යි. මොහු ' බාහිර සංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

40. එහි ඖදරිකසූක්ෂ්මසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුශලසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, කුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ සූක්ෂ්මයහ. කුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරකයෝ ඖදරිකයහ, අව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ සූක්ෂ්මයහ. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ සූක්ෂ්මයහ. සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සූක්ෂ්මයහ. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සූක්ෂ්මයහ. සාස්‍රවසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, අනාස්‍රවසංස්කාරයෝ සූක්ෂ්මයහ. ඒ ඒ සංස්කාරයන් නිසා ඖදරිකසූක්ෂ්මසංස්කාරයෝ දතයුත්තාහ.

41. එහි හීනප්‍රණීතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුශලසංස්කාරයෝ හීනයහ, කුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. කුශලාකුශලසංස්කාරයෝ හීනයහ, අව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ හීනයහ, සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ හීනයහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ හීනයහ, සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. සාස්‍රවසංස්කාරයෝ හීනයහ, අනාස්‍රවසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. ඒ ඒසංස්කාරයන් නිසා හීනප්‍රණීතසංස්කාරයෝ දතයුත්තාහ.

42. තත්‍ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා දූරෙ :

අකුසලා සඞ්ඛාරා කුසලාබ්‍යාකතෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, කුසලාබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා අකුසලෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, කුසලා සඞ්ඛාරා අකුසලාබ්‍යාකතෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, අකුසලාබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා කුසලෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, අබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා කුසලාකුසලෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ. කුසලාකුසලා සඞ්ඛාරා අබ්‍යාකතෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ. දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සයුම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, සාසවා සඞ්ඛාරා අනාසවෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, අනාසවා සඞ්ඛාරා සාසවෙහි සඞ්ඛාරෙහි දූරෙ, ඉමෙ වුච්චන්ති සඞ්ඛාරා දූරෙ.

43. තත්‍ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා සන්තිකෙ :

අකුසලා සඞ්ඛාරා අකුසලානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ, කුසලා සඞ්ඛාරා කුසලානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ, අබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා අබ්‍යාකතානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ, අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ, සාසවා සඞ්ඛාරා සාසවානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ, අනාසවා සඞ්ඛාරා අනාසවානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ, ඉමෙ වුච්චන්ති සඞ්ඛාරා සන්තිකෙ, තෙ තෙ වා පන සඞ්ඛාරෙ උපාදායුපාදාය සඞ්ඛාරා දූරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බා.

44. තත්‍ථ කතමො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො:

යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසඞ්ඛිපිත්වා, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

45. තත්‍ථ කතමං විඤ්ඤාණං අතීතං :

යං විඤ්ඤාණං අතීතං නිරුද්ධං විගතං විපරිණතං අත්‍ථඞ්ගතං අබ්භත්‍ථඞ්ගතං උප්පජ්ජිත්වා විගතං අතීතං අතීතංසෙන සඞ්ගහිතං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණං අතීතං.

42. එහි දූරෙසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුශලසංස්කාරයෝ කුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. කුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ අකුශලසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. කුශලසංස්කාරයෝ අකුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. අකුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ කුශලසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. අව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ කුශලාකුශල සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. කුශලාකුශලසංස්කාරයෝ අව්‍යාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. සුඛොපේක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඃඛොපෙක්ෂා වෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. දුඃඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. උපෙක්ෂාවෙදනාව හ, සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. සාස්‍රවසංස්කාරයෝ අනාස්‍රව සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙති. අනාස්‍රවසංස්කාරයෝ සාස්‍රවසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුරැ වෙත්. මොහු ' දූරෙසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

43. එහි සන්තිකෙසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුශලසංස්කාරයෝ අකුශලසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි (සන්තිකෙ) වෙති. කුශලසංස්කාරයෝ කුශලසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ අව්‍යාකෘතසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සාස්‍රවසංස්කාරයෝ සාස්‍රවසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අනාස්‍රවසංස්කාරයෝ අනාස්‍රවසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙත්. මොහු ' සන්තිකෙසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්. තවද ඒ ඒ සංස්කාරයන් හෝ නිසා දූරෙසන්තිකෙ සංස්කාරයෝ දතයුත්තාහ.

44. එහි විඥනස්කන්ධ කවරෙ යත් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි, බාහිර වේවයි, ඖදරික වේවයි, සූක්ෂ්ම වේවයි, හීන වේවයි, ප්‍රණීත වේවයි, අතීතානාගතප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම්කිසි විඥනයෙක් වේ ද, දුරැ වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් විඥනයෙක් වේ ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා ගෙන මේ ' විඥනස්කන්ධ 'යි කියනු ලැබෙ.

45. එහි අතීතවිඥනය කවරෙ යත් :

අතීත වූ නිරුද්ධ වූ පහව ගියා වූ විපර්‍යස්ත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපැද පහවැ ගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් විඥනයෙක් වේ ද, (එබඳු) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ඝ්‍රාණවිඥන යැ, ජිහ්වාවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනොවිඥන යැ යන මේ ' අතීතවිඥන ' යි කියනු ලැබෙ.

46. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං අනාගතං :

යං විඤ්ඤාණං අජාතං අභූතං අසඤ්ජාතං අනිබ්බත්තං අනභිනිබ්බත්තං අපාතුභූතං අනුප්පන්නං අසමුප්පන්නං අනුට්ඨිතං අසමුට්ඨිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සඞ්ගහිතං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණං අනාගතං.

47. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං පච්චුප්පන්නං :

යං විඤ්ඤාණං ජාතං භූතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං උට්ඨිතං සමුට්ඨිතං පච්චුප්පන්නං පච්චුප්පන්නංසෙන සංගහිතං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණං පච්චුප්පන්නං.

48. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං අජ්ඣත්තං :

යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණං අජ්ඣත්තං.

49. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං බහිද්ධා :

යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණං බහිද්ධා.

50. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං සුඛුමං :

අකුසලං විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා සුඛුමං, කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණා ඔළාරිකා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං සුඛුමං, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා සුඛුමා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුඛුමං, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සුඛුමං, සාසවං විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං අනාසවං විඤ්ඤාණං සුඛුමං, තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදායුපාදාය විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං සුඛුමං දට්ඨබ්බං.

51. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං හීනං පණීතං :

අකුසලං විඤ්ඤාණං හීනං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා පණීතා; කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණා හීනා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං පණීතං, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං හීනං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා පණීතා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා හීනා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං පණීතං, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං හීනං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං පණීතං, සාසවං විඤ්ඤාණං හීනං, අනාසවං විඤ්ඤාණං පණීතං, තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදායුපාදාය විඤ්ඤාණං හීනං, පණීතං දට්ඨබ්බං.

46. එහි අනාගතවිඥානය කවරේ යත් :

නූපන් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නො හටගත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් විඥානයෙක් වේ ද, (එබඳු) චක්ෂුර්විඥාන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන යැ, ඝ්‍රාණවිඥාන යැ, ජිහ්වාවිඥාන යැ, කායවිඥාන යැ, මනොවිඥාන යැ යන මේ ' අනාගතවිඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

47. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නවිඥානය කවරෙ යත් :

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් හටගත් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් පහළ වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සඞ්ගෘහීත වූ යම් විඥානයෙක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥාන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන යැ, ඝ්‍රාණවිඥාන යැ, ජිහ්වාවිඥාන යැ, කායවිඥාන යැ, මනොවිඥාන යැ යන මේ ' ප්‍රත්‍යුත්පන්නවිඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

48. එහි අධ්‍යාත්මවිඥානය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් විඥානයෙක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥාන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන යැ, ඝ්‍රාණවිඥාන යැ, ජිහ්වාවිඥාන යැ, කායවිඥාන යැ, මනොවිඥාන යැ යන මේ ' අධ්‍යාත්මවිඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

49. එහි බාහිරවිඥානය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් විඥානයෙක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥාන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන යැ, ඝ්‍රාණවිඥාන යැ, ජිහ්වාවිඥාන යැ, කායවිඥාන යැ, මනොවිඥාන යැ යන මේ ' බාහිරවිඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

50. එහි ඖදරිකසූක්ෂමවිඥානය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥානය ඖදරික වෙයි. කුශලාව්‍යාකෘතවිඥානයෝ සූක්ෂ්ම වෙති. කුසලාකුශලවිඥානයෝ ඖදරික වෙති. අව්‍යාකෘතවිඥානය සූක්ෂ්ම වෙයි. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥානය ඖදරික වෙයි. සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥානයෝ සූක්ෂ්ම වෙති. සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥානයෝ ඖදරික වෙති. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥානය සූක්ෂ්ම වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥානය ඖදරික වෙයි. සමාපන්නයාගේ විඥානය සූක්ෂ්ම වෙයි. සාස්‍රවවිඥානය ඖදරික වෙයි. අනාස්‍රවවිඥානය සූක්ෂ්ම වේ. ඒ ඒ විඥානය නිසා ඖදරිකසූක්ෂ්මවිඥානය දතයුතු.

51. එහි හීනප්‍රණීතවිඥානය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥානය හීන වෙයි. කුශලාව්‍යාකෘතවිඥානයෝ ප්‍රණීත වෙති. කුශලාකුශලවිඥානයෝ හීන වෙති. අව්‍යාකෘතවිඥානය ප්‍රණීත වෙයි. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥානය හීන වෙයි. සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥානයෝ ප්‍රණීත වෙති. සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥානයෝ හීන වෙති. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥානය ප්‍රණීත වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥානය හීන වෙයි, සමාපන්නයාගේ විඥානය ප්‍රණීත වෙයි. සාස්‍රවවිඥානය හීන වෙයි, අනාස්‍රවවිඥානය ප්‍රණීත වේ. තවද ඒ ඒ විඥානය නිසා හීනප්‍රණීතවිඥානය දතයුතු.

52. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං දූරෙ:

අකුසලං විඤ්ඤාණං කුසලාබ්‍යාකතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දූරෙ, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා අකුසලා විඤ්ඤාණා දූරෙ, කුසලං විඤ්ඤාණං අකුසලාබ්‍යාකතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දූරෙ. අකුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා කුසලා විඤ්ඤාණා දූරෙ, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං කුසලාකුසලෙහි විඤ්ඤාණෙහි දූරෙ, කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණා අබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා දූරෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි විඤ්ඤාණෙහි දූරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා දූරෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි විඤ්ඤාණෙහි දූරෙ, දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා දූරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි විඤ්ඤාණෙහි දූරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා දූරෙ, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණා දූරෙ, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණා දූරෙ, සාසවං විඤ්ඤාණං අනාසවා විඤ්ඤාණා දූරෙ, අනාසවං විඤ්ඤාණං සාසවා විඤ්ඤාණා දූරෙ, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණං දූරෙ.

53. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං සන්තිකෙ:

අකුසලං විඤ්ඤාණං අකුසලස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, කුසලං විඤ්ඤාණං කුසලස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං අබ්‍යාකතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, සාසවං විඤ්ඤාණං සාසවස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, අනාසවං විඤ්ඤාණං අනාසවස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණං සන්තිකෙ. තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදායුපාදාය විඤ්ඤාණං දූරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බං.

සුත්තන්තභාජනියං

---

52. එහි දූරෙවිඤ්ඤනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඤ්ඤනය කුශලාව්‍යාකෘතවිඤ්ඤනයන් කෙරෙන් දුරු වෙයි, කුශලාව්‍යාකෘත විඤ්ඤනයෝ අකුශලවිඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙති. කුශලවිඤ්ඤනය අකුශලව්‍යාකෘත විඤ්ඤනයන් කෙරෙන් දුරු වෙයි, අකුශලාව්‍යාකෘතවිඤ්ඤනයෝ කුශලවිඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙති. අව්‍යාකෘතවිඤ්ඤනය කුශලාකුශලවිඤ්ඤනයන් කෙරෙන් දුරු වෙයි, කුශලා කුශලවිඤ්ඤනයෝ අව්‍යාකෘතවිඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙති. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඤ්ඤනය සුඛොපෙක්ෂා වෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනයන් කෙරෙන් දුරු වෙයි, සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනයෝ දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙති. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනය දුඃඛොපෙක්ෂා වෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනයන් කෙරෙන් දුරු වෙයි, දුඃඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනයෝ සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙති. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනය සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත විඤ්ඤනයන් කෙරෙන් දුරු වෙයි, සුඛදුඃඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනයෝ උපෙක්ෂා වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙති. අසමාපන්නයාගේ විඤ්ඤනය සමාපන්නයාගේ විඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙයි, සමාපන්නයාගේ විඤ්ඤනය අසමාපන්නයා ගේ විඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙයි. සාස්‍රවවිඤ්ඤනය අනාස්‍රවවිඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙයි, අනාස්‍රවවිඤ්ඤනය සාස්‍රවවිඤ්ඤනය කෙරෙන් දුරු වෙ. මේ ' දූරෙවිඤ්ඤන ' යි කියනු ලැබෙ.

53. එහි සන්තිකෙවිඤ්ඤනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඤ්ඤනය අකුශලවිඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. කුශලවිඤ්ඤනය කුශල විඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අව්‍යාකෘතවිඤ්ඤනය අව්‍යාකෘතවිඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනය දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනය උපෙක්ෂා වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඤ්ඤනය අසමාපන්නයාගේ විඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සමාපන්නයාගේ විඤ්ඤනය සමාපන්නයාගේ විඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සාස්‍රවවිඤ්ඤනය සාස්‍රවවිඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අනාස්‍රවවිඤ්ඤනය අනාස්‍රවවිඤ්ඤනයට ආසන්නයෙහි වෙ. මේ ' සන්තිකෙවිඤ්ඤන ' යි කියනු ලැබෙ. තවද ඒ ඒ විඤ්ඤනය නිසා ' දූරෙසන්තිකෙ විඤ්ඤනය දතයුතු.

සූත්‍රාන්තභාජනීය යි.

---

54. පඤ්චක්ඛන්ධා : රූපක්ඛන්ධො, වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

55. තත්ථ කතමො රූපක්ඛන්ධො:

එකවිධෙන රූපක්ඛන්ධො; සබ්බං රූපං න හෙතු, අහෙතුකං, හෙතුවිප්පයුත්තං, සප්පච්චයං, සඞ්ඛතං, රූපං, ලොකියං, සාසවං, සංයොජනියං, ගන්ථනීයං, ඔඝනීයං, යොගනීයං, නීවරණියං, පරාමට්ඨං, උපාදානියං, සංකිලෙසිකං, අබ්‍යාකතං, අනාරම්මණං, අචෙතසිකං, චිත්තවිප්පයුත්තං, නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මං, අසංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකං, න සවිතක්කසවිචාරං, න අවිතක්කවිචාරමත්තං, අවිතක්කඅවිචාරං, න පීතිසහගතං, න සුඛසහගතං, න උපෙක්ඛා සහගතං, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බං, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකං, නෙවාචයගාමී, නාපචයගාමී, නෙවසෙක්ඛං, නාසෙක්ඛං, පරිත්තං, කාමාවචරං, න රූපාවචරං, න අරූපාවචරං, පරියාපන්නං, නො අපරියාපන්නං, අනියතං, අනිය්‍යානිකං, උප්පන්නං, ඡහි විඤ්ඤාණෙහි විඤ්ඤෙය්‍යං, අනිච්චං, ජරාභිභූතං. එවං එකවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

56. දුවිධෙන රූපක්ඛන්ධො : අත්ථි රූපං උපාදා, අත්ථි රූපං නුපාදා. අත්ථි රූපං උපාදින්නං, අත්ථි රූපං අනුපාදින්නං. අත්ථි රූපං උපාදින්නුපාදානියං, අත්ථි රූපං අනුපාදින්නුපාදානියං. අත්ථි රූපං සනිදස්සනං, අත්ථි රූපං අනිදස්සනං අත්ථි රූපං සප්පටිඝං, අත්ථි රූපං අප්පටිඝං. අත්ථි රූපං ඉන්ද්‍රියං, අත්ථි රූපං න ඉන්ද්‍රියං. අත්ථි රූපං මහාභූතං, අත්ථි රූපං න මහාභූතං. අත්ථි රූපං විඤ්ඤත්ති, අත්ථි රූපං න විඤ්ඤත්ති. අත්ථි රූපං චිත්තසමුට්ඨානං, අත්ථි රූපං න චිත්තසමුට්ඨානං. අත්ථි රූපං චිත්තසහභූ, අත්ථි රූපං න චිත්තසහභූ. අත්ථි රූපං චිත්තානුපරිවත්ති, අත්ථි රූපං න චිත්තානුපරිවත්ති. අත්ථි රූපං අජ්ඣත්තිකං, අත්ථි රූපං බාහිරං. අත්ථි රූපං ඔළාරිකං, අත්ථි රූපං සුඛුමං. අත්ථි රූපං දූරෙ, අත්ථි රූපං සන්තිකෙ -පෙ- අත්ථි රූපං කබළිංකාරෙ ආහාරෙ, අත්ථි රූපං න කබළිංකාරෙ ආහාරෙ. එවං දුවිධෙන රූපක්ඛන්ධො. [යථා රූපකණ්ඩෙ විභත්තං, තථා ඉධ විභජිතබ්බං.]

57. තිවිධෙන රූපක්ඛන්ධො: යං තං රූපං අජ්ඣත්තිකං තං උපාදා, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදා, අත්ථි නුපාදා. යං තං රූපං අජ්ඣත්තිකං තං උපාදින්නං, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං අජ්ඣත්තිකං තං උපාදින්නුපාදානියං, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදින්නුපාදානියං අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියං. -පෙ- යං තං රූපං අජ්ඣත්තිකං තං න කබළිංකාරෙ ආහාරෙ, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි කබළිංකාරෙ ආහාරෙ, අත්ථි න කබළිංකාරෙ ආහාරෙ. එවං තිවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

54. ස්කන්ධයෝ පස්දෙනෙකි : රූපස්කන්ධ යැ, වෙදනාස්කන්ධ යැ, සංඥ ස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විඥනස්කන්ධ යි.

55. එහි රූපස්කන්ධය කවරෙ යත් :

එක් අයුරෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි. හැම රූපය හෙතු නො වෙයි, අහෙතුක යැ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත යැ, ප්‍රත්‍යයසහිත යැ, සඞ්ඛත යැ, (රුප්පනාර්ථයෙන්) රූප යැ, ලෞකික යැ, සාස්‍රව යැ, සංයොජනයන්ට හිත යැ, ග්‍රන්ථයන්ට හිත යැ, ඕඝයන්ට හිත යැ, යොගයන්ට හිත යැ, නීවරණයන්ට හිත යැ, පරාමෘෂ්ට යැ, උපාදනයන්ට හිත ය, සාංක්ලෙශික ය, අව්‍යාකෘත ය, අනාලම්බන ය, අචෛතසික යැ, චිත්තවිප්‍රයුක්ත යැ, නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයේ යැ, අසංක්ලිෂ්ට සාංක්ලෙශික යැ, සවිතර්කසවිචාර නො වූයේ යැ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර නො වූයේ යැ, අවිතර්කඅවිචාර යැ, ප්‍රීතිසහගත නො වූයේ යැ, සුඛසහගත නො වූයේ යැ, උපෙක්ෂා සහගත නො වූයේ යැ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය යැ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තේ යැ, නො ම ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී යැ, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ යැ, පරිත්ත යැ, කාමාවචර යැ, රූපාවචර නො වූයේ යැ, අරූපාවචර නො වූයේ යැ, පර්‍යාපන්න යැ, අපර්‍යාපන්න නො වූයේ යැ, අනියත යැ, අනෛර්‍යාණික යැ, උත්පන්න යැ, ෂඩ්විඥනයන් විසින් දත යුත්තේ යැ, අනිත්‍ය යැ, ජරාවෙන් මඩනා ලදි. මෙසේ එක් අයුරෙකින් රූපස්කන්ධය වේ.

56. ද්විප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : උපාදරූපයෙක් ඇත, උපාද නො වූ රූපයෙක් ඇති, උපාදින්නරූපයෙක් ඇත, අනුපාදින්නරූපයෙක් ඇති, උපාදිනොපාදනිය රූපයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනියරූපයෙක් ඇති, සනිදර්ශනරූපයෙක් ඇත, අනිදර්ශනරූපයෙක් ඇති, සප්‍රතිඝරූපයෙක් ඇත, අප්‍රතිඝරූපයෙක් ඇති, ඉන්ද්‍රියරූපයෙක් ඇත, ඉන්ද්‍රිය නො වූ රූපයෙක් ඇති, මහාභූතරූපයෙක් ඇත, මහාභූත නො වූ රූපයෙක් ඇති, විඥප්තිරූපයෙක් ඇත, විඥප්ති නො වූ රූපයෙක් ඇති, චිත්තසමුත්ථානරූපයෙක් ඇත, චිත්තසමුත්ථාන නො වූ රූපයෙක් ඇති, චිත්තසහභූ (සිත සමග උපන්) රූපයෙක් ඇත, චිත්තසහභූ නො වූ රූපයෙක් ඇති, චිත්තානුපරිවර්ති (සිත අනුව පෙරළෙන සුලු) රූපයෙක් ඇත, චිත්තානුපරිවර්ති නො වූ රූපයෙක් ඇති, ආධ්‍යාත්මිකරූපයෙක් ඇත, බාහිරරූපයෙක් ඇති, ඖදරිකරූපයෙක් ඇත, සූක්ෂ්මරූපයෙක් ඇති, දූරෙරූපයෙක් ඇත, සන්තිකෙරූපයෙක් ඇති, . . . කවලීකාරාහාරරූපයෙක් ඇත, කවලීකාරාහාර නො වූ රූපයෙක් ඇති, මෙසේ ද්විප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ. (ධම්මසඞ්ගණි රූපකාණ්ඩයෙහි විභාග කළ පරිද්දෙන් මෙහි විභාග කළ යුතු.)

57. ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාද වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාද වූයෙක් ඇත, උපාද නො වූයෙක් ඇති, යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාදින්න වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාදින්නොපාදනිය වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇති. . . . යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ කවලීකාරාහාර නො වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ කවලීකාරාහාර වූයෙක් ඇත, කවලීකාරාහාර නො වූයෙක් ඇති. මෙසේ ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

58. චතුබ්බිධෙන රූපක්ඛන්ධො: යං තං රූපං උපාදා, තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං නුපාදා, තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං උපාදා, තං අත්ථි උපාදින්නුපාදානියං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියං. යං තං රූපං නුපාදා, තං අත්ථි උපාදින්නුපාදානියං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියං. යං තං රූපං උපාදා, තං අත්ථි සප්පටිඝං, අත්ථි අප්පටිඝං. යං තං රූපං නුපාදා තං අත්ථි සප්පටිඝං, අත්ථි අප්පටිඝං. යං තං රූපං උපාදා තං අත්ථි ඔළාරිකං අත්ථි සුඛුමං. යං තං රූපං නුපාදා තං අත්ථි ඔළාරිකං අත්ථි සුඛුමං. යං තං රූපං උපාදා තං අත්ථි දූරෙ, අත්ථි සන්තිකෙ. යං තං රූපං නුපාදා තං අත්ථි දූරෙ, අත්ථි සන්තිකෙ. -පෙ- දිට්ඨං, සුතං, මුතං, විඤ්ඤාතං රූපං. එවං චතුබ්බිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

59. පඤ්චවිධෙන රූපක්ඛන්ධො: පඨවීධාතු, ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු, යඤ්ච රූපං උපාදා. එවං පඤ්චවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

60. ඡබ්බිධෙන රූපක්ඛන්ධො: චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං කායවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, මනොවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං. එවං ඡබ්බිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

61. සත්තවිධෙන රූපක්ඛන්ධො: චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, කායවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, මනොධාතුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, මනොවිඤ්ඤාණධාතුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං. එවං සත්තවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

62. අට්ඨවිධෙන රූපක්ඛන්ධො: චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, කායවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං අත්ථි සුඛසම්ඵස්සං, අත්ථි දුක්ඛසම්ඵස්සං, මනොධාතුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං, මනොවිඤ්ඤාණධාතුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපං. එවං අට්ඨවිධෙන රූපක්ඛන්ධො

63. නවවිධෙන රූපක්ඛන්ධො: චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, යඤ්ච රූපං න ඉන්ද්‍රියං. එවං නවවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

64. දසවිධෙන රූපක්ඛන්ධො: චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, න ඉන්ද්‍රියං රූපං අත්ථි සප්පටිඝං, අත්ථි අප්පටිඝං. එවං දසවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

65. එකාදසවිධෙන රූපක්ඛන්ධො: චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝානායතනං, ජිව්හායතනං, කායායතනං, රූපායතනං, සද්දායතනං, ගන්ධායතනං, රසායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, යඤ්ච රූපං අනිදස්සන අප්පටිඝං ධම්මායතනපරියාපන්නං. එවං එකාදසවිධෙන රූපක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති රූපක්ඛන්ධො.

රූපක්ඛන්ධො නිට්ඨිතො.

58. චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : යම් රූපයෙක් උපාද වේ ද, ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නො වූයේ ද ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නො වූයේ ද ඒ උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ සප්‍රතිඝ වූයෙක් ඇත, අප්‍රතිඝ වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නො වූයේ ද ඒ සප්‍රතිඝ වූයෙක් ඇත, අප්‍රතිඝ වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ ඖදරික වූයෙක් ඇත, සූක්ෂ්ම වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නො වූයේ ද ඒ ඖදරික වූයෙක් ඇත, සූක්ෂ්ම වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ දුරැ වූයෙක් ඇත, ළඟ වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නො වූයේ ද, ඒ දුරැ වූයෙක් ඇත, ළඟ වූයෙක් ඇති. . . . දෘෂ්ට (රූපායතන) ය ශ්‍රුත (ශබ්දයතන) ය මුත (ගන්ධ රසස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන) ය විඥත (ධර්මායතන) රූප යි. මෙසේ චතුෂ්ප්‍රකාර යෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

59. පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : පෘථිවිධාතු යැ, අබ්ධාතු යැ, තෙජො ධාතු යැ, වායුධාතු යැ, යම් උපාදරූපයෙකුත් වේ ද එය යි. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

60. ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ඝ්‍රාණවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වාවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, කායවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනොවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

61. සප්තප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥනයෙන් දතයුතු රූපය යැ, ඝ්‍රාණවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වාවිඥනයෙන් දතයුතු රූපය යැ, කායවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනොධාතුයෙන් දතයුතු රූප යැ මනොවිඥනධාතුයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

62. අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ඝ්‍රාණවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වාවිඥනයෙන් දතයුතු රූප යැ, කායවිඥනයෙන් දතයුතු රූපය සුවපහස් වූයෙක් ඇත, දුක්පහස් වූයෙක් ඇති. මනොධාතුයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනොවිඥනධාතුයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

63. නවප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුරින්ද්‍රිය යැ, ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය යැ, ඝ්‍රාණෙන්ද්‍රිය යැ, ජිහ්වෙන්ද්‍රිය යැ, කායෙන්ද්‍රිය යැ, ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ, පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ, ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ, ඉන්ද්‍රිය නො වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, එ ද යි මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

64. දශප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුරින්ද්‍රිය යැ, ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය යැ, ඝ්‍රාණෙන්ද්‍රිය යැ, ජිහ්වෙන්ද්‍රිය යැ, කායෙන්ද්‍රිය යැ, ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ, පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ, ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ, ඉන්ද්‍රිය නො වූ රූපය සප්‍රතිඝ වූයේ ඇත, අප්‍රතිඝ වූයේ ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

65. එකාදශප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුරායතන යැ, ශ්‍රොත්‍රායතන යැ, ඝ්‍රාණායතන යැ, ජිහ්වායතන යැ, කායායතන යැ, රූපායතන යැ, ශබ්දයතන යැ, ගන්ධායතන යැ, රසායතන යැ, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන යැ, අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝ වූ ධර්මායතන පර්‍යාපන්න වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, එ ද යි මෙසේ එකාදශප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ. මේ රූපස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

රූපස්කන්ධය නිමි.

66. තත්ථ කතමො වෙදනාක්ඛන්ධො:

එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුබ්බිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො;

පඤ්චවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛින්ද්‍රියං, අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියං, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියං, අත්ථි දෙමනස්සින්ද්‍රියං, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. එවං පඤ්චවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

ඡබ්බිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං ඡබ්බිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි සුඛා, අත්ථි දුක්ඛා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං අට්ඨවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

නවවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි සුඛා, අත්ථි දුක්ඛා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

66. එහි වෙදනාස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයේ ඇත, අහේතුක වූයේ ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූ වෙදනාස්කන්ධයෙක් ඇත, අකුශල වූයේ ඇත, අව්‍යාකෘත වූයේ ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූ වෙදනාස්කන්ධයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයේ ඇත, අරූපාවචර වූයේ ඇත, අපයර්‍යාපන්න වූයේ ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සුඛින්ද්‍රියයෙක් ඇත, දුක්ඛින්ද්‍රියයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රියයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රියයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රියයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා සුඛ වූයේ ඇත, දුක් වූයේ ඇති. මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා කුශලවෙදනායෙක් ඇත, අකුශලවෙදනායෙක් ඇත, අව්‍යාකෘතවෙදනායෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා සුව වූයේ ඇත, දුක් වූයේ ඇත, මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා කුශලවෙදනායෙක් ඇත, අකුශලවෙදනායෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වෙදනායෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

67. එකවිධෙන වේදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො.

අත්ථි සඞ්කිලිට්ඨසඞ්කිලෙසිකො, අත්ථි අසඞ්කිලිට්ඨසඞ්කිලෙසිකො, අත්ථි අසඞ්කිලිට්ඨඅසඞ්කිලෙසිකො.

අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්කවිචාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්කඅවිචාරො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බ-හෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමිනාපචය-ගාමී.

අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො.

අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො.

අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථිඅප්පමාණා-රම්මණො.

අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො.

අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො. අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති.

අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී.

අත්ථි අතීතො. අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො.

අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නා-රම්මණො.

අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො.

අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්ත බහිද්ධාරම්මණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

67. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකවෙදනාස්කන්ධය ඇත, අහෙතුක වූයේ ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නුපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නුපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න–අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලේශිකවූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට–අසාංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කඅවිචාර වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තෙක් ඇති.

ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො ම ආචයගාමී නාපචයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී (උපදනාසුලු) වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහ්‍ය වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍ය වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහ්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

68. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො.

අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො.

අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියො.

අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියො.

අත්ථි ඔඝනියො, අත්ථි අනොඝනියො.

අත්ථි ඔඝසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඔඝනියො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඅනොඝනියො.

අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො.

අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො.

අත්ථි යොගවිප්පයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තඅයොගනියො.

අත්ථි නීවරණියො, අත්ථි අනීවරණියො.

අත්ථි නීවරණසම්පයුත්තො, අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තො.

අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියො, අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියො.

අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො.

අත්ථි පරාමාසසම්පයුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තො.

අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨො.

අත්ථි උපාදින්නො, අත්ථි අනුපාදින්නො.

අත්ථි උපාදානියො, අත්ථි අනුපාදානියො.

අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තො.

අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියො.

අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨො.

අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො, අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තො.

අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකො.

68. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි ; ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් වෙයි, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් වෙ.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලෞකිකයෙක් ඇත, ලොකොත්තරයෙක් ඇති.

(චක්ඛුර්විඥානාදීන් අතුරෙහි) කිසි එකෙකින් දතයුතු වූයෙක් ඇත, කිසි එකෙකින් නො දතයුතු වූයෙක් ඇති.

සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආස්‍රව විප්‍රයුක්ත සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

සංයොජනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, සංයොජනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇති.

ඔඝයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, ඔඝයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ඔඝසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔඝවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔඝවිප්‍රයුක්තඔඝනිය වූයෙක් ඇත, ඔඝවිප්‍රයුක්තඅනොඝනිය වූයෙක් ඇති.

යොගයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, යොගයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්තයොගනිය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්තඅයොගනිය වූයෙක් ඇති.

නීවරණයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, නීවරණයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණිය වූයෙක් ඇත, නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණිය නො වූයෙක් ඇති.

පරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමෘෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූ පරාමෘෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, උපාදනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

උපාදන සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය වූයෙක් ඇත, උපාදන විප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, සාංක්ලෙශික නො වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, සංක්ලිෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ සාංක්ලෙශික නො වූයෙක් ඇති.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බො.

අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි සවිතක්කො, අත්ථි අවිතක්කො.

අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො.

අත්ථි සප්පීතිකො, අත්ථි අප්පීතිකො.

අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි න පීතිසහගතො.

අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො.

අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො.

අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො.

අත්ථි පරියාපන්නො, අත්ථි අපරියාපන්නො.

අත්ථි නිය්‍යානිකො, අත්ථි අනිය්‍යානිකො.

අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

69. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

දුකමූලකං.

70. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත. භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පර්‍යාපන්න වූයෙක් ඇත, පර්‍යාපන්න නො වූයෙක් ඇති.

නෛර්‍යාණික වූයෙක් ඇත, නෛර්‍යාණික නො වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණයෙක් ඇත, අරණයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

69. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සරණ (කෙලෙස් සහිත) වූයෙක් වෙයි, අරණ වූයෙක් වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහ්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

ද්විකමූලක යි

---

70. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශලයෙක් ඇත, අකුශලයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘතයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

71. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

72. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්ත අනාසවො -පෙ-.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

73. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්කවිචාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්කඅවිචාරො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී.

අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙව සෙක්ඛො නාසෙක්ඛො.

71. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

72. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලෞකිකයෙක් ඇත, ලොකෝත්තරයෙක් ඇති.

(චක්ෂුර්විඥානාදීන් අතුරෙහි) කිසි එකෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි එකෙකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

සාස්‍රවයෙක් ඇත, අනාස්‍රවයෙක් ඇති.

ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇති.

ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති . . .

සරණයෙක් ඇත, අරණයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

73. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසාංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කඅවිචාර වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇති.

ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නෛවාචයගාමීනාපචයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත. නෛවශෛක්ෂනාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති.

අත්ථි පරිත්තො අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො.

අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණා-රම්මණො.

අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො.

අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති.

අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී.

අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො.

අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නා-රම්මණො.

අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො.

අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්ත-බහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

74. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතු-විප්පයුත්තො.

අත්ථි න හෙතුසහෙතුකො, අත්ථි න හෙතුඅහෙතුකො.

අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො-පෙ-අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධා-රම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො - පෙ - එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

තිකමූලකං

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්ව නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුකයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බනයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බනයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යෙක් ඇති ; . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

74. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්‍ශසම්ප්‍රයුක්තවූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු නො වූ සහෙතුක වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

(චක්ෂුර්විඥානාදි) කිසිවකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසිවකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තසාස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තඅනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරා ලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාර යෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිකමූලක යි.

75. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

76. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතු-විප්පයුත්තො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්ම-ධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

77. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

78. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

79. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්ක විචාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්කඅවිචාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

80. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

75. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

76. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ නොද විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශ ප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

77. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුක වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදනිය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

78. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි ; සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

79. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි ; ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : (චක්ෂුර්විඥානාදි) කිසිවකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසිවකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කඅවිචාර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

80. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

81. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

82. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො, අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

83. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙව සෙක්ඛනාසෙක්ඛො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

84. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො, අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

85. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්ත අසංයොජනියො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි පරිත්තාරම්මණො : අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

86 එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො

81. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආස්‍රව විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වෙ.

82. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො ම ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වෙ.

83. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ශෛක්ෂ වූ නො ද අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වෙ.

84. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වෙ.

85. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වෙ.

86. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනීය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වෙ.

87. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

88. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනීයො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනීයො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

89. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි ඔඝනීයො, අත්ථි අනොඝනීයො,

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

90. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි ඔඝසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

91. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඔඝනීයො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඅනොඝනීයො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

92. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි යොගනීයො, අත්ථි අයොගනීයො,

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

93. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

උභතො වඩ්ඪකං.

87. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථ විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්ව නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනා ස්කන්ධය වේ.

88. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ග හෙතුකයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනා ස්කන්ධය වේ.

89. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ඕඝනීය වූයෙක් ඇත, ඕඝනීය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

90. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ඕඝසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඕඝවිප්‍ර යුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

91. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ඕඝවිප්‍රයුක්තඕඝනීය වූයෙක් ඇත, ඕඝවිප්‍රයුක්තඕඝනීය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතා ලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

92. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගනීය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

93. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොග විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරා ලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාර යෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

උභතොවඩ්ඪක යි.

94. සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

අපරොපි සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: අත්ථි විපාකො —පෙ— අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

95. චතුවීසතිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං චතුවීසතිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

96 අපරොපි චතුවීසති විධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි විපාකො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා, වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො. අත්ථි විපාකො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො. චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා -පෙ- මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං චතුවීසතිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

97. තිංසතිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං තිංසතිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

94. සත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපර්යාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සත් ප්‍රකාරයෙන් වෙදනා ස්කන්ධ වේ.

අන්‍ය වූ ද සත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත ... අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපර්‍යාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

95. සුවිසි ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය ... ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනා ස්කන්ධය ... ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය ... කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍ය යෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය ... මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, මනො සම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

96. අන්‍ය වූ ද චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත, ... අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය ... ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය ... ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය ... කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනා ස්කන්ධය ... මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත ... අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය ... මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

97. ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත. රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍ය යෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය. ජිව්හා සම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, මනොසම්ඵස්ස යෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

98. බහුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරෙ, අත්ථි රූපාවචරෙ, අත්ථි අරූපාවචරෙ, අත්ථි අපරියාපන්නො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරෙ, අත්ථි රූපාවචරෙ, අත්ථි අරූපාවචරෙ, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කාය සම්ඵස්සජා වෙදනා මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං බහුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

99. අපරෙපි බහුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි විපාකො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරෙ, අත්ථි රූපාවචරෙ, අත්ථි අරූපාවචරෙ, අත්ථි අපරියාපන්නො. සොත සම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො —පෙ— ඝානසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි විපාකො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. චක්ඛු සම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං බහුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

අයං වුච්චති වෙදනාක්ඛන්ධො.

---

100. තත්ථ කතමො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො:

එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුබ්බිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි කාමාවචරො; අත්ථි රූපාවචරෙ, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො.

පඤ්චවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො. එවං පඤ්චවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

98. බහුප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනා ස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ඝානසම්ඵස්ස යෙන් උපන් වෙදනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වෙදනා ස්කන්ධය වේ.

99. අන්‍ය වූ බහුප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනා ස්කන්ධය . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

මේ වෙදනාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

---

100. එහි සංඥස්කන්ධය කවරෙ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා යෙදුණේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

ඡබ්බිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං ඡබ්බිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

සත්තවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා -පෙ- කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං අට්ඨවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

නවවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා -පෙ- කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

දසවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා -පෙ- කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

101. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

102. එකවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්කවිචාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්කඅවිචාරො.

අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්ස යෙන් උපන් සංඥා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ.

සප්තප්‍රකාරයකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා ය, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා ය, ජිව්හාසම්ඵස්ස යෙන් උපන් සංඥා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා ය, මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාර යෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා ය . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා සුඛසහගත වූයේ ඇත, දුක්ඛසහගත වූයේ ඇති, මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ, මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ, මනො විඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥාව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ . . . කායසම්ඵස්සජ සංඥාව සුඛසහගත වූයේ ඇත, දුක්ඛසහගත වූයේ ඇති. මනොධාතු සම්ඵස්සජ සංඥා යැ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජ සංඥාව කුශල වූයේ ඇත, අකුශල වූයේ ඇත, අව්‍යාකෘත වූයේ ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ.

101. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ.

102. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සඞ්කිලිට්ඨසඞ්කිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඞ්කිලිට්ඨසඞ්කිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඞ්කිලිට්ඨ–අසඞ්කිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත. අවිතර්ක–අවිචාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී.

අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙව සෙක්ඛොනාසෙක්ඛො.

අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො.

අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො.

අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො.

අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති.

අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී.

අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො.

අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො.

අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො.

අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො. -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

103. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො.

අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො

අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචය ගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ නාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක්ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණලම්බන වූයෙක් ඇති.

හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්‍ථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතු ඇතියෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, අවශ්‍යයෙන් උපදනා (සංඥ ස්කන්ධ)යෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, වර්තමාන වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම–බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම–බාහිරා ලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

103. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

චක්ඛු ආදි කිසි විඥනයකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥනයකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

සාශ්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාශ්‍රව වූයෙක් ඇති.

ආශ්‍රවසම්ප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇත, ආශ්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආශ්‍රවවිප්‍රයුක්ත සාශ්‍රව වූයෙක් ඇත, ආශ්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාශ්‍රව වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනිය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්ත අසංයොජනියො.

අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්ත ගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්ත අගන්ථනියො.

අත්ථි ඔඝනියො, අත්ථි අනොඝනියො.

අත්ථි ඔඝසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඔඝනියො අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඅනොඝනියො.

අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො.

අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො.

අත්ථි යොගවිප්පයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්ත අයොගනියො.

අත්ථි නීවරණියො, අත්ථි අනීවරණියො.

අත්ථි නීවරණසම්පයුත්තො, අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තො.

අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියො, අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්ත අනීවරණියො.

අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො.

අත්ථි පරාමාසසම්පයුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තො.

අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්ත අපරාමට්ඨො.

අත්ථි උපාදින්නො, අත්ථි අනුපාදින්නො.

අත්ථි උපාදානියො, අත්ථි අනුපාදානියො.

අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තො.

අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියො.

අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨො.

අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො, අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තො.

අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බො.

අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනියයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනීය නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ ග්‍රන්ථනීය නො වූයෙක් ඇති.

ඔඝනීය වූයෙක් ඇත, අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

ඔඝසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔඝවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔඝවිප්‍රයුක්තඔඝනීය වූයෙක් ඇත, ඔඝවිප්‍රයුක්ත අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්ත වූ යොගනීයයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීයයෙක් ඇති.

නීවරණියයෙක් ඇත, අනීවරණියයෙක් ඇති.

නීවරණයසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූ නීවරණියයෙක් ඇත, නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූ අනීවරණියයෙක් ඇති.

පරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමාශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාශවිප්‍රයුක්ත පරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාශවිප්‍රයුක්ත අපරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනයන්ට හිතවූයෙක් ඇත, අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්ත උපාදනිය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත උපාදනිය නො වූයෙක් ඇති.

සඞ්කිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඞ්කිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සඞ්කිලිට්ඨ වූයෙක් ඇත, අසඞ්කිලිට්ඨ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලේශිකයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රයුක්ත වූ අසාංක්ලේශිකයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි සවිතක්කො, අත්ථි අවිතක්කො.

අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො.

අත්ථි සප්පීතිකො, අත්ථි අප්පීතිකො.

අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි න පීතිසහගතො.

අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි න සුඛසහගතො.

අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ථි න උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො.

අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො.

අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො.

අත්ථි පරියාපන්නො, අත්ථි අපරියාපන්නො.

අත්ථි නිය්‍යානිකො, අත්ථි අනිය්‍යානිකො.

අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

104. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි විපාකො -පෙ-

අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො-පෙ-එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො. [යථා කුසලත්තිකෙ විත්ථාරො එවං සබ්බෙපි තිකා විත්ථාරෙතබ්බා.]

දුකමූලකං.

---

105. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පරියාපන්න වූයෙක් ඇත, පරියාපන්න නො වූයෙක් ඇති.

නෛර්‍යාණික වූයෙක් ඇත, අනෛර්‍යාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශලවූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

104. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. විපාක වූයෙක් ඇත . . .

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. [කුශලත්‍රිකයෙහි විස්තරය මෙන් හැමත්‍රිකයෝ විස්තර කළ යුත්තාහ.]

දුකමූලක යි.

---

105. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශ සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

106. එකවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො, -පෙ- අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

107. එකවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො : අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. අත්ථි විපාකො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

108. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො: අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

තිකමූලකං

---

109. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

110. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

111. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

106. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇති . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

107. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

108. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිකමූලක යි.

---

109. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

110. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්තයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

111. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

112. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

113. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

114. එකවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්කවිචාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්කඅවිචාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

115. එකවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

116. එකවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො. -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

117. එකවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

118. එකවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො: අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤක්ඛන්ධො.

112. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

113. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කිසි විඥනයෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥනයෙකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි. සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශිකයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට අසාංක්ලෙශිකයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

114. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාස්‍රවවූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක අවිචාර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

115. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත. ආස්‍රව විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

116. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූ ආස්‍රවසහිතයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

117. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

118. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

119. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

120. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි පරිත්තො අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

121. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො-පෙ-එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

122. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

123. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි ඔඝනියො, අත්ථි අනොඝනියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

124. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි ඔඝසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

125. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඔඝනියො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඅනොඝනියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

119. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

120. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

121. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථ විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

122. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ ග්‍රන්ථනීයයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ අග්‍රන්ථනීයයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

123. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ඕඝනීය වූයෙක් ඇත, අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : මිත්‍ථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

124. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ඕඝසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඕඝවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

125. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ඕඝවිප්‍රයුක්ත ඕඝනීයයෙක් ඇත, ඕඝවිප්‍රයුක්ත අනොඝනීයයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

126. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

127. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

128. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි යොගවිප්පයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තඅයොගනියො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

129. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි නීවරණියො, අත්ථි අනීවරණියො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

උභතොවඩ්ඪකං.

---

130. සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

අපරොපි සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ-

අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

126. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

127. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

128. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීයයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීයයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

129. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : නීවරණීය වූයෙක් ඇත, අනීවරණීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

උභතොවඩ්ඪක යි.

---

130. සත් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

අනෙකුදු සත් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත. . . .

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

131. චතුවීසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, එවං චතුවීසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

අපරෙපි චතුවීසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා -පෙ- මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං චතුවීසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

132. තිංසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා -පෙ- මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං තිංසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

133. බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා -පෙ- මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

134. අපරෙපි බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජිව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

අයං වුච්චති සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

131. චතුර්විංශතිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුඃසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. ශ්‍රොත්‍රසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝ්‍රාණසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිහ්වාසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනඃසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සජ සංඥ ය, සොතසම්ඵස්සජ සංඥ ය, ඝානසම්ඵස්සජ සංඥ ය, ජිව්හාසම්ඵස්සජ සංඥ ය, කායසම්ඵස්සජ සංඥ ය, මනොසම්ඵස්සජ සංඥ යි. මෙසේ චතුර්විංශතිප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

අන්‍ය වූ ද චතුර්විංශතිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය . . . මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

132. ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ . . . මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

133. බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය . . . මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

134. අන්‍ය වූ ද බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සජ සංඥ යැ, සොතසම්ඵස්සජ සංඥ ය, ඝානසම්ඵස්සජ සංඥ ය, ජිව්හාසම්ඵස්සජ සංඥ ය කායසම්ඵස්සජ සංඥ ය, මනොසම්ඵස්සජ සංඥ යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

මේ සංඥස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

135. තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො :

එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුබ්බිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො.

පඤ්චවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රිය සම්පයුත්තො, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රිය සම්පයුත්තො, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රිය සම්පයුත්තො. එවං පඤ්චවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

ඡබ්බිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං ඡබ්බිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජිව්හා සම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා -පෙ- කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතු සම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං අට්ඨවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

නවවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා -පෙ- මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා -පෙ- කායසම්ඵස්සජා චෙතනා අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා, එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

136. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො.

135. එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරේ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූ (සංස්කාරස්කන්ධ) යෙක් ඇත, හෙතු නො වූ (සංස්කාරස්කන්ධ) යෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සෞමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෞමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වේ : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනාව සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය . . . මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනාව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනාව සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇති, මනොධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනාව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

136. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්කවිචාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්ක අවිචාරො.

අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී.

අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛො නාසෙක්ඛො.

අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො.

අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො.

අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො.

අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති.

අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී.

අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො.

අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො.

අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො.

අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

137. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො.

අත්ථි හෙතු චෙව සහෙතුකො ච, අත්ථි සහෙතුකො චෙව න ච හෙතු.

අත්ථි හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තො ච, අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො චෙව න ච හෙතු.

විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාක ධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සඞ්කිලිට්ඨසඞ්කිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඞ්කිලිට්ඨසඞ්කිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඞ්කිලිට්ඨඅසඞ්කිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක-අවිචාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්‍ථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපදනාසුලු වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇති, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

137. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතුවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු ද වූ සහෙතුක ද වූයෙක් ඇත, සහෙතුක ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

හෙතු ද වූ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

අත්ථි ආසවො, අත්ථි නො ආසවො.

අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ආසවො චෙව සාසවො ච, අත්ථි සාසවො චෙව නො ච ආසවො.

අත්ථි ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො.

අත්ථි ආසවවිප්පයුත්ත සාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්ත අනාසවො.

අත්ථි සංයොජනං, අත්ථි නො සංයොජනං.

අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො.

අත්ථි සංයොජනං චෙව සංයොජනියො ච, අත්ථි සංයොජනියො චෙව නො ච සංයොජනං.

අත්ථි සංයොජනං චෙව සංයොජන සම්පයුත්තො ච, අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සංයොජනං.

අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්ත සංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්ත අසංයොජනියො.

අත්ථි ගන්ථො, අත්ථි නො ගන්ථො.

අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ගන්ථො චෙව ගන්ථනියො ච, අත්ථි ගන්ථනියො චෙව නො ච ගන්ථො.

අත්ථි ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො චෙව නො ච ගන්ථො.

අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්ත අගන්ථනියො.

අත්ථි ඔඝො, අත්ථි නො ඔඝො.

අත්ථි ඔඝනියො, අත්ථි අනොඝනියො.

අත්ථි ඔඝසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ඔඝො චෙව ඔඝනියො ච, අත්ථි ඔඝනියො චෙව නො ච ඔඝො.

අත්ථි ඔඝො චෙව ඔඝසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ඔඝසම්පයුත්තො චෙව නො ච ඔඝො.

අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්ත ඔඝනියො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්ත අනොඝනියො.

අත්ථි යොගො, අත්ථි නො යොගො.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

(චක්ෂුරාදි) කිසි විඥනයෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥනයෙකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ආශ්‍රව වූයෙක් ඇත, ආශ්‍රව නො වූයෙක් ඇති.

සාශ්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාශ්‍රව වූයෙක් ඇති.

ආශ්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආශ්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආශ්‍රව ද වූ ආශ්‍රව සහිත ද වූයෙක් ඇත, ආශ්‍රව සහිත ද වූ නො ද ආශ්‍රව වූයෙක් ඇති.

ආශ්‍රව ද වූ ආශ්‍රව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ආශ්‍රව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ආශ්‍රව වූයෙක් ඇති.

ආශ්‍රව විප්‍රයුක්ත සාශ්‍රව වූයෙක් ඇත, ආශ්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාශ්‍රව වූයෙක් ඇති.

සංයොජන වූයෙක් ඇත, සංයොජන නො වූයෙක් ඇති.

සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජන ද වූ සංයොජනිය ද වූයෙක් ඇත, සංයොජනිය ද වූ නො ද සංයොජන වූයෙක් ඇති.

සංයොජන ද වූ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද සංයොජන වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ වූ (සංස්කාරන්ධ) යෙක් ඇත. ග්‍රන්ථ නො වූ (සංස්කාරන්ධ) යෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ ද වූ ග්‍රන්ථනීය ද වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනීය ද වූ නො ද ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ ද වූ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ඕඝ වූයෙක් ඇත, ඕඝ නො වූයෙක් ඇති.

ඕඝනීය වූයෙක් ඇත, අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

ඕඝසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඕඝවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඕඝ ද වූ ඕඝනීය ද වූයෙක් ඇත, ඕඝනීය ද වූ නො ද ඕඝ වූයෙක් ඇති.

ඕඝ ද වූ ඕඝසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ඕඝසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ඕඝ වූයෙක් ඇති.

ඕඝවිප්‍රයුක්ත ඕඝනීය වූයෙක් ඇත, ඕඝවිප්‍රයුක්ත අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

යොග වූයෙක් ඇත, යොග නො වූයෙක් ඇති.

අත්ථි යොගනීයො, අත්ථි අයොගනීයො.

අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො.

අත්ථි යොගො චෙව යොගනීයො ච, අත්ථි යොගනීයො චෙව නො ච යොගො.

අත්ථි යොගො චෙව යොගසම්පයුත්තො ච, අත්ථි යොගසම්පයුත්තො චෙව නො ච යොගො.

අත්ථි යොගවිප්පයුත්තයොගනීයො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්ත අයොගනීයො.

අත්ථි නීවරණං, අත්ථි නො නීවරණං.

අත්ථි නීවරණියො, අත්ථි අනීවරණියො.

අත්ථි නීවරණසම්පයුත්තො, අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තො.

අත්ථි නීවරණං චෙව නීවරණියො ච, අත්ථි නීවරණියො චෙව නො ච නීවරණං.

අත්ථි නීවරණං චෙව නීවරණසම්පයුත්තො ච, අත්ථි නීවරණසම්පයුත්තො චෙව නො ච නීවරණං.

අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියො, අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්ත-අනීවරණියො.

අත්ථි පරාමාසො, අත්ථි නො පරාමාසො.

අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො.

අත්ථි පරාමාසසම්පයුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තො.

අත්ථි පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො ච, අත්ථි පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසො.

අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්ත අපරාමට්ඨො.

අත්ථි උපාදින්නො, අත්ථි අනුපාදින්නො.

අත්ථි උපාදානං, අත්ථි නො උපාදානං.

අත්ථි උපාදානියො, අත්ථි අනුපාදානියො.

අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තො.

අත්ථි උපාදානඤ්චෙව උපාදානියො ච, අත්ථි උපාදානියො චෙව නො ච උපාදානං.

අත්ථි උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තො ච, අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො චෙව නො ච උපාදානං.

අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්ත උපාදානියො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්ත අනුපාදානියො.

අත්ථි කිලෙසො, අත්ථි නො කිලෙසො.

අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨො.

අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො, අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තො.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොග ද වූ යොගනීය ද වූයෙක් ඇත, යොගනීය ද වූ නො ද යොග වූයෙක් ඇති.

යොග ද වූ යොග සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, යොගසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද යොග වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

නීවරණ වූයෙක් ඇත, නීවරණ නො වූයෙක් ඇති.

නීවරණීය වූයෙක් ඇත, අනීවරණීය වූයෙක් ඇති.

නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නීවරණ ද වූ නීවරණීය ද වූයෙක් ඇත, නීවරණීය ද වූ නො ද නීවරණ වූයෙක් ඇති.

නීවරණ ද වූ නීවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, නීවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද නීවරණ වූයෙක් ඇති.

නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය වූයෙක් ඇත, නීවරණවිප්‍රයුක්ත අනීවරණීය වූයෙක් ඇති.

පරාමාස වූයෙක් ඇත, පරාමාස නො වූයෙක් ඇති.

පරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාස ද වූ පරාමෘෂ්ට ද වූයෙක් ඇත, පරාමෘෂ්ට ද වූ නො ද පරාමාස වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රයුක්ත පරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත අපරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදන වූයෙක් ඇත, උපාදන නො වූයෙක් ඇති.

උපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදන ද වූ උපාදනිය ද වූයෙක් ඇත, උපාදනිය ද වූ නො ද උපාදන වූයෙක් ඇති.

උපාදන ද වූ උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද උපාදන වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශ වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශ නො වූයෙක් ඇති.

සාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ථි කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකො ච, අත්ථි සංකිලෙසිකො චෙව නො ච කිලෙසො.

අත්ථි කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨො ච, අත්ථි සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසො.

අත්ථි කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තො ච, අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසො.

අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්ත අසංකිලෙසිකො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බො.

අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බ-හෙතුකො.

අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බ-හෙතුකො.

අත්ථි සවිතක්කො, අත්ථි අවිතක්කො.

අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො.

අත්ථි සප්පීතිකො, අත්ථි අප්පීතිකො.

අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි න පීතිසහගතො.

අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි න සුඛසහගතො.

අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ථි න උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො.

අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො.

අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො.

අත්ථි පරියාපන්නො, අත්ථි අපරියාපන්නො.

අත්ථි නිය්‍යානිකො, අත්ථි අනිය්‍යානිකො.

අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

138. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ-

අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්ත-බහිද්ධාරම්මණො-පෙ-එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

දුකමූලකං

ක්ලෙශ ද වූ සාංක්ලෙශික ද වූයෙක් ඇත, සාංක්ලෙශික ද වූ නො ද ක්ලෙශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශ ද වූ සංක්ලිෂ්ට ද වූයෙක් ඇත, සංක්ලිෂ්ට ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශ ද වූ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද කෙලෙශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත අසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පරියාපන්න වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

නෛර්‍යාණික වූයෙක් ඇත, අනෛර්‍යාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ (රාගාදි ක්ලෙස සහිත) වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

138. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත. . . .

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ද්විකමූලක යි.

139. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

140. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

141. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

142 එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධා-රම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්ත බහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

තිකමූලකං

---

143 එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

144 එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

139. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

140. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

141. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නොවූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

142. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : (රාගාදි) රණ සහිත වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශ ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිකමූලක යි.

---

143. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

144. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

145 එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතු සම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතු විප්පයුත්තො

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

146 එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතු චෙව සහෙතුකො ච, අත්ථි සහෙතුකො චෙව න ච හෙතු.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

147 එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තො ච, අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො චෙව න ච හෙතු.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

148 එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්ක විචාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්ක අවිචාරො-පෙ-එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

149 එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

150. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො,

145. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතුවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

146. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු ද වූ සහෙතුක ද වූයෙක් ඇත, සහෙතුක ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

147. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු ද වූ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

148. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක-අවිචාර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

149. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාර ස්කන්ධය වේ.

150. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කිසි විඥනයෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥනයෙකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

151. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි ආසවො, අත්ථි නො ආසවො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො. අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

152. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සාසවො. අත්ථි අනාසවො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

153. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙව සෙක්ඛො නාසෙක්ඛො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරක්ඛන්ධො.

154. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි ආසවො චෙව සාසවො ච, අත්ථි සාසවො චෙව නො ච ආසවො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

155. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

156. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

157. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනං, අත්ථි නො සංයොජනං.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

151. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රව නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

152. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රව සහිත වූයෙක් ඇත, අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආචයගාමී වූ අපචයගාමී නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

153. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආස්‍රව විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

154. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රව ද වූයේ ම සාස්‍රව ද වූයෙක් ඇත, සාස්‍රව ද වූයේ ම නො ද ආස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

155. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රව ද වූයේ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ආස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

156 එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූ සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූ අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

157. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයොජන වූයෙක් ඇත, සංයොජන නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්ව නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

158. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනියො අත්ථි අසංයොජනියො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

159. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

160. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියො ච, අත්ථි සංයොජනියො චෙව නො ච සංයොජනං.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

161. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තො ච, අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සංයොජනං.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

162. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියො

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

163. එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි ගන්ථො, අත්ථි නො ගන්ථො.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො

උභතොවඩ්ඪකං.

---

158. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. ... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

159. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනයන් හා විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපදනාසුලු වූයෙක් ඇති. ... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

160. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනිය ද වූයෙක් ඇත, සංයොජනිය ද වූයේ ම නො ද සංයොජන වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති. ... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

161. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද සංයොජන වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති. ... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

162. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයොජන විප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත. අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති. ... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

163. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථ නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරලම්බන වූයෙක් ඇති. ... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

උභතොවඩ්ඪක යි.

164. සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

165. අපරෙපි සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි විපාකො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

166. චතුවීසතිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා -පෙ- මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං චතුවීසතිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

167. අපරෙපි චතුවීසතිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්ත බහිද්ධාරම්මණො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජිව්හා සම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං චතුවීසතිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

168. තිංසතිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා -පෙ- මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං තිංසතිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

164. සප්තප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංස්කාර ස්කන්ධය වේ.

165. අන්‍ය වූ ද සප්තප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම–බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

166. චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය. . . . මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මෙසේ චතුර්විංශත් ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

167. අන්‍ය වූ ද චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම–බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, . . . සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හා සම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, ඝානසම්ඵස්ස යෙන් උපන් චෙතනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාර යෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

168. ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය. . . . මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මෙසේ ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

169. බහුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං බහුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

170. අපරෙපි බහුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං බහුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

අයං වුච්චති සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

---

171. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො:

එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො ඵස්ස සම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුබ්බිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො.

පඤ්චවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රිය සම්පයුත්තො, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො. එවං පඤ්චවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

ඡබ්බිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං ඡබ්බිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

169. බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්ස යෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, ඝාන සම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා ය, කායසම්ඵස්ස යෙන් උපන් චෙතනා ය, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් චෙතනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාර යෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

170. අන්‍ය වූ ද බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍ය යෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මා ලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත රූපාවචර වූයෙක් ඇත අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාර ස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. චක්ඛුසම්ඵස්සජ චෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සජ චෙතනා ය, ඝානසම්ඵස්සජ චෙතනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සජ චෙතනා ය, කායසමඵස්සජ චෙතනා ය, මනොසම්ඵස්සජ චෙතනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

මේ සංස්කාරස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

---

171. එහි විඥානස්කන්ධය කවරේ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත. රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : සුඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් විඥානස්කන්ධය වේ.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණ විඥාන ය, ජිහ්වාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය, මනොවිඥාන යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් විඥානස්කන්ධය වේ.

සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනො-විඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

නවවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනො-විඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. එවං නවවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො

172. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො.

අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්කවිචාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්කඅවිචාරො.

අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බ-හෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී

අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො[1].

1. නෙවසෙක්ඛානාසෙක්ඛො - සිරිමු..

සප්තප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණවිඥාන ය, ජිහ්වාවිඥාන ය, කායවිඥානය, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් විඥානස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණවිඥාන ය, ජිහ්වාවිඥාන ය, කායවිඥානය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇති, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් විඥාන ස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණවිඥාන ය, ජිහ්වාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් විඥානස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය . . . කායවිඥානය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාර යෙන් විඥානස්කන්ධය වේ.

172. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥානස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්ම ස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට වූ සාංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසාංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක-අවිචාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචය ගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො.

අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො.

අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො.

අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති.

අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී.

අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො.

අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො.

අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො

අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්ත බහිද්ධාරම්මණො-පෙ-එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

173 එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො.

අත්ථි න හෙතුසහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො

අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො.

අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියො.

අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියො.

අත්ථි ඔඝනියො අත්ථි අනොඝනියො.

අත්ථි ඔඝසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තො.

අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඔඝනියො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඅනොඝනියො.

අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්‍ථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපදනාසුලු වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම–බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම–බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

173. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතුවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු නො වූ සහෙතුක වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකෝත්තර වූයෙක් ඇති.

කිසි විඥනයෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥනයෙකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූ සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූ අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනියයෙක් ඇත, සංයොජන විප්‍රයුක්ත වූ අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ඔඝනීය වූයෙක් ඇත, අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

ඔඝසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔඝවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔඝවිප්‍රයුක්ත වූ ඔඝනීය වූයෙක් ඇත, ඔඝවිප්‍රයුක්ත වූ අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො.

අත්ථි යොගවිප්පයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තඅයොගනියො.

අත්ථි නීවරණියො, අත්ථි අනීවරණියො.

අත්ථි නීවරණසම්පයුත්තො, අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තො.

අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියො, අත්ථි නීවරණවිප්පයුත්ත අනීවරණියො.

අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො.

අත්ථි පරාමාසසම්පයුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තො.

අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨො.

අත්ථි උපාදින්නො, අත්ථි අනුපාදින්නො.

අත්ථි උපාදානියො, අත්ථි අනුපාදානියො.

අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තො.

අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියො.

අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨො.

අත්ථි කිලෙස සම්පයුත්තො, අත්ථි කිලෙස විප්පයුත්තො,

අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ථි කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බො.

අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බ හෙතුකො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බ හෙතුකො.

අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බ හෙතුකො.

අත්ථි සවිතක්කො, අත්ථි අවිතක්කො.

අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො.

අත්ථි සප්පීතිකො, අත්ථි අප්පීතිකො.

අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි න පීතිසහගතො.

අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි න සුඛසහගතො.

අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ථි න උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො.

අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්ත වූ යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූ අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

නීවරණය වූයෙක් ඇත, අනීවරණය වූයෙක් ඇති.

නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූ නීවරණය වූයෙක් ඇත, නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූ අනීවරණය වූයෙක් ඇති.

පරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමර්ශසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ඇත, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තයෙක් ඇති.

පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත වූ පරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත වූ අපරාමෘෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූ උපාදනීය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූ අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශයන් හා විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ සාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ අසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අත්ථි පරියාපන්නො, අත්ථි අපරියාපන්නො.

අත්ථි නිය්‍යානිකො, අත්ථි අනිය්‍යානිකො.

අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි සඋත්තරෙ, අත්ථි අනුත්තරෙ.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො - පෙ - එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

174. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො.

අත්ථි විපාකො-පෙ-අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො. අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො-පෙ-එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

දුකමූලකං

---

175. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො ඵස්සසම්පයුත්තො:

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො. අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

176. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො-පෙ-අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

177. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො.

අත්ථි විපාකො-පෙ-අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

පයඃපන්න වූයෙක් ඇත, අපයඃපන්න වූයෙක් ඇති.

නෛයඃණික වූයෙක් ඇත, අනෛයඃණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

තුන් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි. කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

174. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි, සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි, සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥන ස්කන්ධය වේ.

ද්විකමූලක යි.

---

175. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

176. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි, ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

177. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥන ස්කන්ධය වේ.

178. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො: අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො. -පෙ- අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

තිකමූලකං.

---

179. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො,

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

180. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

181. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි න හෙතුසහෙතුකො, අත්ථි න හෙතුඅහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

182. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

183. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො

178. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිකමූලක යි.

---

179. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

180. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

181. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය සා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්මවූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

182. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදනිය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

183. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : කිසි විඥනයෙකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥනයෙකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

184. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සවිතක්කසවිචාරො, අත්ථි අවිතක්ක විචාරමත්තො. අත්ථි අවිතක්ක අවිචාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

185. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො,

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

186. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

187. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

188. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

189. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙව සෙක්ඛනාසෙක්ඛො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

190. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො,

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

184. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කඅවිචාර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

185. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍ර යුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥන ස්කන්ධය වේ.

186. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

187. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, සංයොජනිය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනා යෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

188. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි. ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාර යෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

189. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ නො ද අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

190. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනීය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වේ.

191. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

192. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථිගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනීයො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනීයො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි හීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

192. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි ඔඝනීයො, අත්ථි අනොඝනීයො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්ත-නියතො, අත්ථි අනියතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

194. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි ඔඝසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔඝවිප්ප-යුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණන්ධො: අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

195. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්තඔඝනීයො, අත්ථි ඔඝවිප්පයුත්ත අනොඝනීයො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

196. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි යොගනීයො, අත්ථි අයොගනීයො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

197. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතා-රම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො —පෙ— එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

191. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථ විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

192. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

193. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ඔඝනීය වූයෙක් ඇත, අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

194. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ඔඝසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔඝවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

195. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ඔඝවිප්‍රයුක්තඔඝනීය වූයෙක් ඇත, ඔඝවිප්‍රයුක්ත අනොඝනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

196. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

197. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

198. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි යොගවිප්පයුත්තයොගනීයො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තඅයොගනීයො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධො —පෙ— එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

199. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි නීවරණීයො, අත්ථි අනීවරණීයො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්ත බහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

උභතො වඩ්ඪකං.

---

200. සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

201. අපරොපි සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො. අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

202. චතුවීසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා —පෙ— කායසම්ඵස්සපච්චයා —පෙ— මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං චතුවීසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

203. අපරොපි චතුවීසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං චතුවීසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

198. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති. . . . මෙස් දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

199. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : නීවරණීය වූයෙක් ඇත, අනීවරණීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

උභතොවඩ්ඪක යි.

---

200. සප්තප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

201. අන්‍යත් සප්තප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

202. චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. චක්ෂුර්විඥන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥන ය, ඝ්‍රාණවිඥන ය, ජිහ්වාවිඥන ය, කායවිඥන ය, මනොවිඥන යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

203. අන්‍යත් චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. චක්ෂුර්විඥන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥන ය, ඝ්‍රාණවිඥන ය, ජිහ්වාවිඥන ය, කායවිඥන ය, මනොවිඥන යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

204. තිංසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරෙ, අත්ථි අරූපාවචරෙ, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං තිංසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

205. බහුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපස්සයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරෙ, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- මනොවිඤ්ඤාණං. එවං බහුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

206. අපරොපි බහුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො: චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො —පෙ— අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්ඵස්සපච්චයා -පෙ- මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්ත බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරෙ, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං බහුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

අභිධම්මභාජනියං.

207. පඤ්චක්ඛන්ධා: රූපක්ඛන්ධො, වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

208. පඤ්චන්නං ඛන්ධානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

209. රූපක්ඛන්ධො අව්‍යාකතො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා.

ද්වෙ ඛන්ධා න වත්තබ්බා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි. තයො ඛන්ධා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා.

204. ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, චක්ෂුර්විඥන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥන ය, ඝ්‍රාණවිඥන ය, ජිහ්වාවිඥන ය, කායවිඥන ය, මනොවිඥන යි. මෙසේ ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙන් විඥන ස්කන්ධය වේ.

205. බහුප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥන ස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, චක්ෂුර් විඥන යැ . . . මනොවිඥන යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

206. අන්‍යද්බහුප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය සුඛ වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරා ලම්බන වූයෙක් ඇත අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, චක්ෂුර් විඥන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥන ය, ඝ්‍රාණවිඥන ය, ජිව්හාවිඥන ය, කායවිඥන ය, මනො විඥන යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ. මේ විඥනස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනිය යි.

207. ස්කන්ධයෝ පස්දෙනෙකි : රූපස්කන්ධ යැ, වෙදනාස්කන්ධ යැ, සංඥ ස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විඥනස්කන්ධ යි.

208. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙතෙක් කුශලයෝ ද, කෙතෙක් අකුශලයෝ ද, කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙතෙක් සරණයෝ ද, කෙතෙක් අරණයෝ ද යත් :

209. රූපස්කන්ධය අව්‍යාකෘත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ කුසල් විය හෙති, අකුසල් විය හෙති, අව්‍යාකෘත විය හෙත්.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නො කිය යුත්තාහ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙති, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙති, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙත්.

රූපක්ඛන්ධො නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො, චත්තාරො ඛන්ධා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

රූපක්ඛන්ධො සියා උපාදින්නුපාදානියො, සියා අනුපාදින්නුපාදානියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා උපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්නානුපාදානියා.

රූපක්ඛන්ධො අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා.

රූපක්ඛන්ධො අවිතක්කඅවිචාරො, තයො ඛන්ධා සියා සවිතක්ක-සවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා. සඞ්ඛා-රක්ඛන්ධො සියා සවිතක්කසවිචාරො, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තො, සියා අවිතක්කඅවිචාරො, සියා නවත්තබ්බො සවිතක්කසවිචාරොතිපි, අවිතක්කවිචාරමත්තොතිපි, අවිතක්කඅවිචාරොතිපි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො පීතිසහගතොතිපි, සුඛසහගතොතිපි, උපෙක්ඛාසහගතොතිපි. වෙදනාක්ඛන්ධො සියා පීතිසහගතො න සුඛ-සහගතො න උපෙක්ඛාසහගතො, සියා න වත්තබ්බො පීතිසහගතොති. තයො ඛන්ධා සියා පීතිසහගතා සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛා-සහගතා, සියා න වත්තබ්බා පීතිසහගතාතිපි, සුඛසහගතාතිපි, උපෙක්ඛාසහගතාතිපි.

රූපක්ඛන්ධො නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා.

රූපක්ඛන්ධො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බ හෙතුකා.

රූපක්ඛන්ධො නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී. චත්තාරො ඛන්ධා සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමී නාපචය-ගාමිනො.

රූපක්ඛන්ධො නෙව සෙක්ඛො[1] නාසෙක්ඛො. චත්තාරො ඛන්ධා, සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

රූපක්ඛන්ධො පරිත්තො, චත්තාරො ඛන්ධා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

රූපක්ඛන්ධො, අනාරම්මණො, චත්තාරො ඛන්ධා සියා පරිත්තාරම්මණා සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා පරිත්තාරම්මණා'ති'පි, මහග්ගතාරම්මණා'ති'පි, 'අප්පමාණාරම්මණා'ති'පි.

රූපක්ඛන්ධො මජ්ඣිමො, චත්තාරො ඛන්ධා, සියා හීනා, සියා සියා මජ්ඣිමා, සියා පණීතා.

රූපක්ඛන්ධො අනියතො, චත්තාරො ඛන්ධා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

1. සෙක්ඛා - සිරිමු.

රූපස්කන්ධය නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම වූයේ නො වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහ, නො මැ විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යැ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යි. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නඅනුපාදනිය ද වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සංකිලිට්ඨ සංකිලෙසික ද වන්නාහ, අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසික ද වන්නාහ, අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසික ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අවිතර්කඅවිචාර යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සවිතර්කසවිචාර ද වන්නාහ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නාහ, සංස්කාරස්කන්ධය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ යැ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ යැ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ යැ, සවිතර්කසවිචාර යි ද, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද, අවිතර්කඅවිචාර යි ද, නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ප්‍රීතිසහගත යි ද, සුඛසහගත යි ද, උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කිය යුත්තේ යැ, වෙදනාස්කන්ධය ප්‍රීතිසහගත වන්නේ යැ, සුඛසහගත නො වෙයි, උපෙක්ෂා සහගත නො වේ. ප්‍රීතිසහගතැයි නො කියයුතු වන්නේ යැ, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ. ප්‍රීතිසහගත යහ යි ද, සුඛසහගතයහ යි ද, උපෙක්ෂාසහගතයහ යි ද, නො කියයුතු වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය යැ, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තේ යැ. සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තාහු ද වන්නාහ, භාවනා යෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ ආචයගාමී වූයේ නො ද අපචයගාමී යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ආචයගාමී ද වන්නාහ, අපචයගාමී ද වන්නාහ, නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ ශෛක්ෂ වූයේ නො ද අශෛක්ෂ වූයේ යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නො මැ ශෛක්ෂ ද නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය පරිත්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන ය. සතර ස්කන්ධයෝ පරිත්තාලම්බන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්බන යි ද, මහද්ගතාලම්බන යි ද, අප්‍රමාණාලම්බන යි ද, නො කියයුතු වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය මධ්‍යම යැ. සතර ස්කන්ධයෝ හීන ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අනියත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සම්‍යක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යැ.

රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො, චත්තාරො ඛන්ධා සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න වත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාතිපි මග්ගහෙතුකාතිපි මග්ගාධිපතිනොතිපි.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො, චත්තාරො ඛන්ධා, සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නාරම්මණාති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අජ්ඣත්තාරම්මණාති'පි බහිද්ධාරම්මණාති'පි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණාති'පි.

චත්තාරො ඛන්ධා අනිදස්සනඅප්පටිඝා. රූපක්ඛන්ධො සියා සනිදස්සනසප්පටිඝො, සියා අනිදස්සනසප්පටිඝො, සියා අනිදස්සනඅප්පටිඝො.

210. චත්තාරො ඛන්ධා න හෙතූ. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

රූපක්ඛන්ධො අහෙතුකො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා.

රූපක්ඛන්ධො හෙතුවිප්පයුත්තො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුවිප්පයුත්තා.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො හෙතු චෙව සහෙතුකො චාතිපි සහෙතුකො චෙව න ච හෙතූති'පි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා හෙතූ චෙව සහෙතුකා චාතිපි, සියා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතූ, සියා න වත්තබ්බා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතූති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා හෙතු චෙව සහෙතුකො ච සියා සහෙතුකො චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බො හෙතු චෙව සහෙතුකොතිපි සහෙතුකො චෙව න ච හෙතූතිපි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තොති'පි, හෙතුසම්පයුත්තො චෙව න ච හෙතූති'පි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තාති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූ, සියා න වත්තබ්බා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූ ති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තො ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තො චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බො හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තොති'පි, හෙතුසම්පයුත්තො චෙව න ච හෙතූති'පි.

රූපක්ඛන්ධො න හෙතු අහෙතුකො. තයො ඛන්ධා සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා න හෙතු සහෙතුකො, සියා න හෙතු අහෙතුකො, සියා න වත්තබ්බො න හෙතු සහෙතුකොති'පි න හෙතු අහෙතුකොති'පි.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ. මාර්ගාලම්බනහ යි ද, මාර්ග හෙතුකහ යි ද, මාර්ගාධිපතිහ යි ද නොකියයුතු වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ. අතීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ යි ද නො කියයුත්තාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහ. අධ්‍යාත්මාලම්බනහ යි ද, බාහිරාලම්බනහ යි ද, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බනහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ.

සතර ස්කන්ධයෝ අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝයෝ යැ, රූපස්කන්ධය සනිදර්ශනසප්‍රතිඝ ද වන්නේ යැ, අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ ද වන්නේ යැ, අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝ ද වන්නේ යි.

210. සතර ස්කන්ධයෝ හෙතු නො වෙති. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වන්නේ යැ නහෙතු ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය අහෙතුක යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සහෙතුක ද වන්නාහ, අහෙතුක ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය හෙතුවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු මැ නො ද හෙතු ද වන්නාහ, සහෙතුක ද වූවාහු මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ යැ, හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු ද වූවාහු මැ හෙතුසම්ප්‍ර යුක්තහ යි ද නො කිය යුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද හෙතු ද වන්නාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යැ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ යැ, හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය හෙතු නො වූයේ අහෙතුක යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නාහ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ යැ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ යැ, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුත්තේ වන්නේ යි.

211. සප්පච්චයා, සඞ්ඛතා.

චත්තාරො ඛන්ධා අනිදස්සනා. රූපක්ඛන්ධො සියා සනිදස්සනො, සියා අනිදස්සනො,

චත්තාරො ඛන්ධා අප්පටිඝා. රූපක්ඛන්ධො සියා සප්පටිඝො, සියා අප්පටිඝො.

රූපක්ඛන්ධො රූපං. චත්තාරො ඛන්ධා අරූපා.

රූපක්ඛන්ධො ලොකියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

212. චත්තාරො ඛන්ධා නො ආසවා. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ආසවො, සියා නො ආසවො.

රූපක්ඛන්ධො සාසවො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා ආසවා, සියා අනාසවා.

රූපක්ඛන්ධො ආසවවිප්පයුත්තො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා ආසවසම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො ආසවො චෙව සාසවො චාති,[1] සාසවො චෙව නො ච ආසවො. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවා චාති,[2] සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවා, සියා න වත්තබ්බා සාසවා චෙව නො ච ආසවාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ආසවො චෙව සාසවො ච, සියා සාසවො චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බො ආසවො චෙව සාසවොති'පි සාසවො චෙව නො ච ආසවොතිපි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තොතිපි, ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවොති'පි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තාති, සියා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවා, සියා න වත්තබ්බා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො ච, සියා ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො තිපි, ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවොතිපි.

රූපක්ඛන්ධො ආසවවිප්පයුත්තසාසවො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා ආසවවිප්පයුත්තසාසවා, සියා ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවා සියා න වත්තබ්බා ආසව විප්පයුත්ත සාසවා තිපි ආසව විප්පයුත්ත අනාසවා තිපි.

213. චත්තාරො ඛන්ධා නො සඤ්ඤොජනා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා සඤ්ඤොජනං, සියා නො සඤ්ඤොජනං.

රූපක්ඛන්ධො සඤ්ඤොජනියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සඤ්ඤොජනියා, සියා අසඤ්ඤොජනියා.

රූපක්ඛන්ධො සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා, සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තා.

---

1 සාසවොති - සිරිමු.
2. සාසවාති - සිරිමු.

211. (පඤ්චස්කන්ධයෝ) සප්‍රත්‍යයෝ යි. සංඛතයෝ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ අනිදර්ශනයෝ යැ. රූපස්කන්ධය සනිදර්ශන ද වන්නේ ය, අනිදර්ශන ද වන්නේ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ අප්‍රතිඝයෝ යැ, රූපස්කන්ධය සප්‍රතිඝ ද වන්නේ යැ, අප්‍රතිඝ ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය රූප යැ, සතර ස්කන්ධයෝ අරූපයෝ යි.

රූපස්කන්ධය ලෞකික යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ලෞකික ද වන්නාහ, ලොකෝත්තර ද වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) කිසි විඥනයකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඥනයකින් නො දත යුත්තාහු යැ.

212. සතර ස්කන්ධයෝ ආස්‍රව නො වන්නාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ආස්‍රව ද වන්නේ ය, ආස්‍රව නො ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සාස්‍රව යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ආස්‍රව ද වන්නාහ, අනාස්‍රව ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ආස්‍රව ද වූයේ මැ සාස්‍රව ද වේ යයි නො කියයුත්තේ යැ, සාස්‍රව ද වූයේ මැ නො ද ආස්‍රව වූයේ යි. තුන් ස්කන්ධයෝ ආස්‍රව ද වූවාහු මැ සාස්‍රව ද වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සාස්‍රව ද වූවාහු මැ නො ද ආස්‍රව ද වන්නාහ, සාස්‍රව ද වූවාහු මැ නො ද ආස්‍රව වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ආස්‍රව ද වූයේ මැ සාස්‍රව ද වන්නේ යැ, සාස්‍රව ද වූයේ මැ නො ද ආස්‍රව වන්නේ ය, ආස්‍රව ද වූයේ මැ සාස්‍රව යි ද සාස්‍රව ද වූයේ මැ නො ද ආස්‍රව යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය ආස්‍රව වූයේ මැ ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත යි ද, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආස්‍රව යයි ද නො කියැ යුතු. තුන්ස්කන්ධයෝ ආස්‍රව ද වූවාහු මැ ආස්‍රව සම්ප්‍රයුක්තාහ යි නොකියයුත්තාහ. ආස්‍රවයම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු මැ නො ද ආස්‍රව වන්නාහ, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු මැ නො ද ආස්‍රවයෝ යයි නොකියැයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය ආස්‍රව ද වූයේ මැ ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේය. ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආස්‍රව වන්නේය. ආස්‍රව ද වූයේ මැ ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආස්‍රවයෙකැයි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රව ය, සතර ස්කන්ධයෝ ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත සාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත සාස්‍රවහ යි ද, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාස්‍රවහ යි ද නො කිය යුත්තාහු ය.

213. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජන නො වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයොජන ද වන්නේ යැ, සංයොජන නො ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයොජනිය යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනිය ද වන්නාහ, අසංයොජනිය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය සංයොජනවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනියොති සඤ්ඤොජනියො චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා චෙව සඤ්ඤොජනියාති; සියා සඤ්ඤොජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනා, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනා ති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනියො ච, සියා සඤ්ඤොජනියො චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බො සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනියොතිපි, සඤ්ඤොජනියො චෙව නො ච සඤ්ඤොජනන්ති'පි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො, සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තො චා'තිපි, සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සඤ්ඤොජනන්ති'පි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා චාති, සියා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනා, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනාති, සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තො ච, සියා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සංයොජනං; සියා න වත්තබ්බො සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තොතිපි, සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සඤ්ඤොජනන්තිපි.

රූපක්ඛන්ධො සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤො යො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤොජනියා, සියා සඤ්ඤාජන විප්පයුත්ත අසඤ්ඤාජනියා, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤාජන විප්පයුත්ත සංයොජනියා තිපි, සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියාතිපි.

214. චත්තාරො ඛන්ධා නො ගන්ථා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ගන්ථො, සියා නො ගන්ථො.

රූපක්ඛන්ධො ගන්ථනියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා ගන්ථනියා, සියා අගන්ථනියා.

රූපක්ඛන්ධො ගන්ථවිප්පයුත්තො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා ගන්ථසම්පයුත්තා, සියා ගන්ථවිප්පයුත්තා.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො ගන්ථො චෙව ගන්ථනියො චාති;[1] ගන්ථනියො චෙව නො ච ගන්ථො. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථනියා චාති;[2] සියා ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථා, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථනියො ච, සියා ගන්ථනියො චෙව නො ච ගන්ථො; සියා න වත්තබ්බො ගන්ථො චෙව ගන්ථනියො චාතිපි.[1] ගන්ථනියො චෙව නො ච ගන්ථොතිපි.

රූපක්ඛන්ධො, න වත්තබ්බො ගන්ථො චෙව ගන්ථ සම්පයුත්තො චාතිපි, ගන්ථසම්පයුත්තො චෙව නො ච ගන්ථොතිපි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා චාති,[3] සියා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථා; සියා න වත්තබ්බා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තො ච, සියා ගන්ථසම්පයුත්තො චෙව නො ච ගන්ථො; සියා න වත්තබ්බො ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තො චාති, ගන්ථසම්පයුත්තො චෙව නො ච ගන්ථොතිපි.

---

1. ගන්ථනියොති - සිරිමු.
2. ගන්ථනියාති - සිරිමු.
3. ගන්ථසම්පයුත්තාති - සිරිමු.

රූපස්කන්ධය සංයොජන ද වූ මැ සංයොජනිය යි ද, සංයොජනිය ද වූ මැ නො ද සංයොජනැයි නො කිය යුත්තේ යැ. තුන් ස්කන්ධයෝ සංයොජන ද වූ මැ සංයොජනියහ යි නො කිය යුත්තාහ, සංයොජනිය ද වූවාහු මැ නො ද සංයොජන ද වන්නාහ, සංයොජනිය ද වූවාහු මැ නො ද සංයොජන වූහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයොජන ද වූයේ මැ සංයොජනිය ද වන්නේ යැ, සංයොජනිය ද වූයේ මැ නො ද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන වූ ම සංයොජනිය යි ද, සංයොජනිය ද වූ ම නො ද සංයොජන යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයොජන ද වූ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැයි ද, සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයොජනයෙකැ යි ද නො කිය යුත්තේ ය. තුන්ස්කන්ධයෝ සංයොජන ද වූ මැ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කිය යුත්තාහ, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයොජන ද වන්නාහ, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයොජනහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයොජන ද වූ මැ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූ මැ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැයි ද, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයොජන යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනවිප්‍රයුක්ත සංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජවිප්‍රයුක්ත සංයොජනියහ යි ද, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත අසංයොජනියහ යි ද නො කිය යුත්තාහු යැ.

214. සතර ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ නොවන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වන්නේ යැ, ග්‍රන්ථ නො ද වන්නේයි.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථනීය යැ. සතරස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථ නීය ද වන්නාහුයි.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයයෙකැයි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයි නො කිය යුතු වන්නේ යැ. තුන්ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයහයි නො කිය යුතු ද වන්නාහ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථවන්නාහ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථය හ යි ද නො කියයුතු වන්නා හු යැ. සංස්කාරස්කන්ධ ය ග්‍රන්ථ ද වූයේ මැ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නේ යැ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථවන්නේ යැ. ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයයි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ ය යි ද නො කියයුතු යි. තුන්ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නොකිය යුතු වන්නාහුය. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ වන්නාහුය. ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ වන්නේ යැ. ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නොද ග්‍රන්ථය යි ද නො කියයුතු වන්නේයි.

රූපක්ඛන්ධො ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියා; සියා ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියා; සියා න වත්තබ්බා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියාති'පි, ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියාති'පි;

215-216. චත්තාරො ඛන්ධා නො ඔඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ-

217. චත්තාරො ඛන්ධා නො නීවරණා. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා නීවරණං, සියා නො නීවරණං.

රූපක්ඛන්ධො නීවරණියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා නීවරණියා, සියා අනීවරණියා.

රූපක්ඛන්ධො නීවරණවිප්පයුත්තො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා නීවරණසම්පයුත්තා, සියා නීවරණවිප්පයුත්තා.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො නීවරණං චෙව නීවරණියො චාති[1]. නීවරණියො චෙව නො ච නීවරණං. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණියා චාති, සියා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණා, සියා න වත්තබ්බා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණා[1]ති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා, නීවරණං චෙව නීවරණියො ච, සියා නීවරණියො චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බො නීවරණං චෙව නීවරණියොති'පි, නීවරණියො චෙව නො ච නීවරණන්ති'පි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො නීවරණං චෙව නීවරණසම්පයුත්තො-චාති'පි, නීවරණසම්පයුත්තො චෙව නො ච නීවරණන්ති'පි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණසම්පයුත්තා චාති, සියා නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණා, සියා න වත්තබ්බා නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා නීවරණං චෙව නීවරණ-සම්පයුත්තො ච, සියා නීවරණසම්පයුත්තො චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බො නීවරණං චෙව නීවරණසම්පයුත්තො චාති'පි, නීවරණසම්පයුත්තො චෙව නො ච නීවරණන්ති'පි

රූපක්ඛන්ධො නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා, සියා නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියා, සියා න වත්තබ්බා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියාති'පි නීවරණවිප්පයුත්ත අනීවරණියාති'පි.

218. චත්තාරො ඛන්ධා නො පරාමාසා. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො.

රූපක්ඛන්ධො පරාමට්ඨො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා.

රූපක්ඛන්ධො පරාමාසවිප්පයුත්තො. තයො ඛන්ධා සියා පරාමාස-සම්පයුත්තා, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තා. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා පරාමාස-සම්පයුත්තො, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තො, සියා න වත්තබ්බො පරාමාස සම්පයුත්තොති'පි පරාමාසවිප්පයුත්තොති'පි.

---

1. නීවරණියොති - සිරිමු.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ග්‍රන්ථනීයවන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත අග්‍රන්ථනීයවන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය හ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනීය හ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

215–216. සතරස්කන්ධයෝ ඕඝයෝ නො වෙත්. . . . යෝගයෝ නො වෙත්.

217. සතර ස්කන්ධයෝ නීවරණයෝ නො වෙත්. සංස්කාරස්කන්ධය නීවරණ වන්නේ යැ. නො ද නීවරණ වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය නීවරණීය වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ නීවරණීයද වන්නාහ. අනීවරණීය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නීවරණ විප්‍රයුක්ත වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ. නීවරණවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නීවරණ ද වූයේ මැ නීවරණීය යි ද නීවරණී ය ද වූයේ මැ නො ද නීවරණ යයි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ. තුන්ස්කන්ධයෝ නීවරණ ද වූ නීවරණීයහ යි නොකියයුතු වන්නාහ. නීවරණීය ද වූ නො ද නීවරණවන්නාහ. නීවරණීය ද වූ මැ නො ද නීවරණහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය නීවරණ ද වූ ම නීවරණීය ද වන්නේ යැ. නීවරණීය ද වූ මැ නො ද නීවරණ වන්නේ යැ. නීවරණ ද වූ මැ නීවරණීය යි ද නීවරණීය ද වූ මැ නො ද නීවරණ යි ද නො කියයුතු වේ.

රූපස්කන්ධය නීවරණ ද වූ මැ නීවරණසම්ප්‍රයුක්තය යි ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද නීවරණයි ද නො කියයුතු වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ නීවරණ ද වූ මැ නීවරණ සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද නීවරණයහයි නො කියයුතු වන්නාහුයැ. සංස්කාරස්කන්ධය නීවරණ ද වූ මැ නීවරණ-සම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි, නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද නීවරණ වෙයි. නීවරණ ද වූ මැ නීවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද නීවරණ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ.

රූපස්කන්ධය නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය වේ. සතරස්කන්ධයෝ නීවරණ විප්‍රයුක්තනීවරණීයවන්නාහ. නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණයවන්නාහ. නීවරණවිප්‍රයුක්ත නීවරණීයහ යි ද නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණීයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

218. සතරස්කන්ධයෝ පරාමාස නො වෙත්. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාස ද වන්නේ ය. නො ද පරාමාස වන්නේ ය.

රූපස්කන්ධය පරාමෘෂ්ට වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ පරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ. අපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය පරාමාසවිප්‍රයුක්තවූයේ වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ පරාමාස සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ. පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත යි ද පරාමාසවිප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො චාති, පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසො. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨා චාති, සියා පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා, සියා න වත්තබ්බා පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසාති සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො ච, සියා පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසො, සියා න වත්තබ්බො පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො චාතිපි, පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසොති'පි.

රූපක්ඛන්ධො පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨා, සියා න වත්තබ්බා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨාති'පි, පරාමාසවිප්පයුත්ත අපරාමට්ඨාති'පි.

219. රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො ඛන්ධා සාරම්මණා.

විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො චිත්තං. චත්තාරො ඛන්ධා නො චිත්තා.

තයො ඛන්ධා චෙතසිකා. ද්වෙ ඛන්ධා අචෙතසිකා.

තයො ඛන්ධා චිත්තසම්පයුත්තා. රූපක්ඛන්ධො චිත්තවිප්පයුත්තො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො චිත්තෙන සම්පයුත්තොති'පි චිත්තෙන විප්පයුත්තොති'පි.

තයො ඛන්ධා චිත්තසංසට්ඨා. රූපක්ඛන්ධො චිත්තවිසංසට්ඨො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො චිත්තෙන සංසට්ඨොති'පි චිත්තෙන විසංසට්ඨොති'පි.

තයො ඛන්ධා චිත්තසමුට්ඨානා. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නො චිත්ත-සමුට්ඨානො. රූපක්ඛන්ධො සියා චිත්තසමුට්ඨානො, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානො.

තයො ඛන්ධා චිත්තසහභුනො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නො චිත්තසහභූ. රූපක්ඛන්ධො සියා චිත්තසහභූ සියා නො චිත්තසහභූ.

තයො ඛන්ධා චිත්තානුපරිවත්තිනො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නො චිත්තානුපරිවත්ති, රූපක්ඛන්ධො සියා චිත්තානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තානු-පරිවත්ති.

තයො ඛන්ධා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ද්වෙ ඛන්ධා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

තයො ඛන්ධා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. ද්වෙ ඛන්ධා නො චිත්තසංසට්ඨ සමුට්ඨානසහභුනො.

තයො ඛන්ධා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො. ද්වෙ ඛන්ධා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො.

විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අජ්ඣත්තිකො. තයො ඛන්ධා බාහිරා, රූපක්ඛන්ධො සියා අජ්ඣත්තිකො, සියා බාහිරො.

චත්තාරො ඛන්ධා නො උපාදා. රූපක්ඛන්ධො සියා උපාදා, සියා නො උපාදා.

සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා

රූපස්කන්ධය පරාමාස ද වූ ම පරාමෘෂ්ට යි ද පරාමෘෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස යි ද නො කියයුතු වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ පරාමාස ද වූ ම පරාමෘෂ්ටයහ යි නො කිය යුත්තාහ. පරාමෘෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස වන්නාහ. පරාමෘෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාසයහ යි නො කිය යුත්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාස ද වූ ම පරාමෘෂ්ට ද වෙයි, පරාමෘෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස වන්නේ ය. පරාමාස ද වූ ම පරාමෘෂ්ට යි ද පරාමෘෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස යි ද නො කියයුතුවන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ට ද වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ පරාමාස විප්‍රයුක්ත පරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ. පරාමාසවිප්‍රයුක්තඅපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහු ය. පරාමාස විප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ට යි ද පරාමාසවිප්‍රයුක්තඅපරාමෘෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේයි.

219. රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ආලම්බන සහිතයෝ යි.

විඥානස්කන්ධය චිත්ත වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ චිත්තයෝ නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චෛතසිකයෝ යැ, ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් අචෛතසිකයෝ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තවිප්‍රයුක්ත යැ විඥානස්කන්ධය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද, චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තවිසංසෘෂ්ට යැ විඥාන ස්කන්ධය චිත්තය හා සංසෘෂ්ට යි ද චිත්තය හා විසංසෘෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තය සමුත්ථාන කොට ඇත්තාහු යැ විඥානස්කන්ධය චිත්ත සමුත්ථාන නො වූයේ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ යැ චිත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ ය.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තය හා උපන්නාහු යැ, විඥානස්කන්ධය චිත්තසහභූ නො වූයේ යැ රූපස්කන්ධය චිත්තසහභූ ද වන්නේ යැ, චිත්තසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ සිත අනුව පවත්නාහු යැ විඥානස්කන්ධය සිත අනුව නො පවත්නේ යැ, රූපස්කන්ධය සිත අනුව පවත්නේ ද වන්නේ යැ සිත අනුව නො පවත්නේ ද වන්නේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයහ, ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථාන නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූහ. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානුපරිවර්තිහ. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ට සමුත්ථානානුපරිවර්ති නො වෙත්.

විඥානස්කන්ධය ආධ්‍යාත්මික ය. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් බාහිරයෝ යැ. රූප ස්කන්ධය ආධ්‍යාත්මික ද වන්නේ යැ බාහිර ද වන්නේ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ උපාද නො වෙති, රූපස්කන්ධය උපාද ද වන්නේ යැ උපාද නො ද වන්නේ යි.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) උපාදින්න ද වෙති, අනුපාදින්න ද වෙත්.

220. චත්තාරො ඛන්ධා නො උපාදානා. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා උපාදානං, සියා නො උපාදානං.

රූපක්ඛන්ධො උපාදානියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා උපාදානියා, සියා අනුපාදානියා.

රූපක්ඛන්ධො උපාදානවිප්පයුත්තො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා උපාදාන සම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තා.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො උපාදානං චෙව උපාදානියො’ති, උපාදානියො චෙව නො ච උපාදානං. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානියා’ති, සියා උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියො ච, සියා උපාදානියො චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බො උපාදානං චෙව උපාදානියොති’පි, උපාදානියො චෙව නො ච උපාදානන්ති’පි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො උපාදානං චෙව උපාදානසම්පයුත්තො ති’පි, උපාදානසම්පයුත්තො චෙව නො ච උපාදානන්ති’පි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානසම්පයුත්තා’ති, සියා උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා උපාදානං චෙව උපාදාන සම්පයුත්තො ච, සියා උපාදානසම්පයුත්තො චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බො උපාදානං චෙව උපාදානසම්පයුත්තොති’පි, උපාදානසම්පයුත්තො චෙව නො ච උපාදානන්ති’පි.

රූපක්ඛන්ධො උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියාතිපි උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියාතිපි.

221. චත්තාරො ඛන්ධා නො කිලෙසා. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො.

රූපක්ඛන්ධො සංකිලෙසිකො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා.

රූපක්ඛන්ධො අසංකිලිට්ඨො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා අසංකිලිට්ඨා.

රූපක්ඛන්ධො කිලෙසවිප්පයුත්තො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා කිලෙස සම්පයුත්තා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තා.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකොති, සංකිලෙසිකො චෙව නො ච කිලෙසො. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකාති, සියා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසා සියා න වත්තබ්බා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකො ච, සියා සංකිලෙසිකො චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බො කිලෙසො චෙව, සංකිලෙසිකොතිපි සංකිලෙසිකො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

220. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදාන නො වෙති, සංස්කාරස්කන්ධය උපාදාන ද වන්නේ යැ නො ද උපාදාන වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදානිය වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ උපාදානිය ද වන්නාහ, අනුපාදානිය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය උපාදානවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපාදානවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානිය යි නො කියයුත්තේ ය, උපාදානිය ද වූයේ ම නො ද උපාදාන වෙයි. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපාදාන ද වූවාහු මැ උපාදානිය ද වෙති නො කියයුත්තාහ, උපාදානිය ද වූවාහු මැ නො ද උපාදාන වන්නාහ, උපාදානිය ද වූවාහු මැ නො ද උපාදාන වෙති නො කියයුත්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය උපාදාන ද වූයේ මැ උපාදානිය ද වන්නේ ය, උපාදානිය ද වූයේ මැ නො ද උපාදාන වන්නේ ය, උපාදාන ද වූ ම උපාදානිය යි ද උපාදානිය ද වූ මැ නො ද උපාදාන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදාන ද වූයේ මැ උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදාන යි ද නො කියයුත්තේ ය. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපාදාන ද වූ මැ උපාදානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ, උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදාන වන්නාහ, උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදානැ යි නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාර ස්කන්ධය උපාදාන ද වූ මැ උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද උපාදාන වන්නේ ය, උපාදාන ද වූ මැ උපාදානසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද උපාදාන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද උපාදානයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදානවිප්‍රයුක්තඋපාදානිය වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ උපාදානවිප්‍රයුක්ත උපාදානිය වන්නාහ, උපාදානවිප්‍රයුක්තඅනුපාදානිය ද වන්නාහ, උපාදානවිප්‍රයුක්තඋපාදානිය යි ද උපාදානවිප්‍රයුක්තඅනුපාදානිය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ.

221. සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලේශයෝ නො වෙති, සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, නො ද ක්ලෙශ ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සාංක්ලෙශික ය, සතර ස්කන්ධයෝ සාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අසංක්ලිෂ්ට ය, සතර ස්කන්ධයෝ සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත ය, සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සාංක්ලෙශික යි නො කියයුත්තේ යැ සාංක්ලෙශික ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වූයේ යැ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ මැ සාංක්ලෙශිකහ යි නො කියයුත්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශ වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාර ස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සාංක්ලෙශික ද වන්නේ යැ සාංක්ලෙශික ද වූයේ නො ද ක්ලෙශ වන්නේ යැ ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සාංක්ලෙශික යි ද සාංක්ලෙශික ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨො චාතිපි, සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨා චාති, සියා සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බා සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨො ච, සියා සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසො. සියා න වත්තබ්බො කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨො චාතිපි, සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තො චාතිපි, කිලෙසසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි. තයො ඛන්ධා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා චාති, සියා කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසාති. සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තො ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බො කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තො චාතිපි, කිලෙසසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

රූපක්ඛන්ධො කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකාතිපි, කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකාතිපි.

222. රූපක්ඛන්ධො න දස්සනෙන පහාතබ්බො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා.

රූපක්ඛන්ධො න භාවනාය පහාතබ්බො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බා.

රූපක්ඛන්ධො න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා.

රූපක්ඛන්ධො න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

රූපක්ඛන්ධො අවිතක්කො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සවිතක්කා සියා අවිතක්කා.

රූපක්ඛන්ධො අවිචාරො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සවිචාරා. සියා අවිචාරා.

රූපක්ඛන්ධො අප්පීතිකො චත්තාරො ඛන්ධා සියා සප්පීතිකා, සියා අප්පීතිකා.

රූපක්ඛන්ධො න පීතිසහගතො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා පීතිසහගතා, සියා න පීතිසහගතා.

ද්වෙ ඛන්ධා න සුඛසහගතා. තයො ඛන්ධා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා·

ද්වෙ ඛන්ධා න උපෙක්ඛාසහගතා. තයො ඛන්ධා සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තේ යැ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු මැ සංක්ලිෂ්ට වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ යැ. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නේ යැ ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තේ යැ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූ මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නේ යැ ක්ලෙශ ද වූ මැ ක්ලෙශ සම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශික යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලෙශ විප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශික යි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසාංක්ලෙශික යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු යි.

222. රූපස්කන්ධය දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයේ යැ, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො වූයේ යැ, සතර ස්කන්ධයෝ භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතුක නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශන යෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අවිතර්ක යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අවිචාර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අප්‍රීතික යැ සතර ස්කන්ධයෝ සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු යි.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛසහගත නො වෙති, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛ සහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත නො වන්නාහ, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු යි.

රූපක්ඛන්ධො කාමාවචරො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා.

රූපක්ඛන්ධො න රූපාවචරො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා රූපාවචරා සියා න රූපාවචරා.

රූපක්ඛන්ධො න අරූපාවචරො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා අරූපාවචරා සියා න අරූපාවචරා.

රූපක්ඛන්ධො පරියාපන්නො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා පරියාපන්නා සියා අපරියාපන්නා.

රූපක්ඛන්ධො අනිය්‍යානිකො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා නිය්‍යානිකා, සියා අනිය්‍යානිකා.

රූපක්ඛන්ධො අනියතො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා නියතා සියා අනියතා.

රූපක්ඛන්ධො සඋත්තරො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා.

රූපක්ඛන්ධො අරණො. චත්තාරො ඛන්ධා සියා සරණා සියා අරණාති.

පඤ්හපුච්ඡකං

ඛන්ධවිභඞ්ගො නිට්ඨිතො.

රූපස්කන්ධය කාමාවචර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය රූපාවචර නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අරූපාවචර නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය පර්‍යාපන්න යැ, සතර ස්කන්ධයෝ පර්‍යාපන්න ද වන්නාහ, අපර්‍යාපන්න ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අනෛර්‍යාණික යැ සතර ස්කන්ධයෝ නෛර්‍යාණික ද වන්නාහ, අනෛර්‍යාණික ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අනියත යැ, සතර ස්කන්ධයෝ නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය සඋත්තර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අරණ ය, සතර ස්කන්ධයෝ සරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යි.

පඤ්හපුච්ඡක යි.

ස්කන්ධවිභඞ්ගය නිමියේ යි.

2. ආයතන විභඞ්ගො

223. ද්වාදසායතනානි : චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දායතනං, ඝානායතනං, ගන්ධායතනං, ජිව්හායතනං, රසායතනං කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං.

224. චක්ඛුං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං, රූපා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, සොතං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං. සද්දා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාම-ධම්මා, ඝානං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං, ගන්ධා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, ජිව්හා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, රසා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, කායො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො, ඵොට්ඨබ්බා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, මනො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො, ධම්මා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා.

සුත්තන්තභාජනියං.

---

225. ද්වාදසායතනානි : චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝානායතනං, ජිව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං, රූපායතනං, සද්දායතනං, ගන්ධායතනං, රසායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, ධම්මායතනං.

226. තත්ථ කතමං චක්ඛායතනං, යං චක්ඛුං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පටිඝො, යෙන චක්ඛුනා අනිදස්සනෙන සප්පටිඝෙන රූපං සනිදස්සනං සප්පටිඝං පස්සි වා පස්සති වා පස්සිස්සති වා පස්සෙ වා, චක්ඛුමෙතං චක්ඛායතනමෙතං චක්ඛුධාතුපෙසා චක්ඛුන්ද්‍රියමෙතං ලොකොපෙසො ද්වාරාපෙසා සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරමෙතං ඛෙත්තමෙතං වත්ථුමෙතං නෙත්තමෙතං නයනමෙතං ඔරිමං තීරමෙතං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො, ඉදං වුච්චති චක්ඛායතනං.

227. තත්ථ කතමං සොතායතනං : යං සොතං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො, සප්පටිඝො යෙන සොතෙන අනිදස්සනෙන සප්පටිඝෙන සද්දං අනිදස්සනං සප්පටිඝං සුණි වා සුණාති වා සුණිස්සති වා සුණෙ වා සොතමෙතං සොතායතනමෙතං සොතධාතුපෙසා සොතින්ද්‍රියමෙතං ලොකොපෙසො ද්වාරාපෙසා සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරමෙතං ඛෙත්තමෙතං වත්ථුමෙතං ඔරිමං තීරමෙතං සුඤ්ඤො ගාමො පෙසො ඉදං වුච්චති සොතායතනං.

2. ආයතනවිභඞ්ගය

223. ආයතන දොළොසෙක : චක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොතායතන ය, සද්දායතන ය, ඝානායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජිව්හායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ඵොට්ඨබ්බායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන යි.

224. චක්ෂුස අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. රූපයෝ අනිත්‍යයහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ශ්‍රොත්‍රය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ශබ්දයෝ අනිත්‍යයහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ඝ්‍රාණය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ගන්ධයෝ අනිත්‍යයහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ජිව්හාව අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාම ධර්ම යි. රසයෝ අනිත්‍යයහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. කාය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ අනිත්‍යයහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. මනස අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාම ධර්ම යි. ධර්මයෝ අනිත්‍යයහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි.

සූත්‍රාන්තභාජනීය යි.

---

225. ආයතන දොළොසෙක : චක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොතායතන ය, සද්දායතන ය, ඝානායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජිව්හායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ඵොට්ඨබ්බායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන යි.

226. එහි චක්ෂුරායතනය කවරෙ යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ආත්මභාවපර්‍යාපන්න වූ අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිඝ වූ ප්‍රසාදය වේ ද, අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිඝ වූ යම් ඇසෙකින් සනිදර්ශන වූ සප්‍රතිඝ වූ රූපය දුටුයේ හෝ දකී හෝ දක්නේ හෝ දක්නේ නම් හෝ (දර්ශනපරිණායකාර්ථයෙන්) තෙල චක්ඛු නමුදු වෙයි, (සංජාතසමොසරණාර්ථයෙන්) තෙල චක්ඛායතන නමුදු වෙයි, (ශූන්‍යතාදි අර්ථයෙන්) තෙල චක්ඛුධාතු නමුදු වෙයි, (දර්ශනලක්ෂණයෙහි ඉන්ද්‍රාර්ථය කරවා නුයි) තෙල චක්ෂුරින්ද්‍රිය නමුදු වෙයි, (ලුජ්ජන පලුජ්ජනාර්ථයෙන්) තෙල ලොක නමුදු වෙයි, (වලඤ්ජනාර්ථයෙන්) තෙල ද්වාර නමුදු වෙයි, (අපරිපූරණාර්ථයෙන්) තෙල සමුද්ද නමුදු වෙයි, (පරිශුද්ධාර්ථයෙන්) තෙල පණ්ඩර නමුදු වෙයි, (ස්පර්ශාදියෙන් උපදනා හෙයින්) තෙල ඛෙත්ත නමුදු වෙයි, (ඔවුනට ම ප්‍රතිෂ්ඨා වන හෙයින්) තෙල වත්ථු නමුදු වෙයි, (සමවිෂම දක්වමින් ආත්මභාවය පමුණුවානුයි) තෙල නෙත්ත නමුදු වෙයි, (එ අරුතින් ම) තෙල නයන නමුදු වෙයි, (සත්කායපර්‍යාපන්නාර්ථයෙන්) තෙල ඔරිමතීර නමුදු වෙයි, (බහුසාධාරණාර්ථයෙන් අස්වාමිකාර්ථයෙන්) තෙල සුඤ්ඤගාම නමුදු වේ. මේ චක්ෂුරායතනය යි කියනු ලැබේ.

227. එහි ශ්‍රොත්‍රායතනය කවරෙ යත් : යම් ශ්‍රොත්‍රයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ආත්මභාවපර්‍යාපන්න වූ අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිඝ වූ ප්‍රසාදය වේ ද, අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිඝ වූ යම් ශ්‍රොත්‍රයෙකින් අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිඝ වූ ශබ්දය ඇසූයේ හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල (ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාදය) ශ්‍රොත්‍ර නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රායතන නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රධාතු නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය නමුදු වෙයි, තෙල ලොක නමුදු වෙයි, තෙල ද්වාර නමුදු වෙයි, තෙල සමුද්‍ර නමුදු වෙයි, තෙල පණ්ඩර නමුදු වෙයි, තෙල ඛෙත්ත නමුදු වෙයි, තෙල වාස්තු නමුදු වෙයි, තෙල ඔරිමතීර නමුදු වෙයි, තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ශ්‍රොත්‍රායතනය යි කියනු ලැබේ.

228. තත්ථ කතමං ඝානායතනං : යං ඝානං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පටිඝො යෙන ඝානෙන අනිදස්සනෙන සප්පටිඝෙන ගන්ධං අනිදස්සනං සප්පටිඝං ඝායි වා ඝායති වා ඝායිස්සති වා ඝායෙ වා, ඝානම්පෙතං ඝානායතනම්පෙතං ඝානධාතුපෙසා ඝානින්ද්‍රියම්පෙතං ලොකොපෙසො ද්වාරාපෙසා සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරම්පෙතං ඛෙත්තම්පෙතං වත්ථුම්පෙතං ඔරිමං තීරම්පෙතං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො, ඉදං වුච්චති ඝානායතනං.

229. තත්ථ කතමං ජිව්හායතනං : යා ජිව්හා චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පටිඝො යාය ජිව්හාය අනිදස්සනාය සප්පටිඝාය රසං අනිදස්සනං සප්පටිඝං සායි වා සායති වා සායිස්සති වා සායෙ වා, ජිව්හාපෙසා ජිව්හායතනම්පෙතං ජිව්හාධාතු'පෙසා ජිව්හින්ද්‍රියම්පෙතං ලොකො'පෙසො ද්වාරා'පෙසා සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරම්පෙතං ඛෙත්තම්පෙතං වත්ථුම්පෙතං ඔරිමං තීරම්පෙතං සුඤ්ඤො ගාමො'පෙසො, ඉදං වුච්චති ජිව්හායතනං.

230. තත්ථ කතමං කායායතනං : යො කායො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පටිඝො යෙන කායෙන අනිදස්සනෙන සප්පටිඝෙන ඵොට්ඨබ්බං අනිදස්සනං සප්පටිඝං ඵුසි වා ඵුසති වා ඵුසිස්සති වා ඵුසෙ වා, කායොපෙසො කායායතනම්පෙතං කායධාතුපෙසා කායින්ද්‍රියම්පෙතං ලොකො'පෙසො ද්වාරා'පෙසා සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරම්පෙතං ඛෙත්තම්පෙතං වත්ථුම්පෙතං ඔරිමං තීරම්පෙතං සුඤ්ඤො ගාමො'පෙසො, ඉදං වුච්චති කායායතනං.

231. තත්ථ කතමං මනායතනං : එකවිධෙන මනායතනං : ඵස්සසම්පයුත්තං.

දුවිධෙන මනායතනං : අත්ථි සහෙතුකං, අත්ථි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනායතනං : අත්ථි කුසලං අත්ථි අකුසලං අත්ථි අබ්‍යාකතං.

චතුබ්බිධෙන මනායතනං : අත්ථි කාමාවචරං අත්ථි රූපාවචරං අත්ථි අරූපාවචරං අත්ථි අපරියාපන්නං.

පඤ්චවිධෙන මනායතනං : අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං.

ඡබ්බිධෙන මනායතනං : චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං, එවං ඡබ්බිධෙන මනායතනං.

සත්තවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන මනායතනං.

අට්ඨවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන මනායතනං.

228. එහි ඝ්‍රාණායතනය කවරේ යත් : යම් ඝ්‍රාණයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපර්‍යාපන්න වූයේ අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූයේ ද, අනිදර්ශන සප්‍රතිඝ වූ යම් ඝ්‍රාණයෙකින් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ ගන්ධය ඇසී හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල (ඝ්‍රාණප්‍රසාදය) ඝ්‍රාණ නමුදු තෙල ඝ්‍රාණායතන නමුදු තෙල ඝ්‍රාණධාතු නමුදු තෙල ඝ්‍රාණෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලොක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්‍ෂෙත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතීර නමුදු තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ඝ්‍රාණායතනය යි කියනු ලැබේ.

229. ජිව්හායතනරූපය කවරේ යත් : යම් ජිව්හාවක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපර්‍යාපන්න වූයේ අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූයේ ද, අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් දිවෙකින් අනිදර්ශන සප්‍රතිඝ වූ රසය වින්දේ හෝ විඳී හෝ විඳින්නේ හෝ විඳිනේ නම් හෝ තෙල (ජිව්හාප්‍රසාදය) ජිව්හා නමුදු තෙල ජිව්හායතන නමුදු තෙල ජිව්හාධාතු නමුදු තෙල ජිව්හෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලොක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්‍ෂෙත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතීර නමුදු තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ජිව්හායතනය යි කියනු ලැබේ.

230. එහි කායායතනය කවරේ යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපර්‍යාපන්න අනිදර්ශන සප්‍රතිඝ වූයේ ද, අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් කයෙකින් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයක් පැහැයී හෝ පහසා හෝ පහසන්නේ හෝ පහසන්නේ නම් හෝ තෙල (කායප්‍රසාදය) කාය නමුදු තෙල කායායතන නමුදු තෙල කායධාතු නමුදු තෙල කායෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලොක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂෙත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතීර නමුදු තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායායතන යි කියනු ලැබේ.

231. එහි මනායතනය කවරේ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි, ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපර්‍යාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෞමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි: චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණ විඥාන ය, ජිව්හාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය, මනොවිඥාන යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණ විඥාන ය, ජිව්හාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි: චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණ විඥාන ය, ජිව්හාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

නවවිධෙන මනායතනං: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලං අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අව්‍යාකතං. එවං නවවිධෙන මනායතනං.

දසවිධෙන මනායතනං: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අව්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන මනායතනං.

232. එකවිධෙන මනායතනං: ඵස්සසම්පයුත්තං.

දුවිධෙන මනායතනං: අත්ථි සහෙතුකං අත්ථි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනායතනං: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං -පෙ- එවං බහුවිධෙන මනායතනං. ඉදං වුච්චති මනායතනං.

233. තත්ථ කතමං රූපායතනං: යං රූපං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සප්පටිඝං නීලං පීතකං[1] ලොහිතකං[2] ඔදාතං කාළකං මඤ්ජට්ඨකං හරි හරිවණ්ණං[3] අම්බඞ්කුරවණ්ණං දීඝං රස්සං අණුං ථූලං වට්ටං පරිමණ්ඩලං චතුරස්සං ඡළංසං අට්ඨංසං සොළසංසං නින්නං ථලං ඡායා ආතපො ආලොකො අන්ධකාරො අබ්භා මහිකා ධූමො රජො චන්දමණ්ඩලස්ස වණ්ණනිභා සූරියමණ්ඩලස්ස වණ්ණනිභා තාරක රූපානං වණ්ණනිභා ආදාසමණ්ඩලස්ස වණ්ණනිභා මණිසඞ්ඛමුත්තා[4] වෙළුරියස්ස වණ්ණනිභා ජාතරූපරජතස්ස වණ්ණනිභා යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සප්පටිඝං යං රූපං සනිදස්සන සප්පටිඝං චක්ඛුනා අනිදස්සනෙන සප්පටිඝෙන පස්සි වා පස්සති වා පස්සිස්සති වා පස්සෙ වා රූපමෙතං රූපායතනමෙතං රූපධාතුපෙ'සා. ඉදං වුච්චති රූපායතනං

234. තත්ථ කතමං සද්දායතනං: යො සද්දො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො, භෙරිසද්දො, මුතිඞ්ගසද්දො, සඞ්ඛසද්දො පනවසද්දො, ගීතසද්දො, වාදිතසද්දො, සම්මසද්දො, පාණිසද්දො, සත්තානං නිග්ඝොසසද්දො, ධාතූනං සන්නිඝාතසද්දො, වාතසද්දො, උදකසද්දො, මනුස්සසද්දො, අමනුස්සසද්දො. යො වා පනඤ්ඤොපි අත්ථි සද්දො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො, යං සද්දං අනිදස්සනං සප්පටිඝං සොතෙන අනිදස්සනෙන සප්පටිඝෙන සුණි වා සුණාති වා සුණිස්සති වා සුණෙ වා සද්දො'පෙසො සද්දායතනමෙතං සද්දධාතුපෙසා ඉදං වුච්චති සද්දායතනං.

235. තත්ථ කතමං ගන්ධායතනං: යො ගන්ධො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො මූලගන්ධො සාරගන්ධො තචගන්ධො පත්තගන්ධො පුප්ඵගන්ධො ඵලගන්ධො ආමගන්ධො විස්සගන්ධො සුගන්ධො දුග්ගන්ධො, යො වා පනඤ්ඤොපි අත්ථි ගන්ධො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො යං ගන්ධං අනිදස්සනං සප්පටිඝං ඝානෙන අනිදස්සනෙන සප්පටිඝෙන ඝායි වා ඝායති වා ඝායිස්සති වා ඝායෙ වා ගන්ධොපෙසො ගන්ධායතනමෙතං ගන්ධධාතුපෙසා, ඉදං වුච්චති ගන්ධායතනං.

---

1. පීතං - සිරිමු. 2. ලොහිතං - සිරිමු. 3. හරිවණ්ණං - සී.
4. මුත්ත - සිමු, මජසං.

නවප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, . . . කායවිඥාන ය, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණ විඥාන ය, ජිව්හාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

232. එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ. මේ මනායතනය යි කියනු ලැබේ.

233. එහි රූපායතනය කවරෙ යත් : යම් රූපයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසටහන වූයේ සනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ නිල ය, කහවන, ලේපැහැ ය, සුදු ය, කළු ය, මදට ය, සම්වන, නිල්තණපැහැ ය, අඹදලුපැහැ ය, උස් ය, මිටි ය, කුඩු ය, මහත් ය, වට ය, පිරිමඬුලු ය, සිව්රැස් ය, සඇස් ය, අටැස් ය, සොළසැස් ය, වළ ය, ගොඩ ය, සෙවණ ය, අවු ය, එළි ය, අඳුරු ය, වලා ය, හිම ය, දුම් ය, රජස් ය, සඳමඬලෙහි පැහැ ය, හිරුමඬලෙහි පැහැ ය, තරුපැහැ ය, කැටපත්මඬලෙහි පැහැ ය, මිණි-සක්-මුතු-වෙරළුමිණිපැහැ ය, රන්-රිදීපැහැ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසටහන යි කියන ලද සනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, සනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් රූපයක් සනිදර්ශන සප්‍රතිඝ වූ ඇසින් දුටුයේ හෝ දකී හෝ දක්නේ හෝ දක්නේ නම් හෝ තෙල (රූ සටහන) රූප නමුදු වෙයි, තෙල රූපායතන නමුදු වෙයි, රූපධාතු නමුදු වේ. මේ රූපායතනය යි කියනු ලැබේ.

234. එහි ශබ්දයතනය කවරෙ යත් : යම් ශබ්දයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූයේ ද, බෙරහඬ ය, මිහිඟුහඬ ය, සක්හඬ ය, පණාබෙරහඬ ය, ගීහඬ ය, වැයුම්හඬ ය, කස්තලහඬ ය, අත්තලහඬ ය, සත්ත්වයන්ගේ නිර්ඝොෂ (අව්යත්) හඬ ය, ධාතූන්ගේ උනුන් ගැටුම්හඬ ය, සුළංහඬ ය, දියහඬ ය, මිනිස්හඬ ය, නොමිනිස් හඬ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් ශබ්දයෙකුත් ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් ශබ්දයකුත් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ ශ්‍රොත්‍රයෙන් ඇසී හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල ශබ්ද නමුදු වෙයි, තෙල ශබ්දයතන නමුදු වෙයි, තෙල ශබ්දධාතු නමුදු වේ. මේ ශබ්දයතනය යි කියනු ලැබේ.

235. එහි ගන්ධායතනය කවරෙ යත් : යම් ගන්ධයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූයේ මුල්ගඳ ය, හරගඳ ය, පොතුගඳ ය, පත්ගඳ ය, මල්ගඳ ය, ඵලගඳ ය, අමුගඳ ය, කුණුගඳ ය, සුවඳ ය, දුගඳ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් ගන්ධයෙක් හෝ ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම්ගන්ධයක් අනිදර්ශන සප්‍රතිඝ වූ ඝ්‍රාණයෙන් ඇසී හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ ගඳ නමුදු තෙල ය, ගන්ධායතන නමුදු තෙල ය, ගන්ධධාතු නමුදු තෙල යි. මේ ගන්ධා යතනය යි කියනු ලැබේ.

10—ඒ 503 (8/73)

236. තත්ථ කතමං රසායතනං : යො රසො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො මූලරසො ඛන්ධරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො අම්බිලං මධුරං තිත්තකං කටුකං ලොණිකං ඛාරිකං ලපිලකං[1] කසාවො සාදු අසාදු, යො වා පනඤ්ඤොපි අත්ථි රසො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො යං රසං අනිදස්සනං සප්පටිඝං ජිව්හාය අනිදස්සනාය සප්පටිඝාය සායි වා සායති වා සායිස්සති වා සායෙ වා රසොපෙසො රසායතනම්පෙතං රසධාතුපෙසා, ඉදං වුච්චති රසායතනං.

237. තත්ථ කතමං ඵොට්ඨබ්බායතනං : පඨවීධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු කක්ඛළං මුදුකං සණ්හං ඵරුසං සුඛසම්ඵස්සං දුක්ඛසම්ඵස්සං ගරුකං ලහුකං යං ඵොට්ඨබ්බං අනිදස්සනං සප්පටිඝං කායෙන අනිදස්සනෙන සප්පටිඝෙන ඵුසි වා ඵුසති වා ඵුසිස්සති වා ඵුසෙ වා ඵොට්ඨබ්බා-'පෙසො ඵොට්ඨබ්බායතනම්පෙතං ඵොට්ඨබ්බධාතුපෙසා, ඉදං වුච්චති ඵොට්ඨබ්බායතනං.

238. තත්ථ කතමං ධම්මායතනං : වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, යං ච රූපං අනිදස්සනං අප්පටිඝං ධම්මායතනපරියාපන්නං අසඞ්ඛතා ච ධාතු.

තත්ථ කතමො වෙදනාක්ඛන්ධො : එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි සහෙතුකො අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- එවං බහුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති වෙදනාක්ඛන්ධො.

තත්ථ කතමො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි සහෙතුකො අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො -පෙ- එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : චිත්තසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි හෙතු අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො -පෙ- එවං බහුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො.

---

1. ලම්බිලං - මජසං.

236. එහි රසායතනය කවරේ යත් : යම් රසයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූයේ මුල්රස ය, කඳරස ය, පොතුරස ය, පත්රස ය, මල්රස ය, පලරස ය, ඇඹුල් ය, මිහිරි ය, තිත්ත ය, කුළු ය, ලුණු ය, කර ය, ලපිල (දිවුලු ඈ කසටැඹුල) ය, මිහිරි ය, නො මිහිරි ය, යළි අන්‍ය වූ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් රසයෙක් හෝ ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් රසයක් අනිදර්ශන සප්‍රතිඝ වූ දිවින් වින්දේ හෝ විඳී හෝ විඳින්නේ හෝ විඳින්නේ නම් හෝ තෙල රස නමුදු වෙයි, තෙල රසායතන නමුදු වෙයි, තෙල රසධාතු නමුදු වේ, මේ රසායතනය යි කියනු ලැබේ.

237. එහි ඵොට්ඨබ්බායතනය කවරේ යත් : තද වූ මොලොක් වූ සිලුටු වූ රළු වූ සුවපහස් වූ දුක්පහස් වූ බර වූ නො බර වූ (කර්කශත්වලක්‍ෂණ වූ) පෘථිවිධාතු ය, (උෂ්ණත්ව ලක්ෂණ වූ) තෙජොධාතු ය, (විෂ්ටම්භන ලක්ෂණ වූ) වායොධාතු ය, අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ යම් ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයක් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ කයින් පැහැසී හෝ පහසා හෝ පහස්නේ හෝ පහස්නේ නම් හෝ තෙල (පඨවි–ආපො–තෙජොධාතුව) ඵොට්ඨබ්බ නමුදු වෙයි, තෙල ඵොට්ඨබ්බායතන නමුදු වෙයි, තෙල ඵොට්ඨබ්බධාතු නමුදු වේ, මේ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතනය යි කියනු ලැබේ.

238. එහි ධර්මායතනය කවරේ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිඝ වූ ධර්මායතනපර්‍යාපන්න වූ යම් රූපයෙකුත් ඇද්ද, අසඞ්ඛතධාතුව දැයි.

එහි වෙදනාස්කන්ධය කවරේ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ. මේ වෙදනාස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංඥාස්කන්ධය කවරේ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : කුසල් වූයෙක් ඇත, අකුසල් වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ. මේ සංඥාස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරේ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුසල් වූයෙක් ඇත, අකුසල් වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. මේ සංස්කාරස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං රූපං අනිදස්සන අප්පටිඝං ධම්මායතන පරියාපන්නං: ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං -පෙ- කබළීංකාරො ආහාරො. ඉදං වුච්චති රූපං අනිදස්සනං අප්පටිඝං ධම්මායතනපරියාපන්නං.

තත්ථ කතමා අසඞ්ඛතා ධාතු: රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො අයං වුච්චති අසඞ්ඛතා ධාතු, ඉදං වුච්චති ධම්මායතනං.

අභිධම්මභාජනියං.

---

239. ද්වාදසායතනානි: චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දායතනං, ඝානායතනං, ගන්ධායතනං, ජිව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං.

240. ද්වාදසන්නං ආයතනානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා, කති අරණා.

241. දසායතනා අබ්‍යාකතා, ද්වායතනා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා.

දසායතනා න වත්තබ්බා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි. මනායතනං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, ධම්මායතනං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා න වත්තබ්බං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි.

දසායතනා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා, ද්වායතනා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

පඤ්චායතනා උපාදින්නුපාදානියා, සද්දායතනං අනුපාදින්නුපාදානියං චත්තාරො ආයතනා සියා අනුපාදින්නුපාදානියා, ද්වායතනා සියා උපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්න අනුපාදානියා.

දසායතනා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, ද්වායතනා සියා සංකිලිට්ඨ-සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා.

දසායතනා අවිතක්කඅවිචාරා, මනායතනං සියා සවිතක්කසවිචාරං සියා අවිතක්කවිචාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅවිචාරං. ධම්මායතනං සියා සවිතක්කසවිචාරං, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅවිචාරං සියා න වත්තබ්බං සවිතක්කසවිචාරන්ති'පි අවිතක්කවිචාරමත්තන්ති'පි. අවිතක්කඅවිචාරන්ති'පි.

එහි ධර්මායතනපර්‍යාපන්න වූ අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝරූපය කවරෙ යත් : ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය, පුරුෂෙන්ද්‍රිය ය, . . . කවලීකාරාහාර යි. මේ ධර්මායතනපර්‍යාපන්න වූ අනිදර්ශන අප්‍රතිඝ රූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංඛතධාතු කවරෙ යත් : රාගක්ෂය ය, ද්වේෂක්ෂය ය, මොහක්ෂය යි. මේ අසංඛතධාතුය යි කියනු ලැබේ. මේ ධර්මායතනය යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනිය යි.

---

239. ආයතන දෙළොසෙකි : චක්ෂුරායතන ය, රූපායතන ය, ශ්‍රොත්‍රායතන ය, ශබ්දයතන ය, ඝ්‍රාණායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජිව්හායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන ය, මනායතන ය, ධර්මායතන යි.

240. දෙළොස් ආයතනයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

241. දශආයතන කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් කුසල් ද වන්නාහ, අකුසල් ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු යි.

දශආයතන කෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය.

දශායතනයෝ නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම ද නො වූවාහු ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහ, නෙවවිපාකනවිපාක ස්වභාවධර්ම ද වන්නාහු යි.

පස් ආයතන කෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වෙති, ශබ්දයතනය අනුපාදින්නොපාදනිය වෙයි, සතර ආයතන කෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නඅනුපාදනිය ද වන්නාහු යි.

දශායතනයෝ අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශිකයෝ ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහු යි.

දශායතනයෝ අවිතර්කඅවිචාරයහ. මනායතනය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය සවිතර්ක සවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය, සවිතර්කසවිචාර යි ද අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද අවිතර්කඅවිචාර යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දසායතනා න වත්තබ්බා පීතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි, ද්වායතනා සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න වත්තබ්බා පීතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි.

දසායතනා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා, ද්වායතනා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා.

දසායතනා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, ද්වායතනා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

දසායතනා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො, ද්වායතනා සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවආචයගාමිනාපචයගාමිනො.

දසායතනා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා, ද්වායතනා සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

දසායතනා පරිත්තා, ද්වායතනා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

දසායතනා අනාරම්මණා, ද්වායතනා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා පරිත්තාරම්මණාතිපි මහග්ගතාරම්මණාතිපි අප්පමාණාරම්මණාතිපි.

දසායතනා මජ්ඣිමා, ද්වායතනා සියා හීනා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණීතා.

දසායතනා අනියතා, ද්වායතනා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

දසායතනා අනාරම්මණා, ද්වායතනා සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න වත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතිනොති'පි.

පඤ්චායතනා සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො, න වත්තබ්බා අනුප්පන්නාති, සද්දායතනං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, න වත්තබ්බං උප්පාදීති, පඤ්චායතනා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා සියා උප්පාදිනො, ධම්මායතනං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, සියා උප්පාදී, සියා න වත්තබ්බං උප්පන්නන්ති'පි අනුප්පන්නන්ති'පි උප්පාදීති'පි.

එකාදසායතනා සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා, සියා න වත්තබ්බං අතීතන්ති'පි අනාගතන්ති'පි පච්චුප්පන්නන්ති'පි.

දසායතනා අනාරම්මණා, ද්වායතනා සියා අතීතාරම්මණා සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නාරම්මණාති'පි.

දශායතනයෝ ප්‍රීතිසහගතහ යි ද සුඛසහගතහ යි ද උපෙක්ෂාසහගතහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛ සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගතහ යි ද සුඛසහගතහ යි ද උපෙක්ෂාසහගතහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

දශායතනයෝ නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයහ. ආයතන යෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තාහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ. නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචයගාමීහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ආචයගාමී ද වන්නාහ, අපචයගාමී ද වන්නාහ, නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ නො මැ ශෛක්ෂයහ, නො ද අශෛක්ෂයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ පරිත්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්බනහ යි ද මහද්ගතාලම්බනහ යි ද අප්‍රමාණාලම්බනහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ මධ්‍යමයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් හීන ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අනියතයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සම්‍යක්ත්වනියත ද වන්නාහ. අනියත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

ආයතනයෝ පස් දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, අනුත්පන්නහ යි නො කියයුතු වන්නාහ. ශබ්දයතනය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ය යි නො කියයුතු ය. ආයතනයෝ පස් දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, ධර්මායතනය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ද වන්නේ ය, උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදී යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, පච්චුප්පන්න ද වන්නාහ. ධර්මායතනය අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, පච්චුප්පන්න ද වන්නේ ය, අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

දසායතනා අනාරම්මණා. ද්වායතනා සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අජ්ඣත්තාරම්මණාතිපි බහිද්ධාරම්මණාතිපි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණාතිපි.

රූපායතනං සනිදස්සනසප්පටිඝං, නවායතනා අනිදස්සනසප්පටිඝා, ද්වායතනා අනිදස්සනඅප්පටිඝා.

242. එකාදසායතනා න හෙතු. ධම්මායතනං සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

දසායතනා අහෙතුකා. ද්වායතනා සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා.

දසායතනා හෙතුවිප්පයුත්තා. ද්වායතනා සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකාති'පි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතූතිපි. මනායතනං න වත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකන්ති, සියා සහෙතුකං චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බං සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතූති. ධම්මායතනං සියා හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ච, සියා සහෙතුකං චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකන්ති'පි සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතූති'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තාති'පි හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූති'පි. මනායතනං න වත්තබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තන්ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බං හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතූති, ධම්මායතනං සියා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තං ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තන්ති'පි හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතූති'පි.

දසායතනා න හෙතු අහෙතුකං. මනායතනං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න හෙතු අහෙතුකං. ධම්මායතනං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න හෙතු අහෙතුකං, සියා න වත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකන්ති'පි, න හෙතු අහෙතුකන්ති'පි.

243. එකාදසායතනා සප්පච්චයා. ධම්මායතනං සියා සප්පච්චයං සියා අප්පච්චයං.

එකාදසායතනා සඞ්ඛතා. ධම්මායතනං සියා සඞ්ඛතං සියා අසඞ්ඛතං.

රූපායතනං සනිදස්සනං. එකාදසායතනා අනිදස්සනා.

දසායතනා සප්පටිඝා. ද්වායතනා අප්පටිඝා.

දසායතනා රූපා. මනායතනං අරූපං, ධම්මායතනං සියා රූපං, සියා අරූපං.

දසායතනා ලොකියා. ද්වායතනා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා

කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

(දෙළොස් ආයතනයෝ) අද්ධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අද්ධ්‍යාත්ම බාහිර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

රූපායතනය සනිදර්ශනසප්‍රතිඝ ය, ආයතනයෝ නවදෙනෙක් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝ වන්නාහු යි.

242. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් හෙතු නො වෙති. ධර්මායතනය හෙතු ද වෙයි, නහෙතු ද වෙ.

දශායතනයෝ අහෙතුකයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සහෙතුක ද වන්නාහ, අහෙතුක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ හෙතුවිප්‍රයුක්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කිය යුත්තාහ. මනායතනය හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක යි නො කියයුතු ය. සහෙතුක වූ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. සහෙතුක වූ මැ නො ද හෙතු යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය, ධර්මායතනය හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූ මැ සහෙතුකැ යි ද සහෙතුක ද වූ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත වූ මැ නොද හෙතු ද වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නොද හෙතු යි නො කියයුතු ය. ධර්මායතනය හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නොද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නොද හෙතුයෙකැයි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. මනායතනය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

243. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සප්‍රත්‍යයෝ ය. ධර්මායතනය සප්‍රත්‍යය ද වන්නේ ය, අප්‍රත්‍යය ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සංඛත වන්නාහ. ධර්මායතනය සංඛත ද වන්නේ ය, අසංඛත ද වන්නේ යි.

රූපායතනය සනිදර්ශන ය. එකොළොස් ආයතනයෝ අනිදර්ශනයෝ යි.

දශායතනයෝ සප්‍රතිඝයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අප්‍රතිඝයෝ යි.

දශායතනයෝ රූපයෝ ය. මනායතනය අරූප ය, ධර්මායතනය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ලෞකිකයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ලෞකික ද වන්නාහ, ලොකොත්තර ද වන්නාහු ය.

(දෙළොස් ආයතනයෝ) කිසි විඥනයෙකින් දතයුත්තාහ. කිසි විඥනයෙකින් නො දත යුත්තාහු ය.

244. ඒකාදසායතනා නො ආසවා, ධම්මායතනං සියා ආසවො සියා නො ආසවො.

දසායතනා සාසවා, ද්වායතනා සියා සාසවා සියා අනාසවා.

දසායතනා ආසවවිප්පයුත්තා, ද්වායතනා සියා ආසවසම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවාති, සාසවා චෙව නො ච ආසවා; මනායතනං න වත්තබ්බං ආසවො චෙව සාසවන්ති, සියා සාසවං චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බං සාසවං චෙව නො ච ආසවොති; ධම්මායතනං සියා ආසවො චෙව සාසවං ච, සියා සාසවං චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවො චෙව සාසවන්තිපි, සාසවං චෙව නො ච ආසවොති'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාතිපි; මනායතනං න වත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තන්ති. සියා ආසවසම්පයුත්තං චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවසම්පයුත්තං චෙව නො ච ආසවොති; ධම්මායතනං සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තං ච, සියා ආසවසම්පයුත්තං චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තන්තිපි, ආසවසම්පයුත්තං චෙව නො ච ආසවොතිපි.

දසායතනා ආසවවිප්පයුත්තසාසවා, ද්වායතනා සියා ආසවවිප්පයුත්ත සාසවා, සියා ආසවවිප්පයුත්ත අනාසවා, සියා න වත්තබ්බා ආසවවිප්ප-යුත්තසාසවාතිපි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවාතිපි.

245. ඒකාදසායතනා නො සඤ්ඤොජනා, ධම්මායතනං සියා සඤ්ඤොජනං, සියා නො සඤ්ඤොජනං.

දසායතනා සඤ්ඤොජනියා, ද්වායතනා සියා සංයොජනියා සියා අසංයොජනියා.

දසායතනා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තා, ද්වායතනා සියා සඤ්ඤොජන-සම්පයුත්තා, සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා චෙව සඤ්ඤොජනියාති, සඤ්ඤොජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනා; මනායතනං න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනියන්ති, සියා සඤ්ඤොජනියං චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනියං චෙව නො ච සඤ්ඤොජනන්ති. ධම්මායතනං සයා සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනියංච. සියා සඤ්ඤොජනියං චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං. සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනියන්තිපි, සඤ්ඤොජනියං චෙව නො ච සඤ්ඤොජනන්තිපි.

දසායතනා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තාතිපි, සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනාතිපි. මනායතනං න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තන්ති, සියා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤොජනන්ති. ධම්ම යතනං සියා සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තං ච, සියා සඤ්ඤොජන සම්පයුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තන්තිපි, සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤොජනන්තිපි.

244. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ආස්‍රව නො වන්නාහ. ධර්මායතනය ආස්‍රව ද වන්නේ ය, නොද ආස්‍රව ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ආස්‍රවසහිතයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සාස්‍රව ද වන්නාහ, අනාස්‍රව ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ ආස්‍රව ද වූ මැ සාස්‍රවහ යි නො කියයුත්තාහ. සාස්‍රව ද වූ මැ නොද ආස්‍රවයෝ ය. මනායතනය ආස්‍රව ද වූ මැ සාස්‍රවයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සාස්‍රව ද වූයේ මැ නොද ආස්‍රව ද වන්නේ ය. සාස්‍රව ද වූයේ මැ නොද ආස්‍රව යැ යි නො කියයුත්තේ ය. ධර්මායතනය ආස්‍රව ද වූයේ මැ සාස්‍රව ද වන්නේ ය. සාස්‍රව ද වූයේ මැ නො ද ආස්‍රව ද වන්නේ ය, ආස්‍රව ද වූයේ ම සාස්‍රවයෙකැ යි ද සාස්‍රව ද වූ මැ නොද ආස්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයෝ ආස්‍රව ද වූ මැ ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ආස්‍රව ද වූ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආස්‍රව ද වන්නේ ය, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආස්‍රවයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ආස්‍රව ද වූ මැ ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආස්‍රව ද වන්නේ ය, ආස්‍රව ද වූයේ මැ ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නොද ආස්‍රවයෙකැ යි ද නොකියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ආස්‍රව විප්‍රයුක්තසාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවහ යි ද ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

245. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සංයොජනයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය සංයොජන ද වන්නේ ය, නොද සංයොජන ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ සංයොජනියයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජනිය ද වන්නාහ, අසංයොජනිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ සංයොජනවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ සංයොජන ද වූ ම සංයොජනියහ යි නො කිය යුත්තාහ, සංයොජනිය ද වූ ම නොද සංයොජන වෙති. මනායතනය සංයොජන ද වූ මැ සංයොජනිය ය යි නො කියයුතු ය, සංයොජනිය ද වූ මැ නොද සංයොජන වන්නේ ය, සංයොජනිය ද වූ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු ය. ධර්මායතනය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනිය ද වන්නේ ය. සංයොජනිය ද වූයේ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූයේ මැ සංයොජනිය යි ද සංයොජනිය ද වූයේ ම නොද සංයොජන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ සංයොජන ද වූවාහු මැ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද සංයොජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තයෙක යි නො කියයුතු ය. සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තයෙක යි ද සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජනයෙක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤොජනියා, ද්වායතනා සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤොජනියා. සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්ත අසඤ්ඤොජනියා, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤොජ-නියාතිපි, සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්ත අසඤ්ඤොජනියාතිපි.

246. එකාදසායතනා නො ගන්ථා, ධම්මායතනං සියා ගන්ථො, සියා නො ගන්ථො.

දසායතනා ගන්ථනියා, ද්වායතනා සියා ගන්ථනියා, සියා අගන්ථනියා.

දසායතනා ගන්ථවිප්පයුත්තා, ද්වායතනා සියා ගන්ථසම්පයුත්තා සියා ගන්ථවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථනියා චාති. ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථා, මනායතනං න වත්තබ්බං ගන්ථො චෙව ගන්ථනියඤ්චාති. සියා ගන්ථනියං චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න වත්තබ්බං ගන්ථනියං චෙව නො ච ගන්ථොති; ධම්මායතනං සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථනියඤ්ච, සියා ගන්ථනියං චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න වත්තබ්බං ගන්ථො චෙව ගන්ථනියඤ්චාතිපි ගන්ථනියං චෙව නො ච ගන්ථොතිපි.

දසායතනා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තාතිපි. ගන්ථ-සම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථාතිපි. මනායතනං න වත්තබ්බං ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චාති, සියා 'ගන්ථසම්පයුත්තං චෙව නො ච ගන්ථො. සියා න වත්තබ්බං ගන්ථසම්පයුත්තං චෙව නො ච ගන්ථොති. ධම්මායතනං සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තං ච, සියා ගන්ථසම්පයුත්තං චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න වත්තබ්බං ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චාතිපි. ගන්ථසම්පයුත්තං චෙව නො ච ගන්ථොතිපි, දසායතනා ගන්ථවිප්පයුත්ත ගන්ථනියා, ද්වායතනා සියා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියා. සියා ගන්ථවිප්පයුත්ත අගන්ථනියා, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියාතිපි ගන්ථවිප්පයුත්ත අගන්ථනියාතිපි.

247. එකාදසායතනා නො ඔඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ-

249. නො නීවරණා, ධම්මායතනං සියා නීවරණං, සියා නො නීවරණං.

දසායතනා නීවරණියා, ද්වායතනා සියා නීවරණියා, සියා අනීවරණියා.

දසායතනා නීවරණවිප්පයුත්තා; ද්වායතනා සියා නීවරණසම්පයුත්තා, සියා නීවරණවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණියාති, නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණා, මනායතනං න වත්තබ්බං නීවරණං චෙ'ව නීවරණියඤ්චාති; සියා නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණං; සියා න වත්තබ්බං නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණන්ති ධම්මායතනං සියා නීවරණඤ්චෙව නීවරණියඤ්ච, සියා නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණං; සියා න වත්තබ්බං නීවරණඤ්චෙව නීවරණියඤ්චාතිපි, නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණන්ති'පි.

දශායතනයෝ සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනියහ යි ද සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

246. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ග්‍රන්ථනිය වන්නාහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනිය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථනිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනියහ යි නො කියයුත්තාහ. ග්‍රන්ථනිය ද වූ මැ නොද ග්‍රන්ථ වෙති. මනායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය යි නො කියයුතු ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ යැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයෝ ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වෙති යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද ග්‍රන්ථ වෙතී ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ය යි නො කියයුතු ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මා යතනය ග්‍රන්ථ ද වූ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථ ද වූ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තයෙක යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ග්‍රන්ථනිය වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ විප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනිය වෙති, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනිය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ග්‍රන්ථනියහ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

247-249. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ඕඝයෝ නො වෙති. . . . යොගයෝ නො වෙති. . . . නීවරණයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය නීවරණ ද වන්නේ ය, නොද නීවරණ ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ නීවරණිය වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණිය ද වන්නාහ, අනීවරණිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ නීවරණවිප්‍රයුක්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ නීවරණ ද වූ ම නීවරණියහ යි නො කියයුත්තාහ, නීවරණිය ද වූවාහු ම නොද නීවරණ වෙති. මනායතනය නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණියහ යි නො කියයුතු ය, නීවරණිය ද වූයේ ම නොද නීවරණ ද වන්නේ ය. නීවරණිය ද වූයේ ම නොද නීවරණ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණිය ද වන්නේ ය, නීවරණිය ද වූයේ ම නොද නීවරණයෙක් ද වන්නේ ය, නීවරණය ද වූයේ ම නීවරණිය යි ද නීවරණිය ද වූයේ ම නොද නීවරණ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණසම්පයුත්තා'ති'පි, නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණා'ති'පි; මනායතනං න වත්තබ්බං නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තඤ්චාති; සියා නීවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බං නීවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නීවරණන්ති, ධම්මායතනං සියා නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තඤ්ච, සියා නීවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බං නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තන්තිපි, නීවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නීවරණන්ති'පි.

දසායතනා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා; ද්වායතනා සියා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා, සියා නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියා; සියා න වත්තබ්බා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා'ති'පි නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියා'ති'පි.

250. එකාදසායතනා නො පරාමාසා; ධම්මායතනං සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො.

දසායතනා පරාමට්ඨා, ද්වායතනා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා;

දසායතනා පරාමාසවිප්පයුත්තා; මනායතනං සියා පරාමාසසම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තං; ධම්මායතනං සියා පරාමාසසම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තං, සියා න වත්තබ්බං පරාමාසසම්පයුත්තන්තිපි පරාමාසවිප්පයුත්තන්තිපි.

දසායතනා න වත්තබ්බා පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨා'ති, පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා; මනායතනං න වත්තබ්බං පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨන්ති, සියා පරාමට්ඨං චෙව නො ච පරාමාසො; සියා න වත්තබ්බං පරාමට්ඨං චෙව නො ච පරාමාසොති; ධම්මායතනං සියා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨඤ්ච, සියා පරාමට්ඨඤ්චෙව නො ච පරාමාසො, සියා න වත්තබ්බං පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨන්තිපි. පරාමට්ඨං චෙව නො ච පරාමාසොතිපි.

දසායතනා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා; ද්වායතනා සියා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨා; සියා න වත්තබ්බා පරාමාසවිප්පයුත්ත පරාමට්ඨා'ති'පි, පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨාතිපි.

251. දසායතනා අනාරම්මණා; මනායතනං සාරම්මණං, ධම්මායතනං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

මනායතනං චිත්තං, එකාදසායතනා නො චිත්තා.

එකාදසායතනා අචෙතසිකා, ධම්මායතනං සියා චෙතසිකං, සියා අචෙතසිකං.

දසායතනා චිත්තවිප්පයුත්තා; ධම්මායතනං සියා චිත්තසම්පයුත්තං, සියා චිත්තවිප්පයුත්තං; මනායතනං න වත්තබ්බං චිත්තෙන සම්පයුත්තන්ති පි චිත්තෙන විප්පයුත්තන්ති'පි;

දසායතනා චිත්තවිසංසට්ඨා, ධම්මායතනං සියා චිත්තසංසට්ඨං, සියා චිත්තවිසංසට්ඨං, මනායතනං න වත්තබ්බං චිත්තෙන සසට්ඨන්ති'පි චිත්තෙන විසංසට්ඨන්ති'පි.

දශායතනයෝ නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද නීවරණහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණ සම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය. නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනීවරණ ද වන්නේ ය. නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනීවරණයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. නීවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නීවරණ ද වන්නේ ය. නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ය යි ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනීවරණයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණ විප්‍රයුක්තනීවරණීය ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණීය ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්ත නීවරණීයහ යි ද නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණීයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

250. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් පරාමාසයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය පරාමාස ද වන්නේ ය, නොද පරාමාස ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ පරාමෘෂ්ට වන්නාහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, අපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ පරාමාසවිප්‍රයුක්තයහ. මනායතනය පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි. ධර්මායතනය පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාස සම්ප්‍රයුක්ත යි ද පරාමාසවිප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ පරාමාස ද වූවාහු ම පරාමෘෂ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමෘෂ්ට ද වූවාහු ම නොදපරාමර්ශ වෙති. මනායතනය පරාමර්ශ ද වූයේ ම පරාමෘෂ්ටයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ශ ද වන්නේ ය, පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය පරාමර්ශ ද වූයේ ම පරාමෘෂ්ට ද වන්නේ ය, පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ශ ද වන්නේ ය, පරාමර්ශ ද වූයේ ම පරාමෘෂ්ටයෙක යි ද පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත වූ පරාමෘෂ්ටයෝ ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශයුක්තඅපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශ විප්‍රයුක්ත වූ පරාමෘෂ්ටහ යි ද පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත වූ අපරාමෘෂ්ටහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

251. දශායතනයෝ අනාලම්බනයෝ ය. මනායතනය සාලම්බන ය. ධර්මායතනය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

මනායතනය චිත්ත යි. එකොළොස් ආයතනයෝ චිත්තයෝ නො වෙත්.

එකොළොස් ආයතනයෝ අචෛතසිකයෝ යි. ධර්මායතනය චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ චිත්තවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ධර්මායතනය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි. මනායතනය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයෝ චිත්තය හා විසංසෘෂ්ටයහ. ධර්මායතනය චිත්තසංසෘෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසෘෂ්ට ද වන්නේ ය. මනායතනය චිත්තය හා සංසෘෂ්ට යි ද චිත්තය හා විසංසෘෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ යි.

ඡායතනා නො චිත්තසමුට්ඨානා, ඡායතනා සියා චිත්තසමුට්ඨානා, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානා.

ඒකාදසායතනා නො චිත්තසහභුනො, ධම්මායතනං සියා චිත්තසහභූ, සියා නො චිත්තසහභූ.

ඒකාදසායතනා නො චිත්තානුපරිවත්තිනො, ධම්මායතනං සියා චිත්තානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තානුපරිවත්ති.

ඒකාදසායතනා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, ධම්මායතනං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං.

ඒකාදසායතනා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො, ධම්මායතනං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨාන-සහභූ.

ඒකාදසායතනා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො, ධම්මායතනං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්ත සංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති.

ඡායතනා අජ්ඣත්තිකා, ඡායතනා බාහිරා.

නවායතනා උපාදා, ද්වායතනා නො උපාදා, ධම්මායතනං සියා උපාදා සියා නො උපාදා.

පඤ්චායතනා උපාදින්නා, සද්දායතනං අනුපාදින්නං, ඡායතනා සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

252. ඒකාදසායතනා නො උපාදානා, ධම්මායතනං සියා උපාදානං, සියා නො උපාදානං.

දසායතනා උපාදානියා, ද්වායතනා සියා උපාදානියා, සියා අනුපාදානියා.

දසායතනා උපාදානවිප්පයුත්තා, ද්වායතනා සියා උපාදානසම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානියා චාති, උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානා, මනායතනං න වත්තබ්බං උපාදානඤ්චෙව උපාදානියඤ්චාති, සියා උපාදානියං චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බං උපාදානියඤ්චෙව නො ච උපාදානන්ති, ධම්මායතනං සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියඤ්ච, සියා උපාදානියඤ්චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බං උපාදානං චෙව උපාදානියන්ති පි, උපාදානියඤ්චෙව නො ච උපාදානන්ති'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානසම්පයුත්තා චාති'පි, උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානාති'පි; මනායතනං න වත්තබ්බං උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්චාති, සියා උපාදානසම්පයුත්තං චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බං උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදානන්ති; ධම්මායතනං සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදාන සම්පයුත්තඤ්ච, සියා උපාදාන සම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බං උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තන්ති'පි, උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදානන්ති'පි.

ආයතනයෝ සදෙනෙක් චිත්තසමුත්ථාන නො වෙති. ආයතනයෝ සදෙනෙක් චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නාහ, චිත්තසමුත්ථාන නොද වන්නාහු ය.

එකොළොස් ආයතනයෝ චිත්තසහභූ නො වෙති. ධර්මායතනය චිත්තසහභූ ද වන්නේ ය, නො ද චිත්තසහභූ ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයෝ චිත්තය අනුව පවත්නාහු නො වෙති. ධර්මායතනය චිත්තානුපරිවත්ති ද වන්නේ ය, නොද චිත්තානුපරිවත්ති ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, නොදචිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙති. ධර්මායතනය චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය. නොදචිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු නො වෙති. ධර්මායතනය චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, නොද චිත්තසංසෘෂ්ට සමුත්ථානානුපරිවර්ති ද වන්නේ යි.

ආයතනයෝ සදෙනෙක් ආද්ධ්‍යාත්මිකයෝ ය. ආයතනයෝ සදෙනෙක් බාහිරයෝ යි.

ආයතනයෝ නවදෙනෙක් උපාදා වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදා නො වෙති. ධර්මායතනය උපාදා ද වන්නේ ය, නො ද උපාදා ද වන්නේ යි.

ආයතනයෝ පස්දෙනෙක් උපාදින්නයෝ ය. ශබ්දායතනය අනුපාදින්න ය, ආයතනයෝ සදෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු ය.

252. එකොළොස් ආයතනයෝ උපාදානයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය උපාදාන ද වන්නේ ය, නොද උපාදාන ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ උපාදානිය වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදානිය ද වන්නාහ, අනුපාදානිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ උපාදානවිප්‍රයුක්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපාදානවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ උපාදාන ද වූවාහු ම උපාදානියහ යි නො කියයුත්තාහ, උපාදානිය ද වූ ම නොදඋපාදාන වෙති. මනායතනය උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානිය යි නො කියයුතු ය. උපාදානිය ද වූයේ ම නො ද උපාදාන ද වන්නේ ය. උපාදානිය ද වූයේ ම නොද උපාදාන යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානිය ද වන්නේ ය, උපාදානිය ද වූයේ ම නොදඋපාදාන ද වන්නේ ය. උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානිය යි ද උපාදානිය ද වූයේ ම නොදඋපාදාන යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයෝ උපාදාන ද වූ ම උපාදානසම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත වූ ම නොදඋපාදානහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානසම්ප්‍රයුක්තය යි නො කියයුත්තේ ය, උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදාන ද වන්නේ ය, උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදඋපාදානැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය, ධර්මායතනය උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදාන ද වන්නේ ය, උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපාදානසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදඋපාදාන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියා, ද්වායතනා සියා උපාදාන-විප්පයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියාති'පි, උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපා-දානියාති'පි.

253. එකාදසායතනා නො කිලෙසා, ධම්මායතනං සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො.

දසායතනා සංකිලෙසිකා, ද්වායතනා සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා.

දසායතනා අසංකිලිට්ඨා, ද්වායතනා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා අසංකිලිට්ඨා;

දසායතනා කිලෙසවිප්පයුත්තා, ද්වායතනා සියා කිලෙසසම්පයුත්තා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකා ති, සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසා, මනායතනං න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්චාති, සියා සංකිලෙසිකඤ්චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං සංකිලෙසිකඤ්චෙව නො ච කිලෙසො ති; ධම්මායතනං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකඤ්චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්චාති'පි, සංකිලෙසිකඤ්චෙව නො ච කිලෙසොති'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨාතිපි, සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසාති'පි; මනායතනං න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨඤ්චාති, සියා සංකිලිට්ඨං චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං සංකිලිට්ඨං චෙව නො ච කිලෙසොති; ධම්මායතනං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨං ච, සියා සංකිලිට්ඨං චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨඤ්චාති'පි, සංකිලිට්ඨං චෙව නො ච කිලෙසො ති'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තාති'පි කිලෙස සම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසාතිපි; මනායතනං න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චාති; සියා කිලෙසසම්පයුත්තං චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසසම්පයුත්තං චෙව නො ච කිලෙසො ති, ධම්මායතනං සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තං ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තං චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චාති'පි කිලෙසසම්පයුත්තං චෙව නො ච කිලෙසොති'පි.

දසායතනා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකා, ද්වායතනා සියා කිලෙස-විප්පයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසවිප්පයුත්ත සංකිලෙසිකාති'පි, කිලෙස විප්පයුත්ත අසංකිලෙසිකාති'පි.

254. දසායතනා න දස්සනෙන පහාතබ්බා, ද්වායතනා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා.

දසායතනා න භාවනාය පහාතබ්බා, ද්වායතනා සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බා.

දශායතනයෝ උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනියයෝ වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදන විප්‍රයුක්තඋපාදනියහ යි ද උපාදනවිප්‍රයුක්තඅනුපාදනියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

253. එකොළොස් ආයතනයෝ ක්ලෙශයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ සංක්ලෙශිකයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අසංක්ලිෂ්ටයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ. අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශසම්ප්‍ර යුක්ත ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සාංක්ලෙශික වෙති නො කිය යුත්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නොදක්ලෙශයෝ වෙති. මනායතනය ක්ලෙශ ද වූයේ ම සාංක්ලෙශිකයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය. සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශ ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාංක්ලෙශික යි ද සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ය යි නො කියයුතු ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ක්ලෙශ ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්තය යි නො කියයුතු ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශිකයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශිකහ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසාංලෙශිකහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

254. දශායතනයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නොද වන්නාහු ය.

දසායතනා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, ද්වායතනා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා.

දසායතනා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, ද්වායතනා සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. සියා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

දසායතනා අවිතක්කා, ද්වායතනා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.

දසායතනා අවිචාරා, ද්වායතනා සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා;

දසායතනා අප්පීතිකා, ද්වායතනා සියා සප්පීතිකා, සියා අප්පීතිකා;

දසායතනා න පීතිසහගතා, ද්වායතනා සියා පීතිසහගතා, සියා න පීතිසහගතා.

දසායතනා න සුඛසහගතා, ද්වායතනා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

දසායතනා න උපෙක්ඛාසහගතා, ද්වායතනා සියා උපෙක්ඛා සහගතා, සියා න උපෙක්ඛා සහගතා;

දසායතනා කාමාවචරා, ද්වායතනා සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා.

දසායතනා න රූපාවචරා, ද්වායතනා සියා රූපාවචරා, සියා න රූපාවචරා;

දසායතනා න අරූපාවචරා, ද්වායතනා සියා අරූපාවචරා, සියා න අරූපාවචරා;

දසායතනා පරියාපන්නා. ද්වායතනා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා;

දසායතනා අනිය්‍යානිකා, ද්වායතනා සියා නිය්‍යානිකා සියා අනිය්‍යානිකා:

දසායතනා අනියතා, ද්වායතනා සියා නියතා, සියා අනියතා;

දසායතනා සඋත්තරා, ද්වායතනා සියා සඋත්තරා සියා අනුත්තරා,

දසායතනා අරණා, ද්වායතනා සියා සරණා, සියා අරණා'ති.

පඤ්හාපුච්ඡකං.

ආයතනවිභඞ්ගො නිට්ඨිතො

දශායතනයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අවිතර්කයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සවිතර්කද වන්නාහ, අවිතර්කද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අවිචාරයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අප්‍රීතිකයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ ප්‍රීතිසහගතයෝ නො වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ සුඛසහගත නො වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ උපෙක්ෂාසහගත නො වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ කාමාවචරයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ රූපාවචරයෝ නො වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අරූපාවචරයෝ නො වෙති. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ පර්‍ය්‍යාපන්නයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පර්‍ය්‍යාපන්න ද වන්නාහ, අපර්‍ය්‍යාපන්න ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අනෛර්‍ය්‍යාණිකයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් නෛර්‍ය්‍යාණික ද වන්නාහ, අනෛර්‍ය්‍යාණික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අනියතයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ සඋත්තරයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අරණයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සරණයෝ ද වන්නාහ, අරණයෝ ද වන්නාහු ය යි.

පඤ්හපුච්ඡක යි.

ආයතනවිභඞ්ගය නිමි.

3. ධාතුවිභඞ්ගො

255. ඡධාතුයො: පඨවිධාතු, ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු, ආකාසධාතු, විඤ්ඤාණධාතු.

256. තත්ථ කතමා පඨවිධාතු: පඨවිධාතු ද්වයං: අත්ථි අජ්ඣත්තිකා, අත්ථි බාහිරා.

තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා පඨවිධාතු: යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛලං ඛරිගතං කක්ඛලත්තං කක්ඛලභාවො අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං: කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො මංසං න්හාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජා වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඵාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛලං ඛරිගතං කක්ඛලත්තං කක්ඛලභාවො අජ්ඣත්තං උපාදින්නං. අයං වුච්චති අජ්ඣත්තිකා පඨවිධාතු.

තත්ථ කතමා බාහිරා පඨවිධාතු: යං බාහිරං කක්ඛලං ඛරිගතං කක්ඛලත්තං කක්ඛලභාවො බහිද්ධා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං: අයො ලොහං තිපු සීසං සජ්ඣු[1]. මුත්තා මණි වෙළුරියො සඞ්ඛො සිලා පවාලං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඞ්කො මසාරගල්ලං තිණං කට්ඨං සක්ඛරං කඨලං භූමි පාසාණො පබ්බතො යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි බාහිරං කක්ඛලං ඛරිගතං කක්ඛලත්තං කක්ඛලභාවො බහිද්ධා අනුපාදින්නං. අයං වුච්චති බාහිරා පඨවිධාතු.

යා ච අජ්ඣත්තිකා පඨවිධාතු යා ච බාහිරා පඨවිධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසඞ්ඛිපිත්වා අයං වුච්චති පඨවිධාතු.

257. තත්ථ කතමා ආපොධාතු: ආපොධාතු ද්වයං: අත්ථි අජ්ඣත්තිකා අත්ථි බාහිරා.

තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු: යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බන්ධනත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං: පිත්තං සෙම්හං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා ඛෙළො සිඞ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්තං, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආපො අපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බන්ධනත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්නං. අයං වුච්චති අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු.

තත්ථ කතමා බාහිරා ආපොධාතු: යං බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බන්ධනත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං: මූලරසො ඛන්ධරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො, ඛීරං දධි සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිතං භුම්මානි වා උදකානි අන්තලික්ඛානි වා, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බන්ධනත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං. අයං වුච්චති බාහිරා ආපොධාතු.

යා ච අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු යා ච බාහිරා ආපොධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා, අයං වුච්චති ආපොධාතු.

1. සජ්ඣං - සීමු.

3. ධාතුවිභඞ්ගය

255. ධාතුහු සදෙනෙකි : පඨවිධාතු ය, ආපොධාතු ය, තෙජොධාතු ය, වායො ධාතු ය, ආකාසධාතු ය, විඤ්ඤාණධාතු යි.

256. එහි පඨවිධාතු කවර යත් : පෘථිවිධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මික පෘථිවිධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ (තමා කෙරෙහි පිහිටි) කර්කශ වූ පරුෂ වූ කර්කශභාවය ඇති කර්කශස්වභාව ඇති අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න (ශරිරස්ථ) වූ යම් කොටසෙක් ඇද්ද, ඒ මෙසේ ය : කෙස් ලොම් නිය දත් සිවි මස් නහර ඇට ඇටමිදුළු වකුගඩු හදවත් අක්මා දලබු බඩදිව පපුමස අතුණු අතුණුබහන නො පැසුණුඅහර පැසුණුඅහර ය. අන්‍ය වූ ද අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ තද වූ රළු වූ තදබව ඇති තදසැහැවි ඇති අධ්‍යාත්ම වූ ශරිරස්ථ වූ යම් කොටසෙක් හෝ ඇද්ද, මේ ආධ්‍යාත්මිකපෘථිවිධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර වූ පෘථිවිධාතු කවර යත් : කර්කශ වූ රළු වූ රළුබව ඇති රළුසැහැවි ඇති බාහ්‍ය වූ අනුපාදින්න වූ යම් බාහිර කොටසෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : යකඩ ලොහො හෙළතුඹු කළුතුඹු රිදී මුතු මැණික් වෙරළුමිණි සක් සල පබළ කහවන රන් රත්මිණි මැසිරිගල් තණ දඬුකඩ කැට කැබිලිති පොළෝ පහණ පවු ය, අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ තර්කශ වූ රළු වූ කැකුළුබවට ගිය බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ යමක් හෝ ඇද්ද, මේ බාහිරපෘථිවිධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මිකපෘථිවිධාතුවකුත් වේ ද යම් බාහිරපෘථිවිධාතුවකුත් වේ ද එය එක් රැස් කොට හකුළුවා මේ පෘථිවිධාතු යි කියනු ලැබේ.

257. එහි ආපොධාතු කවර යත් : ආපොධාතු දෙකොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි අධ්‍යාත්මිකආපොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ භූතරූපයාගේ බන්ධනභාවයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : පිත ය සෙම ය. සැරව ය ලෙහෙ ය සෝදිය ය මෙදස් ය කඳුළු ය වුරුණුතෙල ය කෙළ ය. සොටු ය සඳමිදුලු ය මු ය, යළි අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගත යෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ බන්ධනත්වයෙක් වේ ද, මේ ආධ්‍යාත්මික ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර ආපොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහ යෙක් ස්නෙහගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න (ශරිරස්ථ නො වූ) රූපයාගේ බන්ධනත්ව යෙක් වේ ද ඒ මෙසේ ය: මුල්රස ය කඳරස ය පොතුරස ය පත්රස ය මල්රස ය පලරස ය, කිරි ය දිහි ය ගිතෙල් ය වෙඬරු ය (තල ආදි) තෙල් ය මීහි ය පැණි ය භූමිස්ථ වූ හෝ ආකාශස්ථ වූ හෝ දිය ය, යලි අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහ යෙක් ස්නෙහගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ බන්ධනත්වයෙක් වේ ද, මේ බාහිර ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික අබධාතුවකුත් යම් බාහිර අබධාතුවකුත් වේ ද එය එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

258. තත්ථ කතමා තෙජො ධාතු : තෙජොධාතු ද්වයං : අත්ථි අජ්ඣත්තිකා, අත්ථි බාහිරා.

තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා තෙජො ධාතු : යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං : යෙන ච සන්තප්පති යෙන ච ජීරියති, යෙන ච පරිඩය්හති, යෙන ච අසිතපීතඛායිතසායිතං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡති, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, අයං වුච්චති අජ්ඣත්තිකා තෙජොධාතු.

තත්ථ කතමා බාහිරා තෙජො ධාතු : යං බාහිරං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මාගතං උසුමං උසුමගතං බහිද්ධා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං : කට්ඨග්ගි සකලිකග්ගි[1] තිණග්ගි ගොමයග්ගි ථුසග්ගි සඞ්කාරග්ගි ඉන්දග්ගි අග්ගිසන්තාපො සුරියසන්තාපො කට්ඨසන්නිචයසන්තාපො තිණසන්නිචයසන්තාපො ධඤ්ඤසන්නිචයසන්තාපො භණ්ඩසන්නිචයසන්තාපො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි බාහිරං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මාගතං උසුමං උසුමගතං බහිද්ධා අනුපාදින්නං, අයං වුච්චති බාහිරා තෙජොධාතු.

යා ච අජ්ඣත්තිකා තෙජොධාතු යා ච බාහිරා තෙජොධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා, අයං වුච්චති තෙජොධාතු.

259. තත්ථ කතමා වායොධාතු : වායොධාතුද්වයං : අත්ථි අජ්ඣත්තිකා, අත්ථි බාහිරා.

තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා වායොධාතු : යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං වායො වායොගතං ථම්භිතත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං: උද්ධඞ්ගමා වාතා, අධොගමා වාතා, කුච්ඡිසයා වාතා, කොට්ඨසයා[2] වාතා අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිනො වාතා, සත්ථකවාතා, ඛුරකවාතා උප්පලකවාතා, අස්සාසො, පස්සාසො, ඉති වා, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං වායො වායොගතං ථම්භිතත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්නං. අයං වුච්චති අජ්ඣත්තිකා වායොධාතු

තත්ථ කතමා බාහිරා වායොධාතු : යං බාහිරං වායො වායොගතං ථම්භිතත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං : පුරත්ථිමා වාතා පච්ඡිමා වාතා, උත්තරා වාතා, දක්ඛිණා වාතා, සරජා වාතා, අරජා වාතා, සීතා වාතා, උණ්හා වාතා, පරිත්තා වාතා, අධිමත්තා වාතා, කාලවාතා, වෙරම්බවාතා[3] පක්ඛවාතා සුපණ්ණවාතා තාලවණ්ටවාතා විධූපනවාතා, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි බාහිරං වායො වායොගතං ථම්භිතත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං, අයං වුච්චති බාහිරා වායො ධාතු.

260. තත්ථ කතමා ආකාසධාතු : ආකාසධාතු ද්වයං : අත්ථි අජ්ඣත්තිකා : අත්ථි බාහිරා.

---

1. පලාලග්ගි – මජ්සං.
2. කොට්ඨාසයා – සිරිමු. 2. වෙරම්භවාතා – සිරිමු, මජ්සං.

258. එහි තෙජොධාතු කවර යත් : තෙජොධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මිකතෙජොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් බලවත් උණුසුමෙක් බලවත් උණුසුම් බවෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්නයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : යම් තෙජස කින් තැවේ ද යමෙකින් දිරායේ ද යමෙකින් දැවේ ද වැළඳු පී කෑ රසවිඳි දෑය මැනැවින් පැසීමට යේ ද, යලි අන්‍ය වූ හෝ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් හුණුඅයුරෙක් හුණු බවෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න යෙක් වේ ද, මේ ආධ්‍යාත්මික වූ තෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර තෙජොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උණු අයුරෙක් උණු බවෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න යෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : දරගිනි ය පතුරුගිනි ය තණගිනි ය ගොමවැරටිගිනි ය දහවියා ගිනි ය කසළගිනි ය සෙනගිනි ය ගිනිතැවුලි ය හිරුතැවුලි ය දඬුරසෙහි තැවුලි ය තණ රසෙහි තැවුලි ය ධාන්‍යරසෙහි තැවුලි ය භාණ්ඩ රසෙහි තැවුලි ය, තවද අන්‍ය වූත් බාහිර වූ තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උස්මායෙක් උස්මාගතයෙක් උසුමයෙක් උසුමගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූයෙක් ඇද්ද, මේ බාහිරතෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මිකතෙජොධාතුවකුත් වේ ද යම් බාහිරතෙජොධාතුවකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ තෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

259. එහි වායොධාතු කවර යත් : වායොධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මිකවායොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් වායුවෙක් වායොගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ පිරුණු බවෙක් වේ ද ඒ මෙසේ ය : ඌර්ධවඞ්ගමවාත ය අධොගමවාත ය කුසෙහි වූ වාත ය අතුණු තුළ වූ වාත ය අඟපසඟෙහි හැසිරෙන වාත ය (සඳබහන් සිඳින) ශස්ත්‍රකවාත ය (හදවත පළන) ක්ෂුරක වාත ය (හදමස් උපුරන) උත්පාටකවාත ය ආශ්වාස ය ප්‍රශ්වාස ය මෙසේ වූ හෝ යලි අන්‍ය වූ හෝ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ වායුවෙක් වායොගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ යම් පිරුණු බවෙක් ඇද්ද, මේ අධ්‍යාත්මිකවායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිරවායොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් වායුවෙක් වායොගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ පිරුණු බවෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : පෙරදිගින් හැමූ වාත ය, පැළදිගින් හැමූ වාත ය උතුරුදිගින් හැමූ වාත ය දකුණුදිගින් හැමූ වාත ය රජස් සහිත වාත ය රජස් රහිත වාත ය සිහිල් වාත ය හුණු වාත ය මඳ වාත ය සැඩසුළඟ ය වැසිසුළඟ ය වෙරම්බවාත ය පියාපත්සුළඟ ය ගරුඩවාත ය තල්වැටසුළඟ ය විජිනිසුළඟ ය යලි අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ වායුවෙක් වායොගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ යම් පිරුණු බවෙක් හෝ ඇද්ද, මේ බාහිරවායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික වූ වායොධාතුයෙකුත් වේ ද යම් බාහිර වූ වායොධාතුයෙකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ වායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

260. එහි ආකාසධාතු කවර යත් : ආකාසධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා ආකාසධාතු: යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආකාසො ආකාසගතං අඝං අඝගතං විවරො විවරගතං, අසම්ඵුට්ඨං මංසලොහිතෙහි අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථීදං: කණ්ණච්ඡිද්දං නාසච්ඡිද්දං මුඛද්වාරං යෙන ච අසිතපීතඛායිතසායිතං අජ්ඣොහරති, යත්ථ ච අසිතපීතඛායිතසායිතං සන්තිට්ඨති, යෙන ච අසිතපීතඛායිතසායිතං අධොභාගං නික්ඛමති, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආකාසො ආකාසගතං අඝං අඝගතං විවරො විවරගතං අසම්ඵුට්ඨං මංසලොහිතෙහි අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, අයං වුච්චති අජ්ඣත්තිකා ආකාසධාතු.

තත්ථ කතමා බාහිරා ආකාසධාතු, යං බාහිරං ආකාසො ආකාසගතං අඝං අඝගතං විවරො විවරගතං අසම්ඵුට්ඨං චතූහි මහාභූතෙහි බහිද්ධා අනුපාදින්නං, අයං වුච්චති බාහිරා ආකාසධාතු.

යා ච අජ්ඣත්තිකා ආකාසධාතු යා ච බාහිරා ආකාසධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසඞ්ඛිපිත්වා, අයං වුච්චති ආකාසධාතු.

261. තත්ථ කතමා විඤ්ඤාණධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණධාතු.

ඉමා ඡ ධාතුයො

---

262. අපරාපි ඡ ධාතුයො: සුඛධාතු, දුක්ඛධාතු, සොමනස්සධාතු, දොමනස්සධාතු, උපෙක්ඛාධාතු, අවිජ්ජාධාතු.

තත්ථ කතමා සුඛධාතු: යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති සුඛධාතු.

තත්ථ කතමා දුක්ඛධාතු: යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, අයං වුච්චති දුක්ඛධාතු.

තත්ථ කතමා සොමනස්සධාතු: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතො සම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතො සම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති සොමනස්සධාතු.

තත්ථ කතමා දොමනස්සධාතු: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, අයං වුච්චති දොමනස්සධාතු.

තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා ධාතු: යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතො සම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති උපෙක්ඛාධාතු.

එහි ආධ්‍යාත්මිකආකාශධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් (නො ගැටෙන බැවින්) අඝයෙක් අඝගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ මස්ලෙහෙයින් නො පහස්නා ලදුයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : කන්සිදුරු ය නැහැසිදුරු ය මුවදෙර ය, යම් විවරයෙකින් අසිතපීතඛායිතසායිතය පරගල කෙරේ ද යම් තැනෙක අසිතපීතඛායිතසායිතය රැස්ව සිටී ද යම් විවරයෙකින් අසිතපීතඛායිතසායිතය අධොභාගයට නික්මේ ද යලි අන්‍ය වූ ද ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් අඝයෙක් අඝගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ මස්ලෙහෙයින් යම් නො පහස්නා ලදුයෙක් ඇද්ද, මේ ආධ්‍යාත්මිකආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිරආකාශධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් අඝයෙක් අඝගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ සතරමහාභූතයන් විසින් නො පහස්නා ලදුයෙක් වේ ද, මේ බාහිරආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික වූ ආකාශධාතුයෙකුත් වේ ද යම් බාහිර වූ ආකාශධාතුයෙකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ ආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

261. එහි විඥ්ඥාණධාතු කවර යත් : චක්ෂුර්විඥානධාතු ය ශ්‍රොත්‍රවිඥානධාතු ය ඝ්‍රාණවිඥානධාතු ය ජිහ්වාවිඥානධාතු ය කායවිඥානධාතු ය මනොවිඥානධාතු යි. මේ විඥ්ඥාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ෂට්ධාතු යි.

---

262. අන්‍ය වූ ද ධාතුහු සදෙනෙකි : සුඛධාතු ය, දුක්ඛධාතු ය, සොමනස්සධාතු ය, දෙමනස්සධාතු ය, උපෙක්ඛාධාතු ය, අවිජ්ජාධාතු යි.

එහි සුඛධාතු කවර යත් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායික වූ සුඛයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් මිහිරිවූ සුව වූ වෙදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ සුඛධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි දුඃඛධාතු කවර යත් : යම් කායික වූ අමිහිරෙක් කායිකදුඃඛයෙක් කාපහසින් උපන් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෙදනාවක් වේ ද මේ දුඃඛධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොමනස්සධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ මිහිරෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත වූ සුඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ සොමනස්සධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි දෙමනස්සධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ දෙමනස්සධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි උපෙක්ෂාධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො මැ සාත වූ අසාත නො වූ චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ උපෙක්ෂාධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා ධාතු : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසමයො අනනුබොධො අසම්බොධො අප්පටිවෙධො අසඞ්ගාහනා අපරියොගාහනා අසමපෙක්ඛනා අපච්චවෙක්ඛනා අපච්චක්ඛකම්මං දුම්මෙජ්ඣං බාල්‍යං අසම්පජඤ්ඤං මොහො පමොහො සම්මොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජොඝො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරියුට්ඨානං අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාධාතු.

ඉමා ඡ ධාතුයො.

---

263. අපරාපි ඡධාතුයො : කාමධාතු, ව්‍යාපාදධාතු, විහිංසා ධාතු, නෙක්ඛම්මධාතු, අව්‍යාපාදධාතු, අවිහිංසාධාතු.

තත්ථ කතමා කාමධාතු : කාමපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො සංකප්පො අප්පනා ව්‍යප්පනා චෙතසො අභිනිරොපනා මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වුච්චති කාමධාතු, හෙට්ඨතො අවීචිනිරයං පරියන්තං කත්වා උපරිතො පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවෙ අන්තො කරිත්වා යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරියාපන්නා ඛන්ධධාතුආයතනා රූපා වෙදනා සඤ්ඤා සඞ්ඛාරා විඤ්ඤාණං, අයං වුච්චති කාමධාතු.

තත්ථ කතමා ව්‍යාපාද ධාතු : ව්‍යාපාදපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො – පෙ – මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වුච්චති ව්‍යාපාදධාතු. දසසු වා ආඝාතවත්ථූසු චිත්තස්ස ආඝාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දොසො පදොසො සම්පදොසො චිත්තස්ස ව්‍යාපත්ති මනොපදොසො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතත්තං දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං ව්‍යාපත්ති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතත්තං විරොධො පටිවිරොධො චණ්ඩික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස, අයං වුච්චති ව්‍යාපාදධාතු.

තත්ථ කතමා විහිංසා ධාතු : විහිංසා පටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො – පෙ – මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වුච්චති විහිංසාධාතු. ඉධෙකච්චො පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා රජ්ජුයා වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා සත්තෙ විහෙඨෙති, යා එවරූපා හෙඨනා විහෙඨනා හිංසනා විහිංසනා රොසනා විරොසනා පරූපඝාතො, අයං වුච්චති විහිංසාධාතු.

තත්ථ කතමා නෙක්ඛම්මධාතු : නෙක්ඛම්මපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො – පෙ – සම්මාසංකප්පො, අයං වුච්චති නෙක්ඛම්මධාතු. සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා නෙක්ඛම්මධාතු.

තත්ථ කතමා අව්‍යාපාදධාතු : අව්‍යාපාදපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො – පෙ – සම්මාසංකප්පො, අයං වුච්චති අව්‍යාපාදධාතු. යා සත්තෙසු මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තා චෙතොවිමුත්ති, අයං වුච්චති අව්‍යාපාදධාතු.

එහි අවිජ්ජාධාතු කවර යත් : යම් නො දන්මෙක් නො දක්මෙක් අනවබොධයෙක් අනනුබොධයෙක් අසම්බොධයෙක් අප්‍රතිවෙධයෙක් අසංග්‍රාහණයෙක් හාත්පසින් නො බැසැගැන්මෙක් සම ව නො බැලීමෙක් ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා නො කිරීමෙක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කිරීමෙක් අපවිත්‍ර බවෙක් බාල බවෙක් අසම්‍යග්ඥානයෙක් මොහයෙක් ප්‍රමොහයෙක් සම්මොහයෙක් අවිද්‍යායෙක් අවිද්‍යාඕඝයෙක් අවිද්‍යායොගයෙක් අවිද්‍යානුශයයෙක් අවිද්‍යාපර්යුත්ථානයෙක් අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහ සංඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ෂඩ්ධාතූහු යි.

---

263. අන්‍ය වූ ද ධාතූහු සදෙනෙකි : කාමධාතු ය, ව්‍යාපාදධාතු ය, විහිංසාධාතු ය, නෙක්ඛම්මධාතු ය, අව්‍යාපාදධාතු ය, අවිහිංසාධාතු යි.

එහි කාමධාතු කවර යත් : කාමප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් සංකල්පයෙක් අර්පණයෙක් බලවත් අර්පණයෙක් (අරමුණෙහි) සිත පිහිටුවීමෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ කාමධාතු යි කියනු ලැබේ. යටින් අවීචිනිරය හිම් කොට මත්තෙහි පරනිර්මිතවශවර්තිදෙවියන් ඇතුළු කොට මෙඅතුරෙහි මෙහි බැසැගෙන සිටිනා මෙහි ඇතුළු වූ යම් ස්කන්ධධාතු ආයතන කෙනෙක් වෙත් ද, රූප–වෙදනා–සංඥා–සංස්කාර–විඥානයෙක් වේ ද, මේ කාමධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ව්‍යාපාදධාතු කවර යත් : ව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ ව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ. දශආඝාතවස්තුයෙහි හෝ චිත්තයාගේ ආඝාතයෙක් ප්‍රතිඝාතයෙක් ප්‍රතිඝයෙක් ප්‍රතිවිරොධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් දෙෂයෙක් ප්‍රදෙෂයෙක් සම්ප්‍රදෙෂයෙක් චිත්තයාගේ විපරීත බවෙක් චිත්තයාගේ ප්‍රදෙෂයෙක් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධාකාරයෙක් ක්‍රුද්ධ බවෙක් ද්වෙෂයෙක් ද්වෙෂාකාරයෙක් ද්විෂ්ට බවෙක් විපරීතයෙක් විපරීතාකාරයෙක් විපර්‍යස්ත බවෙක් විරොධයෙක් ප්‍රතිවිරොධයෙක් සැඩ බවෙක් අසුරොපයෙක් (නො පිරිපුන් වචන ඇති බවෙක්) චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ ව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි විහිංසාධාතු කවර යත් : විහිංසාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ විහිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ. මෙහි එකෙක් අතින් හෝ කැටින් හෝ දඬියෙන් හෝ සැතින් හෝ රැහැනින් හෝ එක්තරඑක්තරයෙකින් හෝ සතුන් පෙළාද, මෙ බඳු වූ යම් පෙළීමෙක් වෙසෙසින් පෙළීමෙක් හිංසායෙක් විහිංසායෙක් ගැටීමෙක් වෙසෙසින් ගැටීමෙක් මෙරමාහට හිංසායෙක් වේ ද, මේ විහිංසාධතු යි කියනු ලැබේ.

එහි නෙක්ඛම්මධාතු කවර යත් : නෛෂ්ක්‍රම්‍යප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . සම්‍යක්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ නෙක්ඛම්මධාතු යි කියනු ලැබේ. සියලු ම කුශලධර්මයෝ නෙක්ඛම්මධාතු යි.

එහි අව්‍යාපාදධාතු කවර යත් : අව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . සම්‍යක්සංකල්පයක් වේ ද, මෙ අව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයන් විෂයයෙහි යම් මෛත්‍රියක් මෙත් වඩනා අයුරෙක් මෙත් වැඩූ බවෙක් මෛත්‍රීචිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මෙ අව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා අවිහිංසාධාතු : අවිහිංසාපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො සංකප්පො අප්පනා ව්‍යප්පනා චෙතසො අභිනිරොපනා සම්මාසංකප්පො අයං වුච්චති අවිහිංසාධාතු. යා සත්තෙසු කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාචෙතොවිමුත්ති, අයං වුච්චති අවිහිංසාධාතු. ඉමා ඡ ධාතුයො.

ඉති ඉමානි තීණි ඡක්කානි, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා අට්ඨාරස ධාතුයො හොන්ති.

සුත්තන්තභාජනියං.

---

264 අට්ඨාරස ධාතුයො : චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්දධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු, ගන්ධධාතු, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාධාතු, රසධාතු, ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු.

තත්ථ කතමා චක්ඛුධාතු : යං චක්ඛුං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො -පෙ- සුඤ්ඤො ගාමො 'පෙසො. අයං වුච්චති චක්ඛුධාතු.

තත්ථ කතමා රූපධාතු : යං රූපං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා -පෙ- රූපධාතුපෙසා, අයං වුච්චති රූපධාතු.

තත්ථ කතමා චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු : චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු. අයං වුච්චති චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු.

තත්ථ කතමා සොතධාතු : යං සොතං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො -පෙ- සුඤ්ඤො ගාමො 'පෙසො. අයං වුච්චති සොතධාතු.

තත්ථ කතමා සද්දධාතු : යො සද්දො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො -පෙ- සද්දධාතුපෙසා, අයංවුච්චති සද්දධාතු.

තත්ථ කතමා සොතවිඤ්ඤාණධාතු : සොතඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා සොතවිඤ්ඤාණධාතු. අයං වුච්චති සොතවිඤ්ඤාණධාතු.

තත්ථ කතමා ඝානධාතු : යං ඝානං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො - පෙ - සුඤ්ඤො ගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති ඝානධාතු

තත්ථ කතමා ගන්ධධාතු : යො ගන්ධො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො -පෙ- ගන්ධධාතු 'පෙසා. අයං වුච්චති ගන්ධධාතු.

තත්ථ කතමා ඝානවිඤ්ඤාණධාතු : ඝානඤ්ච පටිච්ච ගන්ධෙ ච උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති ඝානවිඤ්ඤාණධාතු.

එහි අවිහිංසාධාතු කවර යත් : අවිහිංසාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් සංකල්පයෙක් අර්පණයෙක් ව්‍යර්පණයෙක් (අරමුණෙහි) සිත පිහිටුවීමෙක් සම්‍යක් සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ අවිහිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයන් විෂයයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණාඅයුරෙක් කරුණා ඇති බවෙක් කරුණාචිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ අවිහිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ෂඩ්ධාතු යි.

මෙසේ මේ තුන් ෂට්කයෝ ය, ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා අටළොස් ධාතුහු වෙත්.

සූත්‍රාන්තභාජනිය යි.

---

264. අටළොස් ධාතු කෙනෙකි : චක්ඛුධාතු ය, රූපධාතු ය, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු ය සොතධාතු ය, සද්දධාතු ය, සොතවිඤ්ඤාණධාතු ය, ඝානධාතු ය, ගන්ධධාතු ය, ඝාන විඤ්ඤාණධාතු ය, ජිව්හාධාතු ය, රසධාතු ය, ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු ය, කායධාතු ය, ඵොට්ඨබ්බ ධාතු ය, කායවිඤ්ඤාණධාතු ය, මනොධාතු ය, ධම්මධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතු යි.

එහි චක්ඛුධාතු කවර යත් : යම් ඇසෙක් සතරමහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ . . . තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ චක්ඛුධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපධාතු කවර යත් : යම් රූපයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසටහන වූයේ . . . තෙල රූපධාතු නමුදු වේ. මේ රූපධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : ඇස ද රූප ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් සිතෙක් (පණ්ඩර වූ) භවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මන සංඛ්‍යාත වූ මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥානයෙක් විඥානස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ චක්ෂුර්විඥානධාතුයෙක් උපදී ද, මේ චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොතධාතු කවර යත් : යම් ශ්‍රොත්‍රයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාද රූපය වූයේ . . . තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ සොතධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සද්දධාතු කවර යත් : යම් ශබ්දයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශන සප්‍රතිඝ වූ . . . තෙල සද්දධාතු නමුදු වේ. මේ සද්දධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොතවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : කන ද ශබ්දය ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් (පණ්ඩර වූ) භවාඞ්ග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රිය යෙක් විඥානයෙක් විඥානස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ශ්‍රොත්‍රවිඥානධාතුයෙක් උපදී ද, මේ සොතවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඝානධාතු කවර යත් : යම් නැහැයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙක් වේ ද . . . තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ඝානධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ගන්ධධාතු කවර යත් : යම් ගන්ධයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ වූ . . . තෙල ගන්ධධාතු නමුදු වේ. මේ ගන්ධධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඝානවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : නැහැය ද ගන්ධය ද නිසා සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක්, සිතෙක් භවාඞ්ගසිතෙක්, මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥානයෙක් විඥානස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ඝ්‍රාණවිඥානධාතුයෙක් උපදී ද, මේ ඝාන විඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා ජිව්හාධාතු : යා ජිව්හා චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො-පෙ-සුඤ්ඤගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති ජිව්හාධාතු.

තත්ථ කතමා රසධාතු : යො රසො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පටිඝො-පෙ-රසධාතු පෙසා, අයං වුච්චති රසධාතු.

තත්ථ කතමා ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු : ජිව්හඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච උප්පජ්ජති චිත්තං-මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු.

තත්ථ කතමා කායධාතු : යො කායො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො-පෙ-සුඤ්ඤගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති කායධාතු.

තත්ථ කතමා ඵොට්ඨබ්බධාතු : පඨවිධාතු-පෙ-ඵොට්ඨබ්බධාතු පෙසා, අයං වුච්චති ඵොට්ඨබ්බධාතු.

තත්ථ කතමා කායවිඤ්ඤාණධාතු : කායඤ්ච පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ච උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා කායවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති කායවිඤ්ඤාණධාතු.

තත්ථ කතමා මනොධාතු : චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-ඝානවිඤ්ඤාණධාතුය-පෙ-ජිව්හා-විඤ්ඤාණධාතුයා -පෙ- කායවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධ-සමනන්තරා උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොධාතු, සබ්බධම්මෙසු වා පන පඨමසමන්නාහාරෙ උප්පජ්ජති චිත්තං මානො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොධාතු, අයං වුච්චති මනොධාතු.

තත්ථ කතමා ධම්මධාතු : වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඞ්ඛා-රක්ඛන්ධො, යං ච රූපං අනිදස්සනං අප්පටිඝං ධම්මායතනපරියාපන්නං අසඞ්ඛතා ච ධාතු.

තත්ථ කතමො වෙදනාක්ඛන්ධො : එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො, ඵස්සසම්පයුත්තො,

දුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො,

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො-පෙ-එවං බහුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති වෙදනාක්ඛන්ධො.

තත්ථ කතමො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො,

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො-අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො-පෙ-එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

එහි ජිව්හාධාතු කවර යත් : යම් දිවෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙක් වේ ද . . . තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ජිව්හාධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි රසධාතු කවර යත් : යම් රසයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශන සප්‍රතිඝ වූ . . . තෙල රසධාතු නමුදු වේ. මේ රසධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : දිව ද රස ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංගසිතෙක්, මනසෙක් මන සංඛ්‍යාත මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ජිහ්වාවිඥනධාතුයෙක් උපදී ද, මේ ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු කියනු ලැබේ.

එහි කායධාතු කවර යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙක් වේ ද . . . තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඵොට්ඨබ්බධාතු කවර යත් : පෘථිවීධාතු . . . තෙල ඵොට්ඨබ්බධාතු නමුදු වේ. මේ ඵොට්ඨබ්බධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි කායවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : කය ද ස්පර්ශය ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංගසිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ කායවිඥනධාතුයෙක් උපදී ද, මේ කායවිඤ්ඤාණධාතුය යි කියනු ලැබේ.

එහි මනොධාතු කවර යත් : චක්ෂුර්විඥනධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප මනොවිඥනධාතුයෙක් උපදී ද, ශ්‍රොත්‍රවිඥනධාතුහු . . . ඝ්‍රාණවිඥන්ධාතුහු . . . ජිහ්වාවිඥනධාතුහු . . . කායවිඥනධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොධාතුයෙක් (උපදී ද) යලි සියලු දහමුන් හෝ උපදනා කල්හි ප්‍රථම සමන්නාහාරය වූ චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොධාතුයෙක් උපදී ද, මේ මනොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ධම්මධාතු කවර යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාර ස්කන්ධ ය, අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිඝ වූ ධර්මායතනපර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, අසංඛතධාතුව ද යි.

එහි වෙදනාස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ. මේ වෙදනාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

එහි සංඥස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. මේ සංඥස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

තත්‍ථ කතමො සඞ්ඛාරක්ඛන්‍ධො: එකවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්‍ධො චිත්තසම්පයුත්තො,

දුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්‍ධො: අත්‍ථි හෙතු අත්‍ථි න හෙතු,

තිවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්‍ධො: අත්‍ථි කුසලො අත්‍ථි අකුසලො අත්‍ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්‍ධො -පෙ- එවං බහුවිධෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්‍ධො. අයං වුච්චති සඞ්ඛාරක්ඛන්‍ධො.

තත්‍ථ කතමං රූපං අනිදස්සනං අප්පටිඝං ධම්මායතනපරියාපන්නං: ඉත්‍ථින්‍ද්‍රියං-පෙ-කබලිංකාරෝ ආහාරෝ. ඉදං වුච්චති රූපං අනිදස්සනං අප්පටිඝං ධම්මායතනපරියාපන්නං.

තත්‍ථ කතමා අසඞ්ඛතා ධාතු: රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො. අයං වුච්චති අසඞ්ඛතා ධාතු. අයං වුච්චති ධම්මධාතු.

තත්‍ථ කතමා මනොවිඤ්ඤාණධාතු: චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති මනොධාතු, මනොධාතුයා'පි උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං, හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්‍ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්‍ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-ඝානවිඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-කායවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති මනොධාතු, මනොධාතුයා'පි උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං-පෙ-තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු' මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්‍ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්‍ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති මනොවිඤ්ඤාණධාතු.

අභිධම්මභාජනියං

---

265. අට්ඨාරස ධාතුයො, චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්දධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු, ගන්‍ධධාතු, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාධාතු, රසධාතු, ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු.

266. අට්ඨාරසන්නං ධාතූනං කති කුසලා කති අකුසලා කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා කති අරණා:

සොළස ධාතුයො අව්‍යාකතා, ද්වෙ ධාතුයො සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහු ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. මේ සංස්කාරස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

එහි අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිඝ වූ ධර්මායතනපර්‍ය්‍යාපන්න වූ රූපය කවර යත් : ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය . . . කවලීකාරාහාර යි. මේ අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිඝ වූ ධර්මායතනපර්‍ය්‍යාපන්න වූ රූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංඛ්‍යාතධාතු කවර යත් : රාගක්ෂය ය, ද්වේෂක්ෂය ය, මොහක්ෂය යි. මේ අසංඛතධාතු යි කියනු ලැබේ. මේ ධම්මධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි මනොවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : චක්ෂුර්විඥානධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව මනොධාතුව උපදී. මනොධාතුහු ද ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව (යම්) චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුවෙක් උපදී ද, ශ්‍රොත්‍රවිඥනධාතුහු . . . ඝ්‍රාණවිඥනධාතුහු . . . ජිහ්වාවිඥනධාතුහු . . . කායවිඥනධාතුහු . . . ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව මනොධාතුව උපදී, මනොධාතුහු ද ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව (යම්) චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනො විඥනධාතුවෙක් (උපදී ද) මනස ද ධර්මයන් ද නිසා (යම්) චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් උපදී ද, මේ මනොවිඥනධාතු යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනීය යි.

---

265. ධාතුහු අටළොස් දෙනෙකි : චක්ඛුධාතු ය, රූපධාතු ය, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු සොතධාතු ය, සද්දධාතු ය, සොතවිඤ්ඤාණධාතු ය, ඝානධාතු ය ගන්ධධාතු ය, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු ය, ජිව්හාධාතු ය, රසධාතු ය, ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු ය, කායධාතු ය, ඓාට්ඨබ්බධාතු , කායවිඤ්ඤාණධාතු ය, මනොධාතු ය, ධම්මධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතු යි.

266. අටළොස් ධාතූන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද අකුශලයෝ කෙතෙක් ද අව්‍යාකෘතයෝ කෙතක් ද . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

සොළොස් ධාතු කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ධාතුහු දෙදෙනෙක් කුශල වන්නාහ, අකුශල වන්නාහ, අව්‍යාකෘත වන්නාහු ය.

දස ධාතුයො න වත්තබ්බා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි. පඤ්චධාතුයො අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. කායවිඤ්ඤාණධාතු සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. ධම්මධාතු සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. සියා න වත්තබ්බා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාති'පි.

දස ධාතුයො නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා, පඤ්ච ධාතුයො විපාකා, මනොධාතු සියා විපාකා සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. ද්වෙ ධාතුයො සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

දස ධාතුයො උපාදින්නුපාදානියා, සද්දධාතු අනුපාදින්නුපාදානියා, පඤ්ච ධාතුයො සියා උපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්නුපාදානියා, ද්වෙ ධාතුයො සියා උපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්නඅනුපාදානියා.

සොළස ධාතුයො අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, ද්වෙ ධාතුයො සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

පණ්ණරස ධාතුයො අවිතක්කඅවිචාරා. මනොධාතු සවිතක්කසවිචාරා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්ක අවිචාරා. ධම්මධාතු සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා, සියා න වත්තබ්බා සවිතක්ක-සවිචාරාති'පි අවිතක්කවිචාරමත්තාති'පි අවිතක්කඅවිචාරාති'පි.

දසධාතුයො න වත්තබ්බා පීතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි. පඤ්චධාතුයො උපෙක්ඛාසහගතා. කායවිඤ්ඤාණධාතු න පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, න උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න වත්තබ්බා සුඛසහගතා'ති. ද්වෙ ධාතුයො සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න වත්තබ්බා පීතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි.

සොළසධාතුයො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා. ද්වෙ ධාතුයො සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා භාවනාය පහාතබ්බා සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා.

සොළසධාතුයො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ ධාතුයො සියාදස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පහාතබ්බ හෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

සොළසධාතුයො නෙව ආචයගාමී නාපචයගාමිනො. ද්වෙ ධාතුයො සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙව ආචයගාමී නාපචයගාමිනො.

සොළස ධාතුයො නෙව සෙඛා නාසෙඛා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සෙඛා, සියා අසෙඛා, සියා නෙව සෙඛා නාසෙඛා.

දශධාතු කෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. ධාතුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ. කායවිඥනධාතුව සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය. මනොවිඥනධාතුව සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛ වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශධාතු කෙනෙක් නො මැ විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්මයහ. ධාතුහු පස් දෙනෙක් විපාකයහ. මනොධාතු විපාක වන්නේ ය, නො මැ විපාක වූ නො ද විපාක ස්වභාවධර්ම වන්නේ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් විපාක වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහ, නො මැ විපාක වූ නොද විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහු ය.

දශධාතු කෙනෙක් උපාදින්නොපාදනියහ. ශබ්දධාතුව අනුපාදින්නොපාදනිය ය. ධාතුහු පස් දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාන්දිනොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාදින්නඅනුපාදනිය වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශිකයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට සාංක්ලෙශික වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසං ක්ලෙශික වන්නාහු ය.

පසළොස් ධාතු කෙනෙක් අවිතර්කඅවිචාරයහ. මනොධාතුව සවිතර්කසවිචාර ය. මනොවිඥ්ඥණධාතුව සවිතර්කසවිචාර වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සවිතර්කසවිචාර වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාර මාත්‍ර වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර වන්නේ ය, සවිතර්කසවිචාර යි ද අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද අවිතර්කඅවිචාර යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශධාතුහු ප්‍රීතිසහගතහ යි ද සුඛසහගතහ යි ද උපෙක්ෂාසහගතහ යි ද නො කිය යුත්තාහ. ධාතුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයහ. කායවිඥනධාතුව ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි, සුඛසහගත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි, සුඛසහගත යි නො කිය යුතු වන්නේ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත වන්නාහ, සුඛසහගත වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගතහ යි ද සුඛසහගතහ යි ද උපෙක්ෂාසහගතහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

සොළොස්ධාතුහු නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතු ඇත්තාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු නො ම ආචයගාමී වූ නො ද අපචයගාමී වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ආචයගාමී වන්නාහ, අපචයගාමී වන්නාහ, නො මැ ආචයගාමී වූ නොද අපචයගාමී වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු නො මැ ශෛක්ෂ වූ නොද අශෛක්ෂයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂ වන්නාහ, අශෛක්ෂ වන්නාහ, නො මැ ශෛක්ෂ නොද අශෛක්ෂ වන්නාහු ය.

සොළස ධාතුයො පරිත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

දස ධාතුයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතුයො පරිත්තාරම්මණා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා. සියා න වත්තබ්බා· පරිත්තාරම්මණාති'පි මහග්ගතාරම්මණාති'පි අප්පමාණාරම්මණාති'පි.

සොළස ධාතුයො මජ්ඣිමා. ද්වෙ ධාතුයො සියා හීනා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණීතා.

සොළස ධාතුයො අනියතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

දස ධාතුයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතුයො න වත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතිනොති'පි. ද්වෙ ධාතුයො සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො. සියා න වත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතිනොති'පි.

දස ධාතුයො සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො, සියා න වත්තබ්බා අනුප්පන්නාති. සද්දධාතු සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා න වත්තබ්බා උප්පාදිනීති. ඡ ධාතුයො සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා' සියා උප්පාදිනො. ධම්මධාතු සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනී, සියා න වත්තබ්බා උප්පන්නාති'පි අනුප්පන්නාති'පි උප්පාදිනීති'පි.

සත්තරස ධාතුයො සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. ධම්මධාතු සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා, සියා න වත්තබ්බා අතීතාතිපි අනාගතාතිපි පච්චුප්පන්නාතිපි.

දස ධාතුයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතුයො පච්චුප්පන්නාරම්මණා. ද්වෙ ධාතුයො සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාතිපි අනාගතාරම්මණාතිපි, පච්චුප්පන්නාරම්මණාති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

දස ධාතුයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතුයො සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධා රම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා. ද්වෙ ධාතුයො සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අජ්ඣත්තාරම්මණාති'පි බහිද්ධාරම්මණාති'පි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණාති'පි.

රූපධාතු සනිදස්සනසප්පටිඝා. නව ධාතුයො අනිදස්සන සප්පටිඝා. අට්ඨ ධාතුයො අනිදස්සනඅප්පටිඝා.

267. සත්තරස ධාතුයො න හෙතු. ධම්මධාතු සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

සොළස ධාතුයො අහෙතුකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා.

සොළස ධාතුයො හෙතුවිප්පයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුවිප්පයුත්තා.

සොළොස් ධාතුහු පරිත්තයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරිත්ත වන්නාහ, මහද්ගත වන්නාහ, අප්‍රමාණ වන්නාහු ය.

දශධාතු කෙනෙක් අනාලම්බනයහ. ධාතුහු සදෙනෙක් පරිත්තාලම්බනයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන වන්නාහ, පරිත්තාලම්බනහ යි ද මහද්ගතාලම්බනහ යි ද අප්‍රමාණාලම්බනහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු මධ්‍යමයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් හීන වන්නාහ, මධ්‍යම වන්නාහ, ප්‍රණීත වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අනියතයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත වන්නාහ, සම්‍යක්ත්වනියත වන්නාහ, අනියත වන්නාහු ය.

දශධාතුහු අනාලම්බනයහ. ධාතුහු සදෙනෙක් මාර්ගාලම්බනහ යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්බන වන්නාහ, මාර්ග හෙතුක වන්නාහ, මාර්ගාධිපති වන්නාහ, මාර්ගාලම්බනහ යි ද මාර්ගහෙතුකහ යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

දශධාතුහු උත්පන්න වන්නාහ, උත්පාදී වන්නාහ, අනුත්පන්නහ යි නො කියයුතු වන්නාහ. ශබ්දධාතුව උත්පන්න වන්නේ ය, අනුත්පන්න වන්නේ ය, උත්පාදිනී යි නො කියයුතු ය. ධාතුහු සදෙනෙක් උත්පන්න වන්නාහ, අනුත්පන්න වන්නාහ, උත්පාදී වන්නාහ. ධර්මධාතුව උත්පන්න වන්නේ ය, අනුත්පන්න වන්නේ ය, උත්පාදිනී වන්නේ ය, උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදිනී යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතුහු අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය. ධර්මධාතුව අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නේ ය, අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

ධාතු දශයෙක් අනාලම්බන ය. ධාතු සයෙක් ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහු ය, අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

අටළොස් ධාතුහු අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යි.

ධාතු දශයෙක් අනාලම්බන ය. ධාතු සයෙක් අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහු ය, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

රූපධාතුව සනිදර්ශනසප්‍රතිඝ ය. ධාතුහු නව දෙනෙක් අනිදර්ශන සප්‍රතිඝයෝ ය. ධාතුහු අටදෙනෙක් අනිදර්ශන අප්‍රතිඝයෝ යි.

267. ධාතුහු සතළොස් දෙනෙක් හෙතු නො වෙති. ධර්මධාතු හෙතු ද වෙයි, නො ද හෙතු වේ.

සොළොස් ධාතුහු අහෙතුකයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සහෙතුකයෝ ද වෙති, අහෙතුකයෝ ද වෙත්.

සොළොස් ධාතුහු හෙතුවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකා'තිපි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතූ'තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකා'ති, සියා සහෙතුකා චෙ ච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතූ'ති. ධම්මධාතු සියා හෙතු චෙව සහෙතුකා ච, සියා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකා'තිපි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතූ'තිපි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා'තිපි, හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූ'තිපි. මනො විඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා හෙතු චෙව හෙතු සම්පයුත්තා'ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතුසම්පයුත්ත චෙව න ච හෙතූ'ති. ධම්මධාතු සියා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා'තිපි හෙතු සම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූ'තිපි.

සොළස ධාතුයො න හෙතු අහෙතුකා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා. ධම්මධාතු සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා, සියා න වත්තබ්බා න හෙතු සහෙතුකා'තිපි න හෙතු අහෙතුකා'තිපි.

268. සත්තරස ධාතුයො සප්පච්චයා. ධම්මධාතු සියා සප්පච්චයා, සියා අප්පච්චයා.

සත්තරස ධාතුයො සඞ්ඛතා. ධම්මධාතු සියා සඞ්ඛතා, සියා අසඞ්ඛතා,

රූපධාතු සනිදස්සනා. සත්තරස ධාතුයො අනිදස්සනා.

දස ධාතුයො සප්පටිඝා. අට්ඨ ධාතුයො අප්පටිඝා.

දස ධාතුයො රූපා. සත්තධාතුයො අරූපා. ධම්මධාතු සියා රූපා සියා අරූපා.

සොළස ධාතුයො ලොකියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

269. සත්තරස ධාතුයො නො ආසවා. ධම්මධාතු සියා ආසවා, සියා නො ආසවා.

සොළස ධාතුයො සාසවා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සාසවා, සියා අනාසවා,

සොළස ධාතුයො ආසවවිප්පයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා ආසව සම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවා'ති, සාසවා චෙව නො ච ආසවා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා ආසවො චෙව සාසවා'ති, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවො සියා න වත්තබ්බා සාසවා චෙව නො ච ආසවො'ති. ධම්මධාතු සියා ආසවො චෙව සාසවා ච, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බා ආසවො චෙව සාසවා'තිපි, සාසවා චෙව නො ච ආසවො'තිපි.

සොළොස් ධාතූහු හෙතු ද වූ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය. මනොවිඥනධාතුව හෙතු ද වූ ම සහෙතුකයෙකැ යි නො කිය යුතු වෙයි, සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය. සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව හෙතු ද වූ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතූහු හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. මනොවිඥනධාතුව හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්ම ධාතුව හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතුයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතූහු හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. මනොවිඥනධාතුව හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙකැ යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

268. සතළොස් ධාතූහු සප්‍රත්‍යයෝ ය. ධර්මධාතුව සප්‍රත්‍ය ද වන්නේ ය, අප්‍රත්‍ය ද වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතූහු සංඛතයෝ ය. ධර්මධාතුව සංඛත ද වන්නේ ය, අසංඛත ද වන්නේ යි.

රූපධාතුව සනිදර්ශන ය. සතළොස් ධාතූහු අනිදර්ශනයෝ යි.

ධාතු දශයෙක් සප්‍රතිඝ ය. ධාතු අටෙක් අප්‍රතිඝ යි.

ධාතු දශයෙක් රූපී ය. ධාතු සතෙක් අරූපී ය. ධර්මධාතුව රූපී ද වන්නේ ය, අරූපී ද වන්නේ යි.

ධාතු සොළොසෙක් ලෞකික ය. ධාතූහු දෙදෙනෙක් ලෞකික ද වන්නාහ, ලොකොත්තර ද වන්නාහු යි.

අටළොස් ධාතූහු (චක්ෂුර්විඥනාදි) කිසිවකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඥනයෙකින් නො දතයුත්තාහු යි.

269. සතළොස් ධාතූහු ආස්‍රව නො වෙති. ධර්මධාතුව ආස්‍රව ද වන්නේ ය, ආස්‍රව නොද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතූහු සාස්‍රවයෝ ය. ධාතූහු දෙදෙනෙක් සාස්‍රව ද වන්නාහු, අනාස්‍රව ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතූහු ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තයෝ ය, ධාතූහු දෙදෙනෙක් ආස්‍රව සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතූහු ආස්‍රව ද වූ ම සාස්‍රවයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සාස්‍රව ද වූ ම නොද ආස්‍රවයෝ වෙති. මනොවිඥනධාතුව ආස්‍රව ද වූයේ ම සාස්‍රවයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සාස්‍රව ද වූ ම නොද අස්‍රවයෙක් වන්නේ ය, සාස්‍රව ද වූයේ ම නොද ආස්‍රවයෙකැ යි නො කිය යුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ආස්‍රවයෙක් ද වූයේ ම සාස්‍රව ද වන්නේ ය, සාස්‍රව ද වූයේ ම නොද ආස්‍රවයෙක් වන්නේ ය. ආස්‍රවයෙක් ද වූ ම සාස්‍රව යි ද සාස්‍රව ද වූයේ ම නොද ආස්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තා ති, සියා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො ති. ධම්මධාතු සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තා ච, සියා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තාති පි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවොතිපි.

සොළස ධාතුයො ආසවවිප්පයුත්තසාසවා. ද්වෙ ධාතුයො සියා ආසවවිප්පයුත්තසාසවා, සියා ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවා, සියා න වත්තබ්බා ආසවවිප්පයුත්තසාසවාතිපි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවාතිපි.

270. සත්තරස ධාතුයො නො සඤ්ඤොජනා. ධම්මධාතු සියා සඤ්ඤොජනං, සියා නො සඤ්ඤොජනං.

සොළස ධාතුයො සඤ්ඤොජනියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සඤ්ඤොජනියා, සියා අසඤ්ඤොජනියා.

සොළස ධාතුයො සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා, සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තා.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා චෙව සඤ්ඤොජනියා ති, සඤ්ඤොජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනං චෙ ව සඤ්ඤොජනියා ති, සියා සඤ්ඤොජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤොජනන්ති, ධම්මධාතු සියා සඤ්ඤොජනං චෙ ව සඤ්ඤොජනියා ච, සියා සඤ්ඤොජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනියාතිපි සඤ්ඤොජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤොජනන්තිපි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා චෙව සඤ්ඤොජන සම්පයුත්තාතිපි, සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජන-සම්පයුත්තාති, සියා සඤ්ඤොජන සම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤො-ජනන්ති. ධම්මධාතු සියා සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා ච, සියා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනං චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තාතිපි, සඤ්ඤොජන-සම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනන්තිපි.

සොළස ධාතුයො සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤොජනියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤොජනියා සියා සඤ්ඤොජන-විප්පයුත්තඅසඤ්ඤොජනියා, සියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්ත-සඤ්ඤොජනියා'ති පි, සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තඅසඤ්ඤොජනියා තිපි.

271. සත්තරස ධාතුයො - නො ගන්ථා. ධම්මධාතු සියා ගන්ථො, සියා නො ගන්ථො.

සොළසධාතු ගන්ථනියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා ගන්ථනියා, සියා අගන්ථනියා.

සොළස ධාතුයො ගන්ථවිප්පයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා ගන්ථසම්ප-යුත්තා, සියා ගන්ථවිප්පයුත්තා.

සොළොස් ධාතුහු ආස්‍රව ද වූවාහු ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආස්‍රව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඥානධාතුව ආස්‍රව ද වූයේ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආස්‍රව ද වන්නේ ය, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආස්‍රවයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ආස්‍රවයෙක් ද වූයේ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආස්‍රවයෙක් වන්නේ ය, ආස්‍රවයෙක් ද වූයේ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආස්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත සාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවහ යි ද ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රවහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

270. සතළොස් ධාතුහු සංයොජනයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන නොද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු සංයෝජනිය වන්නාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සංයොජනිය ද වන්නාහ, අසංයොජනිය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු සංයොජනවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු සංයොජන ද වූ ම සංයොජනියහ යි නො කියයුත්තාහ, සංයොජනිය ද වූවාහු ම නොද සංයොජනය වෙති. මනොවිඥානධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනියයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සංයොජනිය ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජනිය ද වූ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්ම ධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනිය ද වන්නේ ය, සංයොජනිය ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූ ම සංයොජනිය යි ද සංයොජනිය ද වූ ම නොද සංයොජන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු සංයොජන වූවාහු ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද සංයොජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඥානධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත යි නො කියයුතු ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූ ම සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත යි ද සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනියයෝ වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්ත සංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනියහ යි ද සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනියහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

271. සතළොස් ධාතුහු ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු ග්‍රන්ථනීයයෝ වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තයෝ වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථනීයාති, ගන්ථනීයා චෙව නො ච ගන්ථා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා ගන්ථො චෙව ගන්ථනීයාති, සියා ගන්ථනීයා චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථනීයා චෙව නො ච ගන්ථොති. ධම්මධාතු සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථනීයා ච, සියා ගන්ථනීයා චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථො චෙව ගන්ථනීයාතිපි. ගන්ථනීයා චෙව නො ච ගන්ථොතිපි.

සොළසධාතුයො න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තාතිපි, ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථාති'පි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තාති, සියා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථොති. ධම්මධාතු සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා ච, සියා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තාති'පි ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථොති'පි.

සොළස ධාතුයො ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනීයා, සියා ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනීයා, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනීයාතිපි, ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනීයාති'පි.

272-274. සත්තරසධාතුයො නො ඔඝා -පෙ- නො යොගා - පෙ - නො නීවරණා. ධම්මධාතු සියා නිවරණං, සියා නො නීවරණං.

සොළසධාතුයො නීවරණියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා නීවරණියා සියා අනීවරණියා.

සොළස ධාතුයො නීවරණවිප්පයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා නීවරණසම්පයුත්තා, සියා නීවරණවිප්පයුත්තා.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණියාති, නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා නීවරණඤ්චෙව නීවරණියාති, සියා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණන්ති. ධම්මධාතු සියා නීවරණං චෙව නීවරණියා ච, සියා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බා නීවරණඤ්ච නීවරණියාතිපි, නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණන්තිපි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණසම්පයුත්තාතිපි, නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තාති, සියා නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බා නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණන්ති. ධම්මධාතු සියා නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තා ච, නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බා නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තාතිපි, නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණන්තිපි.

සොළස ධාතුයො නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා. සියා නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියා. සියා න වත්තබ්බා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියාතිපි නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියාතිපි.

සොළොස් ධාතුහු ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයහ යි නො කියයුත්තාහ, ග්‍රන්ථනීය ද වූවාහු මැ නොද ග්‍රන්ථයෝ වෙති. මනොවිඥානධාතුව ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ මැ ග්‍රන්ථනීය යි නො කියයුතු ය. ග්‍රන්ථනීය ද වූයේ මැ නොද ග්‍රන්ථයෙක් වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනීය ද වූ ම නොද ග්‍රන්ථයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. ධර්මධාතුව ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ මැ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනීය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක් වන්නේ ය. ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනීය යි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ ම නොද ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද ග්‍රන්ථයහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය. මනොවිඥානධාතුව ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තය යි නො කියයුත්තේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක් වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක් වන්නේ ය, ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීයහ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනීයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

272–274. සතළොස් ධාතුහු ඔඝයෝ නො වෙති. . . . යොගයෝ නො වෙති . . . . නීවරණයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව නීවරණ ද වන්නේ ය, නීවරණ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු නීවරණීය වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් නීවරණීය ද වන්නාහ, අනීවරණීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු නීවරණවිප්‍රයුක්තයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු නීවරණ ද වූ ම නීවරණීයහ යි නො කියයුත්තාහ, නීවරණීය ද වූවාහු ම නොද නීවරණ වෙති. මනොවිඥානධාතුව නීවරණයෙක් ද වූයේ ම නීවරණීය යි නො කියයුතු ය, නීවරණීය ද වූයේ ම නොද නීවරණයෙක් වන්නේ ය, නීවරණීය ද වූයේ ම නොද නීවරණයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව නීවරණයෙක් ද වූයේ ම නීවරණීය ද වන්නේ ය, නීවරණීය ද වූයේ ම නොද නීවරණයෙක් වන්නේ ය, නීවරණයෙක් ද වූයේ ම නීවරණීය යි ද නීවරණීය ද වූයේ ම නොද නීවරණයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද නීවරණහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඥානධාතුව නීවරණයෙක් ද වූයේ ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත යි නො කියයුත්තේ ය, නීවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද නීවරණයෙක් වන්නේ ය, නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නීවරණයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව නීවරණයෙක් ද වූයේ ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත යි ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නීවරණයෙක් ද වන්නේ ය, නීවරණයෙක් ද වූයේ ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත යි ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නීවරණයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණීය ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීයහ යි ද නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණීයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

275. සත්තරස ධාතුයො නො පරාමාසා. ධම්මධාතු සියා පරාමාසා, සියා නො පරාමාසා.

සොළස ධාතුයො පරාමට්ඨා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා.

සොළස ධාතුයො පරාමාසවිප්පයුත්තා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා පරාමාසසම්පයුත්තා, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තා. ධම්මධාතු සියා පරාමාසසම්පයුත්තා, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තා, සියා න වත්තබ්බා පරාමාසසම්පයුත්තාතිපි පරාමාසවිප්පයුත්තා තිපි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨා චාති, පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨා චාති, සියා පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසො, සියා න වත්තබ්බා පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසොති. ධම්මධාතු සියා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨා ච, සියා පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසො, සියා න වත්තබ්බා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨාතිපි පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසොතිපි.

සොළස ධාතුයො පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨා, සියා න වත්තබ්බා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨාතිපි පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨාතිපි.

276. දස ධාතුයො අනාරම්මණා. සත්ත ධාතුයො සාරම්මණා ධම්මධාතු සියා සාරම්මණා, සියා අනාරම්මණා.

සත්ත ධාතුයො චිත්තා. එකාදස ධාතුයො නො චිත්තා.

සත්තරස ධාතුයො අචෙතසිකා ධම්මධාතු සියා චෙතසිකා, සියා අචෙතසිකා.

දස ධාතුයො චිත්තවිප්පයුත්තා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසම්පයුත්තා, සියා චිත්තවිප්පයුත්තා. සත්ත ධාතුයො න වත්තබ්බා චිත්තෙන සම්පයුත්තා ති'පි චිත්තෙන විප්පයුත්තාති'පි.

දස ධාතුයො චිත්තවිසංසට්ඨා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසට්ඨා සියා චිත්තවිසංසට්ඨා. සත්ත ධාතුයො න වත්තබ්බා චිත්තෙන සංසට්ඨාති'පි චිත්තෙන විසංසට්ඨාතිපි.

ද්වාදස ධාතුයො නො චිත්තසමුට්ඨානා. ඡ ධාතුයො සියා චිත්තසමුට්ඨානා, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානා.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තසහභුනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තසහභූ, සියා නො චිත්තසහභූ.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තානුපරිවත්තිනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තානුපරිවත්ති.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ.

275. සතළොස් ධාතුහු පරාමාසයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව පරාමාස ද වන්නේ ය, පරාමාස නොද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු පරාමෘෂ්ටයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, අපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු පරාමාසවිප්‍රයුක්තයෝ ය. මනොවිඥානධාතුව පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත යි ද පරාමාසවිප්‍රයුක්ත යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු පරාමාස ද වූවාහු ම පරාමෘෂ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමෘෂ්ට ද වූවාහු ම නොද පරාමාසයෝ වෙත්. මනොවිඥානධාතුව පරාමාසයෙක් ද වූයේ ම පරාමෘෂ්ට යි නො කියයුත්තේ ය, පරාමෘෂ්ට ද වූ ම නොද පරාමාසයෙක් වන්නේ ය, පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමාසයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව පරාමාසයෙක් ද වූයේ ම පරාමෘෂ්ට ද වන්නේ ය, පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමාසයෙක් වන්නේ ය. පරාමාසයෙක් ද වූයේ ම පරාමෘෂ්ට යි ද පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමාසයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ටයෝ වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමාසවිප්‍රයුක්තඅපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමාස විප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ට යි ද පරාමාසවිප්‍රයුක්තඅපරාමෘෂ්ට යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

276. ධාතුහු දශ දෙනෙක් අනාලම්බනයෝ ය. ධාතුහු සත් දෙනෙක් සාලම්බන යෝ ය. ධර්මධාතුව සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

ධාතුහු සත් දෙනෙක් චිත්තයෝ ය. ධාතුහු එකොළොස් දෙනෙක් චිත්තයෝ නො වෙත්.

සතළොස් ධාතු කෙනෙක් අචෛතසිකයෝ ය. ධර්මධාතුව චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

ධාතුහු දශ දෙනෙක් චිත්තවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ධර්මධාතුව චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ධාතුහු සත් දෙනෙක් චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තාහු යි.

ධාතුහු දශ දෙනෙක් චිත්තය හා විසංසෘෂ්ටයෝ ය. ධර්මධාතුව චිත්තසංසෘෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසෘෂ්ට ද වන්නේ ය. ධාතුහු සත් දෙනෙක් චිත්තය හා සංසෘෂ්ටහ යි ද චිත්තය හා විසංසෘෂ්ටහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ධාතුහු දෙළොස් දෙනෙක් චිත්තසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ධාතුහු සදෙනෙක් චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නාහ, චිත්තසමුත්ථාන නොද වන්නාහු ය.

සතළොස් ධාතුහු චිත්තසහභූ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසහභූ නොද වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතුහු චිත්තානුපරිවර්තීහු නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය. චිත්තානුපරිවර්ති නොද වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතුහු චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්ත සංසෘෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථාන නොද වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතුහු චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්ත සංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නොද වන්නේ යි.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තී, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තී.

ද්වාදස ධාතුයො අජ්ඣත්තිකා. ඡ ධාතුයො බාහිරා.

නව ධාතුයො උපාදා. අට්ඨධාතුයො නො උපාදා. ධම්මධාතු සියා උපාදා, සියා නො උපාදා.

දස ධාතුයො උපාදින්නා. සද්දධාතු අනුපාදින්නා. සත්තධාතුයො සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

277. සත්තරස ධාතුයො නො උපාදානා. ධම්මධාතු සියා උපාදානං සියා නො උපාදානං.

සොළස ධාතුයො උපාදානියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා උපාදානියා, සියා අනුපාදානියා.

සොළස ධාතුයො උපාදානවිප්පයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා උපාදානසම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තා.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානියා චාති, උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියා චාති, සියා උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බා උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානන්ති. ධම්මධාතු සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියා ච, සියා උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියාතිපි උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානන්තිපි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානසම්පයුත්තාති'පි උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානාති'පි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තාති, සියා උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බා උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානන්ති. ධම්මධාතු සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තා ච සියා උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බා උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තාති'පි උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානන්තිපි.

සොළස ධාතුයො උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියාති'පි උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියාති'පි

278. සත්තරසධාතුයො නො කිලෙසා. ධම්මධාතු සියා කිලෙසා සියා නො කිලෙසා.

සොළස ධාතුයො සංකිලෙසිකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සංකිලෙසිකා සියා අසංකිලෙසිකා.

සොළස ධාතුයො අසංකිලිට්ඨා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සංකිලිට්ඨා සියා අසංකිලිට්ඨා.

සතළොස් ධාතූහු චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති නොද වන්නේ යි.

ධාතූහු දෙළොස් දෙනෙක් ආධ්‍යාත්මිකයෝ ය. ධාතූහු ස දෙනෙක් බාහිරයෝ යි.

ධාතූහු නව දෙනෙක් උපාද වෙති. ධාතූහු අට දෙනෙක් උපාද නො වෙති. ධර්ම ධාතුව උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නොද වන්නේ යි.

ධාතූහු දශ දෙනෙක් උපාදින්නයෝ ය. ශබ්දධාතුව අනුපාදින්න ය. ධාතූහු සත් දෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු යි.

277. සතළොස් ධාතූහු උපාදනයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන නො ද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතූහු උපාදනිය වෙති. ධාතූහු දෙදෙනෙක් උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතූහු උපාදනවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ධාතූහු දෙදෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ධාතූහු සොළොස් දෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනිය වෙති යි නො කියයුත්තාහ, උපාදනිය ද වූවාහු ම නොද උපාදනයෝ වෙති. මනොවිඥනධාතුව උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි නො කියයුත්තේ ය. උපාදනිය ද වූයේ ම උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙක් වන්නේ ය, උපාදනයෙක් ද වූයේ ම උපාදනිය යි ද උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතූහු උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද උපාදනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඥනධාතුව උපාදනයෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත යැ යි නො කියයුත්තේ ය, උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම උපාදනයෙක් නොද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව උපාදනයෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙක් ද වන්නේ ය, උපාදන යෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතූහු උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය වෙති. ධාතූහු දෙ දෙනෙක් උපාදන විප්‍රයුක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රයුක්ත උපාදනිය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

278. සතළොස් ධාතූහු ක්ලෙශයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතූහු සාංක්ලෙශිකයෝ ය. ධාතූහු දෙදෙනෙක් සාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතූහු අසංක්ලිෂ්ටයෝ ය. ධාතූහු දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු යි.

සොළස ධාතුයො කිලෙසවිප්පයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා කිලෙසසම්පයුත්තා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තා.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකා'ති, සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකා'ති, සියා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසො'ති. ධම්මධාතු සියා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකා ච, සියා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකා'තිපි සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසො'තිපි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨා'තිපි සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසා'තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨා'ති, සියා සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසො'තිපි. ධම්මධාතු සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨා ච, සියා සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨා'තිපි. සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසො'තිපි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා'තිපි කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසා'තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා'ති කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසො'ති. ධම්මධාතු සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා ච සියා කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා'තිපි කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසො'තිපි.

සොළස ධාතුයො කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකා, ද්වෙ ධාතුයො සියා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකා'තිපි කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකා'තිපි.

279. සොළස ධාතුයො න දස්සනෙන පහාතබ්බා. ද්වෙ ධාතුයො සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා.

සොළස ධාතුයො න භාවනාය පහාතබ්බා. ද්වෙ ධාතුයො සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බා.

සොළස ධාතුයො න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා දස්සනෙන හපාතබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා.

සොළස ධාතුයො න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

පණ්ණරස ධාතුයො අවිතක්කා. මනොධාතු සවිතක්කා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සවිතක්කා සියා අවිතක්කා.

සොළොස් ධාතුහු ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශයෝ වෙති. මනොවිඥානධාතුව ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සාංක්ලෙශික යි නො කියයුත්තේ ය, සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම ක්ලෙශයෙක් නොද වන්නේ ය. සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම ක්ලෙශයෙක් නොද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සාංක්ලෙශික යි ද සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඥානධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සංක්ලිෂ්ට යෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටයෙකැ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඥානධාතුව ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් වෙයි. ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ සාංක්ලෙශිකයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශිකහ ' යි ද, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත අසාංක්ලෙශිකහ ' යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

279. සොළොස් ධාතුහු දර්ශනයෙන් ප්‍රහාණය නො කටයුත්තාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාණය කටයුතු ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාණය නො කටයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු භාවනායෙන් ප්‍රහාණය නො කටයුත්තාහ. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාණය කටයුතු ද වන්නාහ. භාවනායෙන් ප්‍රහාණය නො කටයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ. දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු භාවනායෙන් ප්‍රහාණය කටයුතු හෙතු නැත්තාහ, ධාතුහු දෙ දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ධාතු කෙනෙක් අවිතර්කයෝ ය, මනොධාතුව සවිතර්ක ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු යි.

පණ්ණරස ධාතුයො අවිචාරා. මනොධාතු සවිචාරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සවිචාරා සියා අවිචාරා.

සොළස ධාතුයො අප්පීතිකා. ද්වෙධාතුයො සියා සප්පීතිකා. සියා අප්පීතිකා.

සොළස ධාතුයො න පීතිසහගතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පීතිසහගතා සියා න පීතිසහගතා.

පණ්ණරස ධාතුයො න සුඛසහගතා. තිස්සො ධාතුයො සියා සුඛ-සහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

එකාදස ධාතුයො න උපෙක්ඛාසහගතා. පඤ්ච ධාතුයො උපෙක්ඛා-සහගතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛා-සහගතා.

සොළස ධාතුයො කාමාවචරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා.

සොළස ධාතුයො න රූපාවචරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා රූපාවචරා. සියා න රූපාවචරා.

සොළස ධාතුයො න අරූපාවචරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා අරූපාවචරා. සියා න අරූපාවචරා.

සොළස ධාතුයො පරියාපන්නා ද්වෙ ධාතුයො සියා පරියාපන්නා. සියා අපරියාපන්නා.

සොළස ධාතුයො අනිය්‍යානිකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා නිය්‍යානිකා සියා අනිය්‍යානිකා.

සොළස ධාතුයො අනියතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා නියතා සියා අනියතා.

සොළස ධාතුයො සඋත්තරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා.

සොළස ධාතුයො අරණා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සරණා, සියා අරණාති.

පඤ්හපුච්ඡකං.

ධාතුවිභඞ්ගො නිට්ඨිතො

පසළොස් ධාතු කෙනෙක් අවිචාරයෝ ය. මනොධාතුව සවිචාර ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අප්‍රීතිකයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු ප්‍රීතිසහගතයෝ නො වෙති. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු ය.

පසළොස් ධාතු කෙනෙක් සුඛසහගත නො වෙති. ධාතුහු තිදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

එකොළොස් ධාතු කෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත නො වෙති. ධාතුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත නොද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු කාමාවචරයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු රූපාවචරයෝ නො වෙති. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචරයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අරූපාවචරයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් අරූපාවචරයෝ ද වන්නාහ, අරූපාවචරයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු පර්‍ය්‍යාපන්නයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් පර්‍ය්‍යාපන්න ද වන්නාහ, අපර්‍ය්‍යාපන්න ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අනෛර්‍ය්‍යාණිකයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් නෛර්‍ය්‍යාණික ද වන්නාහ, අනෛර්‍ය්‍යාණික ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අනියතයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු සඋත්තරයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අරණයෝ ය. ධාතුහු දෙ දෙනෙක් සරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යයි.

පඤ්හපුච්ඡක යි.

ධාතුවිභඞ්ග නිමි.

4. සච්චවිභඞ්ගො

280. චත්තාරි අරියසච්චානි: දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධො අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

281. තත්ථ කතමං දුක්ඛං අරියසච්චං: ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, මරණම්පි දුක්ඛං, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසාපි දුක්ඛා, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො, පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො, යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං, සඞ්ඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා.

තත්ථ කතමා ජාති: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බත්ති ඛන්ධානං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො, අයං වුච්චති ජාති.

තත්ථ කතමා ජරා: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තචතා ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො, අයං වුච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා චුති චවනතා භෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛන්ධානං භෙදො කලෙබරස්ස නික්ඛෙපො ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදො, ඉදං වුච්චති මරණං.

තත්ථ කතමො සොකො: ඤාතිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස භොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතත්තං අන්තො සොකො අන්තො පරිසොකො චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසල්ලං, අයං වුච්චති සොකො.

තත්ථ කතමො පරිදෙවො: ඤාතිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස භොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලප්පො ලාලප්පනා ලාලප්පිතත්තං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං, කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

4. සත්‍යවිභඞ්ගය

280. ආය‍ර්‍යසත්‍යයෝ සතර දෙනෙකි : දුඃඛාය‍ර්‍යසත්‍යය, දුඃඛසමුදයාය‍ර්‍යසත්‍යය, දුඃඛනිරෝධාය‍ර්‍යසත්‍යය, දුඃඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදය‍ර්‍යසත්‍ය යි.

එහි දුඃඛාය‍ර්‍යසත්‍යය කවරෙ යත් : ජාතිය ද දුක් ය, ජරාව ද දුක් ය, මරණය ද දුක් ය, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සූපායාසයෝ ද දුක්හ, අප්‍රියසම්ප්‍රයොගය දුක් ය, ප්‍රියවිප්‍රයොගය දුක් ය, කැමැති වූයේ යමක් නො ලබා නම් හෙ ද දුක් ය, සැකෙවින් පඤ්චොපාදානස්කන්ධයෝ දුඃඛයෝ යි.

එහි ' ජාති ' කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි (අපරිපූර්ණායතන විසින්) යම් ඉපැද්මෙක් (පරිපූර්ණායතන විසින්) මොනවට ඉපැද්මෙක් (අණ්ඩජජරායුජ විසින්) අවක්‍රාන්තියෙක් (සංසෙවදජ උපපාදුක විසින්) වෙසෙසින් ඉපැද්මෙක් ස්කන්ධයන් ගේ පහළවීමෙක් ආයතනයන් ගේ ප්‍රතිලාභයෙක් වේ ද, මේ ' ජාති ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' ජරා ' කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් දිරීමෙක් දිරණ අයුරෙක් (දන්තනඛාදීන් ගේ) ඛණ්ඩිත බවෙක් (කෙශාදීන් ගේ) පැසුණු බවෙක් රැලි නැඟුණු සම ඇති බවෙක් ආයුෂයා ගේ පිරිහීමෙක් ඉඳුරන් මිහිකිරීමෙක් වේ ද, මේ ' ජරා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් ච්‍යුතියක් ච්‍යුතවන බවෙක් බිඳීමෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් මෘත්‍යු සංඛ්‍යාත මරණයෙක් කලුරියකිරීමෙක් ස්කන්ධයන් ගේ බිඳීමෙක් කලෙවරයාගේ බහා තැබීමෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයා ගේ සිඳීමෙක් වෙ ද, මේ ' මරණ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සොක ' කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහු ගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃඛහෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ ශොකයෙක් ශොකාකාරයෙක් ශොක කළ බවෙක් ඇතුළත ශොකයෙක් ඇතුළත පරිශොකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දෙමනසෙක් ශොක ශල්‍යයෙක් වේ ද, මේ ' සොක ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි ' පරිදෙව ' කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහු ගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃඛහෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ නම කියා හැඬීමෙක් ගුණ කියා හැඬීමෙක් නම කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම කියා හඬන බවෙක් ගුණ කියා හඬන බවෙක් වචනයෙක් ප්‍රලාපයෙක් විප්‍රලාපයෙක් පුනපුනා කීමෙක් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙක් වේ ද මේ ' පරිදෙව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුඃඛය ' කවරෙ යත් : කායික වූ යම් නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' දුඃඛ ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං දොමනස්සං: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සං.

තත්ථ කතමො උපායාසො: ඤාතිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස භොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස ආයාසො උපායාසො ආයාසිතත්තං උපායාසිතත්තං, අයං වුච්චති උපායාසො.

තත්ථ කතමො අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො: ඉධ යස්ස තෙ හොන්ති අනිට්ඨා අකන්තා අමනාපා රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, යෙ වා පනස්ස තෙ හොන්ති අනත්ථකාමා අහිතකාමා අඵාසුකකාමා අයොගක්ඛෙමකාමා, යා තෙහි සඞ්ගති සමාගමො සමොධානං මිස්සීභාවො, අයං වුච්චති අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො.

තත්ථ කතමො පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො: ඉධ යස්ස තෙ හොන්ති ඉට්ඨා කන්තා මනාපා රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, යෙ වා පනස්ස තෙ හොන්ති අත්ථකාමා හිතකාමා ඵාසුකකාමා යොගක්ඛෙමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා භගිනී වා මිත්තාමච්චා වා ඤාතිසාලොහිතා වා, යා තෙහි අසඞ්ගති අසමාගමො අසමොධානං අමිස්සීභාවො, අයං වුච්චති පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො.

තත්ථ කතමං යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං: ජාතිධම්මානං සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති: අහො වත මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම, න ච වත නො ජාති ආගච්ඡෙය්‍යාති, න ඛො පනෙතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං, ජරාධම්මානං සත්තානං -පෙ- ව්‍යාධිධම්මානං සත්තානං -පෙ- මරණධම්මානං සත්තානං -පෙ- සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මානං සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති: අහො වත මයං න සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මා අස්සාම, න ච වත නො සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා ආගච්ඡෙය්‍යුන්ති, න ඛො පනෙතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං. ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං.

තත්ථ කතමෙ සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. සෙය්‍යථීදං: රූපූපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනූපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤූපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරූපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණූපාදානක්ඛන්ධො, ඉමෙ වුච්චන්ති සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛං අරියසච්චං.

එහි ' දෞමනස්ස ' කවරේ යත් : චෛතසික වූ යම් නො සුවයෙක් චෛතසික වූ දුකෙක් සිත් පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් දුක්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' දෞමනස්ස ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි උපායාස කවරේ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්වාගත වූවහු ගේ, අන්‍යතරාන්‍යතරදුඃඛ හෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙක් උපායාසයට පැමිණි බවෙක් වේ ද, මේ ' උපායාස ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි අප්‍රියසම්ප්‍රයොගදුඃඛය කවරේ යත් : මෙලොව අනිෂ්ට වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය කෙනෙක් වෙත් ද, යළි අනර්ථය කැමැති වූ අහිතය කැමැති වූ නො සුවය කැමැති වූ අයොගක්ෂෙමය කැමැති වූ යම් කෙනෙක් හෝ වෙත් ද, ඔවුන් සමග යම් එක්වීමෙක් සමාගමයෙක් සංයොගයෙක් මිශ්‍රීභාවයෙක් වේ ද, මේ ' අප්‍රියසම්ප්‍රයොගදුඃඛය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' ප්‍රියවිප්‍රයොගදුඃඛය ' කවරේ යත් : මෙලොව ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනාප වූ යම් රූප , ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය කෙනෙක් වෙත් ද, යළි වැඩ කැමැති වූ හිත කැමැති වූ මව හෝ පියා හෝ බෑයා හෝ බුනැණිය හෝ සගයහළුවෝ හෝ නෑසහලේ නෑයෝ හෝ යන යම් කෙනෙක් හෝ වෙත් ද, ඔවුන් සමග යම් අසංගමයෙක් අසමාගමයෙක් අසම වධානයෙක් අමිශ්‍රීභාවයෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රියවිප්‍රයොගදුඃඛය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' යමක් කැමැති වනුයේ එය නො ලබා නම් හෙ ද දුකය ' යනු කවරේ යත් : ජාතිය ස්වභාවය කොට ඇති සත්නට මෙබඳු තෘෂ්ණායෙක් උපදී. " ඇපි ජාතිය ස්වභාව කොට ඇති නො වමෝ වා, අපට ජාතිය නො ද පැමිණේ වා " යි. එතෙකුදුවත් තෙල ප්‍රාර්ථනායෙන් නො ලැබිය යුතු ය. මෙ ද ' යමක් කැමැති වනුයේ නො ලබා නම් හෙද දුකැ ' යි කියනු ලැබේ. ජරාව ස්වභාව කොට ඇති සත්නට . . . ව්‍යාධිය ස්වභාව කොට ඇති සත්නට . . . මරණය ස්වභාව කොට ඇති සත්නට . . . සොකපරිදෙවදුක්ඛදෞමනස්සු පායාස ස්වභාව කොට ඇති සත්නට මෙසේ තෘෂ්ණාව උපදී. ' ඇපි සොකපරිදෙව දුක්ඛදෞමනස්සුපායාස ස්වභාව කොට ඇති නොවමෝ වා ', අපට සොකපරිදෙවදුක්ඛ දෞමනස්සුපායාසයෝ නො ද පැමිණෙත්ව ' යි. එතෙකුදුවත් තෙල ප්‍රාර්ථනායෙන් නො ලැබිය යුත්තේ ය. මෙ ද ' යමක් කැමැති වනුයේ නො ලබා නම් හෙ ද දුකැ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධදුඃඛයෝ කවරහ යත් : ඒ මෙසේ ය : රූපොපාදනස්කන්ධ ය, වෙදනොපාදනස්කන්ධ ය, සංඥුපාදනස්කන්ධ ය, සංස්කාරො පාදනස්කන්ධ ය, විඥනොපාදනස්කන්ධ යි. මේ සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධ දුඃඛයෝ ය යි කියනු ලැබෙත්.

මේ දුඃඛාර්‍ය්‍යසත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

282. තත්ථ කතමං දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං : යායං තණ්හා පොනොභවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍ර තත්‍රාභිනන්දිනී, සෙය්‍යථීදං : කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා.

සා ඛො පනෙසා තණ්හා කත්ථ උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, කත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං : චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතං ලොකෙ -පෙ- ඝානං ලොකෙ -පෙ- ජිව්හා ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපා[1] ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධා ලොකෙ -පෙ- රසා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බා ලොකෙ -පෙ- ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතවිඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- ජිව්හාවිඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- මනොවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතසම්ඵස්සො ලොකෙ -පෙ- ඝානසම්ඵස්සො ලොකෙ -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සො ලොකෙ -පෙ- කායසම්ඵස්සො ලොකෙ -පෙ- මනොසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති

චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- කායසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපසඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දසඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ-ගන්ධසඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසසඤ්ඤා ලොකෙ-පෙ-ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙ'සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

1. රූපං—සත්ථච,

282. එහි දුඃඛසමුදයාර්‍ය්‍යසත්‍යය කවරෙ යත් : පුනර්භවය පිණිස පවත්නා වූ නන්දිරාගය සමග පවත්නා වූ රූපාදි ඒ ඒ අරමුණෙහි ඇලෙන්නා වූ යම් තෘෂ්ණාවක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : කාමතණ්හා ය, භවතණ්හා ය, විභවතණ්හා යි.

ඒ තෙල තෘෂ්ණාව උපදනී කොහි උපදී ද පිහිටා සිටිනී කොහි පිහිටා සිටී ද යත් : ලොව යම් ප්‍රියස්වභාවයෙක් මධුරස්වභාවයෙක් වේ ද උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී (පුනපුනා පැවැතුම් විසින්) මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව ප්‍රියස්වභාවය, මධුරස්වභාවය කවරෙ යත් : ලොකයෙහි ඇස ප්‍රිය ස්වභාව මධුරස්වභාව වෙයි. තෙල තෘෂ්ණාව උපදනී මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ශ්‍රොත්‍රය . . . ලොව ඝ්‍රාණය . . . ලොව ජිව්හාව . . . ලොව කය . . . ලොව මනස ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව රූපයෝ ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. මෙහි උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ශබ්දයෝ . . . ලොව ගන්ධයෝ . . . ලොව රසයෝ . . . ලොව ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ ලොව ධර්මයෝ ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව චක්ෂුර්විඥනය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී . . . ලොව ශ්‍රොත්‍රවිඥනය . . . ලොව ඝ්‍රාණවිඥනය . . . ලොව ජිහ්වාවිඥනය . . . ලොව කායවිඥනය . . . ලොව මනොවිඥනය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවැ චක්ඛුසම්ඵස්සය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ සොතසම්ඵස්සය . . . ලොවැ ඝාන සම්ඵස්සය . . . ලොවැ ජිව්හාසම්ඵස්සය . . . ලොවැ කායසම්ඵස්සය . . . ලොවැ මනොසම්ඵස්සය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවැ චක්ඛුසම්ඵස්සජ වෙදනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ සොතසම්ඵස්සජ වෙදනාව . . . ලොවැ ඝානසම්ඵස්සජ වෙදනාව ලොවැ ජිව්හාසම්ඵස්සජවෙදනාව . . . ලොවැ කාය සම්ඵස්සජවෙදනාව . . . ලොවැ මනොසම්ඵස්සජවෙදනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවැ රූපසංඥව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ ශබ්ද සංඥව . . . ලොවැ ගන්ධසංඥව . . . ලොවැ රසසංඥව . . . ලොවැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යසංඥව . . . ලොවැ ධර්මසංඥව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

රූපසඤ්චෙතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති, සද්දසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- රසසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසඤ්චෙතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධතණ්හා ලොකෙ -පෙ- රසතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපවිතක්කො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දවිතක්කො ලොකෙ -පෙ- ගන්ධවිතක්කො ලොකෙ -පෙ- රසවිතක්කො ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බවිතක්කො ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිතක්කො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දවිචාරො ලොකෙ පියරූපං, සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. ගන්ධවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. රසවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. ඵොට්ඨබ්බවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං.

---

283. තත්ථ කතමං දුක්ඛනිරොධො අරියසච්චං: යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො.

සා ඛො පනෙසා තණ්හා කත්ථ පහීයමානා පහීයති, කත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං: චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතං ලොකෙ -පෙ- ඝානං ලොකෙ -පෙ- ජිව්හා ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

ලොවැ රූපසංචෙතනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ සද්දසංචෙතනාව . . . ලොවැ ගන්ධසඤ්චෙතනාව . . . ලොවැ රසසඤ්චෙතනාව . . . ලොවැ ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනාව . . ලොවැ ධම්මසඤ්චෙතනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවැ රූපතණ්හාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ සද්දතණ්හාව . . . ලොවැ ගන්ධතණ්හාව . . . ලොවැ රසතණ්හාව . . . ලොවැ ඵොට්ඨබ්බතණ්හාව . . . ලොවැ ධම්මතණ්හාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවැ රූපවිතර්කය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ ශබ්දවිතර්කය . . . ලොවැ ගන්ධවිතර්කය . . . ලොවැ රසවිතර්කය . . . ලොවැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යවිතර්කය . . . ලොවැ ධර්මවිතර්කය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

රූපවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ශබ්දවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ගන්ධවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ශබ්දවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ගන්ධවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. රසවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ධර්මවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

මේ දුඃඛසමුදයාර්‍ය්‍යසත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

---

283. එහි දුඃඛනිරොධාර්‍ය්‍යසත්‍යය කවරෙ යත් : ඒ තෘෂ්ණාව ගේ මැ යම් අසෙස විරාගනිරොධයෙක් ත්‍යාගයෙක් දුරැලීමෙක් මිදීමෙක් නො ඇලීමෙක් වේ ද, එය යි.

ප්‍රහීණ වන්නා වූ තෙල තෘෂ්ණාව කොහි ප්‍රහීණ වේ ද, නිරුද්ධ වන්නී කොහි නිරුද්ධ වේ ද යත් : යමෙක් ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වූයේ ද, ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

කුමක් ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වූයේ ද යත් : ඇස ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ. කන ලොකයෙහි . . . නැහැය ලොකයෙහි . . . දිව ලොකයෙහි . . . කය ලොකයෙහි . . . මනස ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

රූපා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සද්දා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධා ලොකෙ -පෙ- රසා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බා ලොකෙ -පෙ- ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතවිඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- ජිව්හාවිඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- මනොවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතසම්ඵස්සො ලොකෙ -පෙ- ඝානසම්ඵස්සො ලොකෙ -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සො ලොකෙ -පෙ- කායසම්ඵස්සො ලොකෙ -පෙ- මනොසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- කායසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපසඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- සද්දසඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධසඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසසඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති. එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- සද්දසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- රසසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසඤ්චෙතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපතණ්හා ලොකෙ -පෙ- සද්දතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ගන්ධතණ්හා ලොකෙ -පෙ- රසතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපවිතක්කො ලොකෙ -පෙ- සද්දවිතක්කො ලොකෙ -පෙ- ගන්ධවිතක්කො ලොකෙ -පෙ- රස විතක්කො ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බවිතක්කො ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිතක්කො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපවිචාරො ලොකෙ -පෙ- සද්දවිචාරො ලොකෙ -පෙ- ගන්ධවිචාරො ලොකෙ -පෙ- රසවිචාරො ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බවිචාරො ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහීයමානා පහීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං.

රූපයෝ ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ. ශබ්දයෝ ලොකයෙහි . . . ගන්ධයෝ ලොකයෙහි . . . රසයෝ ලොකයෙහි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ ලොකයෙහි . . . ධර්මයෝ ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

චක්ෂුර්විඥානය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ. ශ්‍රොත්‍රවිඥානය ලොකයෙහි . . . ඝ්‍රාණවිඥානය ලොකයෙහි . . . ජිහ්වාවිඥානය ලොකයෙහි . . . කායවිඥානය ලොකයෙහි . . . මනොවිඥානය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

චක්ඛුසම්ඵස්සය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ. සොතසම්ඵස්සය ලොකයෙහි . . . ඝානසම්ඵස්සය ලොකයෙහි . . . ජිව්හාසම්ඵස්සය ලොකයෙහි . . . කායසම්ඵස්සය ලොකයෙහි . . . මනොසම්ඵස්සය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනාව ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සතාරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ. සොත සම්ඵස්සජවෙදනාව ලොකයෙහි . . . ඝානසම්ඵස්සජවෙදනාව ලොකයෙහි . . . ජිව්හා සම්ඵස්සජවෙදනාව ලොකයෙහි . . . කායසම්ඵස්සජවෙදනාව ලොකයෙහි . . . මනො සම්ඵස්සජවෙදනාව ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

රූපසංඥාව ලොකයෙහි . . . ශබ්දසංඥාව ලොකයෙහි . . . ගන්ධසංඥාව ලොකයෙහි . . . රසසංඥාව ලොකයෙහි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යසංඥාව ලොකයෙහි . . . ධර්මසංඥාව ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

රූපසඤ්චෙතනාව ලොකයෙහි . . . ශබ්දසඤ්චෙතනාව ලොකයෙහි . . . ගන්ධ සඤ්චෙතනාව ලොකයෙහි . . . රසසඤ්චෙතනාව ලොකයෙහි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යසඤ්චෙතනාව ලොකයෙහි . . . ධර්මසඤ්චෙතනාව ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

රූපතෘෂ්ණාව ලොකයෙහි . . . ශබ්දතෘෂ්ණාව ලොකයෙහි . . . ගන්ධතෘෂ්ණාව ලොකයෙහි . . . රසතෘෂ්ණාව ලොකයෙහි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යතෘෂ්ණාව ලොකයෙහි . . . ධර්මතෘෂ්ණාව ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

රූපවිතර්කය ලොකයෙහි . . . ශබ්දවිතර්කය ලොකයෙහි . . . ගන්ධවිතර්කය ලොකයෙහි . . . රසවිතර්කය ලොකයෙහි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යවිතර්කය ලොකයෙහි . . . ධර්මවිතර්කය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

රූපවිචාරය ලොකයෙහි . . . ශබ්දවිචාරය ලොකයෙහි . . . ගන්ධවිචාරය ලොක යෙහි . . . රසවිචාරය ලොකයෙහි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යවිචාරය ලොකයෙහි . . . ධර්මවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රහීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රහීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

මේ දුඃඛනිරොධාර්‍ය්‍යසත්‍ය යි කියනු ලැබේ

---

284. තත්ථ කතමං දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදා අරියසච්චං: අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. සෙය්‍යථීදං: සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි: දුක්ඛෙ ඤාණං දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං, අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි.

තත්ථ කතමො සම්මාසඞ්කප්පො: නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පො අබ්‍යාපාදසඞ්කප්පො අවිහිංසාසඞ්කප්පො, අයං වුච්චති සම්මාසඞ්කප්පො.

තත්ථ කතමා සම්මාවාචා: මුසාවාදා වෙරමණී පිසුනාවාචා වෙරමණී ඵරුසාවාචා වෙරමණී සම්ඵප්පලාපා වෙරමණී, අයං වුච්චති සම්මාවාචා.

තත්ථ කතමො සම්මාකම්මන්තො: පාණාතිපාතා වෙරමණී අදින්නාදානා වෙරමණී කාමෙසු මිච්ඡාචාරා වෙරමණී, අයං වුච්චති සම්මාකම්මන්තො.

තත්ථ කතමො සම්මා ආජීවො: ඉධ අරියසාවකො මිච්ඡා ආජීවං පහාය සම්මා ආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති, අයං වුච්චති සම්මා ආජීවො.

තත්ථ කතමො සම්මා වායාමො: ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති විරියං ආරභති, චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති, වායමති, විරියං ආරභති, චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අයං වුච්චති සම්මා වායාමො.

තත්ථ කතමා සම්මා සති: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං, වෙදනාසු -පෙ- චිත්තෙ -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං, අයං වුච්චති සම්මාසති.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි: ඉධ භික්ඛු විවිච්චෙ'ව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො'ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො ච සතිමා සුඛවිහාරීති තං තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙ'ව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා[1], අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං වුච්චති සම්මාසමාධි.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

සුත්තන්තභාජනියං.

1. අත්ථගමා - PTS.

284. එහි ' දුඃඛනිරොධගාමිනිප්‍රතිපදය්‍ය්‍යසත්‍යය ' කවරෙ යත් : මෙ මැ ආය්‍ය්‍ය අෂ්ටාඞ්ගිකමාර්ගය යි. ඒ කවරෙ යත් : සම්මාදිට්ඨි ය, සම්මාසඞ්කප්ප ය, සම්මාවාචා ය, සම්මාකම්මන්ත ය, සම්මාආජීව ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසති ය, සම්මාසමාධි යි.

එහි ' සම්මාදිට්ඨි ' කවර යත් : දුඃඛසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුඃඛසමුදයසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුඃඛනිරොධසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුඃඛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපදය්‍ය්‍යසත්‍යයෙහි ඥාන යයි. මෙ ' සම්මාදිට්ඨි ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාසංකප්ප ' කවරෙ යත් : නෛෂ්ක්‍රම්‍යසංකල්ප ය, අව්‍යාපාදසංකල්ප ය, අවිහිංසාසංකල්ප යි. මෙ සම්මාසඞ්කප්ප යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාවාචා ' කවර යත් : මුසවායෙන් වෙන්වීම ය, පිසුනුබසින් වෙන්වීම ය, රළුබසින් වෙන්වීම ය, හිස්බස්බිණීමෙන් වෙන්වීම යි. මෙ ' සම්මාවාචා ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාකම්මන්ත ' කවරෙ යත් : පණිවායෙන් වෙන්වීම ය, අයිනාදනින් වෙන්වීම ය, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වෙන්වීම යි. මෙ ' සම්මාකම්මන්ත ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාආජීව ' කවරෙ යත් : මෙසස්නෙහි ආය්‍ය්‍යශ්‍රාවක තෙමෙ මිථ්‍යාආජීවය හැර සම්‍යක් ආජීවයෙන් දිවි රකී ද, මෙ සම්‍යක් ආජීව යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාවායාම ' කවරෙ යත් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම නූපන් ලාමක අකුශල ධර්මයන් නො ඉපදවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි. ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීය්‍ය්‍යාරම්භ කෙරෙයි, සිත දැඩි කොටගනියි, ප්‍රධන්වීය්‍ය්‍ය කෙරේ. උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීය්‍ය්‍යාරම්භ කෙරෙයි, සිත දැඩිකොටගනියි, ප්‍රධන්වීය්‍ය්‍ය කෙරේ. නූපන් කුශලධර්මයන් ඉපැදවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීය්‍ය්‍යාරම්භ කෙරෙයි, සිත දැඩිකොටගනියි, ප්‍රධන්වීය්‍ය්‍ය කෙරේ. උපන් කුශලධර්මයන් ගේ පැවැත්ම පිණිස නො නැසීම පිණිස බහුල බව පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීය්‍ය්‍යාරම්භ කෙරෙයි, සිත දැඩිකොටගනියි, ප්‍රධන්වීය්‍ය්‍ය කෙරේ. මෙ 'සම්මාවායාම' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාසති ' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම කෙලෙසුන් තවන වීය්‍ය්‍ය ඇත්තේ, සම්‍යක්ප්‍රඥ ඇත්තේ සිහි ඇත්තේ කායලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෞර්මනස දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි, වෙදනාවන්හි . . . චිත්තයෙහි . . . ධර්මයන්හි කෙලෙසුන් තවන වැර ඇතියේ සම්‍යග්ඥාන ඇතියේ සිහි ඇතියේ (ස්කන්ධාදි ධර්ම සංඛ්‍යාත) ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෞර්මනස දුරු කොට ධර්මානුදර්ශී ව වාසය කෙරේ. මෙ ' සම්මාසති ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාසමාධි ' කවරෙ යත් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම කාමච්ඡන්දනීවරණ යෙන් වෙන් ව ම (ශෙෂනීවරණ සංඛ්‍යාත) අකුශලධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ විවෙකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, විතර්කවිචාරයන් ගේ ඉක්මැවීමෙන් අධ්‍යාත්මයෙහි පැහැදීම ඇති චිත්තයා ගේ එකොදිභාවය (එකඟ බව) ඇති අවිතර්ක වූ අවිචාර වූ සමාධියෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, ප්‍රීතිය ගේ ද ඉක්මැවීමෙන් උපෙක්ෂා ඇත්තේ වෙසෙයි, සිහි ඇතියේ සම්‍යග්ඥාන ඇතියේ නාමකයින් සුඛය ද විඳී. ආය්‍ය්‍යයෝ යම් ධ්‍යානයක් හෙතුකොටගෙන උපෙක්ෂා ඇත්තේ ස්මෘතිමත් වූයේ සුඛවිහරණ ඇතැ යි ප්‍රකාශ කෙරෙත් ද, ඒ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. සුඛයා ගේ ද ප්‍රහාණයෙන් දුඃඛයා ගේ ද ප්‍රහාණයෙන් පළමු (උපචාරක්ෂණයෙහි) ම සොම්නස්දෞර්මනසුන් ගේ ප්‍රහාණයෙන් දුක් නො වූ සුඛ නො වූ උපෙක්ෂායෙන් උපන් ස්මෘතිපාරිශුද්ධිය ඇති, චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ. මෙ ' සම්මාසමාධි ' යි කියනු ලැබෙ.

මෙ දුඃඛනිරොධ ගාමිනීප්‍රතිපදය්‍ය්‍යසත්‍ය ' යි කියනු ලැබෙ.

සුත්තන්තභාජනිය යි.

285. චත්තාරි සච්චානි: දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරොධො, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො හොති: සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මා සමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මා දිට්ඨි: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං. අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි.

තත්ථ කතමො සම්මාසඞ්කප්පො: යො තක්කො විතක්කො -පෙ- සම්මාසඞ්කප්පො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මා සඞ්කප්පො.

තත්ථ කතමා සම්මාවාචා: යා චතූහි වචීදුච්චරිතෙහි ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුඝාතො සම්මාවාචා මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාවාචා.

තත්ථ කතමො සම්මාකම්මන්තො: යා තීහි කායදුච්චරිතෙහි ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුඝාතො සම්මාකම්මන්තො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාකම්මන්තො.

තත්ථ කතමො සම්මා ආජීවො: යා මිච්ඡාආජීවා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුඝාතො සම්මාආජීවො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාආජීවො.

තත්ථ කතමො සම්මාවායාමො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාවායාමො.

තත්ථ කතමා සම්මාසති: යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාසති.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි: යා චිත්තස්ස ඨිති සණ්ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි, සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

285. සත්‍යයෝ සතර දෙනෙකි : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරොධ ය, දුක්ඛ නිරොධගාමිනිපටිපද යි.

එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණා යි. මේ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛය ' කවරෙ යත් : අවශෙෂක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂඅකුශලධර්මයෝ ද, සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද, අවශෙෂ වූ සාස්‍රවකුශලධර්මයෝ ද, සාස්‍රව වූ කුශලාකුශල ධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, හැම රූපය ද යන මේ ' දුක්ඛය ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාප්‍රහාණය යි, මේ ' දුක්ඛනිරොධය ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාඞ්ගිකමාර්ගය වෙයි, සම්මාදිට්ඨිය . . . සම්මාසමාධි යි.

එහි ' සම්මාදිට්ඨි ' කවර යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් සිව්සස් දහම් විමසීමෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචය සම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාදිට්ඨි ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාසංකප්ප ' කවරෙ යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් තර්ක යෙක් විතර්කයෙක් සම්‍යක්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාසංකප්ප ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාවාචා ' කවර යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් සතර වාග් දුශ්චරිතයන් ගෙන් වෙන්වීමෙක් විරතියෙක් පටිවිරතියෙක් විරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් නො කිරීමෙක් නො පැමිණීමෙක් ආචාරසීමාව නො ඉක්මවීමෙක් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙක් සම්‍යග්වචනයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාවාචා ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාකම්මන්ත ' කවරෙ යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් තුන් කායදුශ්චරිතයන් ගෙන් වෙන්වීමෙක් විරතියෙක් පටිවිරතියෙක් විරමණයෙක් අක්‍රියා යෙක් අකරණයෙක් නො පැමිණීමෙක් වෙලාඅනතික්‍රමණයෙක් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙක් සම්‍යක් කර්මාන්තයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාකම්මන්ත ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාආජීව ' කවරෙ යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් මිථ්‍යා ආජීවයෙන් වෙන්වීමෙක් විරතියෙක් පටිවිරතියෙක් විරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් අකරණ යෙක් නො පැමිණීමෙක් වෙලාඅනතික්‍රමණයෙක් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙක් සම්‍යගාජීවයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාආජීව ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාවායාම ' කවරෙ යත් : මාර්ගාංග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් චෛතසික වීර්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මා වායාම ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාසති ' කවර යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සම්‍යක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මා සති ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාසමාධි ' කවරෙ යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් චිත්තයා ගේ සිටීමෙක් මොනවට සිටීමෙක් . . . සම්‍යක්සමාධියෙක් සමාධිසම්බොධ්‍යාඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාසමාධි ' යි කියනු ලැබෙ.

286. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බං ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා, ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො හොති සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

287. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙ'ව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා, විවිච්චෙ'ව කාමෙහි-පෙ-පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං: තස්මිං සමයෙ අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො හොති: සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මා සමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

288. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙ'ව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

286. එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද ඉතිරි ව සිටි ක්ලෙශයෝ ද යන මේ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛය ' කවරෙ යත් : ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයෝ ද, සාස්‍රව වූ තුන් කුශල මූලයෝ ද, ඉතිරි ව සිටි සාස්‍රව වූ කුශලධර්මයෝ ද, කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාස්‍රව වූ විපාකයෝ ද, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, හැම රූපය ද යන මේ ' දුක්ඛ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද, අවශේෂ වූ ක්ලෙශයන් ගේ ද ප්‍රහාණය යි. මේ ' දුක්ඛනිරොධය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපද ' කවර යත් : යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. එසමයෙහි අෂ්ටාඞ්ගිකමාර්ගය වෙයි ; සම්මාදිට්ඨි ය, . . . සම්මාසමාධි යි. මේ ' දුඃඛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපද ' යි කියනු ලැබේ. ඉතිරි ව සිටි ධර්මයෝ දුඃඛනිරොධගාමිනී ප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

287. එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද ඉතිරි ව සිටි ක්ලෙශයෝ ද ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයෝ ද යන මේ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛය ' කවරෙ යත් : සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද, ඉතිරි ව සිටි සාස්‍රව වූ කුශලධර්මයෝ ද, සාස්‍රව වූ කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, හැම රූපය ද යන මේ ' දුක්ඛ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාවගේ ද ඉතිරි ව සිටි කෙලෙසුන් ගේ ද ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රහාණය යි. මේ ' දුක්ඛනිරොධ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපද ' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාඞ්ගිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිට්ඨි ය, . . . සම්මාසමාධි යි. මේ ' දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ දුක්ඛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

288. එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද, සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද යන මේ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛය ' කවරෙ යත් : අවශෙෂ වූ සාස්‍රව කුශලධර්මයෝ ද, සාස්‍රව වූ කුශලා කුශලධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, හැම රූපය ද යන මේ ' දුක්ඛ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධය ' කවරෙ යත් තෘෂ්ණාව ගේ ද, අවශේෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද, අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද, සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද ප්‍රහාණය යි. මේ ' දුක්ඛනිරොධ ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා, විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො හොති: සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

289. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා. අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙ'ව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා, විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො හොති, සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

290. චත්තාරි සච්චානි: දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරොධො, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය පහානං. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා, විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඞ්ගිකො මග්ගො හොති: සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සඞ්කප්පො, සම්මා වායාමො, සම්මා සති, සම්මා සමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි.

එහි ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාඞ්ගිකමාර්ගය වෙයි. සම්මාදිට්ඨි ය . . . සම්මාසමාධි යි. මේ ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුඃඛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

289. එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද, අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද, සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශෙෂ වූ සාස්‍රවකුශල ධර්මයෝ ද යන මේ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛය ' කවරෙ යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාස්‍රව වූ විපාකයෝ ද නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, හැම රූපය ද යන මේ ' දුක්ඛ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද අවශෙෂ වූ සාස්‍රව කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රහාණය යි. මේ ' දුක්ඛනිරොධ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාඞ්ගිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිට්ඨි ය . . . සම්මාසමාධි යි. මේ ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුඃඛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

290. සතර සත්‍යයෝ ය : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරොධය, දුක්ඛනිරොධ ගාමිනීපටිපද යි.

එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව යි. මේ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි දුක්ඛය කවරෙ යත් : ඉතිරි ව සිටි කෙලෙස්හු ද ඉතිරි ව සිටි අකුසල්දහම්හු ද ආස්‍රව සහිත වූ තුන් කුසල්මුල්හු ද ඉතිරි ව සිටි සාස්‍රව වූ කුසල්දහම්හු ද කුසල්අකුසල් දහමුන් ගේ සාස්‍රව වූ විපාකයෝ ද නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්විවා වූ යම් කිරියදහම් කෙනෙකුත් වෙත් ද, හැම රූපය ද යන මේ ' දුක්ඛ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ප්‍රහාණය යි. මේ ' දුක්ඛ නිරොධ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාඞ්ගිකමාර්ගය වෙයි: සම්මාදිට්ඨි ය, සම්මාසංකප්ප ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසති ය, සම්මාසමාධි යි.

එහි ' සම්මාදිට්ඨි ' කවර යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියෙක් ධර්මවිචය සම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාදිට්ඨි ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො සම්මාසඞ්කප්පො: යො තක්කො -පෙ- සම්මාසඞ්කප්පො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාසඞ්කප්පො.

තත්ථ කතමො සම්මාවායාමො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සම්මාවායාමො.

තත්ථ කතමා සම්මාසති: යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං—අයං වුච්චති සම්මාසති.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි: යා චිත්තස්ස ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං. අයං වුච්චති සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

291. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඞ්ගිකො මග්ගො හොති: සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

292. චත්තාරි සච්චානි: දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරොධො, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා. අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය පහානං. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා.

එහි ' සම්මාසංකප්ප ' කවරෙ යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපයඞාපන්න වූ යම් තර්කයෙක් . . . සම්‍යක්සංකල්පයෙක් වේ ද මෙ ' සම්මාසංකප්ප ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාවායාම ' කවරෙ යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපයඞාපන්න වූ යම් චෛතසික වූ වීයඞාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීයඞසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මෙ ' සම්මාවායාම ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාසති ' කවර යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපයඞාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සම්‍යක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මෙ ' සම්මාසති ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සම්මාසමාධි ' කවරෙ යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපයඞාපන්න වූ යම් චිත්තයාගේ සිටීමෙක් . . . සම්‍යක්සමාධියෙක් සමාධිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මෙ ' සම්මාසමාධි ' යි කියනු ලැබෙ. මෙ ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' යි කියනු ලැබෙ. අවශෙෂ වූ ධර්මයෝ ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

291. එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශෙෂ වූ සාස්‍රව කුශල ධර්මයෝ ද යන මෙ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛය ' කවරෙ යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාස්‍රව වූ විපාකයෝ ය, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, හැම රූපය ද යන මෙ ' දුක්ඛ ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද අවශෙෂ වූ සාස්‍රව වූ කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රහාණය යි. මෙ ' දුක්ඛනිරොධය ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' කවර යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛයඞාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාඞ්ගිකමාර්ග වෙයි : සම්මාදිට්ඨි ය, සම්මාසංකප්ප ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසති ය, සම්මාසමාධි යි. මෙ ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' යි කියනු ලැබෙ. අවශෙෂධර්මයෝ දුඃඛනිරොධගාමිනී ප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

292. සතර සත්‍යයෝ ය : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරොධ ය, දුක්ඛනිරොධ ගාමිනීපටිපද යි.

එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව යි. මෙ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛය ' කවරෙ යත් : අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද සාස්‍රව වූ අවශෙෂ කුශලධර්මයෝ ද කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාස්‍රව වූ විපාකයෝ ද නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද හැම රූපය ද යන මෙ ' දුක්ඛ ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාවගේ ප්‍රහාණය යි. මෙ ' දුක්ඛනිරොධ ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' කවර යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛයඞාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂෙපය වේ. මෙ ' දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද ' යි කියනු ලැබෙ.

293. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො: තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො: තණ්හාය ච අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා.

අභිධම්මභාජනියං.

---

294. චත්තාරි අරියසච්චානි: දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධො අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

295. චතුන්නං අරියසච්චානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

සමුදයසච්චං අකුසලං. මග්ගසච්චං කුසලං. නිරොධසච්චං අව්‍යාකතං. දුක්ඛසච්චං සියා කුසලං, සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකතං.

ද්වෙ සච්චා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා න වත්තබ්බං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි.

ද්වෙ සච්චා විපාකධම්මධම්මා. නිරොධසච්චං නෙව විපාකනවිපාකධම්මධම්මං. දුක්ඛසච්චං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මං.

සමුදයසච්චං අනුපාදින්නුපාදානියං. ද්වෙ සච්චා අනුපාදින්නඅනුපාදානියා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදින්නුපාදානියං, සියා අනුපාදින්නුපාදානියං.

සමුදයසච්චං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං. ද්වෙ සච්චා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. දුක්ඛසච්චං සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං.

293. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත්: තෘෂ්ණාව ද අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද සාස්‍රව වූ අවශෙෂ කුශල ධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබෙ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත්: කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාස්‍රව වූ විපාකයෝ ය, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි 'දුක්ඛනිරොධය' කවරෙ යත්: තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාස්‍රව වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද සාස්‍රව වූ අවශෙෂ කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රහාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරොධ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි 'දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද' කවර යත්: මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වෙ. මේ 'දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපද' යි කියනු ලැබෙ.

අභිධම්මභාජනිය යි.

---

294. සතර ආර්‍යසත්‍යයෝ වෙති: දුඃඛාර්‍යසත්‍ය ය, දුඃඛසමුදයාර්‍යසත්‍ය ය, දුඃඛනිරොධාර්‍යසත්‍ය ය, දුඃඛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපදාර්‍යසත්‍ය යි.

295. චතුරාර්‍යසත්‍යයන් අතුරෙහි කෙතෙක් කුශලයෝ ද, කෙතෙක් අකුශලයෝ ද, කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙතෙක් සරණයෝ ද, කෙතෙක් අරණයෝ ද යත්:

සමුදයසත්‍යය අකුශල ය, මාර්ගසත්‍යය කුශල ය, නිරොධසත්‍යය අව්‍යාකෘත ය, දුඃඛසත්‍යය කුශල ද වන්නේ ය, අකුශල ද වන්නේ ය. අව්‍යාකෘත ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය. නිරොධසත්‍යය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛ වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ය. දුඃඛසත්‍යය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, අදුඃඛමසුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද අදුඃඛමසුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයහ. නිරොධසත්‍යය නො ම විපාක වූ නවිපාකස්වභාවධර්මය. දුඃඛසත්‍යය විපාක ද වන්නේ ය, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ ය, නො ම විපාකනවිපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය අනුපාදින්නොපාදනිය වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදින්න අනුපාදනිය වෙති. දුඃඛසත්‍යය උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ ය, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ ය.

සමුදයසත්‍යය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ට අසාංක්ලෙශිකයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, අසංක්ලිෂ්ට සාංක්ලෙශික ද වන්නේ යි.

සමුදයසච්චං සවිතක්කසවිචාරං. නිරොධසච්චං අවිතක්කඅවිචාරං. මග්ගසච්චං සියා සවිතක්කසවිචාරං, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅවිචාරං. දුක්ඛසච්චං සියා සවිතක්කසවිචාරං, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅවිචාරං, සියා න වත්තබ්බං සවිතක්කසවිචාරන්ති'පි අවිතක්කවිචාරමත්තන්ති'පි අවිතක්කඅවිචාරන්ති'පි.

ද්වෙ සච්චා සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං පීතිසහගතන්ති'පි, සුඛසහගතන්ති'පි, උපෙක්ඛාසහගතන්ති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා පීතිසහගතං, සියා සුඛසහගතං, සියා උපෙක්ඛාසහගතං. සියා න වත්තබ්බං පීතිසහගතන්ති'පි සුඛසහගතන්ති'පි උපෙක්ඛාසහගතන්ති'පි.

ද්වෙ සච්චා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා. සමුදයසච්චං සියා දස්සනෙන පහාතබ්බං, සියා භාවනාය පහාතබ්බං. දුක්ඛසච්චං සියා දස්සනෙන පහාතබ්බං, සියා භාවනාය පහාතබ්බං, සියා නෙව දස්සන න භාවනාය පහාතබ්බං.

ද්වෙ සච්චා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. සමුදයසච්චං සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකං, සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකං. දුක්ඛසච්චං සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකං, සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකං, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකං.

සමුදයසච්චං ආචයගාමි. මග්ගසච්චං අපචයගාමි. නිරොධසච්චං නෙවාචයගාමිනාපචයගාමි. දුක්ඛසච්චං සියා ආචයගාමි, සියා නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමි.

මග්ගසච්චං සෙක්ඛං. තීණි සච්චානි නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

සමුදය සච්චං පරිත්තං. ද්වෙ සච්චා අප්පමාණා, දුක්ඛසච්චං සියා පරිත්තං, සියා මහග්ගතං.

නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. මග්ගසච්චං අප්පමාණාරම්මණං. සමුදයසච්චං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා මහග්ගතාරම්මණං, න අප්පමාණාරම්මණං, සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරම්මණන්ති'පි මහග්ගතාරම්මණන්ති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා මහග්ගතාරම්මණං, සියා අප්පමාණාරම්මණං, සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරම්මණන්ති'පි මහග්ගතාරම්මණන්ති'පි අප්පමාණාරම්මණන්ති'පි.

සමුදයසච්චං හීනං. ද්වෙ සච්චා පණීතා. දුක්ඛසච්චං සියා හීනං, සියා මජ්ඣිමං.

නිරොධසච්චං අනියතං. මග්ගසච්චං සම්මත්තනියතං. ද්වෙ සච්චා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා අනියතා.

නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං මග්ගාරම්මණන්ති'පි මග්ගහෙතුකන්ති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. මග්ගසච්චං න මග්ගාරම්මණං මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපති, සියා න වත්තබ්බං මග්ගාධිපතීති. දුක්ඛසච්චං සියා මග්ගාරම්මණං න මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපති, සියා න වත්තබ්බං මග්ගාරම්මණන්ති'පි මග්ගාධිපතීති'පි.

සමුදයසත්‍යය සවිතර්කසවිචාර ය. නිරොධසත්‍යය අවිතර්කඅවිචාර ය. මාර්ග සත්‍යය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්ක අවිචාර ද වන්නේ යි. දුඃඛසත්‍යය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය, සවිතර්කසවිචාර යි ද අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද අවිතර්කඅවිචාර යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහු ය. නිරොධසත්‍යය ප්‍රීතිසහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි. දුඃඛසත්‍යය ප්‍රීතිසහගත ද වන්නේ ය, සුඛසහගත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නේ ය, ප්‍රීතිසහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂා සහගත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ ය. සමුදයසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නේ යි. දුඃඛසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නේ ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහ. සමුදයසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ යි. දුඃඛසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආචයගාමී ය. මාර්ගසත්‍යය අපචයගාමී ය. නිරොධසත්‍යය නො ම ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී ය. දුඃඛසත්‍යය ආචයගාමී ද වන්නේ ය, නො ම ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී ද වන්නේ යි.

මාර්ගසත්‍යය ශෛක්ෂ ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ වන්නාහු ය.

සමුදයසත්‍යය පරිත්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අප්‍රමාණයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය පරිත්ත ද වන්නේ ය, මහද්ගත ද වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. මාර්ගසත්‍යය අප්‍රමාණාලම්බන ය. සමුදයසත්‍යය පරිත්තාලම්බන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණා ලම්බන නො වන්නේ ය, පරිත්තාලම්බන යි ද මහද්ගතාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය. දුඃඛසත්‍යය පරිත්තාලම්බන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නේ ය, පරිත්තාලම්බන යි ද මහද්ගතාලම්බන යි ද අප්‍රමාණා ලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

සමුදයසත්‍යය හීන ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රණීතයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය හීන ද වන්නේ ය, මධ්‍යම ද වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනියත ය. මාර්ගසත්‍යය සම්‍යක්ත්වනියත ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. සමුදයසත්‍යය මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තේ ය. මාර්ගසත්‍යය මාර්ගාලම්බන නො වූයේ මාර්ග හෙතුක ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති යි නො කියයුතු වන්නේ ය. දුඃඛ සත්‍යය මාර්ගාලම්බන වූයේ මාර්ගහෙතුක ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

ද්වෙ සච්චා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න වත්තබ්බා උප්පාදිනොති. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං උප්පන්නන්ති'පි අනුප්පන්නන්ති'පි උප්පාදීති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, සියා උප්පාදි.

තීණි සච්චානි සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං අතීතන්ති'පි අනාගතන්ති'තිපි පච්චුප්පන්නන්ති'පි.

නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. මග්ගසච්චං න වත්තබ්බං අතීතාරම්මණන්ති'පි අනාගතාරම්මණන්ති'පි පච්චුප්පන්නාරම්මණන්ති'පි. ද්වෙ සච්චා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාතිපි අනාගතාරම්මණාතිපි පච්චුප්පන්නාරම්මණාති'පි.

නිරොධසච්චං බහිද්ධා. තීණි සච්චානි සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. මග්ගසච්චං බහිද්ධාරම්මණං. සමුදයසච්චං සියා අජ්ඣත්තාරම්මණං, සියා බහිද්ධාරම්මණං, සියා අජ්ඣත්ත බහිද්ධාරම්මණං. දුක්ඛසච්චං සියා අජ්ඣත්තාරම්මණං, සියා බහිද්ධාරම්මණං, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණං, සියා න වත්තබ්බං අජ්ඣත්තාරම්මණන්ති'පි බහිද්ධාරම්මණන්ති'පි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණන්ති'පි.

තීණි සච්චානි අනිදස්සනඅප්පටිඝා. දුක්ඛසච්චං සියා සනිදස්සනසප්පටිඝං, සියා අනිදස්සනසප්පටිඝං, සියා අනිදස්සනඅප්පටිඝං.

296. සමුදයසච්චං හෙතු. නිරොධසච්චං න හෙතු. ද්වෙ සච්චා සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

ද්වෙ සච්චා සහෙතුකා. නිරොධසච්චං අහෙතුකං. දුක්ඛසච්චං සියා සහෙතුකං, සියා අහෙතුකං.

ද්වෙ සච්චා හෙතුසම්පයුත්තා. නිරොධසච්චං හෙතුවිප්පයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුසම්පයුත්තං, සියා හෙතුවිප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ච. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකන්ති'පි සහෙතුකඤ්චෙ'ව න ච හෙතූති'පි. මග්ගසච්චං සියා හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ච, සියා සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතු. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුචෙ'ව සහෙතුකඤ්ච සියා සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බං හෙතුචෙ'ව සහෙතුකන්ති'පි සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතූති'පි.

සමුදයසච්චං හෙතුචෙ'ව හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං හෙතුචෙව හෙතුසම්පයුත්තන්ති'පි හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතූති'පි. මග්ගසච්චං සියා හෙතුචෙ'ව හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙ'ව න ච හෙතු. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුචෙ'ව හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බං හෙතුචෙ'ව හෙතුසම්පයුත්තන්ති'පි. හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙ'ව න ච හෙතූති'පි.

නිරොධසච්චං න හෙතුඅහෙතුකං. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකන්ති'පි න හෙතු අහෙතුකන්ති'පි. මග්ගසච්චං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න වත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකන්ති'පි න හෙතු අහෙතුකන්ති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න හෙතු අහෙතුකං. සියා න වත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකන්ති'පි න හෙතු අහෙතුකන්ති'පි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදීහු යයි නො කියයුත්තාහ. නිරොධසත්‍යය උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදී යයි ද නො කියයුත්තේ ය. දුඃඛසත්‍යය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහ, නිරොධසත්‍යය අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුත්තේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. මාර්ගසත්‍යය අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුත්තේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය බාහිර ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. මාර්ගසත්‍යය බාහිරාලම්බන ය. සමුදයසත්‍යය අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය. දුඃඛසත්‍යය අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අධ්‍යත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය සනිදර්ශනසප්‍රතිඝ ද වන්නේ ය. අනිදර්ශනසප්‍රතිඝ ද වන්නේ ය, අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝ ද වන්නේ යි.

296. සමුදයසත්‍යය හෙතු වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු නො වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් හෙතු ද වන්නාහ, නො ද හෙතු ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සහෙතුකයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අහෙතුක ය. දුඃඛසත්‍යය සහෙතුක ද වන්නේ ය, අහෙතුක ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. නිරොධසත්‍යය හෙතුවිප්‍රයුක්ත ය. දුඃඛසත්‍යය හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. මාර්ග සත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය. සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. දුඃඛසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. මාර්ගසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. දුඃඛසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය හෙතු නො වූ අහෙතුක වෙයි. සමුදයසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු ය. මාර්ගසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. දුඃඛසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

297. තීණි සච්චානි සප්පච්චයා. නිරොධසච්චං අප්පච්චයං.

තීණි සච්චානි සඞ්ඛතා. නිරොධසච්චං අසඞ්ඛතං.

තීණි සච්චානි අනිදස්සනා. දුක්ඛසච්චං සියා සනිදස්සනං, සියා අනිදස්සනං.

තීණි සච්චානි අප්පටිඝා. දුක්ඛසච්චං සියා සප්පටිඝං සියා අප්පටිඝං.

තීණි සච්චානි අරූපානි. දුක්ඛසච්චං සියා රූපං, සියා අරූපං.

ද්වෙ සච්චා ලොකියා. ද්වෙ සච්චා ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

298. සමුදයසච්චං ආසවො. ද්වෙ සච්චා නො ආසවා. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො, සියා නො ආසවො.

ද්වෙ සච්චා සාසවා. ද්වෙ සච්චා අනාසවා.

සමුදයසච්චං ආසවසම්පයුත්තං. ද්වෙ සච්චා ආසවවිප්පයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවසම්පයුත්තං, සියා ආසවවිප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං ආසවො චෙව සාසවඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවාති'පි සාසවා චෙව නො ච ආසවාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙව සාසවඤ්ච, සියා සාසවඤ්චෙ'ව නො ච ආසවො.

සමුදයසච්චං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තාති'පි ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්ච, සියා ආසවසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තන්ති'පි ආසවසම්පයුත්තඤ්චෙ'ව නො ච ආසවොති'පි.

ද්වෙ සච්චා ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවා. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං ආසවවිප්පයුත්ත සාසවන්තිපි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවන්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවවිප්පයුත්තසාසවං, සියා න වත්තබ්බං ආසවවිප්පයුත්තසාසවන්ති'පි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවන්තිපි.

299. සමුදයසච්චං සංයොජනං. ද්වෙ සච්චා නො සංයොජනා. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤොජනං, සියා නො සඤ්ඤොජනං.

ද්වෙ සච්චා සඤ්ඤොජනියා. ද්වෙ සච්චා අසඤ්ඤොජනියා.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තං. ද්වෙ සච්චා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තං, සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනියඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා චෙව සඤ්ඤොජනියාති'පි සඤ්ඤොජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනියඤ්ච, සියා සඤ්ඤොජනියඤ්චෙව නො ච සඤ්ඤොජනං.

297. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සප්‍රත්‍යයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අප්‍රත්‍යය යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සංඛතයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අසංඛත යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනිදර්ශනයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය සනිදර්ශන ද වන්නේ ය; අනිදර්ශන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අප්‍රතිඝයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය සප්‍රතිඝ ද වන්නේ ය, අප්‍රතිඝ ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අරූපයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ලෞකිකයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ලොකොත්තරයෝ යි.

චතුස්සත්‍යයෝ කිසිවිඥානයෙකින් දතයුත්තාහ, කිසිවිඥානයෙකින් නො දතයුත්තාහු යි.

298. සමුදයසත්‍යය ආස්‍රවයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආස්‍රවයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය ආස්‍රවයෙක් ද වන්නේ ය, නො ද ආස්‍රවයෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආස්‍රව සහිතයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනාස්‍රවයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආස්‍රවයෙක් ද වූයේ ම සාස්‍රව ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආස්‍රව ද වූ ම සාස්‍රවහ යි ද සාස්‍රව ද වූ ම නො ද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ආස්‍රවයෙක් ද වූයේ ම සාස්‍රව ද වන්නේ ය, සාස්‍රව ද වූයේ ම නො ද ආස්‍රව ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආස්‍රව ද වූයේ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආස්‍රව ද වූවාහු ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ආස්‍රව ද වූයේ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ආස්‍රව ද වන්නේ ය, ආස්‍රවයෙක් ද වූයේ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආස්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාස්‍රවයෝ ය. සමුදයසත්‍යය ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවයෙකැ යි ද ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ ය, දුඃඛසත්‍යය ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවයෙක් ද වන්නේ ය. ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවයෙකැ යි ද ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

299. සමුදයසත්‍යය සංයොජනයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජන නො වන්නාහ. දුඃඛසත්‍යය සංයොජන ද වන්නේ ය, නො ද සංයොජන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජනියයෝ වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසංයොජනියයෝ වෙත්.

සමුදයසත්‍යය සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සංයොජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනිය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජන ද වූවාහු ම සංයොජනිය වෙති ද සංයොජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයොජන වෙති ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනියයෙක් ද වන්නේ ය, සංයොජනිය ද වූයේ ම නො ද සංයොජනයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤොජනඤ්චෙ'ව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තාති'පි, සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤොජනාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තඤ්ච, සියා සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තඤ්චෙ'ව නො ච සඤ්ඤොජනං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනඤ්චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තන්ති'පි, සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තඤ්චෙ'ව නො ච සඤ්ඤොජනන්ති'පි.

ද්වෙ සච්චා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්ත අසඤ්ඤොජනියා. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤොජනියන්තිපි, සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තඅසඤ්ඤොජනියන්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤොජනියන්ති'පි, සඤ්ඤොජනවිප්පයුත්ත අසඤ්ඤොජනියන්ති'පි.

300. සමුදයසච්චං ගන්ථො. ද්වෙ සච්චා නො ගන්ථා. දුක්ඛසච්චං සියා ගන්ථො, සියා නො ගන්ථො.

ද්වෙ සච්චා ගන්ථනියා. ද්වෙ සච්චා අගන්ථනියා.

ද්වෙ සච්චා ගන්ථවිප්පයුත්තා. ද්වෙ සච්චා සියා ගන්ථසම්පයුත්තා, සියා ගන්ථවිප්පයුත්තා.

සමුදයසච්චං ගන්ථො චෙව ගන්ථනියඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙ'ව ගන්ථනියාති'පි ගන්ථනියා චෙ'ව නො ච ගන්ථාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ගන්ථො චෙ'ව ගන්ථනියඤ්ච, සියා ගන්ථනියඤ්චෙව නො ච ගන්ථො.

සමුදයසච්චං ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්ච, සියා න වත්තබ්බං ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තන්තිපි, ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථොතිපි. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තාති'පි, ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්ච, සියා ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න වත්තබ්බං ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තන්තිපි, ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථොතිපි.

ද්වෙ සච්චා ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියා. ද්වෙ සච්චා සියා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියා, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියා තිපි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියාතිපි.

301-302-303. සමුදයසච්චං ඔඝො -පෙ- යොගො -පෙ- නීවරණං. ද්වෙ සච්චා නො නීවරණා. දුක්ඛසච්චං සියා නීවරණං, සියා නො නීවරණං.

ද්වෙ සච්චා නීවරණියා. ද්වෙ සච්චා අනීවරණියා.

සමුදයසච්චං නීවරණසම්පයුත්තං. ද්වෙ සච්චා නීවරණවිප්පයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා නීවරණසම්පයුත්තං, සියා නීවරණවිප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං නීවරණං චෙව නීවරණියඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණියාතිපි, නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා නීවරණඤ්චෙව නීවරණියඤ්ච, සියා නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණං.

සමුදයසත්‍යය සංයොජනයෙක් ද වූයේ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජන ද වූවාහු ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද සංයොජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය සංයොජනයෙක් ද වූයේ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද සංයොජනයෙක් ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත යි ද සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද සංයොජන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනියයෝ ය. සමුදයසත්‍යය සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය යි ද සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය යි ද නො කිය යුත්තේ ය. දුඃඛසත්‍යය සංයොජනවිප්‍රයුක්ත සංයොජනිය ද වන්නේ ය, සංයොජන විප්‍රයුක්තසංයොජනිය යි ද සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

300. සමුදයසත්‍යය ග්‍රන්ථයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය ග්‍රන්ථයෙක් ද වන්නේ ය, නො ද ග්‍රන්ථයෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අග්‍රන්ථනීය වෙත්.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනීය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනීය වෙති යි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූවාහු ම නොද ග්‍රන්ථ වෙති යි ද නො කිය යුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනීය ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථනීය ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි, ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථහ යි ද, නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙක් ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනීය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීයහ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත අග්‍රන්ථනීයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

301–302–303. සමුදයසත්‍යය ඔඝයෙකි, . . . යොගයෙකි, . . . නීවරණයෙකි, සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය නීවරණ ද වන්නේ ය, නීවරණ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණීය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනීවරණීය වෙත්.

සමුදයසත්‍යය නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණවිප්‍රයුක්ත යෝ ය. දුඃඛසත්‍යය නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, නීවරණවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණීය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණීයහ යි ද නීවරණීය ද වූවාහු ම නො ද නීවරණහ යි ද නො කිය යුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණීය ද වන්නේ ය, නීවරණීය ද වූයේ ම නො ද නීවරණ ද වන්නේ යි.

සමුදයසච්චං නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණසම්පයුත්තා ති'පි, නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා නීවරණං චෙව නීවරණ සම්පයුත්ත ච, සියා නීවරණසම්පයුත්තං චෙව නො ච නීවරණං, සියා න වත්තබ්බං නීවරණං චෙව නීවරණසම්පයුත්තන්තිපි නීවරණසම්පයුත්තං චෙව නො ච නීවරණන්තිපි.

ද්වෙ සච්චා නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියා. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියන්තිපි නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියන්ති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියං, සියා න වත්තබ්බං නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියන්ති'පි නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියන්තිපි.

304. තීණි සච්චානි නො පරාමාසා. දුක්ඛසච්චං සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො.

ද්වෙ සච්චා පරාමට්ඨා. ද්වෙ සච්චා අපරාමට්ඨා.

ද්වෙ සච්චා පරාමාසවිප්පයුත්තා. සමුදයසච්චං සියා පරාමාස සම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා පරාමාස සම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තං, සියා න වත්තබ්බං පරාමාස සම්පයුත්තන්ති'පි පරාමාසවිප්පයුත්තන්ති'පි.

සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨන්ති පරාමට්ඨංචෙව ච නො ච පරාමාසො. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨාතිපි පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨං ච, සියා පරාමට්ඨං චෙව නො ච පරාමාසො.

ද්වෙ සච්චා පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨා. ද්වෙ සච්චා සියා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා, සියා න වත්තබ්බා පරාමාසවිප්පයුත්ත පරාමට්ඨාති'පි පරාමාසවිප්පයුත්ත අපරාමට්ඨාති'පි.

305. ද්වෙ සච්චා සාරම්මණා. නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. දුක්ඛසච්චං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

තීණි සච්චානි නො චිත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තං, සියා නො චිත්තං.

ද්වෙ සච්චා චෙතසිකා. නිරොධසච්චං අචෙතසිකං. දුක්ඛසච්චං සියා චෙතසිකං, සියා අචෙතසිකං.

ද්වෙ සච්චා චිත්තසම්පයුත්තා. නිරොධසච්චං චිත්තවිප්පයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසම්පයුත්තං, සියා චිත්තවිප්පයුත්තං, සියා න වත්තබ්බං චිත්තෙන සම්පයුත්තන්ති'පි චිත්තෙනවිප්පයුත්තන්ති'පි.

ද්වෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨා. නිරොධසච්චං චිත්තවිසංසට්ඨං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨං, සියා චිත්තවිසංසට්ඨං, සියා න වත්තබ්බං චිත්තෙන සංසට්ඨන්ති'පි, චිත්තෙන විසංසට්ඨන්ති'පි.

සමුදයසත්‍යය නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නීවරණහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නීවරණ ද වන්නේ ය, නීවරණ ද වූයේ ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත යි ද නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නීවරණ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නීවරණවිප්‍රයුක්ත වූ අනීවරණීය වෙති. සමුදයසත්‍යය නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය යි ද නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණීය යි ද නො කියයුත්තේ ය. දුඃඛසත්‍යය නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය ද වන්නේ ය. නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය යි ද නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණීය යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

304. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් පරාමර්ශයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය පරාමර්ශ ද වන්නේ ය, පරාමර්ශ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමෘෂ්ටයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අපරාමෘෂ්ට යෝ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තයෝ ය. සමුදයසත්‍යය පරාමර්ශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. දුඃඛසත්‍යය පරාමර්ශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමර්ශසම්ප්‍රයුක්ත යි ද පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය පරාමර්ශ ද වූයේ ම පරාමෘෂ්ට යි නො කියයුත්තේ ය. පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නො ද පරාමර්ශයෙක් වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූවාහු ම පරාමෘෂ්ට යි ද පරාමෘෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය පරාමර්ශ ද වූයේ ම පරාමෘෂ්ටයෙක් ද වන්නේ ය, පරාමෘෂ්ට ද වූයේ ම නො ද පරාමර්ශයෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තඅපරාමෘෂ්ටයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තපරාමෘෂ්ටහ යි ද පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තඅපරාමෘෂ්ටහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

305. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සාලම්බනයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. දුඃඛසත්‍යය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් චිත්තයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය චිත්ත ද වන්නේ ය, නො ද චිත්ත ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චෛතසිකයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අචෛතසික ය. දුඃඛ සත්‍යය චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තවිප්‍රයුක්ත ය. දුඃඛසත්‍යය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තවිසංසෘෂ්ට ය. දුඃඛසත්‍යය චිත්තසංසෘෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසෘෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තය හා සංසෘෂ්ට යි ද චිත්තය හා විසංසෘෂ්ට යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

ද්වෙ සච්චා චිත්තසමුට්ඨානා. නිරොධසච්චං නො චිත්තසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානං.

ද්වෙ සච්චා චිත්තසහභුනො. නිරොධසච්චං නො චිත්තසහභූ. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසහභූ, සියා නො චිත්තසහභූ.

ද්වෙ සච්චා චිත්තානුපරිවත්තිනො, නිරොධසච්චං නො චිත්තානුපරිවත්ති. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තානුපරිවත්ති.

ද්වෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. නිරොධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං

ද්වෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. නිරොධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨාන සහභූ, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ.

ද්වෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො. නිරොධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති.

තීණි සච්චානි බාහිරා. දුක්ඛසච්චං සියා අජ්ඣත්තිකං, සියා බාහිරං.

තීණි සච්චානි නො උපාදා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදා, සියා නො උපාදා.

තීණි සච්චානි අනුපාදින්නා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදින්නං, සියා අනුපාදින්නං.

306. සමුදයසච්චං උපාදානං. ද්වෙ සච්චා නො උපාදානං. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදානං, සියා නො උපාදානං.

ද්වෙ සච්චා උපාදානියා. ද්වෙ සච්චා අනුපාදානියා.

ද්වෙ සච්චා උපාදානවිප්පයුත්තා. ද්වෙ සච්චා සියා උපාදානසම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තා.

සමුදයසච්චං උපාදානං චෙව උපාදානියඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානියාතිපි, උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදානං චෙව උපාදානියඤ්ච, සියා උපාදානියං චෙව නො ච උපාදානං.

සමුදයසච්චං සියා උපාදානං චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්ච, සියා න වත්තබ්බං උපාදානං චෙව උපාදානසම්පයුත්තන්ති'පි, උපාදානසම්පයුත්තඤ්ච නො ච උපාදානන්තිපි. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානසම්පයුත්තාතිපි උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදානං චෙව උපාදානසම්පයුත්තං ච, සියා උපාදානසම්පයුත්තං චෙව නො ච උපාදානං, සියා න වත්තබ්බං උපාදානං චෙව උපාදානසම්පයුත්තන්තිපි, උපාදානසම්පයුත්තං චෙව නො ච උපාදානන්තිපි.

ද්වෙ සච්චා උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියා, ද්වෙ සච්චා සියා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියාතිපි, උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියාතිපි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසමුත්ථානයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තසමුත්ථාන නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ ය. චිත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසහභූ වන්නාහ. නිරොධසත්‍යය චිත්තසහභූ නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය චිත්තසහභූ ද වන්නේ ය. චිත්ත සහභූ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තානුපරිවර්තීහ. නිරොධසත්‍යය චිත්තානුපරිවර්තී නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය චිත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය. චිත්තානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්ත සංසෘෂ්ටසමුත්ථාන නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූහ. නිරොධසත්‍යය චිත්ත සංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහ. නිරොධසත්‍යය චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානු පරිවර්තී ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් බාහිරයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය ආධ්‍යාත්මික ද වන්නේ ය, බාහිර ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් උපාද නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදින්නයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය උපාදින්න ද වන්නේ ය, අනුපාදින්න ද වන්නේ යි.

306. සමුදයසත්‍යය උපාදන වෙයි. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් උපාදනයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනිය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදනිය වෙත්.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රයුක්තයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදන සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනිය වෙති ද උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන වෙති ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන යි න නො කියයුතු වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපාදන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය යි ද උපාදනවිප්‍රයුක්ත අනුපාදනිය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

307. සමුදයසච්චං කිලෙසො. ද්වෙ සච්චා නො කිලෙසා. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො.

ද්වෙ සච්චා සංකිලෙසිකා. ද්වෙ සච්චා අසංකිලෙසිකා.

සමුදයසච්චං සංකිලිට්ඨං. ද්වෙ සච්චා අසංකිලිට්ඨා. දුක්ඛසච්චං සියා සංකිලිට්ඨං, සියා අසංකිලිට්ඨං.

සමුදයසච්චං කිලෙසසම්පයුත්තං. ද්වෙ සච්චා කිලෙසවිප්පයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසසම්පයුත්තං, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකාතිපි සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකං චෙව නො ච කිලෙසො.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨං ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨාතිපි සංකිලිට්ඨාචෙව නො ච කිලෙසාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨඤ්ච, සියා සංකිලිට්ඨඤ්චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨන්තිපි සංකිලිට්ඨං චෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තාතිපි කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තං ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තංචෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තන්තිපි කිලෙසසම්පයුත්තං චෙව නො ච කිලෙසොති'පි.

ද්වෙ සච්චා කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකා. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකන්ති'පි කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකන්ති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකං, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකන්තිපි කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකන්තිපි.

308. ද්වෙ සච්චා න දස්සනෙන පහාතබ්බා. ද්වෙ සච්චා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා.

ද්වෙ සච්චා න භාවනාය පහාතබ්බා. ද්වෙ සච්චා සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බා.

ද්වෙ සච්චා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ සච්චා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා.

ද්වෙ සච්චා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ සච්චා සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

සමුදයසච්චං සවිතක්කං. නිරොධසච්චං අවිතක්කං. ද්වෙ සච්චා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.

307. සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සාංක්ලෙශිකයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසාංක්ලෙශිකයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය සංක්ලිෂ්ට ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටයෝ ය, දුඃඛසත්‍යය සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාංක්ලෙශික ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සාංක්ලෙශිකහ යි ද සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නො ද කෙලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාංක්ලෙශික ද වන්නේ ය. සාංක්ලෙශික ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසාංක්ලෙශිකයෝ ය. සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශිකයෙකැ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසාංක්ලෙශිකයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ ය. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශික යි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසාංක්ලෙශික යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

308. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය සවිතර්ක ය. නිරොධසත්‍යය අවිතර්ක ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු යි.

සමුදය සච්චං සවිචාරං. නිරොධසච්චං අවිචාරං. ද්වෙ සච්චා සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

නිරොධසච්චං අප්පීතිකං. තීණි සච්චානි සියා සප්පීතිකා, සියා අප්පීතිකා.

නිරොධසච්චං න පීතිසහගතං. තීණි සච්චානි සියා පීතිසහගතා, සියා න පීතිසහගතා.

නිරොධසච්චං න සුඛසහගතං. තීණි සච්චානි සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

නිරොධසච්චං න උපෙක්ඛාසහගතං. තීණි සච්චානි සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

සමුදයසච්චං කාමාවචරං. ද්වෙ සච්චා න කාමාවචරා. දුක්ඛසච්චං සියා කාමාවචරං, සියා න කාමාවචරං.

තීණි සච්චානි න රූපාවචරා. දුක්ඛසච්චං සියා රූපාවචරං, සියා න රූපාවචරං.

තීණි සච්චානි න අරූපාවචරා. දුක්ඛසච්චං සියා අරූපාවචරං, සියා න අරූපාවචරං.

ද්වෙ සච්චා පරියාපන්නා ද්වෙ සච්චා අපරියාපන්නා.

මග්ගසච්චං නිය්‍යානිකං. තීණි සච්චානි අනිය්‍යානිකා.

මග්ගසච්චං නියතං. නිරොධසච්චං අනියතං. ද්වෙ සච්චා සියා නියතා, සියා අනියතා.

ද්වෙ සච්චා සඋත්තරා. ද්වෙ සච්චා අනුත්තරා.

සමුදයසච්චං සරණං. ද්වෙ සච්චා අරණා. දුක්ඛසච්චං සියා සරණං සියා අරණන්ති.

පඤ්හාපුච්ඡකං.

සච්චවිභඞ්ගො නිට්ඨිතො.

සමුදයසත්‍යය සවිචාර ය. නිරොධසත්‍යය අවිචාර ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අප්‍රීතික ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය සුඛසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය කාමාවචර ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් කාමාවචර නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය කාමාවචර ද වන්නේ ය, කාමාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් රූපාවචර නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය රූපාවචර ද වන්නේ ය, රූපාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අරූපාවචර නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය අරූපාවචර ද වන්නේ ය, අරූපාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පර්‍යාපන්නයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අපර්‍යාපන්නයෝ යි.

මාර්ගසත්‍යය නෛර්‍යාණික ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනෛර්‍යාණිකයෝ යි.

මාර්ගසත්‍යය නියත ය. නිරොධසත්‍යය අනියත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් සඋත්තරයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අනුත්තරයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය සරණ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අරණයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය සරණ ද වන්නේ ය. අරණ ද වන්නේ ය යි.

පඤ්හපුච්ඡක යි.

සත්‍යවිභඞ්ග නිමි.

5. ඉන්ද්‍රිය විභඞ්ගො

309. බාවීසතින්ද්‍රියානි, චක්ඛුන්ද්‍රියං: සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධින්ද්‍රියං, විරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං, අනඤ්ඤා-තඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං.

310. තත්‍ථ කතමං චක්ඛුන්ද්‍රියං : යං චක්ඛු චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො -පෙ- සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො. ඉදං වුච්චති චක්ඛුන්ද්‍රියං.

311-314. තත්‍ථ කතමං සොතින්ද්‍රියං -පෙ- ඝානින්ද්‍රියං -පෙ- ජිව්හින්ද්‍රියං -පෙ- කායින්ද්‍රියං: යො කායො චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො -පෙ- සුඤ්ඤො ගාමො පෙසො. ඉදං වුච්චති කායින්ද්‍රියං.

315. තත්‍ථ කතමං මනින්ද්‍රියං : එකවිධෙන මනින්ද්‍රියං : ඵස්සසම්ප-යුත්තං.

දුවිධෙන මනින්ද්‍රියං : අත්‍ථි සහෙතුකං, අත්‍ථි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනින්ද්‍රියං : අත්‍ථි කුසලං, අත්‍ථි අකුසලං, අත්‍ථි අව්‍යාකතං.

චතුබ්බිධෙන මනින්ද්‍රියං : අත්‍ථි කාමාවචරං, අත්‍ථි රූපාවචරං, අත්‍ථි අරූපාවචරං, අත්‍ථි අපරියාපන්නං.

පඤ්චවිධෙන මනින්ද්‍රියං : අත්‍ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං අත්‍ථි දුක්ඛින්ද්‍රිය-සම්පයුත්තං, අත්‍ථි සොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්‍ථි දොමනස්සින්ද්‍රිය-සම්පයුත්තං, අත්‍ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං.

ඡබ්බිධෙන මනින්ද්‍රියං : චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාන-විඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං ඡබ්බිධෙන මනින්ද්‍රියං.

සත්තවිධෙන මනින්ද්‍රියං: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන මනින්ද්‍රියං.

අට්ඨවිධෙන මනින්ද්‍රියං: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං අත්‍ථි සුඛසහගතං, අත්‍ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන මනින්ද්‍රියං.

නවවිධෙන මනින්ද්‍රියං: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්‍ථි කුසලා, අත්‍ථි අකුසලා, අත්‍ථි අව්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන මනින්ද්‍රියං.

දසවිධෙන මනින්ද්‍රියං: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං අත්‍ථි සුඛසහගතං, අත්‍ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්‍ථි කුසලා, අත්‍ථි අකුසලා, අත්‍ථි අව්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන මනින්ද්‍රියං. [යථා විඤ්ඤාණක්ඛන්‍ධෙ තථා විත්‍ථාරෙ] -පෙ- එවං බහුවිධෙන මනින්ද්‍රියං. ඉදං වුච්චති මනින්ද්‍රියං.

5. ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ගය

309. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙවිසි දෙනෙකි : චක්ඛුන්ද්‍රිය ය, සොතින්ද්‍රිය ය, ඝානින්ද්‍රිය ය, ජිව්හින්ද්‍රිය ය, කායින්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ජීවිතින්ද්‍රිය ය, ඉත්ථින්ද්‍රිය ය, පුරිසින්ද්‍රිය ය, සුඛින්ද්‍රිය ය, දුක්ඛින්ද්‍රිය ය, සොමනස්සින්ද්‍රිය ය, දෙමනස්සින්ද්‍රිය ය, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය ය, සද්ධින්ද්‍රිය ය, විරියින්ද්‍රිය ය, සතින්ද්‍රිය ය, සමාධින්ද්‍රිය ය, පඤ්ඤින්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤින්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤතාවින්ද්‍රිය යි.

310. එහි චක්ඛුන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වේ ද . . . තෙල ' ශූන්‍යග්‍රාම ' නමුදු වේ. මේ චක්ඛුන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

311–314. එහි සොතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : . . . ඝානින්ද්‍රිය . . . ජිව්හින්ද්‍රිය . . . කායින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වේ ද . . . තෙල ශූන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

315. එහි මනින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි. ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුස්ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපර්‍යාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : සුඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ෂට් ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ජිහ්වාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය, මනොවිඥාන යි. මෙසේ ෂට් ප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය . . . කායවිඥාන ය මනොධාතු ය මනොවිඥානධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය. . . කායවිඥානය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය . . . කායවිඥාන ය, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය . . . කායවිඥානය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඥානධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ. (විස්තරය විඥානස්කන්ධය මෙනි) . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ. මේ මනින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

316. තත්ථ කතමං ජීවිතින්ද්‍රියං: ජීවිතින්ද්‍රියං දුවිධෙන: අත්ථි රූපජීවිතින්ද්‍රියං, අත්ථි අරූපජීවිතින්ද්‍රියං.

තත්ථ කතමං රූපජීවිතින්ද්‍රියං: යො තෙසං රූපීනං ධම්මානං ආයු ඨිති යපනා යාපනා ඉරියනා වත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉදං වුච්චති රූපජීවිතින්ද්‍රියං.

තත්ථ කතමං අරූපජීවිතින්ද්‍රියං: යො තෙසං අරූපීනං ධම්මානං ආයු ඨිති යපනා යාපනා ඉරියනා වත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉදං වුච්චති අරූපජීවිතින්ද්‍රියං. ඉදං වුච්චති ජීවිතින්ද්‍රියං.

317. තත්ථ කතමං ඉත්ථින්ද්‍රියං: යං ඉත්ථියා ඉත්ථිලිඞ්ගං ඉත්ථිනිමිත්තං ඉත්ථිකුත්තං ඉත්ථාකප්පො ඉත්ථත්තං ඉත්ථිභාවො, ඉදං වුච්චති ඉත්ථින්ද්‍රියං.

318. තත්ථ කතමං පුරිසින්ද්‍රියං: යං පුරිසස්ස පුරිසලිඞ්ගං පුරිසනිමිත්තං පුරිසකුත්තං පුරිසාකප්පො පුරිසත්තං පුරිසභාවො, ඉදං වුච්චති පුරිසින්ද්‍රියං.

319. තත්ථ කතමං සුඛින්ද්‍රියං: යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති සුඛින්ද්‍රියං.

320. තත්ථ කතමං දුක්ඛින්ද්‍රියං: යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛින්ද්‍රියං.

321. තත්ථ කතමං සොමනස්සින්ද්‍රියං: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති සොමනස්සින්ද්‍රියං.

322. තත්ථ කතමං දොමනස්සින්ද්‍රියං: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතො සම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතො සම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සින්ද්‍රියං.

323 තත්ථ කතමං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං: යං චෙතසිකං නෙවසාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

324. තත්ථ කතමං සද්ධින්ද්‍රියං: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො සද්ධා සද්ධින්ද්‍රියං සද්ධාබලං, ඉදං වුච්චති සද්ධින්ද්‍රියං.

325. තත්ථ කතමං විරියින්ද්‍රියං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො නික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උස්සොළ්හී ථාමො ඨිති අසිථිලපරක්කමතා අනික්ඛිත්තඡන්දතා අනික්ඛිත්තධුරතා ධුරසම්පග්ගාහො විරියං විරියින්ද්‍රියං විරියබලං, ඉදං වුච්චති විරියින්ද්‍රියං.

316. එහි ජීවිතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ද්විප්‍රකාරයෙකින් ජීවිතින්ද්‍රිය වෙයි : රූප ජීවිතෙන්ද්‍රියයෙක් ඇත, අරූපජීවිතෙන්ද්‍රියයෙක් ඇත.

එහි රූපජීවිතෙන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ඒ රූපී ධර්මයන්ගේ යම් ආයුෂයෙක් සිටීමෙක් යැපීමෙක් යැපෙන අයුරෙක් ඉරියව් පැවැත්මෙක් වැටුමෙක් පාලනයෙක් ජීවිතයෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ රූපජීවිතෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

එහි අරූපජීවිතෙන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ඒ අරූපීධර්මයන්ගේ යම් ආයුෂයෙක් සිටීමෙක් යැපීමෙක් යැපෙන අයුරෙක් ඉරියව් පැවැත්මෙක් වර්තනයෙක් පාලනයෙක් ජීවිතයෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ අරූපජීවිතෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ. මේ ජීවිතෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

317. එහි ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ස්ත්‍රිය පිළිබඳ වූ යම් ස්ත්‍රීලිඞ්ගයෙක් ස්ත්‍රීනිමිත්ත යෙක් ස්ත්‍රීක්‍රියායෙක් ස්ත්‍රීආකල්පයෙක් ස්ත්‍රීත්වයෙක් ස්ත්‍රීභාවයෙක් වේ ද, මේ ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

318. එහි පුරුෂෙන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : පුරුෂයා පිළිබඳ යම් පුරුෂලිඞ්ගයෙක් පුරුෂ නිමිත්තයෙක් පුරුෂකෘත්‍යයෙක් පුරුෂාකල්පයෙක් පුරුෂත්වයෙක් පුරුෂභාවයෙක් වේ ද, මේ පුරුෂෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

319. එහි සුඛින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායිකසුඛයෙක් කාය සංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදනා වක් වේ ද, මේ සුඛින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

320. එහි දුක්ඛින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කායික වූ නො මිහිරෙක් කායික වූ දුඃඛයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො මිහිරි වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො මිහිරි වූ දුක් වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ දුක්ඛින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

321. එහි සොමනස්සින්ද්‍රිය කවරෙ යත්: යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ සොමනස්සින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

322. එහි දෙමනස්සින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ දෙමනස්සින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

323. එහි උපෙක්ඛින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වෙදනායෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වෙදනායෙක් වේ ද, මේ උපෙක්ඛින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

324. එහි සද්ධින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් හැදහීමෙක් හදහන අයුරෙක් (ගුණයෙහි) බැස ගැනීමෙක් අධිකප්‍රසාදයෙක් ශ්‍රද්ධාවක් ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රියයෙක් ශ්‍රද්ධාබලයෙක් වේ ද, මේ සද්ධින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

325. එහි විරියින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් (කුසීත බැවින් නික්මීමෙක් පරාක්‍රමයෙක් උද්‍යමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙක් ථාමයෙක් (කුශලසන්තානය) ධැරීමෙක් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙක් නො තැබූ (කුශල) ඡන්ද ඇති බවෙක් නො තැබූ (වීර්‍ය්‍ය) ධුර ඇති බවෙක් වීර්‍ය්‍ය දැඩි කොට ගැනීමෙක් වීර්‍ය්‍යයෙක් වීර්‍ය්‍යෙන්ද්‍රියයෙක් වීර්‍ය්‍යබලයෙක් වේ ද, මේ වීර්‍ය්‍යින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

326. තත්ථ කතමං සතින්ද්‍රියං: යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුස්සනතා සති සතින්ද්‍රියං සතිබලං සම්මාසති, ඉදං වුච්චති සතින්ද්‍රියං.

327. තත්ථ කතමං සමාධින්ද්‍රියං: යා චිත්තස්ස ඨිති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාහාරො අවික්ඛෙපො අවිසාහටමානසතා සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමාධිබලං සම්මාසමාධි, ඉදං වුච්චති සමාධින්ද්‍රියං.

328. තත්ථ කතමං පඤ්ඤින්ද්‍රියං: යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පවිචයො -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති පඤ්ඤින්ද්‍රියං.

329. තත්ථ කතමං අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං: යා තෙසං ධම්මානං අනඤ්ඤාතානං අදිට්ඨානං අප්පත්තානං අවිදිතානං අසච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං.

330. තත්ථ කතමං අඤ්ඤින්ද්‍රියං: යා තෙසං ධම්මානං ඤාතානං දිට්ඨානං පත්තානං විදිතානං සච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා —පෙ— අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචය-සම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති අඤ්ඤින්ද්‍රියං.

331. තත්ථ කතමං අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං: යා තෙසං ධම්මානං අඤ්ඤාතාවීනං දිට්ඨානං පත්තානං විදිතානං සච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා —පෙ— අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචය-සම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං.

අභිධම්මභාජනියං.

---

332. බාවීසතින්ද්‍රියානි, චක්ඛුන්ද්‍රියං: සොතින්ද්‍රියං, ඝානින්ද්‍රියං ජිව්හින්ද්‍රියං කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධින්ද්‍රියං, විරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සා-මීතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං.

333. බාවීසතීනං ඉන්ද්‍රියානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

දසින්ද්‍රියා අව්‍යාකතා. දොමනස්සින්ද්‍රියං අකුසලං. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සා-මීතින්ද්‍රියං කුසලං. චත්තාරින්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

326. එහි සතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් ප්‍රතිස්මෘතියක් ස්මෘති සංඛ්‍යාත සරණතායෙක් ධරන බවෙක් (අරමුණෙහි) බැසගැනීමෙක් නො මුළා වන බවෙක් ස්මෘතියක් ස්මෘතීන්ද්‍රියයෙක් ස්මෘතිබලයෙක් සම්‍යක්ස්මෘතියක් වේ ද, මේ සතින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

327. එහි සමාධින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් මොනොවට සිටීමෙක් බැසගෙන සිටීමෙක් නො විසිරීමෙක් අවික්ෂෙපයෙක් නො විසුළසිත ඇති බවෙක් ශමථයෙක් සමාධින්ද්‍රියයෙක් සමාධිබලයෙක් සම්‍යක් සමාධියෙක් වේ ද, මේ සමාධින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

328. එහි පඤ්ඤින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් විමසීමෙක් ප්‍රකර්ෂයෙන් විමසීමෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ පඤ්ඤින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

329. එහි අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : නො දත් නො දුටු නො පැමිණි (නුවණින්) ප්‍රකට නො කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

330. එහි අඤ්ඤින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : දන්නා ලද දක්නා ලද පැමිණි ප්‍රකට කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ අඤ්ඤින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

331. එහි අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : දැනසිටි දක්නා ලද අධිගමය කළ ප්‍රකට කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනීය යි.

---

332. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙ විස්සෙකි : චක්ඛුන්ද්‍රිය ය, සොතින්ද්‍රිය ය, ඝානින්ද්‍රිය ය, ජිව්හාඉන්ද්‍රිය ය, කායින්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ජීවිතින්ද්‍රිය ය, ඉත්ථින්ද්‍රිය ය, පුරිසින්ද්‍රිය ය, සුඛින්ද්‍රිය ය, දුක්ඛින්ද්‍රිය ය, සොමනස්සින්ද්‍රිය ය, දෙමනස්සින්ද්‍රිය ය, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය ය, සද්ධින්ද්‍රිය ය, විරියින්ද්‍රිය ය, සතින්ද්‍රිය ය, සමාධින්ද්‍රිය ය, පඤ්ඤින්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤින්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රිය යි.

333. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද අකුශලයෝ කෙතෙක් ද අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අව්‍යාකෘත වෙති, දෙමනස්සින්ද්‍රියය අකුශල ය, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියය කුශල ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් කුශලයෝ ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් කුශල ද වන්නාහ, අකුශල ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු යි.

ද්වාදසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. තීණින්ද්‍රියා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා න වත්තබ්බං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්ති'පි.

සත්තින්ද්‍රියා නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මා. තීණින්ද්‍රියා විපාකා. ද්වින්ද්‍රියා විපාකධම්මධම්මා. අඤ්ඤින්ද්‍රියං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං. නවින්ද්‍රියා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මා.

නවින්ද්‍රියා උපාදින්නුපාදානියා. දොමනස්සින්ද්‍රියං අනුපාදින්නුපාදානියං. තීණින්ද්‍රියා අනුපාදින්න අනුපාදානියා. නවින්ද්‍රියා සියා උපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්නුපාදානියා, සියා අනුපාදින්නඅනුපාදානියා.

නවින්ද්‍රියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං. තීණින්ද්‍රියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. තීණින්ද්‍රියා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

නවින්ද්‍රියා අවිතක්කඅවිචාරා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සවිතක්කසවිචාරං. උපෙක්ඛින්ද්‍රියං සියා සවිතක්කසවිචාරං, සියා අවිතක්කඅවිචාරං. එකාදසින්ද්‍රියා සියා සවිතක්කසවිචාරා. සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා.

එකාදසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා පීතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි. සොමනස්සින්ද්‍රියං සියා පීතිසහගතං, න සුඛසහගතං, න උපෙක්ඛාසහගතං, සියා න වත්තබ්බං පීතිසහගතන්ති. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. චත්තාරින්ද්‍රියා සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න වත්තබ්බා පීතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සියා දස්සනෙන පහාතබ්බං, සියා භාවනාය පහාතබ්බං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකං, සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

ඉන්ද්‍රියයෝ දෙළොස් දෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය. ජීවිතෙන්ද්‍රියය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූවාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් විපාකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයෝ ය. අඤ්ඤින්ද්‍රියය විපාක ද වන්නේ ය, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහ, නො ම විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය අනුපාදින්නොපාදනිය ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදින්නඅනුපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නඅනුපාදනිය ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටඅසාංක්ලෙශික වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් අවිතර්කඅවිචාර වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය සවිතර්ක සවිචාර ය. උපෙක්ෂෙන්ද්‍රියය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ එකොළොසෙක් සවිතර්කසවිචාර ද වන්නාහ, අවිතර්ක විචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතිසහගතහ යි ද සුඛසහගතහ යි ද උපෙක්ෂාසහගතහ යි ද නො කියයුත්තාහ. සොමනස්සින්ද්‍රියය ප්‍රීතිසහගත වන්නේය. සුඛසහගත නො වෙයි උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි, ප්‍රීතිසහගත යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගතහ යි ද සුඛසහගතහ යි ද, උපෙක්ෂාසහගතහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතු ඇත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහු යි.

දසින්ද්‍රියා නෙව ආචයගාමී නාපචයගාමිනො. දොමනස්සින්ද්‍රියං ආචයගාමි. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං අපචයගාමි. අඤ්ඤින්ද්‍රියං සියා අපචයගාමි, සියා නෙවාචයගාමි නාපචයගාමි. නවින්ද්‍රියා සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙව ආචයගාමී නාපචයගාමිනො.

දසින්ද්‍රියා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා. ද්වින්ද්‍රියා සෙක්ඛා. අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං අසෙක්ඛං. නවින්ද්‍රියා සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

දසින්ද්‍රියා පරිත්තා. තීණින්ද්‍රියා අප්පමාණා. නවින්ද්‍රියා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. ද්වින්ද්‍රියා පරිත්තාරම්මණා. තීණින්ද්‍රියා අප්පමාණාරම්මණා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා මහග්ගතාරම්මණං, න අප්පමාණාරම්මණං. සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරම්මණන්ති'පි මහග්ගතාරම්මණන්ති'පි. නවින්ද්‍රියා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා පරිත්තාරම්මණාති'පි මහග්ගතාරම්මණාති'පි අප්පමාණාරම්මණාති'පි.

නවින්ද්‍රියා මජ්ඣිමා. දොමනස්සින්ද්‍රියං හීනං. තීණින්ද්‍රියා පණීතා. තීණින්ද්‍රියා සියා මජ්ඣිමා, සියා පණීතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා හීනා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණීතා.

දසින්ද්‍රියා අනියතා. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං සම්මත්තනියතං. චත්තාරින්ද්‍රියා සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සියා මිච්ඡත්තනියතං, සියා අනියතං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. චත්තාරින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතිනොති'පි. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං න මග්ගාරම්මණං, සියා මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපති, සියා න වත්තබ්බං මග්ගහෙතුකන්ති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. අඤ්ඤින්ද්‍රියං න මග්ගාරම්මණං, සියා මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපති, සියා න වත්තබ්බං මග්ගහෙතුකන්ති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. නවින්ද්‍රියා සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න වත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතිනොති'පි.

දසින්ද්‍රියා සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො, න වත්තබ්බා අනුප්පන්නාති. ද්වින්ද්‍රියා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න වත්තබ්බා උප්පාදිනොති. දසින්ද්‍රියා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. ද්වින්ද්‍රියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාතිපි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නාරම්මණාති'පි. දසින්ද්‍රියා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නාරම්මණාති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නො ම ආචයගාමී නො ද අපචයගාමීහු ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය ආචයගාමී වෙයි. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය අපචයගාමී ය. අඤ්ඤින්ද්‍රිය අපචයගාමී ද වන්නේ ය, නො ම ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආචයගාමී ද වන්නාහ, අපචයගාමී ද වන්නාහ, නො ම ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂයෝ යි. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂයෝ ය. දඤ්ඤාතාවින්ද්‍රිය අශෛක්ෂ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නොම ශෛක්ෂ වූවාහු නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරිත්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අප්‍රමාණ යෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්තා ලම්බන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අප්‍රමාණාලම්බන වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රිය පරිත්තාලම්බන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්බන නො වෙයි. පරිත්තාලම්බන යි ද මහද්ගතාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරිත්තාලම්බන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්බන යි ද මහද්ගතාලම්බන යි ද අප්‍රමාණාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් මධ්‍යම වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රිය හීන ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රණීතයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හීන ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අනියතයහ. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය සම්‍යක්ත්ව නියත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් සම්‍යක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහ, දෙමනස්සින්ද්‍රිය මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නේ ය. අනියත ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සම්‍යක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් මාර්ගා ලම්බනහ යි ද මාර්ගහෙතුකහ යි ද මාර්ගාධිපතිහ යි ද නො කියයුත්තාහ. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස් සාමීතින්ද්‍රිය මාර්ගාලම්බන නො වෙයි, මාර්ගහෙතුක ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්බනහ යි ද මාර්ගහෙතුකහ යි ද මාර්ගාධිපතිහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, අනුත්පන්නහ යි නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදීහු ය යි නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු යි.

(දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් අනාලම්බනයෝය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් වර්තමානා– ලම්බනයෝය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අතීතාලම්බනහයි ද අනාගතාලම්බනහයි ද වර්තමානාලම්බනහයි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද අනාගතාලම්බන ද වර්තමානාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බනහයි ද අනාගතාලම්බන හයි ද වර්තමානාලම්බනහයි ද නොකියයුතු වන්නාහ.

(දෙවිසි ඉන්ද්‍රයයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ. බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්ම බාහිර ද වන්නාහු යි.

සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. තීණින්ද්‍රියා බහිද්ධාරම්මණා. චත්තාරින්ද්‍රියා සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා. අට්ඨින්ද්‍රියා සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා අජ්ඣත්තාරම්මණාති'පි බහිද්ධාරම්මණාති'පි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණාති'පි.

පඤ්චින්ද්‍රියා අනිදස්සනසප්පටිඝා. සත්තරසින්ද්‍රියා අනිදස්සන අප්පටිඝා.

334. චත්තාරින්ද්‍රියා හෙතු. අට්ඨාරසින්ද්‍රියා න හෙතු.

සත්තින්ද්‍රියා සහෙතුකා. නවින්ද්‍රියා අහෙතුකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා.

සත්තින්ද්‍රියා හෙතුසම්පයුත්තා. නවින්ද්‍රියා හෙතුවිප්පයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුවිප්පයුත්තා.

චත්තාරින්ද්‍රියා හෙතු චෙව සහෙතුකා ච. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකාති'පි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතූති'පි. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකාති, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකාති, සියා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා සහෙතුකාචෙව න ච හෙතූති.

චත්තාරින්ද්‍රියා හෙතු චෙව හෙතු සම්පයුත්තා ච. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තාති'පි හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූති'පි. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තාති, හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තාති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූති.

නවින්ද්‍රියා න හෙතු අහෙතුකා. තීණින්ද්‍රියා න හෙතු සහෙතුකා. චත්තාරින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා න හෙතු සහෙතුකාති'පි න හෙතු අහෙතුකාති'පි. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා.

335. සප්පච්චයා, සඞ්ඛතා, අනිදස්සනා.

පඤ්චින්ද්‍රියා සප්පටිඝා. සත්තරසින්ද්‍රියා අප්පටිඝා.

සත්තින්ද්‍රියා රූපා. චුද්දසින්ද්‍රියා අරූපා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා රූපං, සියා අරූපං.

දසින්ද්‍රියා ලොකියා. තීණින්ද්‍රියා ලොකුත්තරා. නවින්ද්‍රියා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බනයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් බාහිරාලම්බනයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙක් අනිදර්ශනසප්‍රතිඝයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතළොස් දෙනෙක් අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝයෝ යි.

334. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතුහු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටළොස් දෙනෙක් හෙතුහු නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් සහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් අහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සහෙතුක ද වන්නාහ, අහෙතුක ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතුවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකයෝ ද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකහ යි ද සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු ද වූ ම සහෙතුකයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකයෝ යි නො කියයුත්තාහ. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වෙති. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති නො කියයුත්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වන්නාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුකහ යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුකහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නාහ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නාහු යි.

335. (දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) සප්‍රත්‍යයෝ ය. සංඛ්‍යාතයෝ ය. අනිදර්ශනයෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙක් සප්‍රතිඝයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතළොස් දෙනෙක් අප්‍රතිඝයෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් රූපවත්හ. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදුස් දෙනෙක් අරූපයෝ ය. ජීවිතෙන්ද්‍රියය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ලෞකිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ලොකොත්තරයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ලෞකික ද වන්නාහ, ලොකොත්තර ද වන්නාහු යි.

(දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) කිසි විඥානයෙකින් දත යුත්තාහ, කිසි විඥානයෙකින් නො දත යුත්තාහු යි.

336. නො ආසවා.

දසින්ද්‍රියා සාසවා. තීණින්ද්‍රියා අනාසවා. නවින්ද්‍රියා සියා සාසවා, සියා අනාසවා.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා ආසවවිප්පයුත්තා. දොමනස්සින්ද්‍රියං ආසවසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ආසවසම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවාති, සාසවා චෙව නො ච ආසවාති. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවාති'පි සාසවා චෙව නො ච ආසවාති'පි. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවාති, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවා, සියා න වත්තබ්බා සාසවා චෙව නො ච ආසවාති.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තාති'පි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාති'පි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තන්ති, ආසවසම්පයුත්තං චෙව නො ච ආසවො. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තාති, සියා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවා, සියා න වත්තබ්බා ආසව-සම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාති.

නවින්ද්‍රියා ආසවවිප්පයුත්තසාසවා. තීණින්ද්‍රියා ආසවවිප්පයුත්ත-අනාසවා. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං ආසවවිප්පයුත්තසාසවන්ති'පි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවන්ති'පි. තීණින්ද්‍රියා සියා ආසවවිප්පයුත්ත සාසවා, සියා ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ආසවවිප්පයුත්තසාසවා, සියා ආසවවිප්පයුත්ත අනාසවා, සියා න වත්තබ්බා ආසවවිප්පයුත්ත-සාසවාති'පි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවාති'පි.

337. නො සඤ්ඤොජනා.

දසින්ද්‍රියා සඤ්ඤොජනියා. තීණින්ද්‍රියා අසංයොජනියා. නවින්ද්‍රියා සියා සංයොජනියා, සියා අසංයොජනියා.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා සංයොජනවිප්පයුත්තා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සංයොජන-සම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංයොජනසම්පයුත්තා, සියා සංයොජන-විප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා සංයොජනා චෙව සංයොජනියාති, සංයො-ජනියා චෙව නො ච සංයොජනා. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා සඤ්ඤොජනා-චෙව සඤ්ඤොජනියාතිපි සඤ්ඤොජනියා චෙව නොච සංයොජනාතිපි. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා සංයොජනාචෙව සංයොජනියාති, සියා සංයො-ජනියා චෙව නො ච සංයොජනා, සියා න වත්තබ්බා සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනාති.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා සංයොජනාචෙ'ව සංයොජනසම්ප-යුත්තාති'පි සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජනාතිපි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං සංයොජනං චෙව සංයොජනසම්පයුත්තන්ති, සංයොජනසම්පයුත්තං චෙව නො ච සංයොජනං. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා සංයොජනා චෙව සඤ්ඤොජනසම්පයුත්තාති, සියා සඤ්ඤොජනසම්ප-යුත්තා චෙව නො ච සංයොජනා, සියා න වත්තබ්බා සංයොජනසම්ප-යුත්තා චෙව නො ච සංයොජනාති.

336. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ ආස්‍රවයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් සාස්‍රවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනාස්‍රවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආස්‍රවයෝ ද වන්නාහ, අනාස්‍රවයෝ ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වෙති. දෞමනස්සින්ද්‍රියය ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ආස්‍රව ද වූවාහු ම සාස්‍රව යි ද සාස්‍රව ද වූවාහු ම නො ද ආස්‍රව යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ආස්‍රව ද වූවාහු ම සාස්‍රව යි ද සාස්‍රව ද වූවාහු ම නො ද ආස්‍රව යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියෝ නව දෙනෙක් ආස්‍රව ද වූ ම සාස්‍රවයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සාස්‍රව ද වූවාහු ම නො ද ආස්‍රව ද වන්නාහ. සාස්‍රව ද වූ ම නො ද ආස්‍රවයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ආස්‍රව ද වූවාහු ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෞමනස්සින්ද්‍රිය ආස්‍රවයෙක් ද වූයේ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ආස්‍රවයෙක් වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආස්‍රව ද වූවාහු ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ. ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ආස්‍රව ද වන්නාහ. ආස්‍රව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ආස්‍රවහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රවයෝ ය. දෞමනස්සින්ද්‍රිය ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රවයෙකැ යි ද ආස්‍රව විප්‍රයුක්තඅනාස්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ආස්‍රව විප්‍රයුක්තසාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රව ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තසාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රව ද වන්නාහ, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත සාස්‍රවහ යි ද ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තඅනාස්‍රවහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

337. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ සංයොජනයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් සංයොජනියහ, ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අසංයොජනියහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් සංයොජනිය ද වන්නාහ, අසංයොජනිය ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වෙති. දෞමනස්සින්ද්‍රියය සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ. සංයොජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් සංයොජන ද වූවාහු ම සංයොජනියහ යි නො කියයුත්තාහ, සංයොජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයොජන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් සංයොජන ද වූ ම සංයොජනියහ යි ද සංයොජනිය ද වූ ම නො ද සංයොජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් සංයොජන ද වූ ම සංයොජනියහ යි නො කියයුත්තාහු ද සංයොජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයොජන ද වන්නාහ, සංයොජනිය ද වූ ම නො ද සංයොජනහ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සංයොජන ද වූවාහු ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද සංයොජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෞමනස්සින්ද්‍රිය සංයොජනයෙක් ද වූයේ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද සංයොජන වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සංයොජන ද වූවාහු ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ. සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද සංයොජන ද වන්නාහ, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද සංයොජනහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

නවින්ද්‍රියා සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියා, තීණින්ද්‍රියා සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියා, දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියන්ති'පි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියන්ති'පි. තීණින්ද්‍රියා සියා සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියා, සියා සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියා, සියා සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියා, සියා න වත්තබ්බා සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියාති'පි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියාති'පි.

338. නො ගන්ථා.

දසින්ද්‍රියා ගන්ථනියා තීණින්ද්‍රියා අගන්ථනියා. නවින්ද්‍රියා සියා ගන්ථනියා, සියා අගන්ථනියා.

පඤ්චරසින්ද්‍රියා ගන්ථවිප්පයුත්තා. දොමනස්සින්ද්‍රියං ගන්ථසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ගන්ථසම්පයුත්තා, සියා ගන්ථවිප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙ'ව ගන්ථනියාති, ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථා. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථනියාති'පි ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථාති'පි. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථනියාති, සියා ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථා, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථාති.

පඤ්චරසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තාති'පි ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථාති'පි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තන්ති, ගන්ථසම්පයුත්තං චෙව නො ච ගන්ථො. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තාති, සියා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථා, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථාති.

නවින්ද්‍රියා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියා. තීණින්ද්‍රියා ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියා. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියන්ති'පි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියන්ති'පි. තීණින්ද්‍රියා සියා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියා, සියා ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියා, සියා ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියා, සියා න වත්තබ්බා ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියාති'පි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියාති'පි.

339.-341. නො ඔඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නීවරණා.

දසින්ද්‍රියා නීවරණියා, තීණින්ද්‍රියා අනීවරණියා නවින්ද්‍රියා සියා නීවරණියා, සියා අනීවරණියා.

පඤ්චරසින්ද්‍රියා නීවරණවිප්පයුත්තා. දොමනස්සින්ද්‍රියං නීවරණසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා නීවරණසම්පයුත්තා සියා නීවරණවිප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණියාති, නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණා. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවණියාති'පි නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණාති'පි. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණියාති. සියා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණා, සියා න වත්තබ්බා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණාති.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනියයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය වෙති. දෞමනස්සින්ද්‍රිය සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය යි ද සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය යි ද නො කියයුත්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත අසංයොජනිය ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනිය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත සංයොජනියහ යි ද සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

338. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ ග්‍රන්ථයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් අග්‍රන්ථනීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය ද වෙති, අග්‍රන්ථනීය ද වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ පසළොස් දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දෞමනස්සින්ද්‍රිය ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනීයහ යි නො කියයුත්තාහ, ග්‍රන්ථනීය ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනීයහ යි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනීයහ යි නො කියයුත්තාහ, ග්‍රන්ථනීය ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථ ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථනීය ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෞමනස්සින්ද්‍රිය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙකි. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ග්‍රන්ථ ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථයෝ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත අග්‍රන්ථනීය වෙති. දෞමනස්සින්ද්‍රිය ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ග්‍රන්ථනීය යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත අග්‍රන්ථනීය යි ද නො කියයුත්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ. ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීයහ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනීයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

339–341. (දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) ඕඝයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නීවරණයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නීවරණීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් අනීවරණීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නීවරණීය ද වන්නාහ, අනීවරණීය ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නීවරණවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දෞමනස්සින්ද්‍රිය නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණීයහ යි නො කියයුත්තාහ, නීවරණීය ද වූවාහු ම නො ද නීවරණයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණීයහ යි ද නීවරණීය ද වූවාහු ම නො ද නීවරණහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණීයහ යි නො කියයුත්තාහ. නීවරණීය ද වූවාහු ම නො ද නීවරණ ද වන්නාහ, නීවරණීය ද වූවාහු ම නො ද නීවරණහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණසම්පයුත්තාති'පි නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණාති'පි. දෙමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං නීවරණං චෙව නීවරණසම්පයුත්තන්ති, නීවරණසම්පයුත්තං චෙව නො ච නීවරණං. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා නීවරණා චෙව නීවරණසම්පයුත්තාති, සියා නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණා, සියා න වත්තබ්බා නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණාති.

නවින්ද්‍රියා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා. තිණින්ද්‍රියා නීවරණවිප්පයුත්ත අනීවරණියා. දෙමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියන්ති'පි, නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියන්ති'පි. තිණින්ද්‍රියා සියා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා, සියා නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියා, සියා නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියා, සියා නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියා, සියා න වත්තබ්බා නීවරණවිප්පයුත්තනීවරණියාති'පි නීවරණවිප්පයුත්තඅනීවරණියාති'පි.

342. නො පරාමාසා.

දසින්ද්‍රියා පරාමට්ඨා. තිණින්ද්‍රියා අපරාමට්ඨා. නවින්ද්‍රියා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා.

සොළසින්ද්‍රියා පරාමාසවිප්පයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පරාමාස සම්පයුත්තා, සියා පරාමාස විප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨාති, පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා. තිණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨාති'පි, පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසාති'පි. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨාති, සියා පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා, සියා න වත්තබ්බා පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසාති.

දසින්ද්‍රියා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා. තිණින්ද්‍රියා පරාමාසවිප්පයුත්ත-අපරාමට්ඨා, තිණින්ද්‍රියා සියා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා සියා පරාමාස-විප්පයුත්ත අපරාමට්ඨා ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨා, සියා න වත්තබ්බා පරාමාසවිප්පයුත්ත පරාමට්ඨාති'පි පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨාති'පි.

343. සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. චුද්දසින්ද්‍රියා සාරම්මණා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

එකවීසතින්ද්‍රියා නො චිත්තා. මනින්ද්‍රියං චිත්තං.

තෙරසින්ද්‍රියා චෙතසිකා. අට්ඨින්ද්‍රියා අචෙතසිකා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චෙතසිකං, සියා අචෙතසිකං.

තෙරසින්ද්‍රියා චිත්තසම්පයුත්තා. සත්තින්ද්‍රියා චිත්තවිප්පයුත්තා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චිත්තසම්පයුත්තං, සියා චිත්තවිප්පයුත්තං. මනින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං චිත්තෙන සම්පයුත්තන්ති'පි චිත්තෙන විප්පයුත්තන්ති'පි.

තෙරසින්ද්‍රියා චිත්තසංසට්ඨා. සත්තින්ද්‍රියා චිත්තවිසංසට්ඨා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චිත්තසංසට්ඨං, සියා චිත්තවිසංසට්ඨං. මනින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං චිත්තෙන සංසට්ඨන්ති'පි චිත්තෙන විසංසට්ඨන්ති'පි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්තභ යි ද නීවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නීවරණභ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෞමනස්සින්ද්‍රිය නීවරණයෙක් ද වූයේ ම නීවරණසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නීවරණ වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නීවරණ ද වූවාහු ම නීවරණ සම්ප්‍රයුක්තභ යි නො කියයුත්තාහ, නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නීවරණ ද වන්නාහ, නීවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නීවරණභ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නීවරණවිප්‍රයුක්තඅනීවරණීය වෙති. දෞමනස්සින්ද්‍රිය නීවරණවිප්‍රයුක්ත නීවරණීය යි ද නීවරණවිප්‍රයුක්ත අනීවරණීය යි ද නො කියයුතු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නීවරණවිප්‍රයුක්ත නීවරණීය ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්ත අනීවරණීය ද වන්නාහ, ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නීවරණවිප්‍රයුක්තනීවරණීය ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්ත අනීවරණීය ද වන්නාහ, නීවරණවිප්‍රයුක්ත නීවරණීයභ යි ද නීවරණවිප්‍රයුක්ත අනීවරණීයභ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

342. (දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) පරාමාසයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමෘෂ්ටයභ, ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් අපරාමෘෂ්ටයභ, ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, අපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තයභ, ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් පරාමර්ශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූවාහු ම පරාමෘෂ්ටභ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමෘෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූ ම පරාමෘෂ්ටභ යි ද පරාමෘෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශභ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූ ම නො ද පරාමෂ්ටභ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමෘෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශ ද වන්නාහ, පරාමෘෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශභ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමෘෂ්ටයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමෘෂ්ටයභ. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමෘෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමෘෂ්ටභ යි ද පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමෘෂ්ටභ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

343. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බනයභ. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදුස් දෙනෙක් සාලම්බනයභ. ජීවිතින්ද්‍රිය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

එක්විසි ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තයෝ නො වෙති. මනින්ද්‍රිය චිත්ත වේ.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චෛතසිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් අචෛතසිකයෝ ය. ජීවිතින්ද්‍රිය චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් චිත්තවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. මනින්ද්‍රිය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටයභ, ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් චිත්තවිසංස්සෘෂ්ටයෝ ය. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්තසංසෘෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසෘෂ්ට ද වන්නේ ය. මනින්ද්‍රිය චිත්තය හා සංසෘෂ්ට යි ද චිත්තය හා විසංසෘෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ යි.

තෙරසින්ද්‍රියා චිත්තසමුට්ඨානා. අට්ඨින්ද්‍රියා නො චිත්තසමුට්ඨානා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චිත්තසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානං.

තෙරසින්ද්‍රියා චිත්තසහභුනො. අට්ඨින්ද්‍රියා නො චිත්තසහභුනො. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චිත්තසහභූ සියා නො චිත්තසහභූ.

තෙරසින්ද්‍රියා චිත්තානුපරිවත්තිනො. අට්ඨින්ද්‍රියා නො චිත්තානුපරිවත්තිනො. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චිත්තානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තානුපරිවත්ති.

තෙරසින්ද්‍රියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. අට්ඨින්ද්‍රියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං.

තෙරසින්ද්‍රියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. අට්ඨින්ද්‍රියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ.

තෙරසින්ද්‍රියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො. අට්ඨින්ද්‍රියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තසංසට්ඨ සමුට්ඨානානුපරිවත්ති.

ඡ ඉන්ද්‍රියා අජ්ඣත්තිකා. සොළසින්ද්‍රියා බාහිරා.

සත්තින්ද්‍රියා උපාදා. චුද්දසින්ද්‍රියා නො උපාදා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා උපාදා, සියා නො උපාදා.

නවින්ද්‍රියා උපාදින්නා. චත්තාරින්ද්‍රියා අනුපාදින්නා. නවින්ද්‍රියා සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

344. නො උපාදානා.

දසින්ද්‍රියා උපාදානියා. තීණින්ද්‍රියා අනුපාදානියා. නවින්ද්‍රියා සියා උපාදානියා, සියා අනුපාදානියා.

සොළසින්ද්‍රියා උපාදානවිප්පයුත්තා, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා උපාදානසම්පයුත්තා සියා උපාදාන විප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානියා චාති, උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානා. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානියා චාති'පි, උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානාති'පි. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානියාති, සියා උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානාති.

සොළසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානසම්පයුත්තාති'පි උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානාති'පි. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා උපාදානා චෙව උපාදානසම්පයුත්තාති, සියා උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානාති.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තසමුත්ථානයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් චිත්තසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, චිත්ත සමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තසහභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් චිත්තසහභූ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්තසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තානුපරිවර්තීහු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් චිත්තානු පරිවර්ති නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්තානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, චිත්තානුපරිවර්ති නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්තසංසෘෂ්ට සමුත්ථාන ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්තසංසෘෂ්ට සමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්ත සංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති නො ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආධ්‍යාත්මිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් බාහිරයෝ වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් උපාද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදුස් දෙනෙක් උපාද නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නො ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදින්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් අනුපාදින්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු යි.

344. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ උපාදනයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් උපාදනවිප්‍රයුක්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි ද උපාදනිය ද වූ ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන ද වන්නාහ, උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදනියයෝ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපාදන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද උපාදන ද වන්නාහ. උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද උපාදනයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

දසින්ද්‍රියා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියා. තීණින්ද්‍රියා උපාදානවිප්පයුත්ත අනුපාදානියා. තීණින්ද්‍රියා සියා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියා, සියා න වත්තබ්බා උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියාති'පි උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියාති'පි.

345. නො කිලෙසා.

දසින්ද්‍රියා සංකිලෙසිකා, තීණින්ද්‍රියා අසංකිලෙසිකා, නවින්ද්‍රියා සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා අසංකිලිට්ඨා, දොමනස්සින්ද්‍රියං සංකිලිට්ඨං, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංකිලිට්ඨා සියා අසංකිලිට්ඨා.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා කිලෙසවිප්පයුත්තා, දොමනස්සින්ද්‍රියං කිලෙසසම්පයුත්තං, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කිලෙසසම්පයුත්තා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකා චාති, සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසා. තීණින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකා චාති'පි සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසාති'පි. නවින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකා චාති, සියා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසා සියා න වත්තබ්බා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසාති.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨා චාති'පි සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසාති'පි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨඤ්චාති, සංකිලිට්ඨඤ්චෙව නො ච කිලෙසො ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨා චාති, සියා සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බා සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසාති.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා චාති'පි කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසාති'පි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චාති, කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච කිලෙසො. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා චාති, සියා කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසාති.

නවින්ද්‍රියා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකා. තීණින්ද්‍රියා කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකා. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තබ්බං කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකන්ති'පි කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකන්ති'පි. තීණින්ද්‍රියා සියා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිප්පයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසවිප්පයුත්තසංකිලෙසිකාති'පි කිලෙසවිප්පයුත්ත අසංකිලෙසිකාති'පි.

346. පණ්ණරසින්ද්‍රියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා. සත්තින්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා න භාවනාය පහාතබ්බා. සත්තින්ද්‍රියා සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බා.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදානවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් උපාදානවිප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් උපාදානවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදානවිප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදාන විප්‍රයුක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදානවිප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ. උපාදාන විප්‍රයුක්තඋපාදනියහ යි ද උපාදානවිප්‍රයුක්තඅනුපාදනියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

345. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ ක්ලෙශයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් සාංක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අසාංක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් සාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටයහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සංක්ලිෂ්ට යං ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තයෝ වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රිය, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි නො කිය යුත්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි ද සාංක්ලෙශික ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි නො කියයුත්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශ ද වන්නාහ, සාංක්ලෙශික ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය කෙලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ට යි නො කියයුතු ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශ වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශයෝ ද වන්නාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ක්ලෙශ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශ ද වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශ සම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශ ද වන්නාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත අසාංක්ලෙශිකයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ක්ලෙශ විප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශිකයෙකැ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත අසාංක්ලෙශිකයෙකැ යි ද නො කියයුතු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශිකහ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත අසාංක්ලෙශිකහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

346. පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා. සත්තින්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. සත්තින්ද්‍රියා සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

නවින්ද්‍රියා අවිතක්කා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සවිතක්කං. ද්වාදසින්ද්‍රියා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.

නවින්ද්‍රියා අවිචාරා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සවිචාරං. ද්වාදසින්ද්‍රියා සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

එකාදසින්ද්‍රියා අප්පීතිකා. එකාදසින්ද්‍රියා සියා සප්පීතිකා, සියා අප්පීතිකා.

එකාදසින්ද්‍රියා න පීතිසහගතා. එකාදසින්ද්‍රියා සියා පීතිසහගතා, සියා න පීතිසහගතා.

ද්වාදසින්ද්‍රියා න සුඛසහගතා. දසින්ද්‍රියා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

ද්වාදසින්ද්‍රියා න උපෙක්ඛාසහගතා. දසින්ද්‍රියා සියා උපෙක්ඛාසහගතා සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

දසින්ද්‍රියා කාමාවචරා. තීණින්ද්‍රියා න කමාවචරා. නවින්ද්‍රියා සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා.

තෙරසින්ද්‍රියා න රූපාවචරා. නවින්ද්‍රියා සියා රූපාවචරා. සියා න රූපාවචරා.

චුද්දසින්ද්‍රියා න අරූපාවචරා. අට්ඨින්ද්‍රියා සියා අරූපාවචරා. සියා න අරූපාවචරා.

දසින්ද්‍රියා පරියාපන්නා. තීණින්ද්‍රියා අපරියාපන්නා. නවින්ද්‍රියා සියා පරියාපන්නා සියා අපරියාපන්නා.

එකාදසින්ද්‍රියා අනිය්‍යානිකා. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං නිය්‍යානිකං දසින්ද්‍රියා සියා නිය්‍යානිකා, සියා අනිය්‍යානිකා.

දසින්ද්‍රියා අනියතා. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං නියතං. එකාදසින්ද්‍රියා සියා නියතා, සියා අනියතා.

දසින්ද්‍රියා සඋත්තරා. තීණින්ද්‍රියා අනුත්තරා. නවින්ද්‍රියා සියා සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා.

පණ්ණරසින්ද්‍රියා අරණා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සරණං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සරණා, සියා අරණාති.

පඤ්හාපුච්ඡකං.

ඉන්ද්‍රිය විභඞ්ගො නිට්ඨිතො.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතුකයෝ නො ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් අවිතර්කයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සවිතර්ක ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙළොස් දෙනෙක් සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් අවිචාරයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සවිචාර ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙළොස් දෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අප්‍රීතිකයෝ ය. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතිසහගතයෝ නො වෙති. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගතයෝ නො ද වන්නාහු යි.

දෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සුඛසහගතයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු යි.

දෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් කාමාවචරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් කාමාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් රූපාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ. රූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

තුදුස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරූපාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් පර්‍ය්‍යාපන්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අපර්‍ය්‍යාපන්නයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් පර්‍ය්‍යාපන්න ද වන්නාහ, අපර්‍ය්‍යාපන්න ද වන්නාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අනෛර්‍ය්‍යාණිකයෝ වෙති. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය නෛර්‍ය්‍යාණික ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් නෛර්‍ය්‍යාණික ද වන්නාහ, අනෛර්‍ය්‍යාණික ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් අනියතයහ. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය නියතය එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් සඋත්තරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුත්තරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරණයහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සරණ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යයි.

පඤ්හපුච්ඡක යි.

ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ග නිමි.

6. පටිච්චසමුප්පාද විභඞ්ගො

347. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, සළායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති, එවමෙ-තස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

348. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා: පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො කායසඞ්ඛාරො වචීසඞ්ඛාරො චිත්තසඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො: කුසලා චෙතනා කාමාවචරා රූපාවචරා දානමයා සීලමයා භාවනාමයා, අයං වුච්චති පුඤ්ඤාභි-සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමො අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො: අකුසලා චෙතනා කාමාවචරා, අයං වුච්චති අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමො ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො: කුසලා චෙතනා අරූපාවචරා, අයං වුච්චති ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමො කායසඞ්ඛාරො: කායසඤ්චෙතනා කායසඞ්ඛාරො, වචීසඤ්චෙතනා වචීසඞ්ඛාරො, මනොසඤ්චෙතනා චිත්තසඞ්ඛාරො. ඉමෙ වුච්චන්ති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා.

349. තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

350. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං.

තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං: චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නං ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදං ච නාමං ඉදං ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

351. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං: චක්ඛායතනං සොතායතනං ඝානායතනං ජිව්හායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සළායතනං.

6. ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාද විභඞ්ගය

347. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් (විපාක) විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් (උපප්‍රාප්ති) භවය වෙයි, (කර්ම) භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා–මරණ ද සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසයෝ ද වෙත්. මෙසේ තෙල සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ ඉපදීම වේ.

348. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : දුඃඛසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛසමුදයසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරොධසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපදසත්‍යයෙහි නො දැනීම යි. මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් (උපදනා) සංස්කාරයෝ කවරහ යත් : පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනඤ්ජාභිසංස්කාර ය, කායසංස්කාර ය, වාක්සංස්කාරය , චිත්තසංස්කාර යි.

එහි පුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : දනමය වූ ද ශීලමය වූ ද භාවනාමය වූ ද කාමාවචර වූ රූපාවචර වූ කුශලචෙතනා යි. මේ පුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි අපුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : කාමාවචර අකුශලචෙතනා යි. මේ අපුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි අනඤ්ජාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : අරූපාවචර කුශලචෙතනා යි. මේ ආනඤ්ජාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි කායසංස්කාර කවරෙ යත් : කායසඤ්චෙතනාව කායසංස්කාර ය, වාක්සඤ්චෙතනාව වාක්සංස්කාර ය, මනස්සඤ්චෙතනාව චිත්තසංස්කාර යි. මොහු අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා සංස්කාරහ යි කියනු ලැබෙත්.

349. එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා විඥානය කවරෙ යත් : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ඝ්‍රාණවිඥාන ය, ජිහ්වාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය, මනොවිඥාන යි. මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ' විඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

350. එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති.

එහි නාම කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි රූප කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් රූපය ද යි මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ.

351. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ෂඩායතන කවරෙ යත් : චක්ඛායතන ය, සොතායතන ය, ඝානායතන ය, ජිව්හායතන ය, කායායතන ය, මනායතන යි. මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ෂඩායතන යි කියනු ලැබේ.

352. තත්ථ කතමො සළායතනපච්චයා ඵස්සො: චක්ඛුසම්ඵස්සො සොතසම්ඵස්සො ඝානසම්ඵස්සො ජිව්හාසම්ඵස්සො කායසම්ඵස්සො මනොසම්ඵස්සො, අයං වුච්චති සළායතනපච්චයා ඵස්සො.

353. තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා කායසම්ඵස්සජා වෙදනා මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

354 තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා: රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා.

355. තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං: කාමූපාදානං දිට්ඨුපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අත්තවාදුපාදානං, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං.

356. තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො: භවො දුවිධෙන. අත්ථි කම්මභවො, අත්ථි උපපත්තිභවො.

තත්ථ කතමො කම්මභවො: පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො, අයං වුච්චති කම්මභවො. සබ්බම්පි භවගාමිකම්මං කම්මභවො.

තත්ථ කතමො උපපත්තිභවො: කාමභවො රූපභවො අරූපභවො සඤ්ඤාභවො අසඤ්ඤාභවො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො එකවොකාරභවො චතුවොකාරභවො පඤ්චවොකාරභවො, අයං වුච්චති උපපත්තිභවො. අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

257. තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බත්ති ඛන්ධානං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො. අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

258. තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අත්ථි ජරා, අත්ථි මරණං.

තත්ථ කතමා ජරා: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තචතා ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො. අයං වුච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා චුති චවනතා භෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛන්ධානං භෙදො කලෙබරස්ස නික්ඛෙපො ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදො. ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයං ච ජරා ඉදං ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

352. එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ස්පර්ශය කවරෙ යත් : චක්ඛුසම්ඵස්ස ය, සොතසම්ඵස්ස ය, ඝානසම්ඵස්ස ය, ජිව්හාසම්ඵස්ස ය, කායසම්ඵස්ස ය, මනො සම්ඵස්ස යි. මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ.

353. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා වෙදනා කවර යත් : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ඝානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා වෙදනා යි කියනු ලැබේ.

354. එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා තෘෂ්ණා කවර යත් : රූපතෘෂ්ණා ය, ශබ්ද තෘෂ්ණා ය, ගන්ධතෘෂ්ණා ය, රසතෘෂ්ණා ය, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යතෘෂ්ණා ය, ධර්මතෘෂ්ණා යි. මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

355. එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා උපාදන කවරෙ යත් : කාමොපාදන ය, දෘෂ්ටයුපාදන ය, ශීලව්‍රතොපාදන ය, ආත්මවාදොපාදන යි. මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා උපාදන යි කියනු ලැබේ.

356. එහි උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා භවය කවරෙ යත් : භවය ද්විප්‍රකාරයෙන් වෙයි : කර්මභවයෙක් ඇත, උපප්‍රාප්තිභවයෙක් ඇති.

එහි කර්මභව කවරෙ යත් : පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනෙඤ්ජාභි සංස්කාර යි. මේ කර්මභව යි කියනු ලැබේ. හැම භවගාමිකර්මය කර්මභව වේ.

එහි උපප්‍රාප්තිභව කවරෙ යත් : කාමභව ය, රූපභව ය, අරූපභව ය, සංඥාභව ය, අසංඥාභව ය, නෛවසංඥානාසංඥා භව ය, එකවොකාරභව ය, චතුවොකාරභව ය, පඤ්චවොකාරභව යි. මේ උපප්‍රාප්තිභව යි කියනු ලැබේ. මේ උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා භව යි කියනු ලැබේ.

357. එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජාති කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි යම් ඉපැද්මෙක් (පරිපූර්ණායතන විසින්) මොනොවට ඉපැද්මෙක් අවක්‍රාන්තියෙක් වෙසෙසින් ඉපැද්මෙක් ස්කන්ධයන්ගේ පහළ විමෙක් ආයතනයන්ගේ ප්‍රතිලාභයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යි කියනු ලැබේ.

358. එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණ යෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් දිරීමෙක් දිරනඅයුරෙක් ඛණ්ඩිත බවෙක් පැසුණු බවෙක් රැලිනැඟුණු සම ඇති බවෙක් ආයුෂයාගේ පිරිහීමෙක් ඉඳුරන් මිහි කිරීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් ච්‍යුතියෙක් ච්‍යුත වන බවෙක් බිඳීමෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් මෘත්‍යුසඞ්ඛ්‍යාත මරණයෙක් කලුරිය කිරීමෙක් ස්කන්ධයන්ගේ බිඳීමෙක් කලෙවරයාගේ බහා තැබීමෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයාගේ සිඳීමෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

359. තත්ථ කතමො සොකො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, සීලව්‍යස-නෙන වා ඵුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසල්ලං, අයං වුච්චති සොකො.

360. තත්ථ කතමො පරිදෙවො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, සීලව්‍යස-නෙන වා ඵුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස, ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලප්පො ලාලප්පනා ලාලප්පිතත්තං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

361. තත්ථ කතමං දුක්ඛං : යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං, කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

362. තත්ථ කතමං දොමනස්සං : යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතො සම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං, චෙතො සම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සං.

363. තත්ථ කතමො උපායාසො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, සීලව්‍යස-නෙන වා ඵුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස, ආයාසො උපායාසො ආයාසිතත්තං උපායාසිතත්තං, අයං වුච්චති උපායාසො.

364. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති : එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඞ්ගති හොති. සමාගමො හොති. සමොධානං හොති. පාතුභාවො හොති, තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

සුත්තන්තභාජනියං.

---

365. අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

359. එහි ශොක කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃඛහෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ශොකයෙක් ශොකාකාරයෙක් ශොක කළ බවෙක් ඇතුළත ශොකයෙක් ඇතුළත පරිශොකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දෞර්මනසෙක් ශොකශල්‍යයෙක් වේ ද, මේ ' ශොක ' යි කියනු ලැබේ.

360. එහි පරිදෙව කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතරදුඃඛහෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ (යම්) නම කියා හැඬීමෙක් නම කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම කියා හඬන බවෙක් ගුණ කියා හඬන බවෙක් වචනයෙක් ප්‍රලාපයෙක් විප්‍රලාපයෙක් පුනපුනා කීමෙක් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙක් වේ ද, මේ ' පරිදෙව ' යි කියනු ලැබේ.

361. එහි දුඃඛ කවරෙ යත් : යම් කායික වූ නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' දුඃඛ ' යි කියනු ලැබේ.

362. එහි ' දෞමනස්ස ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ නො සුවයෙක් චෛතසික වූ දුකෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' දෞමනස්ස ' යි කියනු ලැබේ.

363. එහි ' උපායාස ' කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්වාගත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃඛහෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙක් උපායාසයට පැමිණි බවෙක් වේ ද, මේ ' උපායාස ' යි කියනු ලැබේ.

364. ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යනු : මෙසේ තෙල අමිශ්‍ර වූ නොහොත් සියලු දුඃඛරාශිහුගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

සූත්‍රාන්තභාජනිය යි.

---

365. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ තෙල සියලු දුඃඛරාශිහුගේ පහළවීම වේ.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො. භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා[1] ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

පච්චයචතුක්කං.

366. අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ අවිජ්ජාහෙතුකො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ අවිජ්ජාහෙතුකො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා ඵස්සො නාමහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනා-පච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හා-හෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ අවිජ්ජාහෙතුකො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

1. සළායතනපච්චයා - සිරිමු, ස්‍යා.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

ප්‍රත්‍යයචතුෂ්ක යි.

366. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හෙතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුකොට ඇති විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය හෙතු කොට ඇති නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමය හෙතුකොට ඇති ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය හෙතුකොට ඇති ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය හෙතුකොට ඇති වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා හෙතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා හෙතු කොට ඇති උපාදනය වෙයි, උපාදන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හෙතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය හෙතුකොට ඇති විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය හෙතුකොට ඇති නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමය හෙතුකොට ඇති ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය හෙතුකොට ඇති වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව හෙතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව හෙතුකොට ඇති උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා හෙතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුකොට ඇති විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥන හෙතු කොට ඇති නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප හෙතුකොට ඇති ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය හෙතුකොට ඇති ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය හෙතුකොට ඇති වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව හෙතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව හෙතුකොට ඇති උපාදනය වෙයි, උපාදන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො[1], ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

හෙතුචතුක්කං.

---

367. අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඵස්සො නාමසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං[2], නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං,[3] ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

---

1. සළායතනහෙතුකො – සයා.
2. විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං – සිරිමු.
3. නාමරූපසම්පයුත්තං – සිරිමු, මජසං

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හෙතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුකොට ඇති විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය හෙතුකොට ඇති නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප හෙතුකොට ඇති ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය හෙතුකොට ඇති ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය හෙතුකොට ඇති වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව හෙතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව හෙතුකොට ඇති උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශීහුගේ සමුදය වේ.

හෙතුචතුෂ්ක යි.

---

367. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශීහුගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශීහුගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමය විඥාන සම්ප්‍රයුක්ත ය, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන සම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍ර යුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ කෙවල වූ දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං[1], නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං,[2] ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

සම්පයුත්තචතුක්කං.

368. අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං, ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයා'පි නාමං, ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං, ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

---

1. විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං - සීපැවි.
2. නාමරූපසම්පයුත්තං සළායතනං - සිරිමු.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමය විඥන සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනය නාම සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

සම්ප්‍රයුක්තචතුෂ්ක යි.

368. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙනුදු අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාරය වෙයි. විඥනප්‍රත්‍ය යෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥනය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමය වෙයි. ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනුදු ෂඩ්ායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙනුදු ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙනුදු වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙනුදු තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙනුදු අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාරය වෙයි. විඥනප්‍රත්‍ය යෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥනය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙනුදු ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙනුදු වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙනුදු තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙනුදු අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාරය වෙයි. විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥනය වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමරූප වෙයි. ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනුදු ෂඩ්ායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙනුදු ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙනුදු වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙනුදු තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං සළායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කං.

369. සඞ්ඛාරපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- නාමපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- ඡට්ඨායතනපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- ඵස්සපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- වෙදනාපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- තණ්හාපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- උපාදානපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

මාතිකා

370. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජා-පච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

371. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසමයො අනනුබොධො අසම්බොධො අප්පටිවෙධො අසඞ්ගාහණා අපරියොගාහණා අසමපෙක්ඛණා අපච්චවෙක්ඛණා අපච්චක්ඛකම්මං දුම්මෙජ්ඣං බාල්‍යං අසම්පජඤ්ඤං මොහො පමොහො සම්මොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජොඝො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරියුට්ඨානං අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙනුදු අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාරය වෙයි. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම රූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥානය වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමරූප වෙයි. ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙනුදු ෂඩායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙනුදු ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙනුදු වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙනුදු තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අඤ්ඤමඤ්ඤචතුෂ්ක යි.

369. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . විඥානප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . නාමප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි. ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි. උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

මාතෘකා යි.

370. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි, ශබ්ද ලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි සප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොම්නස් සහගත වූ මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය හා එකොත්පාදදි ප්‍රකාරයෙන් යුක්ත වූ අකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි. ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි. උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්රැස උපදනේ වේ.

371. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් සිව්සස් නො දැනීමෙක් නො දැකීමෙක් අනව බොධයෙක් අනනුබොධයෙක් අසම්බොධයෙක් අප්‍රතිවෙධයෙක් (අනිත්‍යාදි සමාන්‍ය හෙයින්) මොනොවට නො ගැනීමෙක් හාත්පසින් නො බැසගැනීමෙක් සමව නො බැලීමෙක් ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා නො කිරීමෙක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කිරීමෙක් දුර්මෙධ්‍ය (අපවිත්‍ර) බවෙක් බාල්‍යයෙක් අසම්‍යග්ඥනයෙක් මොහයෙක් ප්‍රමොහයෙක් සම්මොහයෙක් අවිද්‍යාවක් අවිද්‍යාඕඝයෙක් අවිද්‍යායොගයෙක් අවිද්‍යාඅනුශයයෙක් අවිද්‍යාපර්යුත්ථාන යෙක් අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සංචෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

18—ඒ 503 (8/73)

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං : යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො : යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා : යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා : යො රාගො සාරාගො අනුනයො අනුරොධො නන්දි නන්දිරාගො චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසූකායිකං දිට්ඨිවිප්ඵන්දිතං දිට්ඨිසඤ්ඤොජනං ගාහො පතිට්ඨාහො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුම්මග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡත්තං තිත්ථායතනං විපරියෙසගාහො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං.

තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො : ඨපෙත්වා උපාදානං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බත්ති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අත්ථි ජරා අත්ථි මරණං.

තත්ථ කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුනො සංහානි, අයං වුච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං : යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං, ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාති පච්චයා ජරාමරණං.

එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඞ්ගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති, තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥානය කවරේ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් චිත්තයෙක් (පණ්ඩර) භවාඞ්ගචිත්තයෙක් මනසඞ්ඛ්‍යාත මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥානයෙක් විඥානස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් (උපදනා) නාමය කවරේ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥා ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය කවරේ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් හෘදයයෙක් පණ්ඩරයෙක් මන සඞ්ඛ්‍යාත මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥාන යෙක් විඥානස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරේ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ෂෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ මිහිරි බවෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චෙතොසමඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදයිතයෙක් චෙතො සමඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් අනුනයෙක් අනුරොධයෙක් (ඇලීමෙක්) නන්දියෙක් නන්දිරාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන කවරේ යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් දෘෂ්ටිගහනයෙක් දෘෂ්ටිකාන්තාරයෙක් විරූපදෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිවිෂ්පන්දිතයෙක් දෘෂ්ටි සංයොජනයෙක් ග්‍රාහයෙක් පිහිටා සිටීමෙක් බැසැගෙන සිටීමෙක් පරාමර්ශයෙක් කුත්සිත මාර්ගයෙක් මිථ්‍යාපථයෙක් මිථ්‍යාත්වයෙක් තීර්ථායතනයෙක් විපර්යාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන යි කියනු ලැබේ.

එහි උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරේ යත් : උපාදානය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඥා ස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඥානස්කන්ධය යන මේ උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භව යයි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ඉපැද්මෙක් මොනොවට ඉපැද්මෙක් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් පහළවීමෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යයි කියනු ලැබේ.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරේ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති.

එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් දිරීමෙක් දිරන බවෙක් ආයුෂයා ගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරේ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ක්ෂය වීමෙක් ව්‍යය වීමෙක් බිඳීමෙක් හාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යනු මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශීහු ගේ සඞ්ගතිය වෙයි. සමාගමය වෙයි. සමවධානය වෙයි. ප්‍රාදුර්භාවය වෙයි. එහෙයින් ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි කියනු ලැබේ.

372 තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං, උපාදාන පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො : යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

නාමපච්චයා ඵස්සොති, තත්ථ කතමං නාමං : ඨපෙත්වා ඵස්සං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමො නාමපච්චයා ඵස්සො : යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති නාමපච්චයා ඵස්සො. -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

373. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො : යා චෙතනා සංචෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අත්ථිනාමං, අත්ථිරූපං. තත්ථ කතමං නාමං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපචයො, සොතායතනස්ස උපචයො, ඝානායතනස්ස උපචයො, ජිව්හායතනස්ස උපචයො, කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

372. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයා ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යායි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනයෙක් මානස යෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනයි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාම යි කියනු ලැබේ.

'නාමපච්චයා ඵස්සො' යි එහි නාමය කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තබා වෙදනා ස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඥනස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛ න්ධස්ස සමුදයො හොති' යි කියනු ලැබේ.

373. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි. විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි. ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි. උපාදන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිජ්ජා කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනයෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ශ්‍රොත්‍රායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ඝ්‍රාණායතනයාගේ ඉපැදිය යැ, ජිහ්වායතනයාගේ ඉපැදීම ය, කායායතනයාගේ ඉපැදීම ය, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තය හෙතු කොට ඇති චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනන්ති අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො-පෙ-තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

374. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං.

තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

' නාමරූපපච්චයා ජට්ඨායතනං ' යන මෙහි නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබෙ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනොවිඥනධාතුව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබෙ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබෙ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතන යි කියනු ලැබෙ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාර-යෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබෙ. . . . එහෙයින් ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි කියනු ලැබෙ.

374. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩයාතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබෙ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සංචෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබෙ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන යි කියනු ලැබෙ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබෙ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ඛායතනයා ගේ ඉපැත්මෙක්. . . . කායායතනයාගේ ඉපැත්මෙක් වේ ද. අන්‍යවූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුට්ඨාන වූ . යම් රූපයෙක් වේ ද, මේ රූප යි කියනු ලැබෙ. මෙසේ මේ නාම ය ද මේ රූපය ද යන මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප යි කියනු ලැබෙ.

නාමරූපපච්චයා සළායතනං යනු නාමයෙක් ඇත රූපයෙක් ඇති.

එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි මේ නාම යි කියනු ලැබෙ.

තත්ථ කතමං රූපං: චත්තාරො ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං: චක්ඛායතනං සොතායතනං ඝානායතනං ජිව්හායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සළායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං. අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

පච්චයචතුක්කං.

---

375 තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා.

එහි රූප කවරෙ යත්: සතර මහා භූතයෝ ද යම් රූපයකුත් ඇසිරි කොටගෙන මනොවිඤ්ඤාධාතු ව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සළායතන කවරෙ යත්: චක්ඛායතන ය සොතායතන ය ඝානායතන ය ජිව්හායතන ය කායායතන ය මනායතන යි මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සළායතන යි කියනු ලැබේ.

එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත්: යම්ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේද මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි කියනු ලැබේ.

ප්‍රත්‍යයචතුෂ්ක යි.

---

375. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය වේ. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥානය වේ. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානහෙතුක වූ නාමය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ෂඩායතනය වේ. ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය වේ. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනාව වේ. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වේ. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදනය වේ. උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේ. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ. ජාතිප්‍රත්‍ය යෙන් ජරාව හා මරණය වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතනලදබවෙක් වේ ද. මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුවෙක් වේ ද. මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥන යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමය කවර යත්. වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙක් නාමහෙතුක වූ ෂඩායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ෂඩායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ හෙතුක වූ වෙදනාව කවර යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත–සුඛ–වෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනාව යයි කියනු ලැබේ.

තත්‍ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා.

තත්‍ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසග්ගාහො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

376 තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා ඵස්සො නාමහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්‍ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්‍ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො.

තත්‍ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං.

තත්‍ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං.

නාමපච්චයා ඵස්සො නාමහෙතුකොති තත්‍ථ කතමං නාමං: ඨපෙත්වා ඵස්සං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්‍ථ කතමො නාමපච්චයා ඵස්සො නාමහෙතුකො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති නාමපච්චයා ඵස්සො නාමහෙතුකො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

377. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව යයි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදනය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපරීතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදන යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි කියනු ලැබේ.

376. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුක වූ විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥන යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

" නාමපච්චයා ඵස්සො නාමහෙතුකො " යි එහි නාමය කවරෙ යත්: ස්පර්ශය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යි කියනු ලැබේ.

377. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුක වූ විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහෙතුක වූ ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා හෙතුක වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං- ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකන්ති: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො-ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතන හෙතුකො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

378. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරියෙයක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සංචෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනයෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥන යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාර ස්කන්ධ ය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයා ගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයා ගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාම ය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

'නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං' යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනොවිඥනධාතුව පවතී ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහෙතුක වූ ෂෂ්ඨායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්ත යෙක් මනයෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහෙතුක වූ ෂෂ්ඨායතන යි කියනු ලැබේ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කරන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යි කියනු ලැබේ.

378. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාර වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහෙතුක වූ ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා හෙතුක වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරියෙයක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යයි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සංචෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං.

නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපහෙතුකන්ති: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං: චත්තාරො ච මහාභූතා, යං ච රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපහෙතුකං: චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපහෙතුකං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිත්ථායතනං විපරියෙසග්ගාහො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

හෙතුචතුක්කං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥානය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥන යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාර ස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයා ගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද . . . කායායතනයා ගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහෙතුක වූ ෂඩායතනය යනු : නාමයෙක් ඇත, රූප යෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාර ස්කන්ධ යි. මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද, යළි යම් රූපයක් නිසා මනොවිඥන ධාතුව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහෙතුක වූ ෂඩායතනය කවරෙ යත් : චක්ෂුරා යතන ය . . . මනායතන යි, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහෙතුක වූ ෂඩායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනාව කවර යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදයිතයෙක් චෙතො සම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණා කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදනය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . තීර්ථායතනයෙක් විපරීතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදන යයි කියනු ලැබේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි: " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යි.

හෙතුචතුෂ්ක යි.

379. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතන පච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිත්ථායතනං විපරියෙසග්ගාහො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං -පෙ- තෙන වුච්චති "එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති"ති.

379. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥන සම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා මරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛ රාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්ත යෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥන යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යි, මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඩායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඩායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව කවර යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදයිතයෙක් චෙතො සම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදනය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටි යෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . තීර්ථායතනයෙක් විපරීතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍ය යෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදන යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යි.

380. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ අවිජ්ජාසම්පයුත්තො: සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඵස්සො නාමසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙ අවිජ්ජාසම්පයුත්තො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං: වෙද-නාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං.

නාමපච්චයා ඵස්සො නාමසම්පයුත්තොති තත්ථ කතමං නාමං: ඨපෙත්වා ඵස්සං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමො නාමපච්චයා ඵස්සො නාමසම්පයුත්තො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති නාමපච්චයා ඵස්සො නාමසම්පයුත්තො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

381. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්ප-යුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො.

380. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබෙ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබෙ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥාන යි කියනු ලැබෙ.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාම යයි කියනු ලැබෙ.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යනු : එහි නාමය කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥානස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබෙ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබෙ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : '' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති '' යි.

381. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමය විඥානසම්ප්‍රයුක්ත ය, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබෙ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබෙ.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං. චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තන්ති : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතන පච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො : යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතන පච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

382. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාම රූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාම සම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතන සම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනා පච්චයා තණ්හා වෙදනා සම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හා සම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො : යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වෙ ද, මෙ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත විඥන යයි කියනු ලැබෙ.

එහි විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය, විඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥ ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මෙ නාම යයි කියනු ලැබෙ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්ම ය . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්ම ය, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මෙ රූප යයි කියනු ලැබෙ. මෙසේ මෙ නාමය ද, මෙ රූපය ද මෙ නාමරූප යි කියනු ලැබෙ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඞ්ධායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්ත යෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වෙ ද, මෙ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඞ්ධායතන යයි කියනු ලැබෙ.

එහි ෂඞ්ධායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඞ්ධායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වෙ ද, මෙ ෂඞ්ධායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඞ්ධායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබෙ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යි.

382. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමය විඥනසම්ප්‍රයුක්ත යි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඞ්ධායතනය නාමසම්ප්‍රයුක්ත යි, ෂඞ්ධායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඞ්ධායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මෙ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වෙ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වෙ ද, මෙ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබෙ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වෙ ද, මෙ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබෙ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්ත යෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වෙ ද, මෙ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥන යි කියනු ලැබෙ.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං.

නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනන්ති : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චත්තාරො ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං : චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාම රූපපච්චයා සළායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතන පච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො : යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතන-පච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො -පෙ- තෙන වුච්චති එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

සම්පයුත්තචතුක්කං.

---

383. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා, තණ්හා-පච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයාපි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො : යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො. තත්ථ කතමා සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය, විඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : නාම යෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබෙ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයා ගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයා ගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූප යෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබෙ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය විඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාම යයි කියනු ලැබෙ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂෂ්ඨායතනය යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන් ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබෙ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද, යම් රූපයකුත් නිසා මනොවිඥන ධාතුව පවතී ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබෙ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද, යන මේ නාමරූප යයි කියනු ලැබෙ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය, නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂෂ්ඨායතනය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතන ය . . . මනායතන යි, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය නාම සම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂෂ්ඨායතන යි කියනු ලැබෙ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබෙ, . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : '' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛ න්ධස්ස සමුදයො හොති '' යි.

සම්ප්‍රයුක්තචතුෂ්ක යි.

---

383. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥනය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි. ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ෂෂ්ඨායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දන්මෙක් නො දක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යී කියනු ලැබෙ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් ' යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යයි කියනු ලැබෙ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව කවර යත් ' යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යී කියනු ලැබෙ.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත්ථ කතමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං. තත්ථ කතමං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො. තත්ථ කතමං ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා. තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා. තත්ථ කතමා තණ්හා පච්චයා'පි වෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිත්ථායතනං විපරියෙසග්ගාහො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං. තත්ථ කතමා උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, යො රාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා.

තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා උපාදානං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බත්ති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන යයි කියනු ලැබේ. එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවරෙ යත් ' යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ, එහි නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥන යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන යයි කියනු ලැබේ. එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙනු දු නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනු දු ෂඩායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙනුදු ෂඩායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව කවර යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා යයි කියනු ලැබේ. එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙනු දු ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙනු දු ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ. එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙනුදු වෙදනාව කවර යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත–සුඛ–වෙදනායෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . තීර්ථායතනයෙක් විපරීතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදන යයි කියනු ලැබේ. එහි උපාදනප්‍රත්‍යයෙනුදු තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ උපාදනප්‍රත්‍යයෙනුදු තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : උපාදනය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි, මේ උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ජාතියෙක් සංජාතියෙක් නිර්වෘතියෙක් අභිනිර්වෘතියෙක් ප්‍රාදුර්භාවයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අත්ථි ජරා අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරා: යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුනො සංහානි, අයං වුච්චති ජරා. තත්ථ කතමං මරණං: යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං, ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඞ්ගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති, තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී”ති.

384. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයා'පි නාමං, ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො: තත්ථ කතමා සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත්ථ කතමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

නාමපච්චයා ඵස්සොති: තත්ථ කතමං නාමං: ඨපෙත්වා ඵස්සං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමො නාම පච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති නාමපච්චයා ඵස්සො. තත්ථ කතමං ඵස්සපච්චයා'පි නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති ඵස්සපච්චයා'පි නාමං -පෙ- තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී”ති.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ජරාවක් දිරන බවෙක් ආයුෂයා ගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ක්ෂය වීමෙක් ව්‍යය වීමෙක් භෙදයෙක් පරිභෙදයෙක් අනිත්‍යතායෙක් අන්තර්ධානයෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍ය යෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

" එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛසමූහයා ගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි : " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යි.

384. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥනය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යී කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝ යෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යී කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය යි කියනු ලැබේ. එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍ය යෙන් ද විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥන යී කියනු ලැබේ.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය යනු : එහි නාම කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තබා වෙදනා ස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යී කියනු ලැබේ.

385. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො. තත්ථ කතමා සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමෙ විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදංච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණන්ති, අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං, තත්ථ කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං: තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනන්ති, අත්ථි නාමං අත්ථි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං. තත්ථ කතමං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමරූපං.

385. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥානය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ෂඩායතනය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන යි කියනු ලැබේ. එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥාන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනොවිඥානධාතුව පවතී ද මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥානය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥාන යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනොවිඥානධාතුව පවතී ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' නාම රූප ' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන යි කියනු ලැබේ. එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය කවර යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූප යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: තත්ථ කතමං ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

386. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං,[1] ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සංචෙතනා චෙතයිතත්තං[2] අයං වුච්චති අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරො. තත්ථ කතමා සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු-ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං,[2] අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණන්ති: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

---

1. සළායතනං - සිමු. ස්‍යා
2. සඤ්චෙතයිතත්තං - ස්‍යා, මජසං.

එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාර යෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ෂඩායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥාන ධාතුයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ෂඩායතන යයි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

386. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥානය වෙයි. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූප වෙයි. ෂඩායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ෂඩායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරියෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙනුදු අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරියෙක් මොහසඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙනුදු අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන යයි කියනු ලැබේ. එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනා වක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' විඥානප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥාන යනු: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාම කවරෙයත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනොවිඥානධාතුව පවතී ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥානය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' නාමරූපප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති: අත්ථි නාමං අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චත්තාරො ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං: චක්ඛායතනං සොතායතනං ඝානායතනං ජිව්හායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සළායතනං. තත්ථ කතමං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො. තත්ථ කතමං ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කං.

---

387. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො,[1] අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

388. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො -පෙ-

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යී කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද යම් රූපයකුත් නිසා මනොවිඥනධාතුව පවතී ද (එද යි) මේ ' රූප ' යී කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' නාමරූප ' යී කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතන ය ශ්‍රොත්‍රායතන ය ඝ්‍රාණායතන ය ජිහ්වායතන ය කායායතන ය මනායතන යි. මේ ' නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන ' යී කියනු ලැබේ. එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාම කවර යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ '' නාම '' යී කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' රූප ' යී කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමරූප ' යී කියනු ලැබේ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් පහසෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' ෂෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය ' යී කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනුදු ෂෂ්ඨායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනුදු ෂෂ්ඨායතන ' යී කියනු ලැබේ.

එහි ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' කවර යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ වූ සාතසුඛවෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ වූ සාත සුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යී කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ' එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යී.

අන්‍යොන්‍යචතුෂ්ක යි.

---

387. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොමනස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, . . . සොමනස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොමනස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ (අකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

388. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යී කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යී කියනු ලැබේ. . . .

තත්ථ කතමො තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො[1] අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං වුච්චති තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

389. කතමෙ[2] ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

390. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා, -පෙ- තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

391. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

392. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති දොමනස්සසහගතං පටිඝසම්පයුත්තං -පෙ- දොමනස්සසහගතං පටිඝසම්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පටිඝං, පටිඝපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

1. අධිමොක්ඛො - සීපෑවි.
2. තත්ථ කතමෙ - සීපෑවි.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් (අරමුණෙහි නිශ්චයෙක්) අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි. මේ අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් ' භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

389. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

390. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරියෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

391. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ (අකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

392. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෙම්නස් සහගියා වූ ප්‍රතිඝසම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ දෙම්නස් සහගියා වූ ප්‍රතිඝසම්ප්‍රයුක්ත වූ (අකුසල්සිත) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිඝය වෙයි, ප්‍රතිඝප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා -පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමං වෙදනාපච්චයා පටිඝං: යො චිත්තස්ස ආඝාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දොසො පදොසො සම්පදොසො චිත්තස්ස ව්‍යාපත්ති මනොපදොසො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතත්තං දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං ව්‍යාපත්ති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතත්තං විරොධො පටිවිරොධො චණ්ඩික්කං අස්සුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස, ඉදං වුච්චති වෙදනාපච්චයා පටිඝං.

තත්ථ කතමො පටිඝපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං වුච්චති පටිඝපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

393. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා විචිකිච්ඡා, විචිකිච්ඡාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා-පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා විචිකිච්ඡා: යා කඞ්ඛා කඞ්ඛායනා කඞ්ඛායිතත්තං විමති විචිකිච්ඡා ද්වෙළ්හකං ද්වෙධාපථො සංසයො අනෙකංසගාහො ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරියොගාහනා ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස මනොවිලෙඛො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා විචිකිච්ඡා.

තත්ථ කතමො විචිකිච්ඡාපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා විචිකිච්ඡං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති විචිකිච්ඡාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරියයෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශ යෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිඝ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ආඝාතයෙක් බලවත් ආඝාතයෙක් ප්‍රතිඝයෙක් ප්‍රතිවිරොධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් ද්වෙෂයෙක්ප්‍රද්වෙෂයෙක්සම්ප්‍රද්වෙෂයෙක් චිත්තයාගේ ව්‍යාපන්න බවෙක් චිත්තප්‍රදෙෂයෙක් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධාකාරයෙක් කිපුණු බවෙක් ද්වෙෂයෙක් ද්වෙෂාකාරයෙක් ද්විෂ්ට බවෙක් විපරීත බවෙක් විපරීතාකාරයෙක් විරොධයෙක් ප්‍රතිවිරොධයෙක් සැඩ බවෙක් නො පිරිපුන් වචන ඇති බවෙක් චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිඝ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රතිඝප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් අරමුණෙහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රතිඝප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

393. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍ය යෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සාව වෙයි, විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරියයෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වෙදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සා කවර යත් : යම් සැකයෙක් සැක කරන අයුරෙක් සැක කළ බවෙක් විමතියෙක් විචිකිත්සායෙක් ද්වෙළ්හකයෙක් ද්විධාපථයෙක් සංශයෙක් අනෛකාන්තග්‍රාහයෙක් (අරමුණෙන්) බැහැර යැමෙක් (අරමුණ) අවට හැසිරීමෙක් (අරමුණට) නො බැසගැන්මෙක් චිත්තයාගේ තද බවෙක් මනොවිලෙඛයෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : විචිකිත්සාව තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි. මේ ' විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

394. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං උද්ධච්චසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං, උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ගි මොහො අකුසලමූලං අයං වුච්චති අවිජ්ජා -පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමං වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං: යං චිත්තස්ස උද්ධච්චං අවූපසමො චෙතසො වික්ඛෙපො භන්තත්තං චිත්තස්ස, ඉදං වුච්චති වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං.

තත්ථ කතමො උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං වුච්චති උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

අකුසල නිද්දෙසො.

---

395. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

396. තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො අමොහො.

තත්ථ කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුබ්භනා අලුබ්භිතත්තං අසාරාගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතත්තං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං, අයං වුච්චති අලොභො.

394. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිතෙක් උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය වෙයි, ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඥානයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහ සඞ්ඛ්‍යාත අකුශලවූ මූලයෙක් වේ ද මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛ වූ යම් වෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ඖද්ධත්‍යයෙක් අව්‍යුපශමයෙක් චිත්තයාගේ භ්‍රාන්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය කවර යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥානස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් ' භව ' යි කියනු ලැබෙ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

අකුශලනිර්දේශ යි.

---

395. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොම්නස් සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචර වූ කුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

396. එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය, අද්වෙෂ ය, අමොහ යි.

එහි අලොභය කවරෙ යත් : යම් අලොභයෙක් අලොභාකාරයෙක් අලුබ්ධ බවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු බවෙක් අනභිධ්‍යාවක් අලොභ සඞ්ඛ්‍යාත කුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අලොභ ' යි කියනු ලැබෙ.

තත්ථ කතමො අදොසො: යො අදොසො අදුස්සනා අදුස්සිතත්තං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජො අදොසො කුසලමූලං, අයං වුච්චති අදොසො.

තත්ථ කතමො අමොහො: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අමොහො, ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං -පෙ- නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං -පෙ- ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො -පෙ- ඵස්සපච්චයා වෙදනා -පෙ-

තත්ථ කතමො වෙදනා පච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා පසාදො.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං වුච්චති පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති

397. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධි මොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො.

තත්ථ කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුබ්භනා අලුබ්භිතත්තං අසාරාගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතත්තං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං, අයං වුච්චති අලොභො.

තත්ථ කතමො අදොසො යො අදොසො අදුස්සනා අදුස්සිතත්තං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජො අදොසො කුසලමූලං, අයං වුච්චති අදොසො. ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

එහි අද්වේෂ කවරේ යත් : යම් අද්වේෂයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අද්වේෂ සඞ්ඛ්‍යාත කුශල මූලයෙක් වේ ද, මේ අද්වේෂ යි කියනු ලැබේ.

එහි අමෝහ කවරේ යත් : යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ ' අමෝහ ' යි කියනු ලැබේ. මොහු කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරේ යත් : යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන කවරේ යත් : . . . විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරේ යත් : . . . නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන කවරේ යත් : . . . ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරේ යත් : . . . ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත් : . . .

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරේ යත් : යම් හැදහීමෙක් හදහන අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසැගැනීමෙක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරේ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරේ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

397. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොම්නස් සහගත වූ ඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, . . . සොම්නස් සහගත වූ ඥනවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේවයි ශබ්දාලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි සප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොම්නස් සහගත වූ ඥනවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද), එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලෝභ ය අද්වේෂ යි.

එහි අලෝභ කවරේ යත් : යම් අලෝභයෙක් අලෝභාකාරයෙක් අලුබ්ධ බවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු බවෙක් අනභිධ්‍යාවක් අලෝභ සඞ්ඛ්‍යාත කුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අලෝභ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අද්වේෂය කවරේ යත් : යම් අද්වේෂයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අද්වේෂ සඞ්ඛ්‍යාත කුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අද්වේෂ ' යි කියනු ලැබේ. මොහු ' කුශලමූලයෝ ' යි කියනු ලැබෙත්.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො -පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

398. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො අමොහො -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො -පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙවසාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං, චෙතො සම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා. -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

399. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතන පච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො, -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ වෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

398. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්බන වේවයි ශබ්දලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අරබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අදෙෂ ය අමොහ යි . . . මොහු ' කුශල මූලයෝ ' යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චෙතොසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වූ වෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ අදුක්ඛම සුඛ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබේ. ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

399. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්බන වේවයි ශබ්ද ලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සසංස්කාර ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුශලමූල ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍ය යෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ. '

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අදෙෂ යි. . . . මොහු ' කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි. ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

400. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං[1] උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,[2] අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො අමොහො -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො, කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

401. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඣානං -පෙ- තතියං ඣානං -පෙ- චතුත්ථං ඣානං -පෙ- පඨමං ඣානං -පෙ- පඤ්චමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං, -පෙ- තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්ස පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

402 - 403. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ අරූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති -පෙ- ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො අමොහො.

තත්ථ කතමො අලොභො -පෙ- අදොසො -පෙ- තත්ථ කතමො අමොහො: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති අමොහො. ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

---

1. පඨමජ්ඣානං - සීමු.
2. අධිමොඛො - සිපැවි.

400. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ සඞ්ඛ්‍යාත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අදෙස ය අමොහ ය . . . මොහු කුශල මූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

401. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ ව්‍යුපශමයෙන් . . . ද්විතියධ්‍යානයට . . . තෘතිය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඨවිකසිණ සඞ්ඛ්‍යාත වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනයප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

402–403. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපභාවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අදෙස ය අමොහ යි.

එහි අලොභ කවරෙ යත් : . . . අදෙෂ . . . එහි අමොහ කවරෙ යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' අමොහ ' යි කියනු ලැබේ. මොහු කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො -පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමො වෙදනා පච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං වුච්චති වෙදනා පච්චයා පසාදො.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං වුච්චති පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ-

එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොතී'ති: එවමෙතෙසං ධම්මානං සඞ්ගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති, තෙන වුච්චති එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොතී'ති.

කුසල නිද්දෙසො

---

404. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං අයං වුච්චති සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසිකසාතයෙක් චෛතසික සුඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාතසුඛවෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හැදෑහීමෙක් හදහන අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසගැන්මෙක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති ' යනු මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සඞ්ගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති ' යි.

කුශලනිර්දේශ යි.

---

404. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් උපෙක්ෂා සහගත වූ රූපාලම්බන වූ විපාකචක්ෂුර්විඥනය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ චක්ෂුර්විඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප චක්ෂුර්විඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ' ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වේදනා: යං චේතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චේතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං චේතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා වේදනං සඤ්ඤක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං[1] ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බත්ති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අත්ථි ජරා අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරා: යා තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුනො සංහානි, අයං වුච්චති ජරා. තත්ථ කතමං මරණං: යො තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං, ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති: එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඞ්ගති හොති සමාගමො හොති සමොධානං හොති පාතුභාවො හොති. තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

405. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වේදනා ඵස්සහෙතුකා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

406. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වේදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

407. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, ඵස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

1. තෙසං තෙසං – සිරිමු, මජසං.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ වෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ වූ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වෙදනාව තබා සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාර ස්කන්ධ ය, විඥනස්කන්ධ යි. මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යත් : ඒ අරූපිධර්මයන්ගේ යම් ඉපැද්මෙක් මොනොවට ඉපැද්මෙක් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් වේ ද, මේ ' භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් දිරීමෙක් දිරන බවෙක් ආයුෂයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ' ජරා ' යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ධර්මයන්ගේ ක්ෂය වීමෙක් ගෙවීමෙක් බිඳීමෙක් භාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ ' මරණ ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද මේ ' ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ ' යි කියනු ලැබේ.

' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සඞගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

405. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥනය වෙයි, විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් විඥනහෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, සපර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

406. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥනය වෙයි, විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් විඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂඩා යතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

407. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාරය වේ. විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥනය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමය වේ. ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනුදු ෂඩායතනය වේ. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙනුදු ස්පර්ශය වේ. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ; ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

21—ඒ 503 (8/73)

408. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං -පෙ- ජිව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛා සහගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති සුඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා කායවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාකායවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා වෙදනං සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

409. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා. -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

408. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ශ්‍රොත්‍රවිඥානය උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ඝ්‍රාණවිඥානය උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ජිහ්වාවිඥානය උපදනේ වේ ද, . . . ස්පර්ශාලම්බන වූ සුඛසහගත වූ කායවිඥානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ කායවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ කායවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨා යතන ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ' ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍ය යෙන් ස්පර්ශ ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත් : යම් කායිකසාතයෙක් කායිකසුඛයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදයිතයෙක් කායසම්ඵස්සජ සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාර ස්කන්ධ ය, විඥානස්කන්ධ යි. මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබෙ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

409. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබැ විපාක වූ මනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන යි කියනු ලැබෙ.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබෙ.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙවසාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

410. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

411. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

412. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්ස සහගතා ඤාණසම්පයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතන' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චෙතොසම්ඵස්සජ වූ උපෙක්ෂාවෙදයිතයෙක්, චෙතොසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබෙ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඥනස්කන්ධ යි. මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබෙ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

410. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, . . . ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොම්නස් සහගත වූ විපාකමනොවිඥනධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

411. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනොවිඥනධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

412. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොම්නස් සහගත වූ ඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ විපාකමනොවිඥනධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

413. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා පසාදො.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං වුච්චති පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති: 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

414. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති. විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති: 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

413. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සොමනස්සසහගත වූ ඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ විපාකමනොවිඥන ධාතුව සඞ්ඛාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොමනස්සසහගත වූ ඥනවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොමනස්සසහගත වූ ඥනවිප්‍රයුක්ත වූ (විපාකමනොවිඥනධාතුව) සඞ්ඛාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ (විපාකමනොවිඥන ධාතුව) සඞ්ඛාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥනවිප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥනවිප්‍රයුක්ත වූ (මනොවිඥනධාතුව) සඞ්ඛාර සහිත ව රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් ශ්‍රද්ධාවක් හදහන අයුරෙක් අරමුණෙහි බැසගැනීමෙක් අභිප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනා ස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

414. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ සඞ්ඛ්‍යාත වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. එ ම රූපාවචර කුශලකර්මය කළ,බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ පඨවිකසිණ සඞ්ඛ්‍යාත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ඛය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

415. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඣානං -පෙ- තතියං ඣානං -පෙ- චතුත්ථං ඣානං -පෙ- පඨමං ඣානං -පෙ- පඤ්චමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවීකසිණං. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- පඤ්චමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවීකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති: 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

416. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති -පෙ- සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව අරූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං-පෙ-තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

417. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඣානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්ස-පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති: සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

415. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්හිඳීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පෘථිවිකෘත්ස්න සඞ්ඛ්‍යාත වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලධර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සුඛයාගේ ද ප්‍රහාණයෙන් . . . විපාක වූ පඨවිකසිණ සඞ්ඛ්‍යාත පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

416. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රහාණයෙන් . . . නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥ සහගත වූ සිව් වැනි දැහැනට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ අරූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රහාණයෙන් . . . විපාක වූ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සහගත වූ සිව් වැනි දැහැනට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි: ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

417. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තර ධ්‍යානය වඩාද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ශූන්‍යත වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො. අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා පසාදො.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා. අයං වුච්චති පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොතී’ති. එවමෙතෙසං ධම්මානං සඞ්ගති හොති සමාගමො හොති, සමොධානං හොති පාතුභාවො හොති. තෙන වුච්චති ‘එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොතී’ති.

කුසලවිපාකසඞ්ඛාරමූලකං නිට්ඨිතං.

---

418. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං අයං වුච්චති සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාචක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- තෙන වුච්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී’ති.

419 කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං -පෙ- ජිව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරො: -පෙ- අයං වුච්චති සඞ්ඛාරො.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හැදහීමෙක් හදහන අයුරෙක් බැස ගැනීමෙක් වෙසෙසින් පැහැදීමෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් (අරමුණෙහි) නිශ්චයයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් එහි නිශ්චිත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඥානස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ඛප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබෙ. . . . ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති ' යනු : මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සඞ්ගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වෙ. එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති ' යි.

කුශලවිපාකසඞ්ඛාරමූලකය නිමි.

---

418. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකචක්ෂුර්විඥානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍ය යෙන් ජරාමරණ වෙ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වෙ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඥානධාතුවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ' යි කියනු ලැබෙ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

419. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකශ්‍රොත්‍රවිඥානය උපදනේ වේ ද . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ඝ්‍රාණවිඥානය උපදනේ වේ ද . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ජිහ්වාවිඥානය උපදනේ වේ ද . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වූ දුඃඛසහගත වූ කායවිඥානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ, මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වෙ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : . . . මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබෙ.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති. සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා, යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා වෙදනං සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

420. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

421. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

අකුසලවිපාකසඞ්ඛාරමූලකං නිට්ඨිතං.

---

422. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති

තත්ථ කතමො සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොධාතු, ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන ' යි කියනු ලැබෙ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව කවරෙ යත් : යම් කායිකඅසාතයෙක් කායිකදුඃඛයෙක් කායසම්ඵස්සජ වූ අසාතදුඃඛවෙදයිතයෙක් කායසම්ඵස්සජ වූ අසාතදුඃඛවෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වෙදනාව තබා සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි. මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබෙ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

420. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

421. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනොවිඥනධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

අකුසලවිපාකසඞ්ඛාරමූලකය නිමි.

---

422. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද ' මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඥනධාතුවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන ' යි කියනු ලැබෙ. . . .

තත්‍ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වේදනා: යං චෙතසිකං නෙවසාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්‍ථ කතමො වේදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්‍ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්‍වා අධිමොක්ඛං වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො. -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

423. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණං වා. -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චය අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

424. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

425. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මා-රම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව කවර යත් : චෛතසික වූ යම් නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්ස යෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් නිශ්චයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් ඒ අරමුණෙහි නිශ්චිත බවෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධි මොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥානස්කන්ධ යි. මේ අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛ න්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

423. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන චේවයි . . . ධර්මාලම්බන චේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොමනස්සසහගත වූ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනොවිඥානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

424. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන චේවයි . . . ධර්මාලම්බන චේවයි. යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අරබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනොවිඥානධාතුව උපදනේ වේ ද එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍ය යෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . .එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

425. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන චේවයි . . . ධර්මාලම්බන චේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොම්නස් සහගියා වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ ක්‍රියාමනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩ්ායතනය වෙයි, ෂඩ්ායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

426. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

427. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ඣානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවීකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

428. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ඣානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, විතක්කවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඣානං -පෙ- චතුත්ථං ඣානං -පෙ- පඨමං ඣානං -පෙ- පඤ්චමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවීකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

429. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරූපාවචරං ඣානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,[1] අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

1. අධිමොඛො - සිපැවි,

426. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොමනස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ ක්‍රියාමනොවිඥාන ධාතුව සඞ්ඛාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොමනස් සහගිය ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොමනස් සහගිය ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනොවිඥානධාතුව) සඞ්ඛාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියා මනොවිඥානධාතුව) සඞ්ඛාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂා සහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනොවිඥානධාතුව) සඞ්ඛාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධි මොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

427. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති රූපාවචරක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

428. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්හිඳීමෙන් . . . ද්විතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඨවිකසිණපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

429. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති අරූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රහාණයෙන් . . නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥා සහගත වූ චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

430. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකං. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,[1] අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

431. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො[1] අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

432. තස්මිං සමයෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඛාරා, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, ඵස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි ඵස්සො, වෙදනාපච්චයා පසාදො පසාදපච්චයා'පි වෙදනා, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො[1] අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති

කිරියාසඞ්ඛාරමූලකං නිට්ඨිතං.

අව්‍යාකතනිද්දෙසො.

---

433. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,[1] අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං. අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

---

1. අධිමොක්ඛො – සිපැවි.

430. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඥානය වෙයි, විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානහෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

431. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . .එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

432. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥානය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි. ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ෂෂ්ඨායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාද ප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි. ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි. අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

ක්‍රියාසංස්කාරමූලකය නිමි.

අව්‍යාකෘතනිර්දේශ යි.

---

433. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් ඇරබැ සොම්නස් සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතන පච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාද- පච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, ඡට්ඨායතන පච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

434. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං -පෙ- සොම- නස්සසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

435. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨා- යතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි. ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

434. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොමනස් සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේද . . . සොමනස් සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොමනස් සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

435. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

436. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඣානං -පෙ- තතියං ඣානං -පෙ- චතුත්ථං ඣානං -පෙ- පඨමං ඣානං -පෙ- පඤ්චමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

437. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ අරූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති. සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං-පෙ-තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

438. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො -පෙ- එවමෙතෙසං ධම්මානං සඞ්ගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති. තෙන වුච්චති 'එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොතී'ති.

439. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

436. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන් සන්හිඳීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඨවිකසිණ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

437. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤා-නාසඤ්ඤායතනසංඥ සහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රහාණයෙන් . . . චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

438. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍ය යෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන් ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සඞ්ගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති ' යි.

439. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාක චක්ෂුර්විඥනය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

440. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං -පෙ- ජිව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති සුඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

441. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

442. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ-. තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

443. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො. -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

440. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාක ශ්‍රොත්‍රවිඥනය උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ඝ්‍රාණවිඥනය උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ජිහ්වාවිඥනය උපදනේ වේ ද . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වූ සුඛසහගත කායවිඥන උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍ය යෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍ය යෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛ ක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

441. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත විපාකමනොධාතුව උපදනේ වේ ද. එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධි මොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති 'යි.

442. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොම්නස් සහගිය මනොවිඥනධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . .එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

443. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂාසහගත විපාකමනොවිඥනධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍ය යෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති 'යි.

444. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

445. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා-පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන-පෙ-උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

446. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවි කසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරො, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

444. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත විපාකමනොවිඥානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

445. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත විපාකමනොවිඥාන ධාතුව සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොම්නස් සහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත . . . සොම්නස් සහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත (විපාකමනොවිඥානධාතුව) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂා සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (විපාක මනොවිඥානධාතුව) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත . . . රූපා ලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ උපෙක්ෂා සහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත මනොවිඥානධාතුව සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

446. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ පඨවිකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති 'යි.

447. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඣානං -පෙ- තතියං ඣානං -පෙ- චතුත්ථං ඣානං -පෙ- පඨමං ඣානං -පෙ- පඤ්චමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- පඤ්චමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

448. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති, සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව අරූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

449. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති. නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඣානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

447. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්හිඳීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඨවිකසිණ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සුඛයා ගේ ද ප්‍රහාණයෙන් . . . විපාක වූ පඨවිකසිණපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි. අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

448. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥ සහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රහාණයෙන් . . . චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම අරූපාවචකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්ඤචඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥ සහගත වූ, සුඛයාගේ ද ප්‍රහාණයෙන් . . . විපාක චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

449. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකෝත්තර ධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ශූන්‍යත වූ විපාක ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

තත්‍ථ කතමෙ කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ -පෙ- 'එව-මෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොතී'ති. එවමෙතෙසං ධම්මානං සඞ්ගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති. තෙන වුච්චති 'එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොතී'ති.

කුසලවිපාකමූලකං නිට්ඨිතං.

---

450. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්‍ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං. අයං වුච්චති අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ. -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

451. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං -පෙ- ජිව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්‍ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං අයං වුච්චති අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ -පෙ- තත්‍ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා. අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්‍ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා වෙදනං සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති ' යනු : මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සඞ්ගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති ' යි.

කුසලවිපාකමූලකය නිමි.

කුසලමූලක විපාකනිර්දෙශ යි.

---

450. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගතවිපාකචක්ෂුර්විඥානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

451. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් විපාක වූ ශබ්දාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ශ්‍රොත්‍රවිඥානය උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ඝ්‍රාණවිඥානය උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ජිහ්වාවිඥානය උපදනේ වේ ද, . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වූ දුඃඛසහගත කායවිඥානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත් : යම් අසාතයෙක් කායික දුඃඛයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත–දුඃඛවෙදයිතයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත–දුඃඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: වෙදනාව තබා සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාර ස්කන්ධ ය, විඥානස්කන්ධ යි. මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

452. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති රූපාරම්මණං වා -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී'ති.

453. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙ.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො. ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං. අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො.

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං, චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා. අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා. අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙත්වා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බත්ති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො. අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

452. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි. . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ විපාකමනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

453. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරබැ විපාකමනොවිඥානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඥානධාතුවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඥානධාතුවක් වේ ද, මේ ' නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂෂ්ඨායතන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ' ෂෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම මිහිරි වූ අමිහිරි නො වූ චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්ස යෙන් උපන් උපෙක්ෂාවෙදනාවක් වේ ද මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂ යෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් ආලම්බනයෙහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඥානස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යත් : ඒ (අරූපී) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් හටගැන්මෙක් වෙසෙසින් හටගැන්මෙක් පහළවීමෙක් වේ ද, මේ ' භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති ' යි කියනු ලැබේ

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අත්ථි ජරා, අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරා: යා තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුනො සංහානි. අයං වුච්චති ජරා. තත්ථ කතමං මරණං: යො තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං. ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී’ති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඞ්ගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති. තෙන වුච්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී’ති.

අකුසලවිපාකමූලකං නිට්ඨිතං.

අභිධම්මභාජනියං නිට්ඨිතං.

පටිච්චසමුප්පාදවිභඞ්ගො නිට්ඨිතො ඡට්ඨො.

සීහළ පොත්ථකෙසු:

කුසලාකුසලා සොළසිකා සමූලා තෙසං පච්චයා
තෙසං විපාකා සංවඩ්ඪිතා – තෙහි සඞ්ඛාරපච්චයා

පඨමචතුක්කකුසල – අවිජ්ජා තස්ස පච්චයා
එකනාලො විපාකස්මිං – තෙහි කුසලාකුසලමූලකා

විචිකිච්ඡා දසවිඤ්ඤාණෙ – අධිමොක්ඛො න ලබ්භති.
අහෙතුකෙ වා කුසලෙ – පසාදෙ නුපලබ්භති.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ අරූපිධර්මයන්ගේ යම් ජරාවක් දිරන බවෙක් ආයුෂයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ' ජරා ' යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත්: ඒ අරූපිධර්මයන්ගේ යම් ක්ෂයවීමෙක් ව්‍යයවීමෙක් බිඳීමෙක් හාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ ' මරණ ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ ' ජරාමරණ ' යි කියනු ලැබේ.

'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සඞ්ගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

අකුශලවිපාකමූලකය නිමි.

අභිධර්මභාජනිය නිමි.

ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාදවිභඞ්ගය නිමි.

---

7. සතිපට්ඨානවිභඞ්ගො

454. චත්තාරො සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති, ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

455. කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති : අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො, මංසං නහාරු අට්ඨී අට්ඨිමිඤ්ජා වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඵාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං පිත්තං සෙම්හං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා ඛෙළො සිඞ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්තං. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලීකරොති, ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා බහිද්ධා කායෙ චිත්තං උපසංහරති.

කථඤ්ච, භික්ඛු බහිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු බහිද්ධා කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති: අත්ථිස්ස කායෙ[1] කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො මංසං නහාරු අට්ඨී අට්ඨිමිඤ්ජා වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඵාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං පිත්තං සෙම්හං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා ඛෙළො සිඞ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්තං. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ චිත්තං උපසංහරති.

1. අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ – සීමු.

7. සතිපට්ඨානවිභඞ්ගය

454. සතිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙකි : මේ සස්නෙහි මහණ කෙලෙස් තවන වීර්‍ය ඇත්තේ සම්‍යග්ඥාන ඇත්තේ ස්මෘතිමත් වූයේ කාය සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට තමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කලෙක තමාගේ කයෙහි ද කලෙක මෙරමාගේ කයෙහි ද කය අනුව බලමින් වෙසෙයි. කෙලෙස් තවන වැර ඇතියේ සම්‍යග්ඥාන ඇතියේ ස්මෘතිමත් වූයේ වෙදනා සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට තමාගේ වෙදනාවන්හි වෙදනාව අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කලෙක තමාගේ වෙදනාවන්හි ද කලෙක මෙරමාගේ වෙදනාවන්හි ද වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇතියේ සම්‍යග්ඥාන ඇතියේ ස්මෘතිමත් වූයේ චිත්ත සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට තමාගේ චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, තමාගේ සිත්හි ද මෙරමාගේ සිත්හි ද සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇතියේ සම්‍යග්ඥාන ඇතියේ ස්මෘතිමත් වූයේ (නීවරණාදි) ධර්ම සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට තමාගේ (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසෙයි, තමා හා මෙරමාගේ (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

455. කිසෙයින් මහණ තෙමෙ තමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මේ සස්නෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට (සරසැ) සිවි හිම් කොට ඇති තමාගේ කය නන්වැදෑරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරෙයි : මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් – නිය – දත් – සිවි – මස් – නහර – ඇට – ඇටමිදුළු – වකුගඩ – හදවත – අක්මාව – දලබුව – බඩදිව – පෙණහලු – අතුණු – අතුණුබහන – නො පැසුණු අහර – පැසුණු අහර – පිත – සෙම – පූයා – ලෙහෙ – සෝදිය – මේදතෙල් – කඳුළු – වුරුණුතෙල් – කෙළ – මුකුණු – සඳමිදුළු – සුලුදිය ඇති. හෙතෙම ඒ කමටහන්නිමිත්ත ඇසුරු කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත අසුරු කොට වඩා බහුල කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමාගේ කයෙහි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කිසෙයින් මහණ මෙරමාගේ කයෙහි කය පුනපුනා බලමින් වෙසේ ද යත්: මේ සස්නෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට සිවිපිරියත් කොට ඇති මෙරමාගේ කය නන්වැදෑරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරෙයි: මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් – නිය – දත් – සිවි – මස් – නහර – ඇට – ඇටමිදුළු – වකුගඩ – හදවත – අක්මාව – දලබුව – බඩදිව – පෙණහලු – අතුණු – අතුණුබහන – නො පැසුණු අහර – පැසුණු අහර – පිත – සෙම – පූයා – ලෙහෙ – සෝදිය – මේදතෙල් – කඳුළු – වුරුණු තෙල් – කෙළ – මුකුණු – සඳමිදුළු – සුලුදිය ඇත. හෙතෙම ඒ කමටහන්නිමිත්ත ආසෙවන කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි, හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවන කොට, වඩා, පුනපුනා වඩා, මැනැවින් නිශ්චය කොට තමා හා මෙරමාගේ කයෙහි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙක්ඛති. අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො මංසං න්හාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජා වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඵාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං පිත්තං සෙම්හං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා ඛෙළො සිඞ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්තං. එවං භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

456. අනුපස්සී'ති තත්ථ කතමා අනුපස්සනා: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අනුපස්සනා. ඉමාය අනුපස්සනාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො[1] සමුපගතො[2] උපපන්නො සමුපපන්නො[3] සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති අනුපස්සී'ති.

'විහරතී'ති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති විහරතී'ති.

'ආතාපී'ති තත්ථ කතමං ආතප්පං[4]: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො, ඉදං වුච්චති ආතප්පං.[4] ඉමිනා ආතප්පෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො[1] සමුපගතො[2] උපපන්නො සමුපපන්නො[3] සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති ආතාපී'ති.

'සම්පජානො'ති තත්ථ කතමං සම්පජඤ්ඤං: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති සම්පජඤ්ඤං. ඉමිනා සම්පජඤ්ඤෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති සම්පජානො'ති.

'සතිමා'ති තත්ථ කතමා සති: යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති සතිමා'ති.

'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්ස'න්ති තත්ථ කතමො ලොකො: ස්වෙ'ව කායො ලොකො, පඤ්ච'පි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො. අයං වුච්චති ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො. අයං වුච්චති අභිජ්ඣා.

1. උපාගතො - සිරිමු, මජසං.
2. සමුපාගතො - සිරිමු, මජසං.
3. සමපන්නො - සිරිමු, මජසං.
4. {ආතාපං - සිරිමු.
ආතාපො - මජසං.

කිසෙයින් මහණ අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද කයෙහි කායානුපස්සී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට සිවිපිරියත් කොට ඇති අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද කය නන්වැදෑරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරෙයි : මෙ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් – නිය – දත් – සිවි – මස් – නහර – ඇට – ඇටමිදුළු – වකුගඩ – හදවත – අක්මාව – දලබුව – බඩදිව – පෙණහලු – අතුණු – අතුණුබහන – නො පැසුණු අහර – පැසුණු අහර – පිත – සෙම – පූයා – ලෙහෙ – සෝදිය – මේදතෙල් – කඳුළු – වුරුණු තෙල් – කෙළ – මුකුණු – සඳමිදුළු – සුලුදිය ඇති. මෙසෙයින් මහණ කෙලෙස් තවන වැර ඇතියේ සම්‍යග්ඥාන ඇතියේ ස්මෘතිමත් වූයේ කාය සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට කලෙක තමාගේ කයෙහි කලෙක මෙරමාගේ කයෙහි කායානුපස්සී ව වෙසේ.

456. අනුපස්සී යනු : එහි අනුපස්සනා කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ ' අනුපස්සනා ' යි කියනු ලැබේ. මේ අනුපස්සනායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ' අනුපස්සී ' යි කියනු ලැබේ.

විහරති යනු : ඉරියවු පවත්වයි, ඉරියවු උපදවයි, ඉරියවු රකියි, යපනය කෙරෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසෙයි, එහෙයින් ' විහරති ' යි කියනු ලැබේ.

ආතාපී යනු : එහි ආතප්ප කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' ආතප්ප ' යි කියනු ලැබේ. මේ ආතප්පයෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ' ආතාපී ' යි කියනු ලැබේ.

සම්පජානො යනු : එහි ' සම්පජඤ්ඤ ' කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ ' සම්පජඤ්ඤ 'යි කියනු ලැබේ. මේ ' සම්පජඤ්ඤයෙන් ' යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ යි. එහෙයින් ' සම්පජාන ' යි කියනු ලැබේ.

සතිමා යනු : එහි ' සති ' කවර යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සම්‍යක් ස්මෘතියක් වේ ද, මේ ' සති ' යි කියනු ලැබේ. මේ සතියෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ යි. එහෙයින් ' සතිමා ' යි කියනු ලැබේ.

විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං යනු : එහි ' ලොක ' කවරෙ යත් : එ ම කය ලොක යැ, පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ද ලොක යැ, මේ ' ලොක ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' අභිජ්ඣා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අභිජ්ඣා ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං දොමනස්සං: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං, ඉමම්හි ලොකෙ විනීතා හොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සමිතා වූපසන්තා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථංගතා අප්පිතා බ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තීකතා. තෙන වුච්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා-දොමනස්ස'න්ති.

කායානුපස්සනා නිද්දෙසො.

---

457. කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං වෙදියමානො[1] සුඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති[2] පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති පජානාති. නිරාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො සාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති පජානාති. නිරාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො සාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති පජානාති. නිරාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමී'ති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරෙති ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා බහිද්ධා වෙදනාසු චිත්තං උපසංහරති.

කථඤ්ච භික්ඛු බහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං වෙදියමානං සුඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. නිරාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. නිරාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. නිරාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියතී'ති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරෙති ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වෙදනාසු චිත්තං උපසංහරති.

---

1. වෙදයමානො – සිරිමු, මජසං. 2. වෙදයාමීති සිරිමු.

එහි ' දෞමනස්ස ' කවරේ යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික දුඃඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ වූ අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ වූ අසාතදුඃඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' දෞමනස්ස ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙම්නස ද මේ කායසඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි දුරු කරන ලද්දාහු වෙසෙසින් දුරු කරන ලද්දාහු සන්හුන්නාහු සන්හිඳුවන ලද්දාහු ව්‍යුපශම කරන ලද්දාහු නිරොධසඞ්ඛ්‍යාත අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දාහු වෙසෙසින් නසන ලද්දාහු වියළන ලද්දාහු මොනොවට වියළන ලද්දාහු විගතාන්ත කරන ලද්දාහු වෙත්. එහෙයින් ' විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං ' යි කියනු ලැබේ.

කායානුපස්සනානිර්දේශ යි.

---

457. කිසෙයින් මහණ තමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ (කායික වූ හෝ චෛතසික වූ හෝ) සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ ' සුඛ වෙදනාව විඳිමි ' දනගනි, දුඃඛවෙදනාව විඳිනුයේ ' දුඃඛවෙදනාව විඳිමි ' දනගනි, උපෙක්ෂා වෙදනාව විඳිනුයේ ' උපෙක්ෂාවෙදනාව විඳිමි ' දනගනි, සාමිස (පඤ්චකාමගුණ නිශ්‍රිත) වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ ' සාමිසසුඛවෙදනාව විඳිමි ' දනගනි, නිරාමිස වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ ' නිරාමිසසුඛවෙදනාව විඳිමි ' දනගනි, සාමිස වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විඳිනුයේ ' සාමිසදුඃඛවෙදනාව විඳිමි ' දනගනි, නිරාමිස වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විඳිනුයේ ' නිරාමිසදුඃඛවෙදනාව විඳිමි ' දනගනි, සාමිස වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිනුයේ ' සාමිසඅදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිමි ' දනගනි, නිරාමිස වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිනුයේ ' නිරාමිස වූ අදුක්ඛමසුඛ වෙදනාව විඳිමි ' දනගනි. හෙතෙම ඒ වෙදනා නිමිත්ත ආසෙවන කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවන, භාවන, බහුලීකරණය කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි සිත එළවයි.

කිසෙයින් මහණ මෙරමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙමෙ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු ' සුඛවෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි. දුඃඛවෙදනාව විඳින්නහු ' දුඃඛවෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි, අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු ' අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි, සාමිස වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු ' සාමිස සුඛවෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි, නිරාමිස වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු ' නිරාමිස සුඛවෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි, සාමිස වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විඳින්නහු ' සාමිසදුඃඛ වෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි, නිරාමිස වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විඳින්නහු ' නිරාමිසදුඃඛ වෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි, සාමිස වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු ' සාමිස වූ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි, නිරාමිස වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු ' නිරාමිසඅදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳී ' යයි දනගනි. හෙතෙම ඒ (වෙදනා) නිමිත්ත සෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත සෙවනය කොට වඩා පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට තමාගේ ද මෙරමාගේ ද වෙදනාවන්හි සිත එළවයි.

කථං ච භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා'ති පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං සාමිසා සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරාමිසං වා සුඛං වෙදනං නිරාමිසා සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං සාමිසා දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං නිරාමිසා දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සාමිසා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං නිරාමිසා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනාති පජානාති. එවං භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

458. අනුපස්සී'ති -පෙ- විහරතී'ති -පෙ- ආතාපී'ති -පෙ- සම්පජානො'ති -පෙ- සතිමා'ති -පෙ- විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති. තත්ථ කතමො ලොකො: සා'ව වෙදනා ලොකො, පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො. අයං වුච්චති ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො. අයං වුච්චති අභිජ්ඣා. තත්ථ කතමං දොමනස්සං: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා. ඉදං වුච්චති දොමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං, ඉමම්හි ලොකෙ විනීතා හොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සමිතා වූපසන්තා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථඞ්ගතා අප්පිතා බ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තීකතා තෙන වුච්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති.

වෙදනානුපස්සනා නිද්දෙසො.

---

459. කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සරාගං වා චිත්තං සරාගං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. වීතරාගං වා චිත්තං වීතරාගං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. සදොසං වා චිත්තං සදොසං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. වීතදොසං වා චිත්තං වීතදොසං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. සමොහං වා චිත්තං සමොහං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. වීතමොහං වා චිත්තං වීතමොහං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. සංඛිත්තං වා චිත්තං සංඛිත්තං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. වික්ඛිත්තං වා චිත්තං වික්ඛිත්තං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. මහග්ගතං වා චිත්තං මහග්ගතං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. අමහග්ගතං වා චිත්තං අමහග්ගතං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. සඋත්තරං වා චිත්තං සඋත්තරං මෙ චිත්තන්ති පජානාති අනුත්තරං වා චිත්තං අනුත්තරං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. සමාහිතං වා චිත්තං සමාහිතං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. අසමාහිතං වා චිත්තං අසමාහිතං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. විමුත්තං වා චිත්තං විමුත්තං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. අවිමුත්තං වා චිත්තං අවිමුත්තං මෙ චිත්තන්ති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා බහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තං උපසංහරති.

කිසෙයින් මහණ අජ්ඣත්තබහිද්ධාවෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම සුඛවෙදනාව ' සුඛවෙදනා ' යි දැනගනී, දුඃඛවෙදනාව ' දුඃඛවෙදනා ' යි දැනගනී, අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව ' අදුක්ඛමසුඛවෙදනා ' යි දැනගනී, සාමිස වූ හෝ සුඛවෙදනාව ' සාමිසසුඛවෙදනා ' යි දැනගනී, නිරාමිස වූ හෝ සුඛවෙදනාව ' නිරාමිස සුඛවෙදනා ' යි දැනගනී, සාමිස වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව ' සාමිසදුඃඛවෙදනා ' යි දැනගනී, නිරාමිස වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව ' නිරාමිසදුඃඛවෙදනා ' යි දැනගනී, සාමිස වූ හෝ අදුක්ඛම සුඛවෙදනාව ' සාමිස වූ අදුක්ඛමසුඛවෙදනා ' යි දැනගනී, නිරාමිස වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛ වෙදනාව ' නිරාමිසඅදුක්ඛමසුඛවෙදනා ' යි දැනගනී. මෙසේ මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇතියේ සම්‍යග්ඥාන ඇතියේ ස්මෘතිමත් වූයේ වෙදනා සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෞර්මනස දුරු කොට තමාගේ ද මෙරමාගේ ද වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ.

458. අනුපස්සී යනු : . . . විහරති යනු : . . . ආතාපී යනු : . . . සම්පජානො යනු : . . . සතිමා යනු : . . . විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං යනු : එහි ලොකය කවර යත් : ඒ වෙදනාව ම ලොක නමි. පඤ්චොපාදානස්කන්ධයෝ ද ලොක නමි. මේ 'ලොක ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' අභිධ්‍යා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අභිධ්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දෞර්මනස්ස ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ අසාතදුඃඛවෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සජ අසාතදුඃඛවෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' දෞර්මනස්ස ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෞර්මනස ද මේ වෙදනා ලොකයෙහි බැහැර කරන ලද්දහු වෙසෙසින් බැහැර කරන ලද්දහු සන්හිඳුනාහු සන්හිඳුවන ලද්දහු ව්‍යුපශම කරන ලද්දහු නිරොධ සඞ්ඛ්‍යාත අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසෙසින් නසන ලද්දහු වියළන ලද්දහු වෙසෙසින් වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් ' විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං ' යි කියනු ලැබේ.

වෙදනානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

---

459. කිසෙයින් මහණ තමාගේ චිත්තයෙහි චිත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම රාග සහිත වූ හෝ චිත්තය ' මාගේ චිත්තය රාග සහිත ය ' යි දැනගනී. වීතරාග වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත වීතරාග ය ' යි දැනගනී, සදෙස වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සදෙස ය ' යි දැනගනී, වීතදෙස වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත වීතදෙස ය ' යි දැනගනී, මොහ සහිත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත මොහ සහිත ය ' යි හෝ දැනගනී, විගත මොහ වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත වීතමොහ ය ' යි දැනගනී, (ථිනමිද්ධ වශයෙන්) හැකුළුණු හෝ සිත ' මාගේ සිත හැකිළුණු ' යි දැනගනී, (උද්ධච්ච වශයෙන්) විසුරුණු වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විසිරිණු ' යි දැනගනී, මහද්ගත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත මහද්ගත ය ' යි දැනගනී, අමහද්ගත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අමහද්ගත ය ' යි දැනගනී, සඋත්තර වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සඋත්තර ය ' යි දැනගනී, අනුත්තර වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අනුත්තර ය ' යි දැනගනී, සමාධියට පැමිණියා වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සමාහිත ය ' යි දැනගනී, අසමාහිත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අසමාහිත ය ' යි දැනගනී, (තදඞ්ග විෂ්කම්භණ විසින්) විමුක්ත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විමුක්ත ය ' යි දැනගනී, අවිමුක්ත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අවිමුක්ත ය ' යි දැනගනී. හෙතෙම ඒ (භාවනා) නිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමාගේ සිත්හි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කථඤ්ච භික්ඛු බහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සරාගං වාස්ස චිත්තං සරාගමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. වීතරාගං වාස්ස චිත්තං වීතරාගමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. සදොසං වාස්ස චිත්තං සදොසමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. වීතදොසං වාස්ස චිත්තං වීතදොසමස්ස චිත්තන්ති පජානාති සමොහං වාස්ස චිත්තං සමොහමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. වීතමොහං වාස්ස චිත්තං වීතමොහමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. සංඛිත්තං වාස්ස චිත්තං සංඛිත්තමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. වික්ඛිත්තං වාස්ස චිත්තං වික්ඛිත්තමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. මහග්ගතං වාස්ස චිත්තං මහග්ගතමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. අමහග්ගතං වාස්ස චිත්තං අමහග්ගතමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. සඋත්තරං වාස්ස චිත්තං සඋත්තරමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. අනුත්තරං වාස්ස චිත්තං අනුත්තරමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. සමාහිතං වාස්ස චිත්තං සමාහිතමස්ස චිත්තන්ති පජානාති අසමාහිතං වා'ස්ස චිත්තං අසමාහිතම'ස්ස චිත්තන්ති පජානාති. විමුත්තං වා'ස්ස චිත්තං විමුත්තමස්ස චිත්තන්ති පජානාති අවිමුත්තං වා'ස්ස චිත්තං අවිමුත්තමස්ස චිත්තන්ති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලීකරොති, ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තං උපසංහරති.

කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සරාගං වා චිත්තං සරාගං චිත්තන්ති පජානාති. වීතරාගං වා චිත්තං වීතරාගං චිත්තන්ති පජානාති. සදොසං වා චිත්තං සදොසං චිත්තන්ති පජානාති. වීතදොසං වා චිත්තං වීතදොසං චිත්තන්ති පජානාති. සමොහං වා චිත්තං සමොහං චිත්තන්ති පජානාති. වීතමොහං වා චිත්තං වීතමොහං චිත්තන්ති පජානාති. සංඛිත්තං වා චිත්තං සංඛිත්තං චිත්තන්ති පජානාති. වික්ඛිත්තං වා චිත්තං වික්ඛිත්තං චිත්තන්ති පජානාති. මහග්ගතං වා චිත්තං මහග්ගතං චිත්තන්ති පජානාති. අමහග්ගතං වා චිත්තං අමහග්ගතං චිත්තන්ති පජානාති. සඋත්තරං වා චිත්තං සඋත්තරං චිත්තන්ති පජානාති. අනුත්තරං වා චිත්තං අනුත්තරං චිත්තන්ති පජානාති. සමාහිතං වා චිත්තං සමාහිතං චිත්තන්ති පජානාති. අසමාහිතං වා චිත්තං අසමාහිතං චිත්තන්ති පජානාති. විමුත්තං වා චිත්තං විමුත්තං චිත්තන්ති පජානාති. අවිමුත්තං වා චිත්තං අවිමුත්තං චිත්තන්ති පජානාති. එවං භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

460. අනුපස්සී'ති -පෙ- විහරතී'ති -පෙ- ආතාපී'ති -පෙ- සම්පජානො'ති -පෙ- සතිමා'ති -පෙ- විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති. තත්ථ කතමො ලොකො: තං යෙව චිත්තං ලොකො, පඤ්ච'පි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො. අයං වුච්චති අභිජ්ඣා.

කිසෙයින් මහණ මෙරමාගේ සිත්හි චිත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම සරාග වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සරාග ' යයි දනගනී, වීතරාග වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත වීතරාග ' යයි දනගනී, සදෙස වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සදෙස ' යයි දනගනී, වීතදෙස වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත වීතදෙස ' යයි දනගනී, සමොහ වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සමොහ ' යයි දනගනී, වීතමොහ වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත වීතමොහ ' යයි දනගනී, සංක්ෂිප්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සංක්ෂිප්ත ' යයි දනගනී, වික්ෂිප්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත වික්ෂිප්ත ' යයි දනගනී, මහද්ගත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත මහද්ගත ' යයි දනගනී, අමහද්ගත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අමහද්ගත ' යයි දනගනී, සඋත්තර වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සඋත්තර ' යයි දනගනී, අනුත්තර වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අනුත්තර ' යයි දනගනී, සමාහිත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සමාහිත ' යයි දනගනී, අසමාහිත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අසමාහිත ' යයි දනගනී, අවිමුක්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අවිමුක්ත ' යයි දනගනී. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත අසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට බහුල කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට අධ්‍යාත්මබාහිරචිත්තයෙහි සිත එළවයි.

කිසෙයින් මහණ කලෙකැ තමාගේ ද කලෙකැ මෙරමාගේ ද සිත්හි චිත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ සරාග වූ හෝ සිත ' සරාගසිතැ ' යි දනගනී. වීතරාග වූ හෝ සිත ' වීතරාගසිතැ ' යි දනගනී. සදෙස වූ හෝ සිත ' සදෙස සිතැ ' යි දනගනී. වීතදෙස වූ හෝ සිත ' වීතදෙස සිතැ ' යි දනගනී. සමොහ වූ හෝ සිත ' සමොහ සිතැ ' යි දනගනී. වීතමොහ වූ හෝ සිත ' වීතමොහ සිතැ ' යි දනගනී. හැකුළුණු හෝ සිත ' හැකුළුණු සිතැ ' යි දනගනී. විසුරුණු හෝ සිත විසුරුණු සිතැ ' යි දනගනී. මහද්ගත වූ හෝ සිත ' මහද්ගත සිතැ ' යි දනගනී. මහද්ගත නො වූ හෝ සිත ' මහද්ගත නො වූ සිතැ ' යි දනගනී. සඋත්තර වූ හෝ සිත ' සඋත්තර සිතැ ' යි දනගනී. අනුත්තර වූ හෝ සිත ' අනුත්තර සිතැ ' යි දනගනී. සමාහිත වූ හෝ සිත ' සමාහිත සිතැ ' යි දනගනී. අසමාහිත වූ හෝ සිත ' අසමාහිත සිතැ ' යි දනගනී. විමුක්ත වූ හෝ සිත ' විමුක්ත සිතැ ' යි දනගනී. අවිමුක්ත වූ හෝ සිත ' අවිමුක්ත සිතැ ' යි දනගනී. මෙසෙයින් මහණ කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සම්‍යග්ඥාන ඇති වැ සිහි ඇති ව චිත්ත සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දොම්නස දුරු කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ සිත්හි සිත අනුව නුවණින් බලමින් වෙසේ.

460. අනුපස්සී යනු : . . . විහරති යනු : . . . ආතාපී යනු : . . . සම්පජානො යනු : . . . සතිමා යනු : . . . විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං යනු : එහි ලොක කවරෙ යත් : එ ම චිත්තය ' ලොක ' වෙයි. පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ම ලොක යි.

එහි ' අභිධ්‍යා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ ඇල්මෙක් වේ ද, මේ ' අභිධ්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං දොමනස්සං: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා. ඉදං වුච්චති දොමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං ඉමම්හි ලොකෙ විනීතා හොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සමිතා වූපසන්තා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථඞ්ගතා අප්පිතා බ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තීකතා. තෙන වුච්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති.

චිත්තානුපස්සනානිද්දෙසො.

---

461. කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සන්තං වා අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දං අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දො'ති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දං නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදො හොති. තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස පහානං හොති. තඤ්ච පජානාති. යථා ච පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣත්තං ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣත්තං ථීනමිද්ධං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣත්තං උද්ධච්චකුක්කුච්චං-පෙ-සන්තං වා අජ්ඣත්තං විචිකිච්ඡා අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣත්තං විචිකිච්ඡං නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පහානං හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පහීනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

462. සන්තං වා අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣත්තං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣත්තං විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣත්තං පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣත්තං පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣත්තං සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගොති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති. තඤ්ච පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා බහිද්ධා ධම්මෙසු චිත්තං උපසංහරති.

එහි ' දෙමනස්ස ' කවරේ යත් : යම් චෛතසික අසාතයෙක් චෛතසික දුඃඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත-දුඃඛවෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත-දුඃඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' දෙමනස්ස ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙම්නස ද මේ චිත්ත සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි බැහැර කරන ලද්දාහු වෙසෙසින් බැහැර කරන ලද්දාහු සන්හිඳුණාහු සන්හිඳුවන ලද්දාහු ව්‍යුපශම කරන ලද්දාහු නිරොධ සඞ්ඛ්‍යාත අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දාහු වෙසසින් නසන ලද්දාහු වියළන ලද්දාහු වෙසෙසින් වියළන ලද්දාහු විගතාන්ත කරන ලද්දාහු වෙත්. එහෙයින් ' විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං ' යි කියනු ලැබේ.

චිත්තානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

---

461. කිසෙයින් මහණ තමාගේ (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්ද නීවරණය ' මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි කාමච්ඡන්දනීවරණය ඇතැ ' යි දැනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය ' මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි කාමච්ඡන්දය නැතැ ' යි දැනගනී. නූපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම්, එය ද දැනගනී. උපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රහාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දැනගනී. ප්‍රහීණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එකරුණ ද දැනගනී.

අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ව්‍යාපාද නීවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ථීනමිද්ධනීවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ උද්ධච්චකුක්කුච්ච නීවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡානීවරණය ' මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිච්ඡානීවරණය ඇතැ ' යි දැනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡානීවරණය ' මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිච්ඡානීවරණය නැතැ ' යි දැනගනී. නූපන් විචිකිච්ඡානීවරණයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දැනගනී. උපන් විචිකිච්ඡානීවරණයාගේ ප්‍රහාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දැනගනී. ප්‍රහීණ වූ විචිකිච්ඡානීවරණයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දැනගනී.

462. අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය ' මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය ඇතැ ' යි දැනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය ' මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය නැතැ ' යි දැනගනී. නූපන් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ උත්පාදය, යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දැනගනී. උපන් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දැනගනී.

අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ වීර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ප්‍රීතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ප්‍රශ්‍රබ්ධිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ සමාධිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය ' මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපෙක්ෂා සම්බොධ්‍යඞ්ගය ඇතැ ' යි දැනගනී. අද්ධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යමාන වූ හෝ උපෙක්ෂා සම්බොධ්‍යඞ්ගය ' මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය නැතැ ' යි දැනගනී. නූපන් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දැනගනී. උපන් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දැනගනී. හෙතෙම ඒ ධර්මනිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරේ. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට බාහිරධර්මයන්හි සිත එළවයි.

463 කථඤ්ච භික්ඛු බහිද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සන්තං වා'ස්ස කාමච්ඡන්දං අත්ථි'ස්ස කාමච්ඡන්දො'ති පජානාති. අසන්තං වාස්ස කාමච්ඡන්දං නත්ථිස්ස කාමච්ඡන්දො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වාස්ස ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස ථීනමිද්ධං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස උද්ධච්චකුක්කුච්චං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විචිකිච්ඡං අත්ථි'ස්ස විචිකිච්ඡා'ති පජානාති, අසන්තං වා'ස්ස විචිකිච්ඡං නත්ථි'ස්ස විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පහානං හොති තඤ්ච පජානාති යථා ච පහීනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා'ස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං අත්ථි'ස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං නත්ථි'ස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති. සන්තං වා'ස්ස ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං අත්ථි'ස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං නත්ථි'ස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙති, සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාවත්ථිතං වවත්ථපෙත්වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා ධම්මෙසු චිත්තං උපසංහරති.

464. කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සන්තං වා කාමච්ඡන්දං අත්ථි කාමච්ඡන්දො'ති පජානාති. අසන්තං වා කාමච්ඡන්දං නත්ථි කාමච්ඡන්දො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා ථීනමිද්ධං -පෙ- සන්තං වා උද්ධච්චකුක්කුච්චං -පෙ- සන්තං වා විචිකිච්ඡං අත්ථි විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. අසන්තං වා විචිකිච්ඡං නත්ථි විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදො හොති තං ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදො හොති තං ච පජානාති.

463. කිසෙයින් මහණ මෙරමාගේ (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත්: මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය 'ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය 'ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. උපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රහාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රහීණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ව්‍යාපාදනීවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ථීනමිද්ධ නීවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ විචිකිච්ඡානීවරණය 'ඔහුගේ විචිකිච්ඡානීවරණය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍ය මාන වූ හෝ ඔහුගේ විචිකිච්ඡානීවරණය ඔහුගේ විචිකිච්ඡානීවරණය නැතැ'යි දනගනී. නූපන් විචිකිත්සාවගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් විචිකිත්සාවගේ ප්‍රහාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රහීණ විචිකිත්සාවගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය 'ඔහුගේ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ් ගය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය 'ඔහුගේ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ වීර්‍ය්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ප්‍රීතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ප්‍රශ්‍රබ්ධිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ සමාධිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උපෙක්ෂා සම්බොධ්‍යඞ්ගය 'ඔහුගේ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය 'ඔහුගේ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී, හෙතෙම ඒ ධර්මනිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරේ. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි සිත එළවයි.

464. කිසෙයින් මහණ කලෙකැ තමාගේ ද කලෙකැ මෙරමාගේ ද (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත්: මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම විද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'කාමච්ඡන්දය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රහාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රහීණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ව්‍යාපාදය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ථීනමිද්ධය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ උද්ධච්චකුක්කුච්චය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිත්සාව 'විචිකිත්සාව ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිත්සාව 'විචිකිත්සාව නැතැ' යි දනගනී. නූපන් විචිකිත්සාව ගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් විචිකිත්සාව ගේ ප්‍රහාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රහීණ වූ විචිකිත්සාවගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

465. සන්තං වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං අත්ථි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති, අසන්තං වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං නත්ථි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති

සන්තං වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගං -පෙ- සන්තං වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං අත්ථි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති. අසන්තං වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගං නත්ථි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො'ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය පාරිපූරී හොති තඤ්ච පජානාති එවං භික්ඛු අජ්ඣත්තබහිද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

466. අනුපස්සී'ති තත්ථ කතමා අනුපස්සනා: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අනුපස්සනා. ඉමාය අනුපස්සනාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති අනුපස්සීති.

විහරතී'ති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති විහරතී'ති.

ආතාපී'ති. තත්ථ කතමං ආතප්පං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො, ඉදං වුච්චති ආතප්පං. ඉමිනා ආතප්පෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති ආතාපී'ති.

සම්පජානො'ති තත්ථ කතමං සම්පජඤ්ඤං: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති සම්පජඤ්ඤං. ඉමිනා සම්පජඤ්ඤෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්නාගතො තෙන වුච්චති සම්පජානො'ති.

සතිමා'ති තත්ථ කතමා සති: යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති. අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති සතිමා'ති.

විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්ස'න්ති. තත්ථ කතමො ලොකො: තෙ'ව ධම්මා ලොකො, පඤ්ච'පි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො. අයං වුච්චති ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො. අයං වුච්චති අභිජ්ඣා.

465. විද්‍යමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය 'ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය 'ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ වීර්‍ය්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ප්‍රීතිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ප්‍රශ්‍රබ්ධිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ සමාධිසම්බොධ්‍යඞ්ගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය 'උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය 'උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යඞ්ගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. මෙසෙයින් මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සම්‍යග්ඥාන ඇති ව සිහි ඇති ව ධර්ම සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ.

466. 'අනුපස්සී' යනු : එහි 'අනුපස්සනා' කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාර යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ 'අනුපස්සනා' යි කියනු ලැබේ. මේ අනුපස්සනායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹසිටියේ මොනොවට එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ වේ. එහෙයින් 'අනුපස්සී' යි කියනු ලැබේ.

'විහරති' යනු : ඉරියවු පවත්වයි, ඉරියවු උපදවයි, ඉරියවු රකියි, යපනය කෙරෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසෙයි. එහෙයින් 'විහරති' යි කියනු ලැබේ.

'ආතාපී' යනු : එහි 'ආතප්ප' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . ., සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ 'ආතප්ප' යි කියනු ලැබේ. මේ ආතප්පයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'ආතාපී' යි කියනු ලැබේ.

'සම්පජානො' යනු : එහි 'සම්පජඤ්ඤ' කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාර යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ 'සම්පජඤ්ඤ' යි කියනු ලැබේ. මේ සම්පජඤ්ඤයෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'සම්පජාන' යි කියනු ලැබේ.

'සතිමා' යනු : එහි 'සති' කවර යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සම්‍යක්ස්මෘතියක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. මේ සතියෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'සතිමා' යි කියනු ලැබේ.

'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං' යනු : එහි 'ලොක' කවරෙ යත් : එම ධර්මයෝ 'ලොක' ය, පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ම ලොක යි. මේ 'ලොක' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'අභිජ්ඣා' කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'අභිධ්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං දොමනස්සං: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං ඉමම්හි ලොකෙ විනීතා හොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සමිතා වූපසන්තා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථඞ්ගතා අප්පිතා බ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තීකතා. තෙන වුච්චති 'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්ස'න්ති.

ධම්මානුපස්සනා නිද්දෙසො.

සුත්තන්තභාජනියං.

---

467. චත්තාරො සතිපට්ඨානා: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති.

468. කථඤ්ච භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛා පටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං කායෙ කායානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

469. කථඤ්ච භික්ඛු වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

470. කථඤ්ච භික්ඛු චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

එහි ' දෙමනස්ස ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාතදුඃඛවෙදයිතයෙක් චෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාතදුඃඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' දෙමනස්ස ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙම්නස ද මේ ධර්ම සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි දුරු කරන ලද්දහු වෙසෙසින් දුරු කරන ලද්දහු සන්හුන්නාහු සන්හිඳුවන ලද්දහු ව්‍යුපශම කරන ලද්දහු නිරොධ සඞ්ඛ්‍යාත අස්තයට ගියාහු වෙසෙසින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසෙසින් නසන ලද්දහු වියළන ලද්දහු මොනොවට වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං 'යි.

ධම්මානුපස්සනා නිර්දෙශ යි.

සූත්‍රාන්තභාජනිය යි.

---

467. ස්මෘතිප්‍රස්ථානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම (රූප) කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

468. කිසෙයින් මහණ තෙම කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කයෙහි කය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' ස්මෘතිප්‍රස්ථාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ' ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ ' යි.

469. කිසෙයින් මහණ තෙම වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණිකවූ අපචයගාමීවූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' ස්මෘතිප්‍රස්ථාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ' ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

470. කිසෙයින් මහණ තෙම සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, සිතෙහි සිත අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' ස්මෘතිප්‍රස්ථාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

471. කථඤ්ච භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

472. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

473. චත්තාරො සතිපට්ඨානා: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති, වෙදනාසු -පෙ- චිත්තෙ -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති.

474. කථඤ්ච භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඣානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං කායෙ කායානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

475. කථඤ්ච භික්ඛු වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඣානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

471. කිසෙයින් මහණ තෙම (නීවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ග පර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ග යෙක් වේ ද, මේ ' ස්මෘතිප්‍රස්ථාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ' ස්මෘති ප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ ' යි.

472. එහි ' ස්මෘතිප්‍රස්ථාන ' කවරෙ යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඥ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' ස්මෘතිප්‍රස්ථාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

473. සතිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, වෙදනාවන්හි . . . චිත්තයෙහි . . . ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

474. කිසෙයින් මහණ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තර කුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් කයෙහි කය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ශූන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

475. කිසෙයින් මහණ වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ශූන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්ත යෝ ' යි.

476. කථඤ්ච භික්ඛු චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඣානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

477. කථඤ්ච භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි —පෙ— පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඣානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

478. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඣානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං. යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාජනියං.

---

479. චත්තාරො සතිපට්ඨානා: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

476. කිසෙයින් මහණ සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තර කුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් සිතෙහි සිත අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ශූන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්තයෝ ' යි.

477. කිසෙයින් මහණ ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඥ ඇති ශූන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්තයෝ ' යි.

478. එහි ' සතිපට්ඨාන ' කවරෙ යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ–අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ අභිඥ ඇති ශූන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සම්‍යක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුත්තයෝ ' යි.

අභිධර්මභාජනීය යි.

---

479. ස්මෘතිප්‍රස්ථානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සම්‍යග්ඥාන ඇති ව සිහි ඇති ව කාය සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සම්‍යග්ඥාන ඇති ව සිහි ඇති ව වෙදනා සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සම්‍යග්ඥාන ඇති ව සිහි ඇති ව චිත්ත සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සම්‍යග්ඥාන ඇති ව සිහි ඇති ව ධර්ම සඞ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙම්නස දුරු කොට ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

480. චතුන්නං සතිපට්ඨානානං කති කුසලා කති අකුසලා කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා කති අරණා:

481. සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා.

සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදින්නානුපාදානියා.

අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා.

සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමි නාපචයගාමිනො.

සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා.

අප්පමාණා.

අප්පමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

න මග්ගාරම්මණා,[1] සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න වත්තබ්බා මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතිනොති'පි.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො.

සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා, සියා අතීතා.

න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නාරම්මණාති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

බහිද්ධාරම්මණා.

අනිදස්සනඅප්පටිඝා.

482. න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුත්තා.

න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකා චාති.[2]

සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු.

---

1. මග්ගාරම්මණා - ස්‍යා. 2. සහෙතුකාති - සිරිමු.

480. සතර සතිපට්ඨානයන් අතුරෙහි කෙතෙක් කුශලයෝ ද කෙතෙක් අකුශලයෝ ද කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද . . . කෙතෙක් සරණයෝ ද කෙතෙක් අරණයෝ ද යත්:

481. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) කුසල් ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු ය.

සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහු ය.

අනුපාදින්නොපාදනියහ.

අසංක්ලිෂ්ටඅසාංක්ලෙශිකයහ.

සවිතර්කසවිචාර ද වන්නාහ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහු ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හ.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍ය හෙතු ඇතියහ.

අපචයගාමී ද වන්නාහ, නො ම ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී ද වන්නාහු ය.

ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහු ය.

අප්‍රමාණයහ.

අප්‍රමාණාලම්බනයහ.

ප්‍රණීතයහ.

සම්‍යක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

මාර්ගාලම්බනයෝ නො වෙති, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුකහ යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු ය.

අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය.

අතීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ යි ද නො කියයුත්තාහ.

අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු ය.

බාහිරාලම්බනයහ.

අනිදර්ශනඅප්‍රතිඝයහ.

482. හෙතුහු නො වෙති.

සහෙතුකයහ.

හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයහ.

හෙතු ද වූ ම සහෙතුකහ යි ද නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

න වත්තබ්බා හෙතූ චෙව හෙතුසම්පයුත්තා චාති[1] හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූ.

න හෙතූ සහෙතුකා.

483. සප්පච්චයා.

සඞ්ඛතා.

අනිදස්සනා.

අප්පටිඝා.

අරූපා.

ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා

484. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවවිප්පයුත්තා.

න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවා'තිපි, සාසවා චෙව නො ච ආසවා'ති'පි.

න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා'ති'පි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවා'ති'පි.

ආසවවිප්පයුත්තා අනාසවා.

485. නො සංයොජනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඔඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නීවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ-

සාරම්මණා.

486. නො චිත්තා.

චෙතසිකා.

චිත්තසම්පයුත්තා.

චිත්තසංසට්ඨා.

චිත්තසමුට්ඨානා.

චිත්තසහභුනො.

චිත්තානුපරිවත්තිනො.

චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො.

චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො.

බාහිරා.

නො උපාදා.

අනුපාදින්නා.

1. හෙතුසම්පයුත්තාති - සිරිමු.

හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතූහු වෙති.

හෙතු නො වෙති, සහෙතුකයහ.

483. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සප්‍රත්‍යයහ.

සඞ්ඛතයහ.

අනිදර්ශනයහ.

අප්‍රතිඝයහ.

අරූපයහ.

ලොකොත්තරයහ.

(චක්ෂුරාදි) කිසි ඉන්ද්‍රියයකින් දතයුත්තාහ. කිසි ඉන්ද්‍රියයකින් නො දත යුත්තාහ.

484. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) ආස්‍රවයෝ නො වෙති.

අනාස්‍රවයෝ ය.

ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

ආස්‍රව ද වූ ම සාස්‍රවහ යි ද සාස්‍රව ද වූ ම නො ද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආස්‍රව ද වූ ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූ අනාස්‍රවයෝ ය.

485. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සංයෝජනයෝ නො වෙති . . . ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති . . . ඔඝයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නීවරණයෝ නො වෙති . . . පරාමර්ෂයෝ නො වෙත්.

486. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

චිත්තයෝ නො වෙති.

චෛතසිකයෝ ය.

චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය.

චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසහභූහු ය.

චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූහු ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු ය.

බාහිරයෝ ය.

උපාද නො වෙති.

අනුපාදින්නයෝ ය.

487. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

488. න දස්සනෙන පහාතබ්බා.
න භාවනාය පහාතබ්බා.
න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා.
න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.
සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.
සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.
සියා සප්පීතිකා, සියා අප්පීතිකා.
සියා පීතිසහගතා, සියා න පීතිසහගතා.
සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.
සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.
න කාමාවචරා
න රූපාවචරා.
න අරූපාවචරා.
අපරියාපන්නා.
සියා නිය්‍යානිකා, සියා අනිය්‍යානිකා.
සියා නියතා, සියා අනියතා.
අනුත්තරා.
අරණාති.

පඤ්හපුච්ඡකං.

සතිපට්ඨානවිභඞ්ගො නිට්ඨිතො.

487. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) උපාදානයෝ නො වෙති. . . . ක්ලේශයෝ නො වෙති. . . .

488. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති.

සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු ය.

සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු ය.

සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු ය.

කාමාවචරයෝ නො වෙති.

රූපාවචරයෝ නො වෙති.

අරූපාවචරයෝ නො වෙති.

අපර්‍යාපන්නයෝ ය.

නෛර්‍යාණික ද වන්නාහ, අනෛර්‍යාණික ද වන්නාහු ය.

නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

අනුත්තරයෝ ය.

අරණයෝ යි.

පඤ්හපුච්ඡකය යි.

සතිපට්ඨානවිභඞ්ගය නිමි.

---

8. සම්මප්පධාන විභඞ්ගො

489. චත්තාරො සම්මප්පධානා: ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

490. කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති:

තත්ථ කතමෙ අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා: තීණි අකුසලමූලානි: ලොභො දොසො මොහො, තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා, තංසම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචීකම්මං මනොකම්මං, ඉමෙ වුච්චන්ති අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා.

ඉති ඉමෙසං අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

'ඡන්දං ජනෙතී'ති, තත්ථ කතමො ඡන්දො: යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්‍යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති උට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. තෙන වුච්චති. ඡන්දං ජනෙතී'ති.

'වායමතී'ති තත්ථ කතමො වායාමො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මා වායාමො, අයං වුච්චති වායාමො, ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො[1] සමුපගතො[2] උපපන්නො සම්පන්නො සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති 'වායමතී'ති.

'විරියං ආරභතී'ති තත්ථ කතමං විරියං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො, ඉදං වුච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරභති සමාරභති ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තෙන වුච්චති 'විරියං ආරභතී'ති.

'චිත්තං පග්ගණ්හාතී'ති තත්ථ කතමං චිත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං, ඉමං චිත්තං පග්ගණ්හාති සම්පග්ගණ්හාති උපත්ථම්භෙති පච්චුපත්ථම්භෙති, තෙන වුච්චති 'චිත්තං පග්ගණ්හාතී'ති.

'පදහතී'ති තත්ථ කතමං පධානං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො, ඉදං වුච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති පදහතී'ති.

---

1. උපාගතො – සිරිමු. 2. සමුපාගතො – සිරිමු.

8. සම්‍යක්ප්‍රධානවිභඞ්ගය

489. සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්නෙහි පිළිපන්මහණ නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කත්තුකම්‍යතාකුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, කායික චෛතසික වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, (එ ම සහජාත වීර්‍ය්‍යයෙන්) සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස කත්තුකම්‍යතාකුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි. නූපන් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, උපන් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපැදීම පිණිස විපුලබව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කත්තුකම්‍යතාකුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ.

490. කිසෙයින් මහණ නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවා ද, වෑයම් කෙරේ ද, වීර්‍ය්‍ය කෙරේ ද, සිත නඟාසිටුවා ද, ප්‍රධන් වීර්‍ය්‍ය කෙරේ ද යත් :

එහි නූපන් අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : ලොභ දෙස මොහ යන තුන් අකුශල මූලයෝ යැ, තදෙකස්ථ වූ ක්ලෙශයෝ යැ, තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ යැ සංඥස්කන්ධ යැ සංස්කාරස්කන්ධ යැ විඥනස්කන්ධ යැ, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනඃකර්ම ය යන මොහු ' නූපන් අකුශලධර්මයෝ ' යි කියනු ලැබෙත්.

මෙසේ මේ නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : එහි ' ඡන්දය ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබේ. මේ ඡන්දය උපදවයි. නිරතුරු කෙරෙයි, නඟාසිටුවයි, මොනොවට නඟාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙසින් නිපදවයි. එහෙයින් ' ඡන්දං ජනෙති ' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි ' වායාම ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' වායාම ' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹසිටියේ මොනොවට එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' වායමති ' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි ' විරිය ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' විරිය ' යි කියනු ලැබේ. මේ වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, (අරඹයි) පුනපුනා කෙරෙයි, ඇසුරු කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් ' විරියං ආරභති ' යි කියනු ලැබේ.

චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : එහි ' චිත්තය ' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නඟාසිටුවයි, පුනපුනා නඟාසිටුවයි, රුකුල්දෙයි, පුනපුනා රුකුල් දෙයි, එහෙයින් 'චිත්තං පග්ගණ්හාති ' යි කියනු ලැබේ.

පදහති යනු : එහි ' පධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධාන ' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' පදහති ' යි කියනු ලැබේ.

25—ඒ 503 (8/73)

491. කථඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා: තීණි අකුසලමූලානි ලොභො දොසො මොහො, තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා, තංසම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචීකම්මං මනොකම්මං, ඉමෙ වුච්චන්ති උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා. ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

'ඡන්දං ජනෙතී'ති -පෙ- 'වායමතී'ති -පෙ- 'විරියං ආරභතී'ති -පෙ- 'චිත්තං පග්ගණ්හාතී'ති -පෙ- 'පදහතී'ති තත්ථ කතමං පධානං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො, ඉදං වුච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති 'පදහතී'ති.

492. කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා: තීණි කුසලමූලානි අලොභො අදොසො අමොහො, තංසම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචීකම්මං මනොකම්මං, ඉමෙ වුච්චන්ති අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙසං අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

'ඡන්දං ජනෙතී'ති -පෙ- 'වායමතී'ති -පෙ- 'විරියං ආරභතී'ති -පෙ- 'චිත්තං පග්ගණ්හාතී'ති -පෙ- 'පදහතී'ති තත්ථ කතමං පධානං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මා වායාමො, ඉදං වුච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති 'පදහතී'ති.

493. කථඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ උප්පන්නා කුසලා ධම්මා: තීණි කුසලමූලානි, අලොභො අදොසො අමොහො, තංසම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචීකම්මං මනොකම්මං, ඉමෙ වුච්චන්ති උප්පන්නා කුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

'ඨිතියා'ති යා ඨිති සො අසම්මොසො, යො අසම්මොසො සො භිය්‍යොභාවො,. යො භිය්‍යොභාවො තං වෙපුල්ලං, යං වෙපුල්ලං සා භාවනා, යා භාවනා සා පාරිපූරී.

491. කිසෙයින් මහණ උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස කුසල ච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නඟාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ ද යත් :

එහි උපන් ලාමක අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : ලොභ දෙස මොහ යන තුන් අකුශලමූලයෝ යැ තදෙකස්ථ වූ ක්ලෙශයෝ යැ තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඥනස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනඃකර්ම යන මොහු ' උපන් ලාමක අකුශල ධර්මයෝ ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි. වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධාන ' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' පදහති ' යි කියනු ලැබේ.

492. කිසෙයින් මහණ නූපන් කුශලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නඟාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ ද යත් :

එහි නූපන් කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : අලොභ අදෙස අමොහ යන තුන් කුශල මූලයෝ යැ, තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඥනස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනඃකර්ම ය යන මොහු ' නූපන් කුශලධර්මයෝ ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ නූපන් කුශලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යය කෙරේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධාන ' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' පදහති ' යි කියනු ලැබේ.

493. කිසෙයින් මහණ උපන් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි යත් :

එහි උපන් කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : අලොභ අදෙස අමොහ යන තුන් කුශල මූලයෝ ය, තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඥනස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම වාක්කර්ම මනඃකර්ම යන මොහු ' උපන් කුශලධර්මයෝ ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ උපන් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ.

ඨිතියා යනු : යමක් ' ඨිති ' නම් හේ ' අසම්මොස ' ය, යමෙක් ' අසම්මොස ' නම් හේ ' භියොභාව ' ය, යමෙක් ' භියොභාව ' නම් ඒ ' වෙපුල්ල ' ය, යමක් ' වෙපුල්ල ' නම් ඕ ' භාවනා ' ය, යමක් ' භාවනා ' නම් ඕ පාරිපූරි ය.

'ඡන්දං ජනෙති'ති -පෙ- 'වායමති'ති -පෙ- 'විරියං ආරභති'ති -පෙ- 'චිත්තං පග්ගණ්හාති'ති -පෙ- 'පදහති'ති තත්ථ කතමං පධානං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො, ඉදං වුච්චති පධානං. ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති 'පදහති'ති.

සුත්තන්තභාජනියං.

---

494 චත්තාරො සම්මප්පධානා: ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පජහති.

කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං-තස්මිං සමයෙ අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

'ඡන්දං ජනෙති'ති තත්ථ කතමො ඡන්දො: යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්‍යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති වුට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. තෙන වුච්චති 'ඡන්දං ජනෙ'තීති.

'වායමතී'ති' තත්ථ කතමො වායාමො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති වායාමො. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති 'වායමතී'ති.

'විරියං ආරභතී'ති' තත්ථ කතමං විරියං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං. ඉදං වුච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරභති සමාරභති ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරෙති. තෙන වුච්චති 'විරියං ආරභතී'ති.

ඡන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : . . . පදහති යනු : එහි ‘ පධාන ’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ‘ පධාන ’ යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ‘ පදහති ’ යි කියනු ලැබේ.

සූත්‍රාන්තභාජනීය යි.

---

494. සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ සතර දෙනෙකි. මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ. උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ. නූපන් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරි ගන්වයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ. උපන් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ.

495. කිසෙයින් මහණ නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවා ද, වෑයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත දිරිගන්වා ද, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක්පිළිවෙත් ඇති ලැසි අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙයේ ද, එසමයෙහි නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : එහි ‘ ඡන්ද ’ කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ‘ ඡන්ද ’ යි කියනු ලැබේ. මේ ඡන්දය උපදවයි, නිරතුරු උපදවයි, නඟාසිටුවයි, මොනොවට නඟාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙසින් නිපදවයි, එහෙයින් ‘ ඡන්දං ජනෙති ’ යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි ‘ වායාම ’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍ය්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ‘ වායාම ’ යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ‘ වායමති ’ යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි ‘ විරිය ’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍ය්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ‘ විරිය ’ යි කියනු ලැබේ. මේ වීර්‍ය්‍යය අරඹයි, මොනොවට අරඹයි, ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා කෙරේ. එහෙයින් ‘ විරියං ආරභති ’ යි කියනු ලැබේ.

'චිත්තං පග්ගණ්හාතී'ති' තත්ථ කතමං චිත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං. ඉමං චිත්තං පග්ගණ්හාති සම්පග්ගණ්හාති උපත්ථම්භෙති පච්චුපත්ථම්භෙති. තෙන වුච්චති චිත්තං පග්ගණ්හාතී'ති.

'පදහතී'ති තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං-ඉදං වුච්චති සම්මප්පධානං, අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධාන සම්පයුත්තා.

496. කථඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

'ඡන්දං ජනෙතී'ති -පෙ- 'වායමතී'ති -පෙ- 'විරියං ආරභතී'ති -පෙ- 'චිත්තං පග්ගණ්හාතී'ති -පෙ- 'පදහතී'ති තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං. ඉදං වුච්චති සම්මප්පධානං. අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

497. කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං-තස්මිං සමයෙ අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

'ඡන්දං ජනෙතී'ති -පෙ- 'වායමතී'ති -පෙ- 'විරියං ආරභතී'ති -පෙ- 'චිත්තං පග්ගණ්හාතී'ති -පෙ- 'පදහතී'ති, තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං - ඉදං වුච්චති සම්මප්පධානං. අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

498. කථඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : එහි ' චිත්ත ' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබෙ. මේ චිත්තය නහාසිටුවයි, පුනපුනා නහාසිටුවයි, රැකුල් දෙයි, පුනපුනා රැකුල් දෙයි, එහෙයින් ' චිත්තං පග්ගණ්හාති ' යි කියනු ලැබෙ.

පදහති යනු : එහි ' සම්‍යක්ප්‍රධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීර්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්‍යක්ප්‍රධාන ' යි කියනු ලැබෙ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්‍යක් ප්‍රධාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

496. කිසෙයින් මහණ උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නහාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වීර්‍ය කෙරේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථම භූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඥ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නහාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය කෙරේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : . . . පදහති යනු : එහි ' සම්‍යක්ප්‍රධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍ය සම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්‍යක්ප්‍රධාන ' යි කියනු ලැබෙ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්‍යක්ප්‍රධානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

497. කිසෙයින් මහණ නූපන් කුශලධර්මයන්ගේ උත්පාදය පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, චිත්තය නහාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වීර්‍ය කෙරේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ–අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි නූපන් කුශලධර්මයන්ගේ උත්පාදය පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, චිත්තය නහාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය කෙරේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : . . . පදහති යනු : එහි ' සම්මප්පධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍ය සම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මප්පධාන ' යි කියනු ලැබෙ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්මප්පධාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

498. කිසෙයින් මහණ උපන් කුශලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නහාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වීර්‍ය කෙරේ ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ–අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි උපන් කුශලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නහාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය කෙරේ.

‘ඨිතියා’ති යා ඨිති සො අසම්මොසො. යො අසම්මොසො සො භිය්‍යොභාවො. යො භිය්‍යොභාවො තං වෙපුල්ලං. යං වෙපුල්ලං සා භාවනා. යා භාවනා සා පාරිපූරි.

‘ඡන්දං ජනෙතී’ති තත්ථ කතමො ඡන්දො: යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්‍යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති වුට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. තෙන වුච්චති ‘ඡන්දං ජනෙතී’ති.

‘වායමතී’ති තත්ථ කතමො වායාමො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති වායාමො. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති ‘වායමතී’ති.

‘විරියං ආරභතී’ති තත්ථ කතමං විරියං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරභති සමාරභති ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තෙන වුච්චති ‘විරියං ආරභතී’ති.

‘චිත්තං පග්ගණ්හාතී’ති තත්ථ කතමං චිත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති චිත්තං. ඉමං චිත්තං පග්ගණ්හාති සම්පග්ගණ්හාති උපත්ථම්භෙති පච්චුපත්ථම්භෙති, තෙන වුච්චති ‘චිත්තං පග්ගණ්හාතී’ති.

‘පදහතී’ති තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සම්මප්පධානං, අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ’ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. යො තස්මිං සමයෙ චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති සම්මප්පධානං, අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාජනියං.

---

499. චත්තාරො සම්මප්පධානා: ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය -පෙ- අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

ඨිතියා යනු : යමක් ඨිති නම් හෝ අසම්මොස ය, යමෙක් අසම්මොස නම් හේ භිය්‍යොභාව ය, යමෙක් භිය්‍යොභාව නම් ඒ වෙපුල්ල ය, යමක් වෙපුල්ල නම් ඕ භාවනා ය, යමක් භාවනා නම් ඕ පාරිපූරී වේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : එහි ' ඡන්දය ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබෙ. මේ ඡන්දය උපදවයි, නිරතුරු උපදවයි, නහාසිටුවයි, මොනොවට නහාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙසින් නිපදවයි. එහෙයින් ' ඡන්දං ජනෙති ' යි කියනු ලැබෙ.

වායමති යනු : එහි ' වායාම ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීය්‍ර්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපය්‍ර්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීය්‍ර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' වායාම ' යි කියනු ලැබෙ. මේ වායාමයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' වායමති ' යි කියනු ලැබෙ.

විරියං ආරභති යනු : එහි ' විරිය ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීය්‍ර්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපය්‍ර්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීය්‍ර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' විරිය ' යි කියනු ලැබෙ. මේ වීය්‍ර්‍ය අරඹයි, මොනොවට අරඹයි, ආසෙවනය කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් ' විරියං ආරභති ' යි කියනු ලැබෙ.

චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : එහි ' චිත්ත ' කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක්. මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබෙ. මේ චිත්තය නහාසිටුවයි, මොනොවට නහාසිටුවයි, උපස්තම්භ කෙරෙයි, පුනපුනා උපස්තම්භ කෙරේ. එහෙයින් ' චිත්තං පග්ගණ්හාති ' යි කියනු ලැබෙ.

පදහති යනු : එහි ' සම්මප්පධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීය්‍ර්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපය්‍ර්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීය්‍ර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මප්පධාන ' යි කියනු ලැබෙ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්මප්පධාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි ' සම්‍යක්ප්‍රධාන ' කවරෙ යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛය්‍ර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් චෛතසික වීය්‍ර්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපය්‍ර්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වය්‍ර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්‍යක්ප්‍රධාන ' යි කියනු ලැබෙ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්‍යක්ප්‍රධානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාජනිය යි.

---

499. සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්නෙහි මහණ නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නහාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීය්‍ර්‍ය කෙරේ. උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන් ප්‍රහාණය කිරීම පිණිස . . . නූපන් කුශලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස . . . උපන් කුශලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වැර අරඹයි. සිත නහාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීය්‍ර්‍ය කෙරේ.

500. චතුන්නං සම්මප්පධානානං කති කුසලා: කති අකුසලා: කති අව්‍යාකතා: -පෙ- කති සරණා: කති අරණා.

501. කුසලායෙව.

සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා.

විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදින්නානුපාදානියා.

අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්ක අවිචාරා.

සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛා සහගතා.

නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

අපචයගාමිනො.

සෙක්ඛා.

අප්පමාණා.

අප්පමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සම්මත්තනියතා.

න මග්ගාරම්මණා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න වත්තබ්බා 'මග්ගාධිපතිනො'ති.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න වත්තබ්බා 'උප්පාදිනො'ති.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නා-රම්මණාති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

බහිද්ධාරම්මණා.

අනිදස්සනඅප්පටිඝා

502. න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුත්තා.

න වත්තබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකාති, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතූ.

න වත්තබ්බා 'හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා'ති, හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතූ.

න හෙතූ, සහෙතුකා.

500. සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

501. (සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ) කුශලයෝ මැ යි.

සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

විපාකස්වභාවධර්මයෝ ය.

අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

අසංක්ලිෂ්ටඅසාංක්ලෙශිකයහ.

සවිතර්කසවිචාර ද වන්නාහ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහු ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

අපචයගාමීහු ය.

ශෛක්ෂයෝ ය.

අප්‍රමාණයෝ ය.

අප්‍රමාණාලම්බනයෝ ය.

ප්‍රණීතයෝ ය.

සම්‍යක්ත්වනියතයෝ ය.

මාර්ගාලම්බනයෝ නො වෙති, මාර්ගහෙතුකයහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, ' මාර්ගාධිපති ' යි නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදීහු යි නො කියයුත්තාහු ය.

අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය.

අතීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු ය.

බාහිරාලම්බනයෝ ය.

අනිදර්ශන අප්‍රතිඝයෝ යි.

502. (සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ) හෙතූහු නො වෙති.

සහෙතුකයෝ ය.

හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

හෙතු ද වූ ම සහෙතුකහ යි නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති.

හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතූහු වෙති.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ යි.

503. සප්පච්චයා.

සඞ්ඛතා.

අනිදස්සනා.

අප්පටිඝා.

අරූපා.

ලොකුත්තරා

කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

504. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවවිප්පයුත්තා.

න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවා'ති'පි සාසවා චෙව නො ච ආසවා'ති'පි.

න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා'ති'පි, ආසවසම්පයුත්තා-චෙ'ව නො ච ආසවා'ති'පි.

ආසවවිප්පයුත්තා අනාසවා.

505. නො සඤ්ඤොජනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඔඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නීවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ-.

506. සාරම්මණා.

නො චිත්තා.

චෙතසිකා.

චිත්තසම්පයුත්තා.

චිත්තසංසට්ඨා.

චිත්තසමුට්ඨානා.

චිත්තසහභුනො.

චිත්තානුපරිවත්තිනො.

චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො.

චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො.

බාහිරා.

නො උපාදා.

අනුපාදින්නා.

503. (සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ) සප්‍රත්‍යයෝ ය.

සඞ්ඛතයෝ ය.

අනිදර්ශනයෝ ය.

අප්‍රතිඝයෝ ය.

අරූපයෝ ය.

ලොකොත්තරයෝ ය.

කිසිවිඥනයෙකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඥනයෙකින් නො දතයුත්තාහු ය.

504. (සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ) ආශ්‍රවයෝ නො වෙති.

අනාශ්‍රවයෝ ය.

ආශ්‍රවවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

ආශ්‍රව ද වූ ම සාශ්‍රවහ යි ද සාශ්‍රව ද වූ ම නො ද ආශ්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආශ්‍රව ද වූ ම ආශ්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආශ්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ආශ්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආශ්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාශ්‍රවයෝ යි.

505. (සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ) සංයොජනයෝ නො වෙති. . . .

ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. . . .

ඕඝයෝ නො වෙති. . . .

යොගයෝ නො වෙති. . . .

නීවරණයෝ නො වෙති. . . .

පරමර්ශයෝ නො වෙත්. .

506. (සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

චිත්තයෝ නො වෙති.

චෛතසිකයෝ ය.

චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය.

චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසහභූහු ය.

චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ වෙති.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු වෙති.

බාහිරයෝ ය.

උපාද නො වෙති.

අනුපාදින්නයෝ යි.

507. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-.

508. න දස්සනෙන පහාතබ්බා.

න භාවනාය පහාතබ්බා.

න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා.

න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.

සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

සියා සප්පීතිකා, සියා අප්පීතිකා.

සියා පීතිසහගතා, සියා න පීතිසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙක්ඛාසහගතා; සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචරා.

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපරියාපන්නා.

නිය්‍යානිකා.

නියතා.

අනුත්තරා.

අරණාති.

පඤ්හාපුච්ඡකං.

සම්මප්පධානවිභඞ්ගො නිට්ඨිතො.

507. (සතර සම්‍යක් ප්‍රධානයෝ) උපාදානයෝ නො වෙති. . . .

ක්ලෙශයෝ නො වෙත්. . . .

508. (සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු ය.

සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු ය.

සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු ය.

කාමාවචර නො වෙති.

රූපාවචර නො වෙති.

අරූපාවචර නො වෙත්.

අපයර්‍යාපන්නයහ.

නෛර්‍යාණිකයහ.

නියතයෝ ය

අනුත්තරයෝ ය.

අරණයෝ යි.

පඤ්හපුච්ඡක යි.

සම්‍යක්ප්‍රධානවිභඞ්ග නිමි.

---

9. ඉද්ධිපාද විභඞ්ගො

509. චත්තාරො ඉද්ධිපාදා: ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

510. කථං ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති: ඡන්දං චෙ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං, අයං වුච්චති ඡන්දසමාධි. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති, පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුච්චන්ති පධානසඞ්ඛාරා.

ඉති අයං ච ඡන්දසමාධි ඉමෙ ච පධානසඞ්ඛාරා. තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරොත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමො ඡන්දො: යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්‍යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො.

තත්ථ කතමො සමාධි: යා චිත්තස්ස ඨිති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාහාරො අවික්ඛෙපො අවිසාහටමානසතා සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමාධිබලං සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඞ්ඛාරො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො නික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උස්සොළ්හී ථාමො ධිති අසිථිලපරක්කමතා අනික්ඛිත්තඡන්දතා අනික්ඛිත්තධුරතා ධුරසම්පග්ගාහො විරියං විරියින්ද්‍රියං විරියබලං සම්මාවායාමො, අයං වුච්චති පධානසඞ්ඛාරො.

ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසඞ්ඛාරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො'ති.

'ඉද්ධී'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

9. සෘද්ධිපාද විභඞ්ගය

509. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්නෙහි මහණ කත්තුකම්‍යතා ඡන්දය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධානවීර්‍ය්‍යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. වීර්‍ය්‍යය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධානවීර්‍ය්‍යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. චිත්තය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධාන වීර්‍ය්‍යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. වීමංසාව අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධාන වීර්‍ය්‍යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

510. කිසෙයින් මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධානවීර්‍ය්‍යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ තෙම කුසලච්ඡන්දය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෛකාග්‍රතාව ලබා නම් මෙ ' ඡන්දසමාධි ' යි කියනු ලැබෙ. හෙතෙම නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යය කෙරේ. උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීර්‍ය්‍යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යය කෙරේ. නූපන් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීර්‍ය්‍යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ. උපන් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි. වීර්‍ය්‍යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යය කෙරේ. මොහු ' පධාන සඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබෙ.

මෙසේ මේ ඡන්දසමාධිය ද මේ පධානසඞ්ඛාරයෝ ද එක්රැස් කොට හකුළුවා ගෙන ' ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාර ' යි ම සඞ්ඛ්‍යාවට යෙයි.

එහි ' ඡන්දය ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශල වූ ධර්මච්ඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් මොනොවට සිටීමෙක් (අරමුණෙහි) බැසගෙන සිටීමෙක් නො විසිරීමෙක් අවික්ෂෙපයෙක් නො විසුළුසිත් ඇති බවෙක් ශමථයෙක් සමාධීන්ද්‍රියයෙක් සමාධිබලයෙක් සම්‍යක්සමාධියෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' පධානසඞ්ඛාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් නිෂ්ක්‍රමයෙක් පරාක්‍රමයෙක් උද්‍යමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙක් ස්ථිර බවෙක් ධෛර්‍ය්‍යයෙක් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙක් නො තැබූ ඡන්දය ඇති බවෙක් නො තැබූ ධුර ඇති බවෙක් වීර්‍ය්‍යය දැඩි කොට ගැනීමෙක් වීර්‍ය්‍යයෙක් වීර්‍ය්‍යෙන්ද්‍රියයෙක් වීර්‍ය්‍යබලයෙක් සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබෙ.

මෙසේ මෙ ඡන්දයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ ප්‍රධානසංස්කාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ මොනොවට යුක්ත වූයේ එළඹසිටියේ මොනොවට එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගත ' යි කියනු ලැබේ.

' ඉද්ධි'යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් මොනොවට නිපැද්මෙක් නිෂ්පත්තිආකාරයෙක් සමෘද්ධ වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ප්‍රතිලාභස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත්කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද, එය යි.

26—ඒ 503 (8/73)

‘ඉද්ධිපාදෝ’ති තථාභූතස්ස වේදනාක්ඛන්ධෝ, -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ.

‘ඉද්ධිපාදං භාවේතී’ති තේ ධම්මේ ආසේවති භාවේති බහුලීකරෝති, තේන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවේතී’ති.

511. කථං ච භික්ඛු විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවේති: විරියං චේ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තස්ස ඒකග්ගතං, අයං වුච්චති විරියසමාධි. සෝ අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනේති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මෝසාය භීය්‍යෝභාවාය වේපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනේති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, ඉමේ වුච්චන්ති පධානසඞ්ඛාරා. ඉති අයං ච විරියසමාධි ඉමේ ච පධානසඞ්ඛාරා තදේකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරෝත්වේ’ව සඞ්ඛං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමං විරියං: යෝ චේතසිකෝ විරියාරම්භෝ -පෙ- සම්මාවායාමෝ, ඉදං වුච්චති විරියං.

තත්ථ කතමෝ සමාධි: යා චිත්තස්ස ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමෝ පධානසඞ්ඛාරෝ: යෝ චේතසිකෝ විරියාරම්භෝ -පෙ- සම්මාවායාමෝ, අයං වුච්චති පධානසඞ්ඛාරෝ.

ඉති ඉමිනා ච විරියේන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසඞ්ඛාරේන උපේතෝ හෝති -පෙ- සමන්නාගතෝ, තේන වුච්චති විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතෝ’ති.[1]

‘ඉද්ධී’ති යා තේසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභෝ පටිලාභෝ පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදෝ’ති තථාභූතස්ස වේදනාක්ඛන්ධෝ -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ.

‘ඉද්ධිපාදං භාවේතී’ති තේ ධම්මේ ආසේවති භාවේති බහුලීකරෝති. තේන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවේතී’ති.

512. කථං ච භික්ඛු චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවේති: චිත්තං චේ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තස්ස ඒකග්ගතං, අයං වුච්චති චිත්තසමාධි. සෝ අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනේති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මෝසාය භීය්‍යෝභාවාය වේපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනේති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, ඉමේ වුච්චන්ති පධානසඞ්ඛාරා. ඉති අයං ච චිත්තසමාධි ඉමේ ච පධානසඞ්ඛාරා තදේකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාරෝත්වේ’ව සඞ්ඛං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමං චිත්තං: යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං.

---

1. විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරේන සමන්නාගතෝ’ති සිමු 2

' ඉද්ධිපාදො ' යනු : එ අයුරින් වූවහුගේ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඥනස්කන්ධ යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබෙ.

511. කිසෙයින් මහණ වීර්‍ය්‍යසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් යුක්ත වූ ඍද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ වීර්‍ය්‍යය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෛකාග්‍රතාව ලබා නම් මෙ ' වීර්‍ය්‍යසමාධි ' යි කියනු ලැබෙ. හෙතෙම නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යය කෙරෙයි. . . . උපන් කුශලධර්මයන්ගේ, සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි. ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යය කෙරේ. මොහු ' පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබෙ. මෙසේ මේ වීර්‍ය්‍ය සමාධිය ද මේ ප්‍රධානසංස්කාරයෝ ද වෙති. ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා ' විරිය සමාධිපධානසඞ්ඛාර ' යි සඞ්ඛ්‍යාවට යේ.

එහි ' වීර්‍ය්‍ය ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාම යෙක් වේ ද, මෙ ' වීර්‍ය්‍ය ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් . . . සම්‍යක්සමාධියෙක් වේ ද, මෙ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබෙ.

එහි ' පධානසඞ්ඛාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග් ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මෙ ' පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබෙ.

මෙසේ මේ විරියයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඞ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබෙ. ' විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාර-සමන්නාගතො ' යි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් මොනොවට නිපැද්මෙක් නිෂ්පත්ති ආකාරයෙක් සමෘද්ධ වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ප්‍රතිලාභස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත් කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද (එයයි.)

' ඉද්ධිපාදො ' යනු : එසේ වූවහුගේ වෙදනාස්කන්ධය . . . විඥනස්කන්ධය යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබෙ.

512. කිසෙයින් මහණ චිත්තසමාධියෙන් හා ප්‍රධානසංස්කාරයෙන් යුක්ත වූ ඍද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ තෙම චිත්තය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෛකාග්‍රතාව ලබා නම් මෙ ' චිත්තසමාධි ' යි කියනු ලැබෙ. හෙතෙම නූපන් ලාමක අකුසල්දහම් නො ඉපදීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ . . . උපන් කුසල්දහම් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීර්‍ය්‍යය කෙරෙයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යය කෙරේ. මොහු 'පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබෙ. මෙසේ මේ චිත්තසමාධිය ද මේ පධානසඞ්ඛාර යෝ ද යන ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා ' චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාර ' යි ම සඞ්ඛ්‍යාවට යේ.

එහි ' චිත්ත ' කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මෙ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබෙ.

තත්ථ කතමො සමාධි: යා චිත්තස්ස ඨිති සණ්ඨිති -පෙ- සම්මා සමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඞ්ඛාරො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො, අයං වුච්චති පධානසඞ්ඛාරො.

ඉති ඉමිනා ච චිත්තෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධාන-සඞ්ඛාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො'ති.

'ඉද්ධි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදෙ'ති තථාභූතස්ස වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති.

513. කථං ච භික්ඛු වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති: වීමංසං චෙ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තස්ස එකග්ගතං, අයං වුච්චති වීමංසාසමාධි. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඨිතියා අසම්මොසාය භියොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, ඉමෙ වුච්චන්ති පධාන-සඞ්ඛාරා.

ඉති අයං ච වීමංසාසමාධි ඉමෙ ච පධානසඞ්ඛාරා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤූහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරො ත්වෙ'ව සඞ්ඛං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමා වීමංසා: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති වීමංසා.

තත්ථ කතමො සමාධි: යා චිත්තස්ස ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඞ්ඛාරො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මා වායාමො, අයං වුච්චති පධානසඞ්ඛාරො.

ඉති ඉමාය ච වීමංසාය ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධාන-සඞ්ඛාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො'ති.

'ඉද්ධී'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදෙ'ති තථාභූතස්ස වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති.

සුත්තන්තභාජනියං.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් මොනොවට සිටීමෙක් . . . සම්‍යක්සමාධියෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසඞ්ඛාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග් ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ චිත්තයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඞ්ඛාරයෙන් ද උපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාර සමන්නාගතො ' යි.

' ඉද්ධි යනු ' : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිෂ්පත්තියක් . . . පැමිණීමෙක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදෙ ' යනු : එසේ වූවහුගේ වෙදනාස්කන්ධ . . . විඥනස්කන්ධ යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

513. කිසෙයින් මහණ විමංසාසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන් වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ විමංසාව අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෛකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ ' විමංසාසමාධි ' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම නූපන් ලාමක අකුසල් දහම් නො ඉපදීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි. . . . උපන් කුසල්දහම් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස නැවත නැවත ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණත්වය පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වීර්‍ය්‍ය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍ය කෙරේ. මොහු ' පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විමංසාසමාධිය ද මේ පධානසඞ්ඛාරයෝ ද යන ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා ' විමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාර ' යි ම සඞ්ඛ්‍යාවට යේ.

එහි ' විමංසා ' කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ ' විමංසා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් . . . සම්‍යක්සමාධියක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසඞ්ඛාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග් ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ විමංසායෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඞ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' විමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ' යි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් සමෘද්ධියක් . . . පැමිණීමෙක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදෙ ' යනු : එසේ වූවහුගේ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඥනස්කන්ධ යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, එහෙයින් ' භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

සුත්තන්තභාජනිය යි.

514. චත්තාරො ඉද්ධිපාදා: ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාර-සමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධිපධාන -පෙ- චිත්ත සමාධිපධාන -පෙ- වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

515. කථඤ්ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛා පටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං තස්මිං සමයෙ ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාර සමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමො ඡන්දො: යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්‍යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො.

තත්ථ කතමො සමාධි: යා චිත්තස්ස ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං - අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඞ්ඛාරො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති පධානසඞ්ඛාරො. ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසඞ්ඛාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නා-ගතො, තෙන වුච්චති ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො'ති.

'ඉද්ධී'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදො'ති තථා භූතස්ස ඵස්සො -පෙ- පග්ගාහො අවික්ඛෙපො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලී-කරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති.

516. කථං ච භික්ඛු විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාර සමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමං විරියං: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, ඉදං වුච්චති විරියං.

තත්ථ කතමො සමාධි: යා චිත්තස්ස ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි. සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඞ්ඛාරො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති පධානසඞ්ඛාරො, ඉති ඉමිනා ච විරියෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසඞ්ඛාරෙන උපෙතො හොති. -පෙ- සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නා-ගතො'ති.

514. ඍද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්නෙහි මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්විත වූ ඍද්ධිපාදය වඩයි, විරියසමාධියෙන් හා සම්‍යක් ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් . . . චිත්තසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් . . . වීමංසාසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්විත වූ ඍද්ධිපාදය වඩයි.

515. කිසෙයින් මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්වාගත වූ ඍද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ඡන්දසමාධියෙන් හා සම්‍යක් ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් යුක්ත වූ ඍද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ' ඡන්ද ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශල වූ ධර්මච්ඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ග පර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යක්සමාධියක් සමාධිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසඞ්ඛාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍ය්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ඡන්දයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඞ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ ' ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ' යි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිෂ්පත්තියක් සමෘද්ධියක් . . . පැමිණීමෙක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදෙ ' යනු : එසේ වූවහුගේ ස්පර්ශයෙක් . . . ප්‍රග්‍රාහයෙක් අවික්ෂෙපයෙක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

516. කිසෙයින් මහණ වීර්‍ය්‍යසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්වාගත වූ ඍද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි වීර්‍ය්‍යසමාධියෙන් හා සම්‍යක් ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්වාගත වූ ඍද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ' විරිය ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ග පර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍ය්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද මේ ' විරිය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යක්සමාධියක් සමාධිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසඞ්ඛාර' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍ය්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' පධාන සඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ විරියයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධාන සඞ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' විරියසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ' යි.

'ඉද්ධි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදො'ති තථා භූතස්ස ඵස්සො වේදනා -පෙ- පග්ගාහො අවික්ඛෙපො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති. තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති.

517. කථං ච භික්ඛු චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ චිත්තසමාධිපධාන සඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා චිත්තස්ස ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධි සම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං - අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඞ්ඛාරො : යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො, විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං අයං වුච්චති පධානසඞ්ඛාරො.

ඉති ඉමිනා ච චිත්තෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධාන-සඞ්ඛාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො'ති.

'ඉද්ධි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදො'ති තථාභූතස්ස ඵස්සො වේදනා -පෙ- පග්ගාහො අවික්ඛෙපො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති. තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති.

518. කථං ච භික්ඛු විමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ විමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමා විමංසා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ග-පරියාපන්නං, අයං වුච්චති විමංසා.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා චිත්තස්ස ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි. සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති සමාධි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් සමෘද්ධියක් . . . පැමිණීමෙක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදෙ ' යනු : එසේ වූවහුගේ ස්පර්ශ ය . . . ප්‍රග්‍රාහ ය, අවික්ෂෙප යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

517. කිසෙයින් මහණ චිත්තසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්වාගත වූ ඍද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි චිත්තසමාධියෙන් හා සම්‍යක් ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්වාගත වූ ඍද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ' චිත්ත ' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යක්සමාධියක් සමාධිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසඞ්ඛාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීර්‍ය්‍යාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍ය්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ චිත්තයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඞ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' චිත්තසමාධිපධානසඞ්ඛාර සමන්නාගතො ' යි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් මොනොවට නිපැද්මෙක් නිෂ්පත්ති ආකාරයෙක් සමෘද්ධ වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් (ප්‍රතිලාභ) ස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත් කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද, (එය යි.)

' ඉද්ධිපාදෙ ' යනු : එසේ වූවහුගේ ස්පර්ශ ය, වෙදනා ය, . . . ප්‍රග්‍රාහ ය, අවික්ෂෙපය යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙ යි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

518. කිසෙයින් මහණ වීමංසාසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්වාගත වූ ඍද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍ය්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි වීමංසාසමාධියෙන් හා සම්‍යක් ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්වාගත වූ ඍද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ' වීමංසා ' කවර යත් : මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනා කාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ග යෙක් වේ ද, මේ ' වීමංසා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍ය්‍යාපන්න වූ සිටීමෙක් . . . සම්‍යක්සමාධියක් සමාධිසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො පධානසඞ්ඛාරො: යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති පධානසඞ්ඛාරො.

ඉති ඉමාය ච වීමංසාය ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසංඛාරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති වීමංසාසමාධිපධානසංඛාරසමන්නාගතො'ති.

'ඉද්ධී'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදො'ති තථාභූතස්ස ඵස්සො වෙදනා -පෙ- පග්ගාහො අවික්ඛෙපො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති.

519. චත්තාරො ඉද්ධිපාදා: ඡන්දිද්ධිපාදො විරියිද්ධිපාදො චිත්තිද්ධිපාදො වීමංසිද්ධිපාදො

520. තත්ථ කතමො ඡන්දිද්ධිපාදො: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. යො තස්මිං සමයෙ ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්‍යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දිද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා ඡන්දිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

521. තත්ථ කතමො විරියිද්ධිපාදො: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති විරියිද්ධිපාදො අවසෙසා ධම්මා විරියිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

522. තත්ථ කතමො චිත්තිද්ධිපාදො: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, යං තස්මිං සමයෙ චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති චිත්තිද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා චිත්තිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

523. තත්ථ කතමො වීමංසිද්ධිපාදො: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං. යා තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො මග්ගඞ්ගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුච්චති වීමංසිද්ධිපාදො අවසෙසා ධම්මා වීමංසිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාජනියං.

එහි ' පධානසඞ්ඛාර ' කවරෙ යත් : යම් මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ චෛතසික වීර්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' පධාන සඞ්ඛාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ වීමංසායෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඞ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹසිටියේ මොනොවට එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ' යි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් සමෘද්ධියක් . . . පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

' ඉද්ධිපාදෙ ' යනු : එසේ වූවහුගේ ස්පර්ශ ය වෙදනා ය . . . ප්‍රග්‍රාහ ය අවික්ෂේප යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

519. ඍද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : ඡන්දිද්ධිපාද ය, විරියිද්ධිපාද ය, චිත්තිද්ධිපාද ය, වීමංසිද්ධිපාද යි.

520. එහි ' ඡන්දිද්ධිපාද ' කවරෙ යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවක් කුශල වූ ධර්මච්ඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්දිද්ධිපාද ' යි කියනු ලැබෙයි : අවශෙෂධර්මයෝ ඡන්දිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

521. එහි ' විරියිද්ධිපාද ' කවරෙ යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ගපර්‍යාපන්න වූ යම් චෛතසිකවීර්‍යාරම්භයෙක් . . . සම්‍යග්ව්‍යායාමයෙක් වීර්‍යසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' විරියිද්ධිපාද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ විරියිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

522. එහි ' චිත්තිද්ධිපාද ' කවරෙ යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඥනධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' චිත්තිද්ධිපාද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ චිත්තිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

523. එහි ' වීමංසිද්ධිපාද ' කවරෙ යත් : මෙ සස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රහාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛර්‍යාණික වූ අපචය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැසි වූ අභිඥ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඞ්ග වූ මාර්ග පර්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්‍යග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යඞ්ගයෙක් වේ ද, මේ ' වීමංසිද්ධිපාද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ වීමංසිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාජනීය යි.

---

524. චත්තාරෝ ඉද්ධිපාදා: ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාර සමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධි -පෙ- චිත්තසමාධි -පෙ- වීමංසාසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං කති කුසලා: කති අකුසලා: කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා.

525. කුසලා යෙව.

සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා.

විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදින්නඅනුපාදනියා.

අසඞ්කිලිට්ඨඅසඞ්කිලෙසිකා.

සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්ක-අවිචාරා.

සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා.

නෙ'ව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා.

නෙ'ව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

අපචයගාමිනො.

සෙක්ඛා.

අප්පමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සම්මත්තනියතා.

න මග්ගාරම්මණා, මග්ගහෙතුකා, න මග්ගාධිපතිනො.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න වත්තබ්බා උප්පාදිනොති.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නා රම්මණාති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

බහිද්ධාරම්මණා.

අනිදස්සනඅප්පටිඝා.

526. වීමංසිද්ධිපාදො හෙතු, තයො ඉද්ධිපාදා, න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුත්තා.

524. ඍද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්නෙහි මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සම්‍යක්ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්විත වූ ඍද්ධිපාදය වඩයි. වීර්‍ය්‍යසමාධියෙන් . . . චිත්ත සමාධියෙන් . . . වීමංසාසමාධියෙන් හා ප්‍රධන්වීර්‍ය්‍යයෙන් සමන්විත වූ ඍද්ධිපාදය වඩයි.

සතර ඍද්ධිපාදයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

525. (සතර ඍද්ධිපාදයෝ) කුශලයෝ මැ යි.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ ද වන්නාහ, අදුක්ඛමසුඛ වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) විපාක ස්වභාවධර්මයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අසංක්ලිෂ්ටඅසාංක්ලෙශිකයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) සවිතර්කසවිචාර ද වන්නාහ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අවිතර්ක අවිචාර ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අපචයගාමීහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) ශෛක්ෂයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අප්‍රමාණාලම්බනයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) ප්‍රණීතයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) සම්‍යක්ත්වනියතයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) මාර්ගාලම්බන නො වෙති, මාර්ගහෙතුක වෙති, මාර්ගාධිපති නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදීහු යයි නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අතීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නා ලම්බනහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) බාහිරාලම්බනයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අනිදර්ශන අප්‍රතිඝයෝ යි.

526. වීමංසිද්ධිපාදය හෙතු ය. තුන් ඍද්ධිපාදයෝ හෙතුහු නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) සහෙතුකයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) හෙතු සම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

වීමංසිද්ධිපාදෙ හෙතු චේ'ව සහෙතුකො ච. තයො ඉද්ධිපාදා න වත්තබ්බා හෙතු චේ'ව සහෙතුකා'ති, සහෙතුකා චේ'ව න ච හෙතු.

වීමංසිද්ධිපාදෙ හෙතු චේ'ව හෙතුසම්පයුත්තො ච. තයො ඉද්ධිපාදා න වත්තබ්බා හෙතු චේ'ව හෙතුසම්පයුත්තා'ති'පි හෙතුසම්පයුත්තා චේ'ව න ච හෙතු.

තයො ඉද්ධිපාදා න හෙතු සහෙතුකා. වීමංසිද්ධිපාදෙ න වත්තබ්බො න හෙතු සහෙතුකො'ති'පි න හෙතු අහෙතුකො'ති'පි.

527. සප්පච්චයා.

සඞ්ඛතා.

අනිදස්සනා.

අප්පටිඝා.

අරූපා.

ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

528. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවවිප්පයුත්තා.

න වත්තබ්බා ආසවා චේ'ව සාසවා'ති'පි, සාසවා චේ'ව නො ච ආසවා'ති'පි.

න වත්තබ්බා ආසවා චේ'ව ආසවසම්පයුත්තා'ති'පි ආසවසම්පයුත්තා-චේ'ව නො ච ආසවා'ති'පි.

ආසවවිප්පයුත්තා අනාසවා.

529. නො සඤ්ඤොජනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඔඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නීවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ-

530. සාරම්මණා.

තයො ඉද්ධිපාදා නො චිත්තා, චිත්තිද්ධිපාදෙ චිත්තං.

තයො ඉද්ධිපාදා චෙතසිකා, චිත්තිද්ධිපාදෙ අචෙතසිකො.

තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසම්පයුත්තා, චිත්තිද්ධිපාදෙ න වත්තබ්බො චිත්තෙන සම්පයුත්තො'ති'පි චිත්තෙන විප්පයුත්තො'ති'පි.

තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසංසට්ඨා, චිත්තිද්ධිපාදෙ න වත්තබ්බො චිත්තෙන සංසට්ඨො'ති'පි චිත්තෙන විසංසට්ඨො'ති'පි.

තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසමුට්ඨානා, චිත්තිද්ධිපාදෙ නො චිත්ත-සමුට්ඨානො.

විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වෙයි. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකහ යි නො කියයුත්තාහ. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙත්.

විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුත්තාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වෙත්.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ ය. විමංසිද්ධිපාදය හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුත්තේ යි.

527. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සප්‍රත්‍යයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සඞ්ඛතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනිදර්ශනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අප්‍රතිඝයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අරූපීහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ලොකොත්තරයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කිසි විඥානයෙකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඥානයෙකින් නො දත යුත්තාහු ය.

528. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආස්‍රව නො වන්නාහ.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනාස්‍රවයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආස්‍රවවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආස්‍රව ද වූවාහු ම සාස්‍රවහ යි ද සාස්‍රව ද වූවාහු ම නො ද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආස්‍රව ද වූවාහු ම ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ආස්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූ අනාස්‍රවයෝ යි.

529. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සංයොජනයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ඔඝයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) යොගයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නීවරණයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) පරාමර්ශයෝ නො වෙති. . . .

530. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආලම්බන සහිතයෝ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්ත නො වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්ත ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චෛතසිකයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය අචෛතසික ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තේ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තය හා සංසෘෂ්ට යි ද චිත්තය හා විසංසෘෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසමුත්ථානයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසමුත්ථාන නො වේ.

තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසහභුනො, චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසහභූ.

තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තානුපරිවත්තිනො. චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තානුපරිවත්ති.

තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානො.

තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ.

තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො. චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති.

තයො ඉද්ධිපාදා බාහිරා. චිත්තිද්ධිපාදො අජ්ඣත්තිකො.

නො උපාදා.

අනුපාදින්නා.

531. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

532. න දස්සනෙන පහාතබ්බා.

න භාවනාය පහාතබ්බා.

න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා.

න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.

සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

සියා සප්පීතිකා, සියා අප්පීතිකා.

සියා පීතිසහගතා, සියා න පීතිසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචරා.

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපරියාපන්නා.

නිය්‍යානිකා.

නියතා.

අනුත්තරා.

අරණාති.

පඤ්හපුච්ඡකං.

ඉද්ධිපාදවිභඞ්ගො නිට්ඨිතො.

තුන් ඍද්ධිපාදයෝ චිත්තසහභූ වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසහභූ නො වේ.

තුන් ඍද්ධිපාදයෝ චිත්තානුපරිවර්තීහ. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තානුපරිවර්තී නො වේ.

තුන් ඍද්ධිපාදයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසංසෘෂ්ට සමුත්ථාන නො වේ.

තුන් ඍද්ධිපාදයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්ත සංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වේ.

තුන් ඍද්ධිපාදයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වේ.

තුන් ඍද්ධිපාදයෝ බාහිරයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය ආධ්‍යාත්මික ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) උපාද නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අනුපාදින්නයෝ යි.

531. (සතර ඍද්ධිපාදයෝ) උපාදනයෝ නො වෙති. . . .

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) ක්ලෙශයෝ නො වෙත්. . . .

532. (සතර ඍද්ධිපාදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රහාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) කාමාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) රූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අරූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අපරියාපන්නයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) නෛර්‍යාණිකයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ නියතයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අනුත්තරයෝ ය.

(සතර ඍද්ධිපාදයෝ) අරණයෝ යි.

පඤ්හපුච්ඡක යි.

ඉද්ධිපාදවිභඞ්ග නිමි.

විසෙසපදානුක්කමණිකා

විසෙසපදානුක්කමණිකා

	පිට්ඨඞ්කං
අ	
අකුසලා ධම්මා	368, 370
අඞ්ගතං	154
අජ්ඣත්තරූපං	2
අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං	224
අඤ්ඤින්ද්‍රියං	224
අතීතං රූපං	2
අදොසො	294
අධිමොක්ඛො	290, 292, 310
අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං	224
අනාගතං රූපං	2
අනියතො	28, 36, 50
අනුනයො	258
අනුපස්සනා	342, 354
අනුරොධො	258
අපචයගාමී	28, 34, 50, 88, 98 300
අපරියාපන්නා	26, 86, 102
අපරියොගාහනා	292
අපිලාපනතා	224
අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො	244
අප්පියෙහි සම්පයොගො	184
අභිජ්ඣා	342
අභිප්පසාදො	296, 302
අමොහො	294
අරණා	34, 76
අලොභො	294
අවඤ්ඤාතං	4
අවිජ්ජා	244, 292
අවිජ්ජාධාතු	158
අවිජ්ජාලඞ්ගී	292, 294
අවිසාහාරො	224
අවිහිංසාධාතු	154
අව්‍යාකතා	302, 306, 326, 334
අව්‍යාපාදධාතු	156
අසඞ්ඛතාධාතු	132
අසුරොපො	292
ආ	
ආකාසධාතු	152, 154
ආචයගාමී	28, 34, 50, 88, 98
ආතප්පං	342, 354
ආතාපී	342
ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො	244
ආපොධාතු	150
ආසප්පනා	292
ඉ	
ඉත්ථින්ද්‍රියං	222
ඉද්ධි	384
ඉද්ධිපාදා	384
උ	
උඤ්ඤාතං	4
උද්ධච්චං	294
උපචයො	278
උපපත්තිභවො	246
උපාදානං	246
උපාදින්නුපාදානියො	68, 88, 96, 106
උපායාසො	184, 248
උපෙක්ඛාධාතු	154
උපෙක්ඛින්ද්‍රියං	222
උප්පලකවාතා	152
උසමා	152
උස්සොළ්හී	222
ඔ	
ඔකප්පනා	296, 302
ඔළාරිකං රූපං	4
ක	
කම්මභවො	246

පිට්ඨඞ්කො

කා

කාමධාතු 156
කායධාතු 160
කායවිඤ්ඤාණධාතු 160
කායසඞ්ඛාරො 244
කායානුපස්සී 240, 356

කු

කුම්මග්ගො 258
කුසලමූලා 294
කුසලා 322
කුසලා ධම්මා 370

ඛා

ඛාරිකං 130

ඛු

ඛුරකවාතා 152

ග

ගන්ධධාතු 158
ගන්ධායතනං 128

ඝා

ඝානධාතු 158
ඝානවිඤ්ඤාණධාතු 158

ච

චක්ඛායතනං 124
චක්ඛුධාතු 158
චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු 158
චණ්ඩික්කං 292

චි

චිත්තානුපරිවත්තිනො 116, 144, 218, 238
චිත්තානුපස්සී 346, 348, 356
චිත්තිද්ධිපාදො 394
චිත්තං පග්ගණ්හාති 368

ඡ

ඡට්ඨායතනං 248
ඡන්දිද්ධිපාදො 394
ඡන්දො 368, 372, 376, 384
ඡන්දං ජනෙති 368

පිට්ඨඞ්කො

ජ

ජරා 182
ජරාමරණං 246, 338

ජා

ජාති 182, 246

ජි

ජිව්හාධාතු 160
ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු 160

ජී

ජීවිතින්ද්‍රියං 222

ත

තණ්හා 246

තා

තාලවණ්ටවාතං 152

ති

තිත්ථායතනං 270, 280

තෙ

තෙජොධාතු 152

දු

දුක්ඛධාතු 154
දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදා අරියසච්චං 192
දුක්ඛනිරොධො අරියසච්චං 188
දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං 186
දුක්ඛින්ද්‍රියං 222
දුක්ඛං 182, 196, 248
දුක්ඛං අරියසච්චං 182

දූ

දූරෙරූපං 4

දො

දොමනස්සධාතු 154
දොමනස්සින්ද්‍රියං 222
දොමනස්සං 184, 248, 344, 350, 356

ද්වා

ද්වාරාපෙතා 124, 126

පිට්ඨඞ්කා

ද්වෙ

ද්වෙළ්හකං 292

ධ

ධම්මධාතු 160
ධම්මානුපස්සී 250, 252, 258
ධම්මායතනං 150

නී

නීවරණං 114, 140

නෙ

නෙක්ඛම්මධාතු 156

ප

පච්චුප්පන්නරූපං 2
පඤ්ඤින්ද්‍රියං 224
පටිඝං 290, 292
පඨවීධාතු 150
පණීතං රූපං 4
පණ්ඩරං 124, 258
පදහති 368
පධානසඞ්ඛාරෙ 384, 388
පධානං 368
පරාමාසො 114
පරිදෙවො 182, 248
පරිසප්පනා 292
පසාදෙ 294, 310

පු

පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ 244
පුරිසින්ද්‍රියං 222

ඵ

ඵස්සො 246

ඵො

ඵොට්ඨබ්බායතනං 130

බ

බහිද්ධාරූපං 4

බා

බාවීසතින්ද්‍රියානි 220

භ

භවො 246

පිට්ඨඞ්කා

ම

මනායතනං 278
මනොධාතු 160
මනොවිඤ්ඤාණධාතු 162
මනොවිලෙඛො 292
මරණං 182

මි

මිච්ඡත්තනියතො 28, 36, 50, 106

ර

රසධාතු 160
රසායතනං 130

රූ

රූපක්ඛන්ධො 2, 108
රූපං 132
රූපායතනං 128

ල

ලම්බිලකං 130

ලො

ලොකො 342, 354
ලොණිකං 130

ව

වණ්ණනිභා 128

වා

වායමති 368
වායාමො 368, 372, 376
වායොධාතු 152

වි

විචිකිච්ඡා 292
විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො 16, 94
විඤ්ඤාණධාතු 154
විඤ්ඤාණං 244
විපරිණාමධම්මා 124
විපරියෙසගාහො 270, 280
විරියං 368, 372, 376
විරියං ආරභති 368
විරියිද්ධිපාදෙ 394
විරියින්ද්‍රියං 222
විහරති 342
විහිංසාධාතු 156

පිට්ඨඞ්කා

වි

විමංසා සමාධි 388
විමංසිද්ධිපාදො 394

වෙ

වෙදනා 246, 292
වෙදනාක්ඛන්ධො 4
වෙදනානුපස්සී 344, 346, 356

ව්‍යා

ව්‍යාපාදධාතු 156

ස

සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො 12, 66
සඞ්ඛාරා 244
සඤ්ඤාක්ඛන්ධො 8
සති 242
සතිපට්ඨානා 340, 360
සතින්ද්‍රියං 224
සතිමා 342
සද්දධාතු 158
සද්දායතනං 127
සද්ධින්ද්‍රියං 222
සනිදස්සනසප්පටිඝරූපං 108
සන්තිකෙරූපං 4
සන්නිඝාතසද්දො 128
සප්පටිඝො 128
සම්පජඤ්ඤං 342
සම්පජානො 342
සමාධි 384
සමාධින්ද්‍රියං 384
සම්මත්තනියතො 28, 36, 50, 106
සම්මප්පධානා 368, 372
සම්මා ආජීවො 192, 194
සම්මාකම්මන්තො 192, 194
සම්මාදිට්ඨි 192, 194
සම්මාවාචා 192, 194
සම්මාවායාමො 192, 194
සම්මාසඞ්කප්පො 192, 194
සම්මාසති 192, 194
සම්මාසමාධි 192, 194
සළායතනං 244

පිට්ඨඞ්කා

සා

සාරාගො 258

සු

සුඛධාතු 154
සුඛින්ද්‍රියං 222
සුඛුමරූපං 4
සුපණ්ණවාතා 152

සො

සොකො 182, 248
සොතධාතු 158
සොතවිඤ්ඤාණධාතු 158
සොමනස්සධාතු 154
සොමනස්සින්ද්‍රියං 222

හී

හීනරූපං 4